

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંકે ૧૪૭૪૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ હાનામૃત

વિષય ૬ : ૩

જ્ઞાનામૃત

અનેક ગ્રંથમાંથી સંશોધન કરી સંગ્રહ કરનાર
સદ્ગુરુ સ્વામી સનાતનદાસજીના શિષ્ય
સ્વામી જગત્પાવનદાસજી

—વડતાલ—

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
વડતાલના કેઠારી ચતુર જગતની આજ્ઞાથી
શાસ્ત્રી નીલકંઠજીવનદાસજી

—વડતાલ—

અર્થ હક છપાવનારને સ્વાધીન છે.

આ ગ્રંથ પેટલાદ પરગણે વસોના શ્રી સ્વામિનારાયણના
મંદીરમાં લખાવ્યો છે
લખનાર શિષ્ય
નારાયણ નાનલાઈ પટેલ

અ. વસો.

આવૃત્તિ પહેલી

પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૮૫

સને ૧૯૨૬

કીંમત રૂ. ૧ ઠાચું પુંકું

પાકું પુંકું રૂ. ૧

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ઓપીરાઈટ-સંગ્રહ
૩

પ્રસ્તાવના

અરુચ મહાશયો, આ ' જ્ઞાનામૃત ' અથવા પ્રસ્તાવના લખતાંજ જણાવું છું કે:—

આ અંથની દરેક વારતા મનન કરવા યોગ્ય છે આમાં નીચે દર્શાવેલા અંથોની સહાય લીધેલી જણાય છે પંચતંત્ર, અકબર બીરબ્રત, શામળ ભટ્ટ, ભોજ પ્રપંચ આદિક તેમજ મહાત્માઓના મુખ્યદ્વારા કેટલીક પરંપરાગત પ્રાપ્ત થયેલી પરંતુ આ વારતાનું લખાણ નોખીજ ઢબછળનું છે. આમાં વીનોદની સાથે કેટલુંક વ્યવહારીક જ્ઞાન તેમજ પારમાર્થિક જ્ઞાનનો ઉપદેશ છે ને જે હાસ્ય રસ છે તે પંજી બીભત્સ નથી ને તે વાર્તા વાંચતાં મધુર શબ્દ શ્રેણીથી તદ્દલીન કરે છે કીમ્બહૂના આ અંથ સંપ્રદાયિક તેમજ સર્વને સરેખો ઉપયોગી થઈ પડે તેમ ભાસે છે આમાં વાર્તાના વિભાગ પાડ્યા છે તે એવી રીતે કે સત્સંગના મહાત્મ વીષે, બુદ્ધિ વિષે, લોભ વિષે, કામ વિષે, મુખંતા વિષે તથા પરચુરણ એવી રીતે છા ભાગનો આ અંથમાં સમાવેશ કરેલો છે તેમાં જુદા જુદા વિષય ઉપર તેને લાગુ પડતી વાર્તાઓ ગોઠવવામાં આવેલી છે જેમાં વાંચનારને ઘણાજ આનંદ ઉપજે તેમ છે અને પ્રથમ તેની અનુક્રમણિકા પણ યોગ્ય રીતે લખી છે જ્ઞાનામૃત તે વાર્તાનો સમુદ્ર છે તેમાં પુષ્કળ વીનોદી વાર્તાઓનો સમાવેશ કર્યો છે જે પ્રાણીનું આયુષ્ય સતત સદ્-ઉપયોગમાંજ જાય છે તેનું જીવિત ધન્ય છે બાકી પેટ તો પશુ જાતિ પણ ભરે છે પરંતુ પોતાની આખી ઉંમરમાં કોઈને ઉપયોગી આપણ એકાદ પણ કામ ન થયું ત્યારે જીવિને કેવળ અમુક આયુષ્યજ ગુમાવ્યું છે માટે આ અંથનો સરળ ઉદ્યોગ પ્રસંસનીય છે પણ ધર્મી તથા મન્દર વીગેરે દોષવાળાને નહીં ગમે કારણ કે જેમ વરસાદ વરશે છે ત્યારે આખી પૃથ્વી નવ પલ્લવ થાય પણ જવાસાનું ઝાડ સુકાઈ જાય છે તેમ તે સાડ છેવટ બે બોલ બોલું છું કે આ અંથ લખતાં કંઈ ઓછું અધીકું લખ્યું હોય તો વાંચનાર બલચુક દર ગુજર કરશે એવી આશા છે. કહેવત છે કે લખ્યો બુલે ને તારો ડુબે.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પાન.
નારદજી અને ભંધવાનનો સંવાદ	૧
જે પોપટની વાત	૪
જે તપસ્વી અને નારદજીની વાર્તા	૫
પરદેશમાં ગયેલા બ્રાહ્મણે અકકલ વેચાતી લીધી	૭
ચારને કાંટા વાગ્યો હતો તેથી સુખી ઉગરી ગઇ	૧૬
સાધુના વચ્ચેને કરીને એક પુરુષે કુંભારની દાઢી ભેલાતું નીમ રાખ્યું હતું	૧૭
એક માતા જનેલી માત્રજીની વાર્તા	૧૮
એક રાજા અને પટેલની વાર્તા	૨૦
તુકમે તાસીર કે સોખને અસર તે ઉપર	૨૧
એક બ્રાહ્મણ અને વાઘની વાર્તા	૨૪
ખટાસમાં ચાર ગુણ વિષે રાજાના છોકરાની વાર્તા	૨૭
મુળજી શેઠને અસમાં મહારાજે છોડાવ્યાં	૨૬
મુળજી શેઠ ગઢપુરમાં મહારાજને દર્શને ગયા ને દીકરો ઘેર દેહ મેલી ગયો તે મુળજી શેઠની વાર્તા	૩૦
કલ્પ તરૂ તળે સંકલ્પ કર્યા વિષે	૩૪
એક ભરવાડ અને રાજાની વાત	૩૬
એક છોકરો અને તેના સગાંના હેત વિષે	૩૮
એક રાજાએ પોતાના રાજમાં પેઢેલા ત્રણ વાઘને પોતે માર્યા તે વિષે દ્રષ્ટાંત	૪૧
પ્રહ્લાદજીનું આખ્યાન	૪૨
ધૃવજીની વાર્તા	૪૬
હરિચંદ્રની વાત	૫૦
રતીદેવ રાજાની વાત	૫૪
બાદશાહ અને દારીની વાત	૫૫
મયુરધ્વજની વાર્તા	૫૬
શીખી રાજાની વાર્તા	૫૮

વિષય	પાન
જનક વિદેહીની વાર્તા	૬૦
નળરાજની વાર્તા	૬૬
બાજંદશાહ બાદશાહની વાર્તા	૮૪
દુર્વાસા અને અમરીષ રાજની વાર્તા	૮૫
નારદજી વાર્તા	૮૭
મંત્રના મહિમા વિષે વાર્તા	૮૮
એક ખેડુ ને નારદજીની વાર્તા	૯૧
ચત્રન ઋષી ને કુશીક રાજા વિષે વાર્તા	૯૩
વિદ્યામીત્ર ને વશિષ્ઠની વાર્તા	૯૫
આયોદ્યોમ્ય ઋષી ને તેના શિષ્યોની વાર્તા	૯૭
દેણુદેવરાજનું આખ્યાન	૧૦૧
મુગદળ ઋષીની વાર્તા	૧૦૨
શીવોન્નૃવૃત્તિવાળા ઋષીની વાર્તા	૧૦૩
એક લખેશરી શાહુકારની વારતા	૧૦૪
લાખા વણઝારાની વારતા	૧૦૬
લક્ષ્મ ચોરાપીના બારણા વિષે	૧૧૦
દત્તાત્રીય ભગવાને ચોવીસ ગુરૂ કર્યા તે વિષે શીક્ષા	૧૧૨
મુમુક્ષુની વારતા	૧૨૨
એક રાજાને પંડિત બ્રાહ્મણની વારતા	૧૨૩
પંચની વાડી વિષે	૧૨૬
એક ભરવાડ ને વાઘના બચ્ચાંની વારતા	૧૨૮
ભુતના દ્રષ્ટાંતની વારતા	૧૨૬
જયમંગળ હાથીનું દ્રષ્ટાંત	૧૩૦
મોતીયા ગધેડાની વારતા	૧૩૧
એક હાથી અને હાથણીની વારતા	૧૩૨
પાંડવના યજ્ઞની વારતા	૧૩૩
દેણુદાર ને દેણુદાર એ બે પુત્ર વિષે	૧૩૫
મનુષ્યના વિશ્વાસ ઉપર	૧૩૭

અંદ્રકાન્ત મણીનું દ્રશ્યંત	૧૪૦
એ તપસ્વીઓની વારતા	૧૪૫
કાગીના જોશીની વારતા	૧૪૮
બુધી ક્રોધાદિકને રહેવાનાં સ્થાન વિષે	૧૫૦
એ દેલીયા બ્રાહ્મણની વારતા	૧૫૧
એક સસલા અને વાઘની વારતા	૧૫૪
વાઘ અને શિયાળની વારતા	૧૫૭
એક વિદ્વાનની વારતા	૧૫૯
એક મીયાંની વારતા	૧૬૨
એક મીયાંની વારતા	૧૬૩
એક સર્પ કાચબો સસલો ને શિયાળ એ ચારની વાર્તા			૧૬૪
માગી ખાનાર ભરથરી ને કુતરાની વારતા		૧૬૫
એક રાજાએ લશ્કરની પરિક્ષા લીધો તે વારતા			૧૬૬
એક મુરદાસ ને રાજાની વારતા	...		૧૬૮
એક બાદશાહ અને લવાની વાત	...		૧૭૧
એક ચોર અને શાહુકારની વારતા		૧૭૩
એક રાજા અને રાણીનો સંવાદ		૧૭૫
વાણીક છોકરાની વારતા	૧૭૬
મીયાંની વારતા	૧૭૮
એક ટીટોડીની વારતા	૧૭૯
ભોજ રાજા વિંધ	૧૮૧
ભોજ રાજા વિંધ બીજી વારતા	૧૮૪
એક શુરવીરની વારતા	૧૮૬
હંસ બગલાની વારતા	૧૯૦
હીરાની વારતા	૧૯૩
એ ચોરની વારતા	૧૯૪
એક બાળગર વાત્રીની વારતા	૧૯૭
સંજીવની વિદ્યા બ્રહ્મા ઉપર	૧૯૮
અગાઉથી ગ્રાહક થનારનાં નામ	૨૦૦

સત્સંગ તથા સંતસમાગમ વીરે,

(૧) નારદજી અને ભગવાનનો સંવાદ.

એક વખતે નારદજી ભગવાન પાસે ગયા, ત્યારે ભગવાને સન્માન કરીને બેસાડયા. પછી ખુશીના સમાચાર પુછ્યા કે કેમ નારદજી ખુશીમાં છો ? ત્યારે નારદજી કહે હા મહારાજ. ખુશી આનંદમાં છીએ. પછી નારદજીએ પુછ્યું કે-સંતસમાગમ નો મહીમા કહો. ત્યારે ભગવાન કહે જે-તમે કાશીએ જાઓ. ત્યાં કાશીથી દક્ષીણ દીશા નજીક એક ભાગ કરવાનો કુવો છે. તેના ઉપર ઝાડ નમેલું છે તે ઝાડ ઉપર એક લાલ ડાકનો કાર્ચીડો છે. તેને જઈને સંતસમાગમનો મહીમા પુછજો. એમ કહીને નારદજીને વિદાય કર્યા. નારદજી કાશીમાં જઈ તે જગ્યા ખોળી કાઢીને તે કાંચીડાને પુછ્યું જે હે લાલ ડાકના કાર્ચીડા તું સંતસમાગમનો મહીમા કહે. એમ કહેતામાં તે કાર્ચીડો ઉપરથી પડીને તરફડીને મરી ગયો. ત્યારપછી નારદજી તો ભગવાન પાસે આવીને શોક કરતા બોલ્યા જે, હે ભગવાન તમેતો મુને પુછવા મોકલ્યો પણ મારે તો સામી હત્યા થઈ, કારણકે તે બોલ સાંભળતાંજ હેઠળ પડીને મરી ગયો, ત્યારે વળી ભગવાને કહ્યું કે તેજ ઝાડ ઉપર એક પોપટ છે, તેને પુછો ત્યારે વળી નારદજી પાછા આવીને તે પોપટને પુછતા હવા ત્યારે તે પોપટ પણ પુર્વેની રીતે મૃત્યુ પામ્યો. ત્યારે નારદજી શોકાયમાન થઈને ભગવાન ઉપર કંઈક કટાક્ષ જીકત થઈને બોલતા હવા કે-અરેરે ક્યાણુ થઈને મને બે હત્યાઓ વળગ્યાડી. ત્યારે ભગવાને કહ્યું કે શું થયું ? શા માટે શોક કરો છો ? ત્યારે નારદજી કહે છે, એ પોપટ પણ મૃત્યુને પામ્યો ત્યારે ભગવાન કહે છે કે કંઈ શ્રીકર રાખશો નહીં. એજ ગામના રાજાને ત્યાં હાલ દીકરો થયો. તેને જઈને તમે પુછો ત્યારે નારદજી બોલ્યા જે ના, ના. મહારાજ. બે હત્યાઓનો તો કોઈ તમારા વિના જવાબ દેનાર નથી પણ આ તો રાજા. તે તુરત ફાંસીએ ચઢાવેકે કેદમાં

નાંખે, માટે તમારે કહેવું હોય તો કહો. હું તો હવે ન બાઉ.
 ત્યારે ભગવાન કહે જે-તમને કંઈપણ હસ્ત થશે નહીં ને તમે
 એકદમ એ છોકરાના પાશ્વ પાસે જઈ બેસીકર થઈ પુછજો.
 ત્યારે નારદજી ત્યાં જઈને તેજ પ્રમાણે પુછતા હવા-જે હે !
 રાજકુમાર સંતસમાગમનો મહીમા કહો, ત્યારે તે પુત્ર એકદમ
 હોશિયારી લાવી ઝેલ્યો-જે તમે મને શું પુછો છો. પહેલો હું
 કુચા ઉપર કાર્યોડો હતો તે તમે સંતસમાગમનું નામ લીધું,
 તે પુન્યે કરીને મારો દેહ પડીને પોપટ થયો. ત્યારપછે
 તમે ફરી આવીને મને પુછ્યું ત્યારે મારો દેહ પડીને હું રાજ
 પુત્ર થયો-હું એ સંતસમાગમનો શબ્દ સાંભળવાનો પ્રતાપ છે.
 તો સંતસમાગમ કરનારાને તો શું ફળ થશે તે હું કહી શકતો
 નથી પણ હવેથી આ દેહ છોડીને હું ભગવાનના પદને પામીશ.
 એમ કહીને દેહ છોડી દીધો. તે જોઈને તેનાં સગાં રડવું કકળવું
 તે સર્વે છોડી દઈને નારદજીની શુશ્રૂષા. સેવા, વિનય, એ આદિ
 કે કરીને બહુજ પ્રસન્ન કર્યા. તે આશ્ચર્ય જોઈને નારદજી બહુ
 પ્રસન્ન થયાથકા ભગવાન પાસે આગ્યાને ભગવાનની બહુજ સ્તુતી
 કરી, ને બહુજ સંતસમાગમની પ્રસંશા કરી- આગ્રપરથી સાર
 એટલોજ લેવાનો જે સત્સંગે કરીને શું શું નથી થતું. સર્વે
 થાય છે. તે ઉપર શ્લોક છે—જાઢયંચિયો હરતિ, સિન્નતિવાચિ
 સત્યં, માનેન્નર્તિદિશંતિ પાપમપા કરોતિ, ચેતઃ
 પ્રસાદયતિ દિષ્ણુતનોતિકિર્તિમ્, સત્સંગતિઃ કથયં કિં ન ક-
 રોતિ પુંસામ્ ॥ અર્થ ॥ સંતનો સમાગમ જે તે બુદ્ધિનું જે
 જડપણું તેને હરે છે ને વચનને વિષે સત્યપણું જે તેને શેચન
 કરે છે ને માનની ઉન્નતિ જે અધિકપણું તેમે દેખાડે છે. કહેતાં
 બરાબર સત્સંગ કરતો ને ખરેખરા સર્વે સત્સંગના નિયમ પા-
 ળતો એવો જે મનુષ્ય તેનું સર્વે જન જે તે સારી પેઠે સન-
 માન કરે છે. અને વળી તે સત્સંગ જે તે પાપ જે તેને નાશ

કરે છે. ને ચિત્ત જે તેને શુદ્ધ કરે છે. ને સર્વે દિશાઓને વિષે કિર્તીને વિસ્તારે છે. માટે સત્સંગ જે તે પુરુષને શું શું ન કરે તે કહેા. - કહેતાં મનુષ્યને વિષે સર્વે રૂડા શુભ જે તે સત્પુરુષને સમાજમે કરીને આવે છે. ને સર્વે રોપ નાશ પામે છે. વળી બીજો સ્લોક ॥ અધોઽયઃ પ્રાચીનઃ ક્વચન્નયતિ પુણ્યઃ પ્રયતિ પ્રસૂતે સદ્બુદ્ધિઃ નયનવકલાઃ પલ્લવયતે ॥. હરત્ય જ્ઞાનાં ધં દિશતિ ચ પરબ્રહ્મ પદવીં સતાં સંગઃ કલ્પસ્મદ્વચ કિંકિ નતનુતે ॥ ॥ અર્થ ॥ હવે અનુભવે શુકત જોવા રૂડા પુરુષ જે તે કહે છે તે શું તો સત્સંગ જે તે-જીવના પૂર્વ જન્મનો જે પાપનો ઢગલો તેને ટાળે છે, કહેતાં બાળીને નાશ કરી નાખે છે ને પુણ્યને વિસ્તારે છે ને રૂડી બુદ્ધિને ઉત્પન્ન કરે છે. અને જનના અજ્ઞાનરૂપ જે અંધકાર તેને હરે છે. અને પ્રાદ્યની જે પદવી કહેતાં ભગવાનના ધામમાં જવાનો જે મારગ તેને દેખાડે છે, માટે સત્સંગરૂપ જે કલ્પવૃક્ષ તે જે તે શું શું નથી વિસ્તારતો કહેતાં જેમ કલ્પવૃક્ષ તળે જઈને જે જે ઇચ્છે તે તે સિદ્ધ થાય છે. તેમ સત્સંગે કરીને જે જે ઇચ્છે તે તે સિદ્ધ થાય છે. તેટલા કારણપણ માટે વાસુદેવ મહાત્મનામે જે અંત્ર તેને વિષે પણ કહ્યું છે જે-આરે. વર્ણના મનુષ્યને સત્સંગ કરવો ને કુસંગને ત્યાગ કરવો. ત્યાં સ્લોક છે ॥ ચા- તુવંણ્ય સતાં સંગઃ કુર્યાન્નત્વસતાં ક્વચિત્ ॥ મુક્તિમદોસ્તિ સત્સંગઃ કુસંગો નિરમયદઃ ॥ અર્થ—પ્રાદ્યજ્ઞ ક્ષત્રીય, વશ્ય. અને શુદ્ધ જો આરે વર્ણના જે મનુષ્ય તે સાધુજનનો જે સમાજ તેને કરે પણ અસત્પુરુષનો જે સંગ તેને તો ક્યારેય ન કરે કેમ જે સત્સંગ જે તે શુકિતને પમાડે એવો છે. ને કુસંગ જે તે નરકને પમાડે એવો છે.

(૨) બે પોપટનાં બચ્ચાંની વાત.

એક રાજા પોતાની કચેરીમાં બેઠો હતો ત્યાં એક પારખી બે પોપટનાં બચ્ચાં લઈને વેચવા આવ્યો હતો. તે પાસેથી એ બે બચ્ચાં રાજાએ પૈસા આપી લીધાં પછી પોતાની કચેરીમાં સલા સન્મુખ બેઠને એક બચ્ચું પોતાના હીરાનને આપ્યું અને બીજું એક કાળુ બેઠો હતો તેને આપ્યું. પછી કેટલેક દીવસે રાજા નગરચર્ચા બેવા નીકળ્યો. ત્યાં પેટ્રા કાળનું ઘર આવ્યું રાજા ઘોડેથી ઉતરીને કાળનાં ઘર તરફ બે ડગલાં ચાલીને બેચું ત્યાં તો પેટ્રા પોપટ હતો તે બોલ્યો કે ચાલો, ચાલો, છરી લાવો આ રાજાને કાપો, મારો, ખાઓ એમ બોલ્યો. તે સાંભળીને રાજા વિસ્મય પામીને ઝટ પાછો વળ્યો. તે ફરતો ફરતો હીરાનના ઘર તરફ ગયો, ત્યાંતો પોતાનું આપેલું પોપટનું બચ્ચું તે ભણીને હોશિયાર થયેલું તે બોલ્યું કે હે હીરાન સાહેબ, ઉઠો. ઉઠો. શું ગાફલતા રાખો છો. આ રાજા સાહેબ પધાર્યા છે, તેમને બેસવાનું માટે ખુરશી લાવો, એમને પાણી પાવો, અત્તર, ચંદન, મેવા, મીઠાઈ, ફુલનાં હાર, પાન બીડાં વીગેરેથી રાજાનું સન્માન કરો, આ રાજા બહુ સારા છે, તેથી એમનું રાજ્ય અખંડ તપો. ગરીબોની રક્ષા કરો. ગોંધાલાણીની પ્રતિપાળ કરો. આવી રીતનાં વચનો કહી રાજાને સંતોષ પમાડ્યો. આવાં વચન સાંભળતાં જ હીરાને તત્કાળ આવીને રાજાનું સન્માન કર્યું. ને પાસે બેસી મીઠાઈ, મેવા, પાન-બીડાં વગેરે ખાતા હતા તે સમયે રાજાએ હીરાનજીને પુછ્યું ને—આ મારો આપેલો પોપટ, અને એક કાળુને ત્યાં છે એ બેમાં બહુજ ફેર પડી ગયો એનું કારણ શું ? તે કહ્યો. તે સાંભળીને પોપટ બોલ્યો. ॥ શ્લોક ॥ મવાચનાનાં શૃણોતિ વાક્યં મયાપિ રામન્ વચનં મુનિનાં, ન ચાસ્તિ વોષોનચ-

મધુગોષા સંસનં વા વૌષ ઘુણા મયન્તિ ॥ (૧) અર્થ
 પોપટ કહે છે કે રાજા મયાસના કોટલે ગાયોનું છે બહુજી,
 જેને કોવો માંસાહારી જે કાણ તેનાં વચન તેણે સાંભળેલાં છે
 માટે તમને કાપો મારો કોવી રીતે વચન બોલ્યો. ને હું તો
 ઝુનિ કહેતાં સજજન કોવા જે આ તમારા દીવાન સાહેબ તેનાં
 વચન સાંભળ્યાં છે. ને કોમની શિક્ષા મેં મદજી કરી છે. માટે
 મેં તમને પ્રીય લાગે તેવાં વચન કહ્યાં કોમાં મારો કાંઈ શુભ
 નથી તેમ પેલા બચ્ચાને કાંઈ ટોપ નથી કો તો સંસર્ગ જે
 સંસ તેણે કરીને સારી માઠી બુદ્ધિ થઈ છે—સારાંશ કોટલોજ
 કે—સારા પુરુષની સોબત રાખવી. અને નકારાથી દૂર રહેવું.

૫૩ ॥ જે તપસ્વી અને નારદજીની વાર્તા.

જેક સમયને વિષે નારદજી ભગવાન પાસે જતા હતા તે
 માર્ગે આલતાં જે તપસ્વી તપ કરતાં જોયા, તેમાં જેક બાક
 નીચે બાકની પ્રશ્નિષ્ઠા કરતો હતો તે તપસ્વી બોલ્યો જે—હે
 મહારાજ તમે કહેજો છે ? ત્યારે નારદજી બોલ્યા જે—હું નારદ
 જી છું. ત્યારે તે તપસ્વી કહે કે તમે ક્યાં ગયો છો ? ત્યારે
 નારદજી કહે છે કે—હું ભગવાન પાસે બહુ છું ત્યારે તે તપસ્વી
 બોલ્યો કે મારો સંદેશો ભગવાનને કહેશો ! ત્યારે નારદજી
 કહે કે હા. કહીશું. તમે કહો. ત્યારે તે તપસ્વી બોલ્યો કે—
 મારી મુક્તિ ક્યારે થશે. જોમ તમે મારી તરફનું ભગવાનને
 પુછી લાવજો. પછી નારદજી હા કહીને ભગવાન પાસે ગયા,
 દર્શન કરી આનંદ પામ્યા, ત્યારે ભગવાને સન્માન કરી બિસા-
 લ્યા. ત્યારે નારદજીએ પુછ્યું કે—હે ભગવાન જેક તપસ્વી
 બાકની પ્રશ્નિષ્ઠા કરે છે. ને તમારું નામ જપે છે. તેને તમે
 ક્યારે દર્શન દેશો, અને કોનું કહ્યાવું ક્યારે કરશો ? ત્યારે
 ભગવાન બોલ્યા જે—જે બાકનાં નેટલાં પાંડલાં છે, તેટલાં હજાર

વરસ થશે ત્યારે એને દરશન દઈશ, તે વાત આવીને તારફલ એ
 તે તપસ્વીને કહી. ત્યારે તે તપસ્વી અત્યંત ખુશી થઈને કુદવા
 લાગ્યો ને બોલ્યો કે-એટલાં વરસ થશે ત્યારે પણ મારી મુક્તિ
 તો થશે, માટે મારું મોટું ભાગ્ય છે. એમ કરતાં તરતજ
 આવીને ભગવાને તેને દરશન દીધાં. તે બેઠે નારફલ વિસ્મય
 પામ્યા ને બોલ્યા કે-હે ભગવાન તમે તો એમ કહેતા હતા
 કે-એ ઝાડનાં જેટલાં પાંદડાં છે તેટલા હજાર વરસે દરશન
 દઈશ ને આ તો હું દેખતાંજ તત્કાળ આવીને દર્શન દઈ
 સુખીઓ કર્યો. ત્યારે ભગવાને કહ્યું જે-હે નારફલ એની શ્રદ્ધા
 એ કરીને હું રાજ થયો છું. માટે આ ઉપરથી તાત્પર્ય એજ કે
 શ્લોક ગીતાનો ॥ શ્રદ્ધાવાન લભતે જ્ઞાન તત્પરઃ સયતેન્દ્રિયઃ
 જ્ઞાનં લબ્ધ્વા પરાં શાંતિમચિરેણાધિગચ્છતિ ॥ ૧ ॥
 એનો અર્થ ભગવદ્ ગીતામાં બાણી લેજો એમ કહી ભગવાન
 રાજ થઈ એને વર આપી સંતુષ્ટ કરી ચાલવા વખતે આમ
 બેયું ત્યાં તો બીજો તપસ્વી દીઠો. ત્યારે તે તપસ્વી બોલ્યો જે
 મહારાજ મારું તપ તો બુઝ્યો. એમ કહ્યું ત્યારે ભગવાન કહે
 જે-હા ભાઈ તારું તપ બેઠેનેજ હું અહીં આગ્યો છું. માટે
 તું વર માગ, ત્યારે પેલો તપસ્વી બોલ્યો કે ના, ના મહારાજ
 મારું તપ તો બુઝ્યો, એમ બે ચાર વાર અહંકારે બુકત વચન
 બોલ્યો તેને સાંભળીને ભગવાન કુરાજ થયા કે-તું તપ કરું છું
 તે આ શીલા કોની છે ? ત્યારે તે તપસ્વી કહે છે કે હે મહા
 રાજ તમારી છે. ત્યારે ભગવાન કહે છે કે તં મારી શીલાને
 કેમ ભારે મારી? માટે જેટલાં વર્ષ એ શીલા ઉપર તું બેઠો છું,
 તેટલાં વર્ષ તારા ઉપર એ શીલા બેસશે. એમ કહી ચાલી
 નીકળ્યા. આ ઉપરથી એ તાત્પર્ય કે- જપ, તપ, વ્રત, નીચમ
 જે કાંઈ કરવું તે બીજા અહંકારે નિષ્કામ ભાવે ભગવાન અને
 ભગવાનના ભક્તની પ્રસન્નતાને અર્થે કરવું તેજ સાચું કહેવાય.
 નહતિ ઉલટું અવળું થાય.

(૪) ॥ પરદેશમાં ગમેલા પ્રાણી અકલ
વેપારી થીમી. ॥

કાંઈક ગામમાં એક પ્રાણી હતો. તે વ્યવહારે બહુ ગરીબ હતો. તેની સ્ત્રી તેને કદુ વચન કહી કહીને સંતાપતી હતી. પછી તેણે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું કે હું પરદેશ કમાવા બહુ છું. એમ કહીને પોતાના ઘરથી ચાલી નીકળ્યો, તે ફરતો ફરતો એક મોટું શહેર હતું તેમાં આવ્યો, શહેરનો શોભા જોતો જોતો બહાબરની પેઠે ફરવા લાગ્યો. ત્યાં એક શેઠનું મકાન જોયું તે મકાનમાં માલમીલકત કાંઈ ન હતી. ને કેળા ગાદી, તકીયા, બીજાનાં, જમી ઉધારના ચોપડા વગેરે તેના જીવામાં આવ્યું. પણ તે વિના બીજું કંઈપણ ન દેખતો હવો. ત્યારે તે પ્રાણીએ એ દુકાનમાં એક શેઠ ગાદી તકીએ બેઠો હતો તેને પુછ્યું કે શેઠ તમે શાનો વેપાર કરો છો ? તમારી દુકાનમાં માલ તો કંઈ જણાતો નથી. ત્યારે તે શેઠ બોલ્યા જે-રે ભાઈ અમે તો અકલનો વેપાર કરીએ છીએ તે જેને જેટલી અકલ જોઈએ તેને તેટલી અકલ આપીએ છીએ. ત્યારે તે પ્રાણીએ પુછ્યું કે એક અકલના કેટલા રૂપીયા બેસે છે ત્યારે તે શેઠે કહ્યું કે—એક રૂપીએથી તે લાખ સુધી એક અકલના લઈએ છીએ. ત્યારે તે પ્રાણીએ કહ્યું કે—મને એક રૂપીઆની અકલ આપશો ? ત્યારે તે કહે, હા. આમાં કહ્યું છે કે—પંચમિઃ સહ ગતવ્યં સ્થાતલ્યં પંચમિઃ સહ ॥ પંચમિઃ સહવક્તવ્યં ન દુઃસ્વં પંચમિઃ સહ ॥ ૧ ॥ અર્થ.—પાંચ મળીને ચાલવું, પાંચ મળીને રહેવું, પાંચ મળીને બોલવું, ઉપર પ્રમાણે પાંચ મળીને જે જે કાંયા કરે, તેને કાંઈ દીવસ દુઃખ આવતું નથી. મોટે તમને આ એક રૂપીઆની આપીએ છીએ. કે પાંચને આપીને કાંઈ કાંયા ન કરવી. તે કહે તેમજ કરવું. ત્યારે તે પ્રાણી બોલ્યો

કે-એક રૂપીઆની બીજી પક્ષ આપો. ત્યારે શેઠ કહે કે-એક
સ્વાદુ ન મુજીત એક આયાન્નર્થિતયેત્ ॥ એકો ન ગચ્છેદધ્યાન
નૈકઃ સુત્પેષુ જામૃયાત્ ॥ ૧ ॥ અર્થ-એકલા સ્વાદુ લોજન
હોય તે ન જમવું, કાંઈક પોતાનો અર્થ હોય તે એકલા ન
ચિંતવવો કહેતાં એનો મનમુખો એકલા ન કરવો તથા માર્ગમાં
એકલા ન ચાલવું. તથા રાત્રે સર્વે મુર્છા જાય ત્યારે પોતે એ-
કલા ન જાગવું. માટે આ પ્રમાણે કીધા કરજે, ત્યારે તે પ્રાણજ્ઞ
જાણ્યો કે-એક ત્રીજી રૂપીઆની પક્ષ આપો. શ્લોક ॥ પ્રાકૃત ॥
હે માઈ મુજ તુજને કહું એક ઘાટ, તીરથ સ્નાન કરવું
તજી તીર ઘાટ, જે જન સ્નેહ ઊરમાં ધરી છીલ જાણે,
તે જન આ જગતમાં મુલ્ત સર્વ માણે. ॥ શ્લોક ॥ અર્થ-
કે બાધ તુ સાંભળ કે-નદીને કાંઠે જઈ તીરથ સ્નાન કરવું
હોય તો ઘાંટ જે બોવારો તે થકી છેટે જઈને કરવું. આ રીખા-
મણ જે પુરુષ હોતે કરીને બાણી લે છે, તે પુરુષ સર્વે મુખને
લોખવે છે. પછે તે પ્રાણજ્ઞ જાણ્યો કે-એક ચોથા રૂપીઆની
અકકલ આપો. ત્યારે તે શેઠ જાણ્યો કે સાંભળ બાધ । શ્લોક ।
સીર્ણાન્નૈવતુ વિશ્વાસં યુતાનાં કારયેત્ શુભઃ વિશ્વાસેયઃ સ્ત્રી
સો મૃદઃ સદુઃસ્વૈર્પર્ગ્યુચ્યતેઃ ॥ ૧ ॥ અર્થ:- જે ડાહ્યો
માણસ હોય તેણે કોઈ દેવાંગના જેવી સ્ત્રી હોય તેનો કોઈ દહાડો
વિશ્વાસ ન કરે તો પોતાની સ્ત્રીનો લો વિશ્વાસ કેમજ થાય !
માટે જો કોઈ માણસ સ્ત્રીનો વિશ્વાસ રાખે છે તો તે પુરુષ તે
જે તે પરિનામ અત્યંત વારંવારે દુઃખ તેને પામે છે. માટે સ્ત્રી
નો વિશ્વાસ ન કરવો. ત્યારે તે પ્રાણજ્ઞ કહે કે-એક પાંચમી
પક્ષ અકકલ આપો, ત્યારે તે શેઠ કહે કે-પ્રાકૃત શ્લોક
॥ પુષ્પિતામા ॥ મહીપતિ તુજને કહે કદાપિ, સત્ય સદા
વદત્તુ વિરોધ સ્યામી, યનપદ નૃપનો કદા વસાણો, સત્ય
સદા જન્મ નૃપનોજ જાણો ॥ અર્થ-મહીપતિ જે રાજા તે તને

કંઈક મોઢામોઢ પૂછે તો રીશ રાઢનો ત્યાગ કરીને સર્વે પ્રકારે વિરોધ માત્રનો ત્યાગ કરીને સત્યજ કહેવું તથા ગળના દેશનાં વખાણ કરવાં ને રાજનો જશ, કીર્તિ, બોલવી. તે પણ સત્યજ છે એમ જાણવું, તે સારૂ છે. તે સાંભળીને પાંચ શીખામણનો એક રૂકો લખાવીને તે પ્રાણજી ત્યાંથી આવો ચાલતો થયો તે ફરતો ફરતો એક ગલીમાં આવ્યો, ત્યાં એક ધર્મશાળા હતી. ત્યાં એક વેરાગી આવો હતો તે ધર્મશાળામાં પંઢવાઢમાં માંદો સૂતેલો હતો. અને મહાજન લોકોનું પંચ ભરાઈને તે સાધુની ચાકરી કરાવવાને માટે એક ફંડ ઉભું કરતા હતા. તેમાં પંચા ઉઘરાવી સાધુની ચાકરી કરાવવી એમ ઠરાવ કરે છે તેવામાં તે પ્રાણજી ત્યાં જઈ ચઢ્યો. તેણે જઈને તે પંચરાલાને પૂછ્યું કે આ શું થાય છે. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે તમે કોણ છો ? અને ક્યાંથી આવો છો ? ત્યારે પ્રાણજી બેઠો કે હું તો પરદેશી છું. અને ગામડામાં ફરતો ફરતો ઉદ્યમ કરતા માટે આવ્યો છું, ત્યારે તે મહાજન લોકોએ કહ્યું કે અમે પંચ મંત્રીને તમને વાન કહીએ જે—આ સાધુની ચાકરી તમે કરો ? ને આ અમે ફંડના પૈસા લેવાં કર્યા છે તેમાંથી તમને પાંચ જણ મંત્રીને કહેશે તે પ્રમાણે પગાર આપીશું, ને એ સાધુને માટે જે જોઈએ તે ખાવા પીવાનું એજ પૈસામાંથી વાપરવું. તમારી ખુશી છે ? તમે એ સાધુની ચાકરી કરશો ? ત્યારે પેલો પ્રાણજી વિચાર કરવા લાગ્યો કે—મેં પેલી એક રૂપીઆની અકલ લીધી છે. કે પંચ કહે તેમ કરવું. તેની પરીક્ષા તો જોઈએ. એમ કહીને તેણે હા પાડી. ત્યારે પેલા મહાજનવાલા લોકોએ—ખાધાપીધાનો તથા પગારનો ઠરાવ કરીને તે સાધુની સેવામાં મૂક્યો. તે સેવા કરતે પાંચ સાત દહાડા પીત્યા એટલે સાધુ તો સ્વર્ગવાસ થઈ ગયાં. પેલો પ્રાણજી મહાજન વાલા પંચ લોકોને ખબર આપી. ત્યારે તે મહાજન લોકોએ તેની દહાદિહ ક્રિયા કરવાને માટે બે ચાર માણસ આપ્યાં. તેઓએ તે સાધુને નદીને કિનારે લઈ જઈ દાહક્રિયા કરવા લાગ્યા. તેમાં પેલો સેવક પ્રાણજી હતો તે પેલા સાધુને સ્નાન આદિક જે વિધિ કરવો

તે કરવા માટે એની ફેડે વસ્ત્ર ખાંધ્યું હતું તે છોડવા લાગ્યો ત્યાં
 તો એક મોટી વાંસલી ફેડે ખાંધેલી તેના જોવામાં આવી તે
 છોડીને પોતાને કબજે રાખીને પેલા સાધુને ચીતામાં સુવાડી વીધી
 પુર્વક દેન દઇને પેલી ધર્મશાળામાં આગ્યો ને મહાજન દોડેને
 લેગા કરી પેલી રૂપીઆની વાંસલી આગળ મૂકી. તે રૂપીઆ એક
 હજાર હતા તેને જોઇને મહાજન દોડેએ વિચાર કર્યો કે—સાધુના
 રૂપીઆ આપણે શું ઉપીયોગના છે. માટે તે તો સેવા કરનાર
 પ્રામણનેજ આપો. કેમકે—સુપાત્રનું ધન સુપાત્રનેજ મલવું જોઇએ.
 કેમકે પ્રામણ સુપાત્ર છે, તેણે આપણું એક શુકનમાં વચન માન્યું.
 એમ કહી તે રૂપીઆ બધા તે પ્રામણને આપ્યા. ને તે ઉપરાંત
 મહાજન ખાતે શાખાશીના પાંચ પચીસ રૂપીઆ આપી રાજી કરી
 પ્રામણને વિદાય કર્યો. પછે તે પ્રામણ મહા હરખે સોત પોતાના
 ઘર તરફ ચાલ્યો. જ્યાં ગામની લાગોળ આવે છે ત્યાં પેલા ફેડા
 જોયો. તેમાં એમ વાત આવીકે એકલું ન ચાલવું. તેથી અટક્યો,
 ને ઘણીવાર સુધી સોળતની વાટ જોઇ માર્ગે ચાલનાર સોળતી
 કોઇ ન મળ્યું ત્યારે એક કાચબા જેવું જનાવર ફરતું હતું તેને
 ઝાલીને પોતાના ખડીઆમાં લગાચા લેગુ મૂકી ખડીઓ બંધે લઇ
 માર્ગે ચાલતો થયો. તે જનાવરનું નામ શીલવો એવું કહેવાય છે.
 પ્રામણ ચાલતાં ચાલતાં ઉનાળાનો દહાડો તેથી ખરો તડકો થયો,
 બપોરી ગાળવા માટે એક વડના ઝાડ હેઠે બેઠો. ત્યાં એક કૂવો
 હતો તેમાંથી પાણી કાઢી પીને શાંત થયો. એટલે નિદ્રા આવવા
 લાગી તેથી પોતાનો ખડીઓ પોતાની છાતી આગલ મૂકી પડખા
 ભેર થયો. તેટલામાં પેલા શીલવો જનાવર ખડીઆમાંથી નીકલીને
 ફરવા લાગ્યો. તેવાકમાં એક સર્પ પેલા વડના ઝાડમાંથી નીકળ્યો
 સર્પ કરડકણો હતો અને કેટલાએક માણસોનો એ સર્પે ઇવ લીધો
 હતો. તે પેલા પ્રામણને કરડવા આવવા લાગ્યો. તેવામાં પેલા
 શીલવે જનાવરે પૂછડે ઝાલી બટકું લીધું. તેથી સર્પ પછાડા ખાવા
 લાગ્યો તોપણ તેને ન મક્કતાં પોતાનાં અંગ સંકેલીને રૂઢમુઢ થઈ

ગયો. તેના બરડા ઉપર કરવતના જેવા કાકર હોય છે. તેમાં પેલો સર્પ પોતાની ફેણ પછાડી પછાડીને મૃત્યુ પામ્યો, તેવામાં પેલો બ્રાહ્મણ જાગ્યો, ત્યાં તો આ બનાવ બનેલો જોયો ! ને ભય પામીને ઉતાવળેજ ત્યાંથી ચાલતો થયો, આગળ માર્ગે ચાલતાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે—આપણને અકલ આપનાર વાણીઆને ઘેર ખીન પગારે આખી ઉંમર નોકર રહીએ તોપણ બદલો વલે નહિ, એવી એવી અકલ એક એક રૂપીઆમાં આપી દીધી. માટે એવા પુરૂષોને ધન્ય છે. એમ વિચાર કરતાં એક મોટું શહેર આન્યું. તેને સમીપે એક નદી આવી. તેમાં સ્નાન કરવાનો વિચાર થયો, ત્યાં પેલી અકલ ચાલ આવી કે નદીનો આરો મૂકીને છેટે નહાવું : એમ જાણી ફર જઇ પોતાનો ખડીઓ મૂકી પાછડી લુગડાં ઉતારી સ્નાન કરવા મંડ્યો તે સમયે હાડો આથમ્યા ટાણું હતું, તે વખતે તે શહેરના દરવાજા ઉપર રહેનાર દરવાણી બોલ્યો કે—સામ્ર જેને શહેરમાં આવવું હોય તે આવી જાઓ, દરવાજા બંધ થાય છે. એવો ઉચ્ચે સ્વરે પોકાર સાલણીને પેલો બ્રાહ્મણ બહુજ ઉતાવળથી પોતાનો સામાન લઇને નાઠો તે શહેરમાં પેડો ને દરવાજા હાંકી દીધા. હવે તે બ્રાહ્મણે પોતાનો ખડીઓ તપાસ્યો ત્યાં તો પેલા રૂપીઆની કાથત્રી ન મલે. એટલે અતીશે ત્રાસને પામ્યો. ને પેલા દરવાણીને કહે કે—દરવાજા ઉઘાડી મને બહાર કહાડી મૂકો. ત્યારે દરવાણી કહે કે કુચી દરબારમાં ગઇ છે માટે તારું ઉઘડશે નહીં. ત્યારે તે બ્રાહ્મણ નારાજ થઇ બેસી રહ્યો પછી જ્યારે સવાર થયું ત્યારે દરવાજા ઉઘડ્યો એટલે તુરત દોટ મૂકી. અને જ્યાં પોતે સ્નાન કર્યું હતું ત્યાં જઇને જોયું એટલે પૈસાની કાથત્રી મલી. તે લામ્ર પોતાના ઘર તરફ માર્ગે ચાલતો થયો. થોડાક દિવસમાં તે પોતાને ઘેર આવી પુગ્યો. પૈસા સીને આપ્યા. એટલે તે સ્ત્રી સારી પેડે પોતાની સેવા કરવા લાગી. એમ કેટલાક દિવસ વીતી ગયા પછી એક દિવસ તે બ્રાહ્મણની સ્ત્રીએ પોતાના પતિને પૂછ્યું કે—તમે થોડાક દિવસમાં આટલા બધા રૂપીઆ શી રીતે કમાઇ લાવ્યા. ત્યારે તે બ્રાહ્મણ કહે કે તારે તેનું શું

કામ છે ? તું તારે બા, પી, ને આનંદ કર ત્યારે તે સ્ત્રીએ હઠ લીધી. કે—મને કદા વગર નહીં ચાલે માટે કહો. નહીં તો હું ચુલો નહીં સળગાવું. એમ કરી રીસાઇને બેઠી. પછી પેલા બ્રાહ્મણે વિચાર કર્યો જે સ્ત્રી હઠ. બાળ હઠ, રાજ હઠ, ભેગી હઠ, ઘોડા હઠ એ આદી હઠો છે તે મૂકે એમ નથી. એમ ધારી વિચાર કર્યો કે—કંઈક સાચું ખોટું કહેવું પડશે. એમ ધીધારીને તે ખોટું ગપ્પું કહેવા લાગ્યો, કે—હું તો એક શહેરમાં ગયો હતો. ત્યાં મને બેક ભાગ્યંધ મળ્યો. તેને મેં વાત પુછી કે હું તો દરિદ્રી છું અને મારે પૈસા જોઈએ છીએ માટે હું શું કરું ? ત્યારે તેણે એક ગધેડું ભાડે લાવી દીધું અને અધમણેકને આશરે મડ ભરડાવી પાણીએ પલાળી ખવરાવ્યા, પાણી પાચું, એટલે ગધેડું સારી પેઠે ધરાયું. પછી બે લાકડાનાં બુધાં માર્યાં તેથી આ સર્વે રૂપીઆ છેરી નાંખ્યા, આ ઉપાય ખરેખરો છે, માટે તું કોઇને કહીશ નહીં. એ બાળતના સોગાન બા તારે તે સ્ત્રીએ સોગાન બાધા કે તમારા સમ છે જો હું કોઇને કહું તો. ત્યાર પછે કોઈક વેળાએ દૂધા ઉપર પાણી ભરવા ગઇ, ત્યાં એની સહીયર કોઈક હશે તેણે એને પૂછ્યું. કે તારો ધણી આટલા બધા પૈસા શી રીતે કમાઈ લાગ્યો. ત્યારે તે કહે કે—કદા જેવું નથી ત્યારે તે સો કહે કે તું મને નહીં કહે તો મારી વહાલી સખી શાની. ત્યારે તે કહે કે ના બા, તું કોઇને કહી દે તો મારો પતિ મને માર મારે ત્યારે તે કહે કે—મારા ભાગડાના સમ જો હું કોઇને કહું તો. એટલે તે બ્રાહ્મણીએ બધી વિસ્તાર સહીત વાત કહી. ત્યાર પછે પેલી સો પોતાને ઘર આવી. પોતાના પતિને વઢવા લાગી કે—તમે તો કેવળ પેટભરા છો અને ઘર કુકડીઆ છો, તેથી ઘર છોડીને ઉઘમ કરવા જવાતું નથી, ને દરિદ્રતા પણ મટવાની નથી. ત્યારે તે પુરૂષ બેઠેલ હતો તે કહે કે—આપણે ખેતી ખેડનાર બહા-ઘોડાકને વેપાર આદિક શો ઉઘમ આવડે ? ત્યારે તે સ્ત્રી કહે કે—ડહાપણ ન હોય તો કોઇનું કહું કરીએ. ત્યારે તે પુરૂષ અકળાઇને કહે કે—કોનું કહું કરું ?

એમ કરતાં બેડ જણને વઢવાડ થઇ પડી. તે વઢવાડમાં પેટી સી તુચ્છ તુચ્છ વચન કહીને પેલા બેડુ પુરૂષને સંતાપ કરવા લાગી, ત્યારે તે બેડુ કહે કે તું મને સંતાપીશ નહિ. તું કહે તેમ હું કરીશ. ત્યારે તે સી કહે કે—પેલા બેડુએ કહ્યું તેમ તમારાથી થનાર નથી. ત્યારે તે કહે કે—તે બ્રાહ્મણે કેમ કહ્યું. ને શી રીતે પૈસા કમાઇ લાવ્યો ત્યારે તેની સી કહે કે—એ ઉપાય સઘળો હું જાણું છું. મારે આજ રાત્રે એ ઉપાય કરવો છે. એમ કહી રત્રો પડી એટલે એક ગધેડું પોતાના પાત પાસે પકડી મગાવ્યું. તેને અધમણેક મઠ ખવરાવીને પાણી પાઇ રૂપ કર્યું. ત્યાર પછે એક ગાડાનું આડું લઈને ટીપવા માંડ્યું એટલે આખા ઘરમાં ભૂંડતું બાથ ને નાચતું બાથ. તે બધું ઘર ઘેરમ ઘેર કરીને બગાડી દીધું. પેટી સી ઉઘા લુગડાં લઈ વાંકી વળીને રૂપીઆ ખોળવા મંડી પાછા એકે રૂપીઆ ક્યાંથી હોય. ત્યારે કહેવા લાગી કે—હજી સારી પેઠે ટીપે. એટલે પેલે બેડુએ ગાડાનાં આડાં બે ચાર માર્યાં એટલે ગધેડું મરી ગયું. તે જોઇને પેટી સીને વઢવા લાગ્યો કે—લેની જ રૂપીઆ, હવે એક હલ્યા થઈ ને તારું ને મારું પણ મોત આવ્યું છે. હવે શો ઉપાય કરવો. ત્યાર પછી બેડે જણ મળી પેલું મરેલું ગધેડું તાણીને બજારમાં છેટે તાણી મૂક્યું. ઘરમાં વાળી દીંપી ચોખ્ખું કરતાં સવાર થયું. તેટલામાં કુંભર ગધેડું ખોળેના આવ્યો. ત્યાં તો તે મરેલું જોયું, એટલે રજાને ત્યાં ફરીઆદે ગયો. કે સાહેબજી, ફલાણી પોળવાળા લોકોએ મારું ગધેડું મારી નાખ્યું ત્યાર પછે તે રાજાએ પોતાના સિપાઇ મોકલી આપી પોળના લોકોને બોલાવી કબજે કર્યા. તે લોકોએ જીભાની આપી કે—સાહેબજી. અમે જાણતા નથી પણ ફલાણા ફલાણા આસામીને ત્યાં આપી શન ગરવડ થતી હતી ને ખોળ ટીપે તેમ ધમાકા પણ થતા હતા. ત્યારે તે આસામીને બીલીવન કરી મર મારવા માંડેલાં એટલે તે પુરૂષ કહે કે—સાહેબજી મારો વાંક નથી મારી સીએ આ રીતે પૈસાનો લોભ દેખાડી આ કામ કરાવ્યું છે. એટલે કહીને

બધું વૃતાંત વિસ્તારે સહીત કહી સંભળાવ્યું. ત્યારે તે રાજાએ તેની સ્ત્રીને કંઈ કરીને મારવા માંડી ને કહ્યું કે—આ વૃતાંત તને કોને શીખવ્યું છે ત્યારે તે સ્ત્રી કહે કે—મારી સહીયર એક બ્રાહ્મણી છે તેણે મને સર્વ કળા બતાવી હતી. તે પ્રમાણે કરતાં આ કામ થયું છે એમાં મારો શો વાંક ? ત્યારે તે રાજાએ પેટી બ્રાહ્મણીને કંઈ કરી માર મારવા માંડ્યો. ત્યારે તે કહે કે—હું નથી બાણતી મારા પતિએ મને વાત કહી હતી. તેજ રીતે એ સ્ત્રીને કહ્યું હતું ત્યારે તે રાજા અતિ ગુસ્સે થઈને પેલા બ્રાહ્મણને બોલાવી માર મારવા માંડ્યો ને કહ્યું કે—આ રીતે અવગી શીખામણ દઈ આમ અવગાઈ કેમ કરાવી. તે બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે—હે સાહેબ એક શહેરમાં હું પરદેશમાં ગયો હતો ત્યાં એક શાહુકારે મને પાંચ રૂપીઆની પાંચ અકલ આપી હતી તેમાં એમ કહ્યું હતું કે—પોતાની સ્ત્રી આગળ પણ ખર્ચ ન બોલવું, ને રાજા પૂછે તો સાચે સાચું કહી દેવું. તે ઉપર ને શેઠે કહેલી શીખામણ ॥ શ્લોક ॥ પ્રાકૃત ॥

પુષ્પ પિતાગ્રા ॥ મહિપતિ તુજને કહે કદાપી સત્ય
વદયુ સદા વિરોધ ત્યાગી । જનપદ નૃપનો સદા
વચ્ચાણો સત્ય સદા જશ નૃપનોજ જાણો ॥ ૧ ॥

એ રીતે પાંચ અકલનો રૂકો હતો, તે રાજાના હાથમાં આપ્યો ને કહેવા લાગ્યો કે—એક ભોજ રાજા હતો તેના નગરમાં એક વાણીઓ રહેતો હતો તે મરણ વખતે પોતાના પુત્રને શીખામણ દેતો ગયો કે—પોતાની સ્ત્રીને સાચે સાચું નકહેવું. ગદગ્ગીનાં કૂવો ન કરવો. મુસલમાનની દોસ્તદારી ન કરવી. અને પોતાના આંગણમાં ઝાડ ન રોપવું. આટલી આજ્ઞા મારા ગુરુએ મને કરી છે. તે હું તુને આજ્ઞા કરું છું માટે તું પણ આટલાવાનાં ન કરીશ. એમ કહી તેનો પિતા સ્વર્ગવાસ થયા. ત્યાર પછી કેટલાક દિવસ વિત્યા કેડે વિચાર કરવા લાગ્યો કે—મારા પિતાજીનાં વચન સાચાં છે કે મિથ્યા છે ? એમ વિચાર કરી એક દીવસે રાત્રે વહેલી ઉઠી પોતાના

બાઇમંધ પાસે જઇ આવ્યો. ને કંઇક વસ્તુ રૂમાલમાં છુપાવીને
 લાતી પોતાના કબાટમાં મૂકીને તાણું દીધું. તેને જોઇને તેની સ્ત્રી.
 કહે કે એ શું છે ? ત્યારે કહે કે કંઇ નહીં. ત્યારે કહે ના મને
 દયા વિના નહીં થાલે, માટે કહો. ત્યારે તે કહે કે—કદામાં સાર
 નથી ને તારી સ્ત્રીની જાતિ છે. માટે તારાથી તે સાંભળીને રહી
 શકશે નહીં. તું કેઇને કહી દઇશ, ત્યારે તે સ્ત્રી કહે કે—ના ના.
 જો હું કેઇને કહું તો તમારા સમ છે. એટલે પેલો વાણીઆનો
 છોકરો બોલ્યો કે—એ તો રાજના કુંવરનું માથું છે. તે સાંભળી
 બહારી ઉઠી. ને કહેવા લાગી કે—હાથ, હાથ, બાપ એ કરમ કેમ કરાય,
 એમ કહી વિસ્મય પામીને ચુપ રહી. તેવામાં શહેરમાં એવો બનાવ
 બનેલો કે—રાજનો કુંવર શીકાર વાસ્તે વગડે ગયેલો તે આવી
 શકેલો નહીં. તેથી લોકોમાં વાત ચાલેલી કે રાજનો કુંવર ખોવાઇ
 ગયો છે, એમ કરતાં બીજે દહાડે સવાર થયું. એટલે પેલી બાઇ
 પાણી ભરવા ગઇ, ત્યાં પોતાની સાહેલીને આ વૃતાંત બધું કહી દીધું
 ને તેણીએ બીજી બાઈને કહ્યું. બીજીએ તેના પતિને કહ્યું. તેનો
 પતિ રાજના કારભારીનો દોસ્તદાર હતો તેથી તેણે રાજને કહ્યું.
 તેથી રાજએ એકદમ હુકમ કર્યો કે—પેલા વાણીઆના છોકરાને
 પકડી લાવો. ત્યારે એક સિપાઇ બોલ્યો કે—મેં ઇનકા ઘર દેખ્યા
 હે. એમ કહીને જો બાઇમંધ હતો તેજ સિપાઇ બંધીવાન
 કરી લેવા આવ્યો, તે અંગે, તમે કરવા લાગ્યો. એમ કરતાં
 વાણીઆભાઈ તે બીડી ગયા તે પાંચડી લુગડાં પહેરતા પહેરતાં
 બહાર નીકળ્યા, એટલે પેલું બેરંડીનું ઝાડ વાળ્યું હતું તેમાં પહેરેલું
 કપડું વળગી ગયું તેથી કરીને તે કપડું નીકળી ગયું ને મીયાં તો
 અતી જોર કરવા લાગ્યો. ત્યારે તે શેઠ પાસે રાખવાનો ખેસ પેરીને
 ધાતીયું કાઢે એટલું પડ્યું મૂકીને તરત રાજ પાસે ગયો. રાજએ
 પૂછ્યું એટલે સર્વે વૃતાંત રાજને કહ્યું. એટલે રાજ રાજ થયો.
 ને પેલા શેઠના છોકરાને શીરપાવ આપ્યો. એટલામાં વાત સાંભળાઇ
 કે કુંવર આવ્યા. લોકોએ વધામણી ખાધી તેને રાજએ મોજ

આપી. તેમ હું પણ તમારી સમક્ષ ખરૂં કહું છું. એટલે તે શબ્દ રાજ્ય થઈને પેલા પ્રાણજીને શાભાશી આપી. ને પેલા જોડુને શિક્ષા કરીને કહ્યું કે—સીના દયાથી તે કેમ આવી રીતની કીધા કરી. આ ઉપરથી તાત્પર્ય લેવું કે—કોઈ પણ વાતનો તપાસ કર્યા વિના એકઠમ સહસા ન કરવી.

વાર્તા પાંચમી.

ચોરને કાંટો વાગ્યો હતો તેથી શુળી ડગરી ગઈ.

એક ગામમાં ચોર બહુ રહેતા હતા તે દેશાંતરમાંથી મોટી મોટી ચોરીઓ કરી લાવે તેમાંથી એક ચોર સાધુ પાસે આવવા લાગ્યો. તેમાંથી રાત્રીએ કોઈક વખત જતાં આવતાં કાંટો વાગ્યો તે પગ સોંસરો નીકળ્યો. તેથી તેના વડે ચોરી કરવા ન જવાયું ને બીજા ચોર તો ચોરી કરવા ગયા, તે એક શબ્દનો જોઈને કાંટો ધણું ધન લઈ આવ્યા. તેને માંડોમંડી વહેંચવા લાગ્યા તે જોઈ જો ચોર ચોરી કરવા નહોતો ગયો તેનાં સગાં તેને વઢવા લાગ્યાં કે તું ચોરી કરવા ન ગયો. ને સાધુ પાસે ગયો તે આપણું બહું થયું ને પેલા ચોર ચોરી કરીને ધન લાવ્યા. એમ કહે છે તેવામાં રાજાનું લશ્કર આવ્યું તે સર્વે ચોરને પકડી કબજે કરીને શુળીએ દીધા. તે ભોગો પેલા કાંટો વાગ્યો હતો તેને પણ લઈ આવ્યા, ત્યારે તે ચોરે પોકાર કરીને કહ્યું કે—હું તો ચોરી કરવા નહોતો ગયો. ને હું તો સાધુ પાસે ગયો હતો ને મને કાંટો વાગ્યો હતો એમ કહીને કહ્યું કે—આ વાત સાચી ખોટી ગામના લોકોને પૂછી જુઓ ત્યારે તેમને પૂછતાં ગામના લોકોએ તથા સાધુએ સાખ પુરો ત્યારે તે જોયો તેમ થોડોક અસંગ કરે છે તેને શુળી જેટલું કષ્ટ આવનારું હોય છે ને કાંઈથી ટળે છે. ત્યાં તુળશીદાસજીની કહેલી સાખી છે ॥ અન હોની મધુ કાસકે. હોનહાર મીટજાય, શુલી લખિ લં. લ.ટમો, કાંટેસે મિટજાય. ॥ તે વચન સાચું છે. આ અનુસાર સંસ્કૃત તથા ભાષામાં, પણ અલગમાં તપાસી જોતાં બહુ જગોએ ખરૂં માલમ પડે છે.

વારતા ૬ ઠી.

સાધુનાં વચને કરીને એક પુરૂષે કુંભારની દાદી જોવાનું
નીમ રાખ્યું હતું.

કોઈક ભગવાનના ભક્ત પરમારથી સાધુ હરતા ફરતા કોઈક ગામમાં આવ્યા હતા. ત્યાં કેટલાક માણસો દરશન કરવા આવતા હતા. ત્યારે તે સાધુએ એક માણસને કહ્યું કે—તમે અમારું વચન પાળશો ? ત્યારે તે માણસે કહ્યું—કે બાપજી અમે તો સંસારી કહેવાઈએ તે અમે તમારું વચન શું પાળી શકીએ. તો પણ તે સાધુએ બહુ આગ્રહથી કહ્યું ત્યારે તે માણસે હા કહી. ત્યારે તે સાધુ કહે કે—આ તારે સામે બારણે કુંભાર રહે છે. તેની દાદી જોઈને અન્ન જળ લેવું તે વીના ન લેવું ત્યારે તે પુરૂષ રાજ થયો ને કહેવા લાગ્યો કે વાહ વાહ મહારાજ મારા થકી બની શકશે તેવુંજ વચન તમેએ કહ્યું છે. હવે હું તેમજ કરીશ એમ કહી પોતાને ઘર ગયો. પેલા સાધુ પણ પોતાને માર્ગે ચાલતા થયા. હવે એમ કરતાં કેટલાક દીવસ વીન્યા ત્યાં તો પેલા નિયમ રાખેલા પુરૂષ સવારમાં ઉઠી જોજન કરવા ઉતાવળો થયો ત્યાં તેમનાં સગાંએ કહ્યું કે—તમારે કુંભારની દાદી જોવાનું નીમ છે માટે કુંભારની દાદી જોઈ આવો. એટલે જોજન મળશે એમ કહ્યું એટલે તે પુરૂષ કુંભારના ઘર તરફ દોડ્યો. ત્યારે લોકોએ કહ્યું કે—તે તો વહેલા ઉઠીને માટી લેવા ભાગોળ ઉપર ગયો છે. એટલે તે પુરૂષે ભાગોળ તરફ દોટ મુકી. તે ચાલતે ચાલતે કુંભાર જ્યાં ધૂળ ખોદતો હતો ત્યાં નજીક જઈ પહોંચ્યો. તેવામાં કુંભારને માટી ખોદતાં ખોદતાં દ્રવ્યનો ચરૂ જરૂરો તેથી તે બહાર ડાકાં કાઢીને જોતો હતો. કારણ કે કોઈક દેખશે તો આ દ્રવ્ય મને પચશે નહીં તેથી જોતો હતો. તેવામાં પેલા માણસ દોડતો જતો હતો. તે દોડતો બંધ થઈને આ વચન ખોદ્યો.

—દીઠી, દીઠી, એટલે પેલો કુંભાર બાણી ગયો કે રૂપીઆની મહી દીઠી. તેથી કુંભાર બોલવા લાગ્યો કે—તારો મારો અડધો ગ આ વાત કોઇને દહીશો નહી. ત્યારે પેલો કહે કંઈ શીકર ફી. તું તારે કાવે તેમ કરજે. એમ કહી ઘેર આગ્યો ને જમીને ક્યો, તેવામાં પેલો કુંભાર બે ચાર હજાર રૂપીઆની ગાંસડી ડે એના આગળ મુકી. ને કહેવા લાગ્યો કે દયો, ભાઈ સાહેબ. લલશે નહી. એમ કહી કુંભાર પોતાને ઘેર ગયો. ને પેલો બહુસ સમજ્યો કે—આ સાધુને વચને મને પૈસા મળ્યા છે તો બુધને વચને ભગવાન ભણ્યો તો કોઈ વાતની કસર ન રહે. મ બાણી પોને ભગવાન ભજવા લાગ્યો. ને ખીજને પણ ભજવા લાગ્યો.

પારતા ૭ મી.

એક માતા બનેલી માલણની વાત.

એક ગામમાં બહુ ચોર રહેતા હતા. તેમાં એક ચોરજરા ચો હતો. તેના માખાપ કહે કે આપણે સંત, સાધુ, કથા, કીર્તન વગેરે ત્યાં ન જાવું. કારણકે તે સાંભળી એ તો આપણને દોષ લાગે. એમ કરતાં કેટલાક દિવસ વીતી ગયા ત્યાર પછે એ ચોર ગામમાં જોઈ ફરતો ચોરામાં પ્રાણજી કથા માટેલી હતી ત્યાં થઈને જતો તો તે માર્ગમાંથી કાંટો વાગ્યો. અને ચોમાસાનો દિવસ હતો થી બરોબર ચોરા આગળજ વાંકો વળીને કાંટો કાઢે છે. તેવામાં પ્રાણમાં એમ વાત આવી કે દેવ હોય તે પૃથ્વી પર પગ ન માંડે એના પડછાયો ન પડે એટલા શબ્દો એના કાનમાં પેસી ગયા. વિસાયાને અર્થે ઘણા ઉપાય કરે પણ તે શબ્દ ન ભુલાય. હવે ચોર કોઈક સમયને વિષે ચોરી કરવા ગયા તે બહુજ ચોરી રીતે દાગીના પૈસા લાગ્યા. તે માંડો માંડે રાત્રીએ વહેંચી લેતા

૧. તેવામાં એક માલણ માતાનો વેશ લઈ લુગડાં કપડાં પહેરી
 ૧માં ત્રિશુલ લઈ માથાના કેશ છુટા મૂકી ખાઉ ખાઉ કરતી
 બીને કહેવા લાગી કે—જેની તમે ચોરી કરી લાવ્યા છો તેની
 કુળદેવી છું એમ કહીને ખડોર કરવા માંડી. ત્યારે પેલા ચોર
 રાઈ ગયા ને માતા જાણીને તેનું સન્માન કરવા લાગ્યા. ત્યારે
 ૧ ચોર હતો તે એના પગ સાચું જોવા લાગ્યો. ત્યાંતો પગ
 ૧૧ ઉપર દીઠ, પછે તે ચોર કહે કે—ઉભા રહો, દીવો લાવવા
 ને આપણે ભાવ સહિત માતાજીનું દરશન કરીએ. પછે પહે-
 ૧ણી કરીશું, એમ કહીને દીવો લાગ્યો ત્યાંતો તેનો પડછાયો
 લો પણ જોયો. ને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે પેલા બ્રાહ્મણ
 ૧ કરતો હતો તે વાત મળતી આવતી નથી. માટે આતો ફાઇક
 ૧રી છે. એમ જાણીને પોતા પાસે એક લાકડી હતી તે બે
 ૧ લાકડી મારી એટલે ખુમ પાડવા માંડી અને નાસવા માંડી.
 ૧લે પેલા ચોરોએ પકડી લીધી ને હજે તજે કરી મનાવા લાગ્યા
 ૧તું કોણ છું, ત્યારે તે કહે કે હું આંપલી માલણ છું. ને મને
 ૧ાહો, ને હું આવાં તોફાન કરી કરીને તમારી પાસેથી કેટલીક
 ૧ દાગીના પૈસા લઈ ગઈ છું. ને હવે માફ કરો કરી નહી
 ૧ું. ત્યારે પેલા ચોર કહે કે—અમારો જેટલો માલ તેં ઠગી
 ૧ો છે તેટલો લાવી આપ તો તને જીવતી જવા દઈએ. નહીંતો
 ૧ તરવારે તારું માથું કાપી નાંખીશું એમ કહીને તરવાર કાઢી
 ૧લે બહુ બીનીયકી તત્કાળ પોતાના પહેરેલા દાગીના તે કાઢી
 ૧્યા. ત્યાર પછે તે ચોરોએ તેને મૂકી દીધી.

તાત્પર્ય.

તે ચોરના કાનમાં ભાવે અભાવે બે શબ્દ કથાના પડ્યા
 ૧ તેણે કરીને ઠગી લેનાર માલણની પરીક્ષા પડી ગઈ અને ઝાઝા
 ૧સતું ઠગી લીધેલું ધન પાછું પ્રાપ્ત થયું તો જે હમેશાં સંત
 ૧ગમ કરશે તથા કથા વારતા કરશે, સાંભળશે તેની બુદ્ધિ કેવી
 ૧ે તે આ ઉપરથી જણાઈ આવે છે.

વારતા ૮ મી.

એક રાજા અને પટેલની વારતા.

એક રાજા હતો તે પોતાના દીવાનને જોડે લઈને દેશ ચર્ચા જોવા નીકળ્યો. તે ચોમાસાનો હહાડો હશે ને લાલ જેવો દેશ હશે તેમાં એક નાનું સરખું ગરીબ ગામ આવ્યું, ત્યાં રાત પડી એટલે ગામમાં પેઠા. ત્યાં ઉતારો કરવા માટે આમથી આમ ફરવા લાગ્યો. ત્યાં એક કણુખી પટેલની રવેસી દીડી ત્યાં જઈને ઉતર્યા ત્યાં તો પેલો પટેલ ઘરમાંથી નીકળીને બોલવા લાગ્યો કે તમે કોણ છો ને ક્યાં રહો છો ? ત્યારે રાજા બોલ્યો કે—હું રાજા છું ને આ મારો દીવાન છે. એમ કહ્યું એટલામાં પટેલ હતો તે જરાક રીસ કરીને બોલ્યો કે—આ જુઓ ના દીકું હોય તો રાજાનો છોકરો બેઠો. એમ કહીને તીવરકાર કરવા લાગ્યો કે—જા, જા, ઉઠ પુરાં પેટ ભરીને ખાસડાં ખાનારો છું એમ કહી ત્યાં દીવાન બોલ્યો કે—પટેલ, તમે આમ કેમ કરો છો ? એમનામાંતો અઠગ થોડીએ ને વળી ગભરાયલા છે. માટે બોલે છે. તેમાં રાજા કહ્યા માટે શું રાજા થઈ જવાશે ! પણ અમે તો પરદેશી છીએ તે જો તમે સૂઈ રહેવા દો તો સૂઈ રહીએ નહીં તો ચાલ્યા જઈએ. તમે ગામના પટેલ છો ને અમે પરદેશી છીએ. તમારા ઉપર અમારો જોર જીલમ નથી. ત્યારે પેલો પટેલ બોલ્યો કે, તો તો ઠીક. એમ કહીને ઘરમાંથી એક પાણીનો ઘડો કોરો લાવી આપ્યો ને એક સગડી ને ટોપલો છણાં ને એક એક ગોઠડી આપી. ને કહ્યું કે—મછર બહુ લાગશે માટે છાણાની ધુમાડી કરજો અને સૂઈ રહેજો, ને આટલું વચન માર્ગ માનજો ને, પરદેશમાં જઈએ તો ગરીબ થઈને ફરીએ પણ ઉદ્ધતઃ ન રાખીએ કારણકે હું તો સારો છું પણ ખીજાને આગળ અમે રાજા છીએ એવું કહો તો અડધી રાતે ગામ બહાર કાઢી મૂકે. એમ કહી પટેલ તો બારણાં અડકાવીને ઘરમાં સુઈ રહ્યો પેલો રાજા ને વજીર વિચાર કરે છે

કે—સ્થત, નોકર વગેરે આવાજ હોવા જોઇએ તો એના રાજની બહુજ આબાદી રહે એમ વિચાર કરતાં સુઇ રહ્યા પછે, સવારે રસ્તાસર થયા, ફરતા ફરતા પોતાની રાજધાનીમાં આવ્યા ને પેલીવાત સાંભરી આવી એટલે પેલા પટેલને પોતાને પાસે રૂબ-રૂમાં બેલાવીને એક ગામ ઇનામમાં આપ્યું ને એને બહુ શાબાશી આપી.

તાત્પર્ય.

જે પરમેશ્વર ભજે ને આવી રીતનો ભગવાનને ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ હોયતો તેને શી વાતની કસર રહે નજ રહે. સર્વે વાત સિદ્ધ થાય ત્યાં તુલસીદાસની સાખી છે જે—

તુલસી अपना इष्टको, निश्चे लीजे नाम,
मनुष्य मजुरी देत हे, तो कयुं रखे गोराम
માટે સંત સમાગમ કરીને ભગવાન ભજવા તો ભગવાન શણ ચઇને પોતાના ધામ રૂપ ગામ આપે છે એ સિદ્ધાંત છે તે વિચારજો

વારતા નવમી.

તુકેમેં તાસીરકે સોખતે અસર તે ઉપર.

એક રાજા પોતાના રાજ્યમાં સુખે કરીને વસતો હતો. ને એક સમયે પોતાની નાની સરખી દીકરીને ખોળામાં લઇને બેઠો હતો ત્યાં તે રાજાએ પોતાના દીવાનને પુછ્યુકે—“તુકેમેં તાસીર કે સોખતે અસર ” ત્યારે દીકરી બોલીકે સોખતે અસર. ત્યાં પેલા રાજાને શુસ્સો થયો કે આ દીકરી સારી નથી. એમ જાણીને ચંડાળ લોકોને આપીને કહ્યું કે—આને મારી નાંખો. ત્યારે તે લોકો લઇને ચાલ્યા, ત્યારે તે દીકરી પેલા ચંડાળોને કહે છે કે—જો રાજા છે તે તમારી પાસે માગશે કે મારી દી-

ઠરી લાવો ત્યારે તમે તેને શો જવાબ દેશો? માટે મને જીવતી રહેવા દો, હું દેશ છોડી બીજે દેશ જતી રહીશ. એમ કહ્યું. એટલે પેલા ચંડાળોએ એક નાની સરખી નદી હતી તેમાં તણાતી નાંખી દીધી. તેમાં એક લાકડું તે દીકરીને હાથમાં આવ્યું. ને રાતનો વખત હતો. માટે બહાર નીકળવાની મુઝ ન પડી. તેથી તે લાકડા ઉપર બેસી રહી પેલું લાકડું સવાર થતાં ૨૫ ૩૦ ગાઉ જતું રહ્યું ત્યાં સવાર થયું એટલે કોઇક ઠોરાં ચારનાર ગોવાળીઓ હતો તેણે લાકડી લાંબી કરીને બારણે કાઢી. ને પોતાને ઘેર તેડી ગયો. ત્યાં તે છોકરો ગરીબ ઘરનો હતો. પણ જાતે ક્ષત્રીય હતો. તેની મા વિધવા હતી. એ છોકરાનો બાપ નહોતો. તેથી તેને ઘેર રહી. ને તે છોકરાની મા તેના ઉપર હાપણને લીધે બહુ હેત રાખતી હતી ને કહેતી હતી કે મારે દીકરી નથી માટે તું મારી દીકરી ને આ મારો દીકરો છે તે તારો ભાઈ એમ કહીને હેતે કરીને રાખી. નામ ઠામ પુછતાં એના ઉપર બહુ પ્રીતી થઇ અને જાણ્યું કે આ રાજકન્યા છે માટે કોઇ દહાડો આપણને મુખ થશે. એમ ગહેતાં થકાં કેટલાક દિવસ ગયા ત્યારપછે તે દીકરી ભણેલી હતી એટલે નાના પ્રકારના ઉદ્યમ કરી પૈસા મેળવ્યા. ને એક ઘોડો સરસ લીધો. તેના સાજનો ઠાકમાઠ કરી પેલા પોતાના ભાઈને શીખવીને પોતાના બાપનો બીન પગારે નોકર કરીને મોકલ્યો. ને કહ્યુંકે મારા બાપને મૃગયા કરવાનું વ્યસન છે. માટે તારે એ રાજની તાબેદારી ખરી બજાવવી. વગડે શીકાર કરવા જાય તો પણ ઘોડો પાસેનાં પાસે રાખવો. એમ કહીને એક પાણીનો પોટલીઓ ને એક પાનસોપારી મીઠાઇ વીગેરેનો કંડીઓ આપ્યો ને કહ્યું કે—આમાં નીરંતર પાન સોપારી, મીઠાઇ, ટાઢાંપાણી તો પણ હાજર રાખવાં કોઇક સમયે રાજને ઉપયોગ આણીશ તો રાજ રાજ થશે. ને જ્યારે રાજ રાજ થાય ને તને પુછે તો “સોખતે અસર” એમ કહીને આપણું ગામ, નામ

ઠામ તથા મારૂં વૃતાંત તે કહી દેજે એમ કહ્યું. એટલે પેલા
 છોકરો કહે કે સારૂં બહેન તમે કહ્યું એમજ હું કરીશ એમ
 કહી, ઘોડેસ્વાર થઇ આવ્યો. તે રાજાના શહેરમાં જઈને પાયગા
 લેજો ઘોડો બાંધી નોકરની પેઠે વરતવા લાગ્યો. ને રાજાની જોડે
 નિત્ય સ્વારી કરીને જાય ને આવે. એક સમયમાં રાજા શીકાર
 કરવા નીકળ્યો તે એક કાઠીઆર મૃગને જોઈને ઘોડો દોડાવ્યો
 એટલે તે જનાવર બહુજ નાઠો લેણે કરીને તે રાજા પણ બહુજ
 છેટે વગડામાં જતો રહ્યો. બીજા સ્વારે સરવે વીખુટા પડી ગયા
 ફાઈપણ પહોંચી શક્યો નહિ ને આ ક્ષત્રિયનો છોકરો રાજાની
 જોડે ને જોડે ગયો. ત્યાં રાજા તડકામાં બહુ અંકેળાઈ ગયા.
 એક ઝાડ નીચે ઘોડો ઉભો રાખ્યો એટલે પેલો છોકરો બીછાતું
 બીછાવી દીધું ને પોતાનો ઘોડો બાંધી દઇ રાજાનો ઘોડો પકડી
 આગળ ઉભો રહ્યો એટલે રાજાને સારૂં લાગ્યું એટલે ઘોડેથી
 ઉતરી પડયા ને બીછાનામાં બેસી ગયા એટલે તે છોકરે પણ
 તે ઘોડો બાંધી દઈને પોતાની પાસે ઠંડું પાણી હાંપું તે રાજાને
 પાચું એટલે રાજા શાન્ત થયા. ગભરામણ મટી ગઈ એટલે
 મીઠાઈનો ડબ્બો ઉઘાડી મીઠાઈ આગળ મુકી એટલે રાજા થોડી
 મીઠાઈ જમ્યા ને પાનખીડું આપ્યું તે પાનખીડું લઈને ખાધું.
 ને બહુ રાજી થયા ને કહ્યું કે ઓહો ! તું મારો નોકર ખરો
 જો તે મારા પ્રાણ બચાવ્યા એમ કહી લગાર સુઈ ગયો એટલે
 સારી પેઠે થાક મટી ગયો. એટલે બેઉ જણ પોતપોતાને ઘોડો
 ચડી આવતા હતા એટલે પેલા સ્વારે આવી મળ્યા, પછી
 સૌ લેગા થઈને પાછા ઘેર આવી સૌલૈને મુકામે જતા રહ્યા.
 પછે જ્યારે કચેરી થઇ તે વખતે સરવે નોકરોને બોલાવ્યા. તે
 લેજો આ પણ ગયો ત્યાં પેલા રાજા બોલ્યા કે આ નોકરને
 હું ઝોળખતો નથી ને આ નોકર ક્યાનો છે. કોણે રાખ્યો છે
 ક્યારથી આપણે ત્યાં રહે છે, એમ રાજાએ દીવાનને પુછ્યું.
 ત્યારે દીવાન કહે હું જાણતો નથી એને પુછો. ત્યારે રાજાએ

તે નોકરને પાસે બોલાવી બેસાડીને પુછ્યું કે--તમે કોણ છો ?
 ને ક્યાં રહો છો ? તમને કોણે નોકર રાખ્યા છે તમને શુ પગાર
 મળે છે ! તમારું ગામ કયું, તમારું નામ શુ ને આવુ ડહાપણ
 તમે ક્યાંથી જાણ્યા છો ? કોણે તમને ડહાપણ શીખવ્યું ત્યારે
 તે છોકરો કહે કે--“ સોબતે અસર ” ત્યારે રાજા કહે કે--કરી
 બોલ, ત્યારે તે કહે કે હા, રાજા સાહેબ, સોબતેજ અસર એ
 સાચી વાત છે. કે એક રાજાએ સોબતે અસર કે તુકેમે તાસીર
 એમ દીવાનને પુછતાં દીકરીએ જવાબ દીધો કે સોબતે અસર
 એમ કહ્યું એટલે તે દીકરીને ચંડાળને મારવા આપી તે પોતાની
 હોશીયારીથી બચીને મારે ગામ આવી ત્યાં મારી માએ દીકરી
 કરીને રાખી છે, એટલે તે મારી બેન કહેવાય. તેણે મને આ
 ચતુરાઈ શીખવી છે એટલે ‘સોબતે અસર’ એ વાત સાચી છે.
 એમ સાંભળીને પેલો રાજા વિસ્મય પામ્યો ને તુરત સુખપાલ
 મોકલીને પોતાની દીકરીને બોલાવી લીધી. ને હાથ બેડી દીકરી
 પાસે માણી માગ્ની ને કહેવા લાગ્યો કે તમે કહી તે વાત સાચી
 છે, એમ કહીને તે દીકરીને કહ્યું કે તમે સ્વયંવર કરી તમારી
 ઈચ્છામાં આવે તે વર કરો, હું તમારી ઊપર બહુ પ્રસન્ન છું,
 એમ કહી સ્વયંવર કરી પરણાવી, ને પેલા છોકરાને દીકરો કરીને
 રાખ્યો. ને પોતાનું પુત્ર નહોતો. તેથી તેને રાજગાદીએ બેસાડ્યો,

તાત્પર્ય.

એજ કે સાર! માણસની સોબતે કરીને સારિ બુદ્ધી, સંપ્રદાય,
 આબરૂ વગેરે પમાય છે. એ વાત જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વારતા દસમી.

એક પ્રાદ્યશ્વ અને વાઘની વારતા.

કોઇક ગામમાં એક પ્રાદ્યશ્વ હતો તે વહેવારે દુર્બલ હતો
 તેની બી તેને કહેતી હતી કે કંઈ કમાણી કરતા નથી, દેશ પર

દેશ જતા નથી. આપણો દીવસ શી રીતે નિર્ગમન કરીશું ત્યારે તે બ્રાહ્મણ પરદેશ જવા નીકળ્યો. ચાલતે ચાલતે કેટલેક દીવસે એક વન આવ્યું તેમાં ચાલતાં મારગ ભૂલી ગયો ને બચકર ઝાડીમાં ચાલ્યો ને મારગની તેને ખબર નહોતી. તેથી જ્યાં વાઘ રહેતો હતો તે તરફ જવા લાગ્યો ત્યારે ત્યાં વાઘના બે કારભારી સારા સજ્જન હતા તે એક હંસ ને એક સારસ બે હતા. તેઓ પેલા બ્રાહ્મણને જોઈને વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ બ્રાહ્મણનું અત્યુ થશે એમ ધારી તેને બચાવવાને માટે એક વાઘ પાસે ગયો અને એક પેલા બ્રાહ્મણ પાસે સમો ગયો અને તે બ્રાહ્મણને અટકાવી કહેવા લાગ્યો કે—રે મુરખ તું આ વાઘ ની બોડમાં મૃત્યુ પામવા શાને ચાલ્યો જાય છે ત્યારે તે પ્રામણ્ય ગભરાઈને પુછવા લાગ્યો કે—શું છે ? બાઈસાહેબ. મને કંઈ ખબર પડી નહિ. ત્યારે તે હંસ હતો તે પ્રામણ્યને કહે કે—તું બીહીશ નહીં ને વાઘ પાસે જઈ આશીર્વાદ દેજે તને કંઈ આપેતો હોઈને અહિંથી નાશી જશે ફેર આવીશ નહીં. તારો મૃત્યુ પાસે આવ્યો હતો પણ અમે બચાવવાનો આગ્રહ લીધો છે એમ કહી વાઘ પાસે લઈ ચાલ્યો હવે પેલો સારસ વાઘ પાસે જઈ વાઘને કહે કે—સાહેબ તમે ગુરૂ કર્યા છે કે નગુરા છો ? ત્યારે તે વાઘ કહેકે—રે બાઈ ગુરૂ કેવા હોય ને ગુરૂકર્યે શું થાય : ત્યારે તે સારસ બોલ્યો કે ગુરૂને પુંછને આશીર્વાદ પામીએ તો છાત્રની મુક્તિ થાય ને પાપ બળીને ભસ્મ થઈ જાય. ત્યારે વાઘ કહે કે તેવા ગુરૂ આપણને ક્યાંથી મળે ? ત્યારે સારસ કહે કે તમે ભક્તિપુર્વક પરમેશ્વરનું સ્મરણ કરોતો પરમેશ્વરની કૃપા થકી ગુરૂ મળી શકશે એમ કહે છે એટલે પેલો હંસ ને પ્રામણ્ય ત્યાં આવી પહોંચ્યા. પ્રામણ્યે તે વાઘને આશીર્વાદ લીધો. ને હાથે એક દોરો બાંધ્યો. એટલે વાઘ બોલ્યોકે હે બાઈ સારસ, તમારૂં વચન સાચું થયું, ગુરૂ મળ્યા ખરા પણ હવે શી રીતે પુંજવા. ત્યારે સારસ કહે કે—આપણે

ધણીં માણસો મારી નાખ્યાંછે તેના ઢાળીના પડ્યા છે તે લાવી
ગુરૂ આગળ લેટ મુરો ને પગમાં બે મસ્તક મુકી બે હાથ જોડી
પગે લાગે. એટલે ગુરૂની પુણી પ્રસન્નતા થઈ એમ જાણવી,
વાઘે તેમ કરીને ઢાળીના આપ્યા. ને પ્રામણ્યને વિદાય કર્યો.
પ્રામણ્ય લઈ પોતાને ઘેર ગયો. ત્યારપછી કેટલાક દીવસ વીત્યા
પછે તે વાઘે પેટા હંસ અને સારસને કાઢી મુકીને એક શીયાળ
અને કાગડાને ઠારમારી કર્યા હતા. તેમાં પેટો પ્રામણ્ય લેખને
લીધે જતો હતો. કે હું ફરીવાર આપીર્વાદ હઈ આવું ને ધન
લઈ આવું. એમ ધારી તે રસ્તે ચાલ્યો. એટલે પેટા હંસ અને
સારસ હતા તે તેજ જગ્યો ઉપર હતા. તેણે તે પ્રામણ્યને સમ-
જાગ્યો-કે રે પ્રામણ્ય, સાંભળ, સાખી:—

॥ હંસ ગયે સારસ ગયે, ગયે મોમિકે સાર;

અવ તો કગ જંબુક રહે, પંડિત કરો વિચાર. ॥

અર્થ:—કે હે પ્રામણ્ય હંસ અને સારસ અને વાઘના ઠાર-
મારી હતા. તે મટીને હવે શીયાળ અને કાગડો બે થયા છે.
માટે તમે વચાર કરીને પાછા જાઓ, નહીંતો તમારું મૃત્યુ
થશે; તોપણ પેલા લેખી પ્રામણ્યે મન્યું નહિ ને ગયો. એટલે
પેટો વાઘ ઉઠી આગળ આવીને બહુજ હેત જણાવીને પગે
લાગ્યો. એટલે પેલે પ્રામણ્યે આપીર્વાદ લીધો. એટલે પેલે શીયાળીએ
પુછ્યું હે રાજા, આ શું કરો છો ? ત્યારે વાઘ બોલ્યો કે એ
તો મારા ગુરૂ છે. તેને પગે લાગીને પુણી છું. ત્યારે પેટો શી-
યાળીએ ને કાગડો હતા તે કહે કે એને પુજે શું થાય ? ત્યારે
તે વાઘ કહે કે જીવનું કલ્યાણ થાય. ત્યારે પેલા બે જણ કહેકે
એને પુજીને પગે લાગે છે એટલામાંજ કલ્યાણ થાય છે તો એ
ને આપણા પેટમાંજ રાખ્યો હોય તો કેવું શાફ ! પાપ માત્ર
બળી જાય ને અંતરનો મેઝ નાશ પામી જાય, માટે એને મારીને
પેટમાંજ ખાઈને ઉતારો તો તત્કાળ મુક્તિમળે. એમ અને ધારીએ

છીએ. એવી રીતે બેડ જણાએ અવળીબુદ્ધિ આપી તેથી તેવાએ માનીને તે બામણને મારી નાખ્યો અને ખાઇ ગયો.

તાત્પર્ય.

શ્લોક ॥ બ્રાહ્મણા મોજને તુષ્ટા, મયુરા ઘન ગર્જિતે,
સાધવઃ પરં સંપત્તૌ, સ્વલાઃ પરં વિપત્તીષુ. ॥

અર્થ:—પ્રાદ્યાણુ લોજન કરીને સંતુષ્ટ થાય છે. મોર વરસાદ ગાજે તે સાંભળીને રાજી થાય છે. સાધુ પુરૂષો પારકી સંપત્તિ આદિ સમૃદ્ધિઓ તેને જોઇને રાજી થાય છે. ને ખલ પુરૂષ છે તે પદ્મી આપત્તી જોઇને રાજી થાય છે, માટે સત્પુરૂષની સોબત રાખી સારે માર્ગે ચાલી પોતાનું બધું થાય તેમ કરવું. પણ નહારા નીચ પુરૂષોની સોબત ક્યારેય પણ કરવીજ નહીં એમ સત્સાચનો સિદ્ધાંત છે.

વારતા અગ્નીઆરમ્ભી.

ખટાસમાં ચાર ગુણુ વીધે. રાજા ને છોકરાની વાત.

એક રાજાને એકજ છોકરો તે ખટાસ બહુ ખાય, કંઈ આમલીના મુરખા, દીંખુનું અથાણું, દહીં એ આદી ખટાસ ઉપર વધતો પ્રેમ ને ખટાસતો માણસના દેહને ખગાડ કરે છે. તેટલા વારતે પેલો છોકરો ખટાસ બહુ ખાય તેથી તે રાજા મુંકાવ્યાનો આશ્રય જીતુ કરે ને જે જે-વે લોકો આવે તેને પેલો કુંવર બંધીખાને નાંખી ફજેત કરે, ને એકજ દીકરો તેથી રાજાવતે બહુ કડી ન શકાય. છોકરાનો દેહ પણ ખગડવા માંડ્યો તેટલામાં કોઈ સારા બુદ્ધિશાળી સજ્જન પુરૂષ હરીઈએથી આવી ચઢયા. તેને રાજાએ બંધી વાત કહી. ત્યારે તે પૂરૂષે પેલા રાજાના છોકરા પાસે જઈ દોસ્તદારી કરી. ને તેના પક્ષમાં બાંધ્યો. ને તેના મોરખા વીગેરે ખટાસના પદાર્થો વખાણવા

લાગ્યો, એટલે રાજના છોકરાને પ્રીતી થઈ એમ કરતાં કેટલાક
 હાડા ગયા કેડે વાતચીત કરવા બેઠા, ત્યારે પેલા પુરુષે એમ
 વાત કરી જે—જે માણસ ખરાશ ખાધાને અભ્યાસ રાખે છે
 તેને બહુ શુભ થાય છે. એમ કહીને બહુજ પ્રીતી જણાવી.
 ત્યારે પેલો રાજનો છોકરો પૂછવા લાગ્યો કે તે શુભ મને કહો
 ત્યારે તે પુરુષ કહે કે જો એકતો તે પૂરુષને મદાવરથા ન આવે
 તથા વાળ ધોળા ન થાય ને એના ઘરમાં ચોર ન પેસે, ને એને
 કુતરું ન કરડે એ આદીક બીજા ઘણા શુભ છે ત્યારે પેલા રા-
 જના છોકરાને એને વિશે બહુ પ્રીતી થઈ ને કહેવા લાગ્યો કે
 તે શુભ મને કહો, ત્યારે તે પુરુષ કહે કે—એક તો એ શુભ
 જે એને ક્ષય રોગ થાય તેથી તેને ઉધરસને જોગે ઉંઘ ન આવે
 ને રાંત બધી ખુખું કર્યા કરે એટલે એના ઘરમાં ચોર શુંકરવા
 પેસે. કારણકે એ જાગતો રહેછે. અને બીજો શુભ એજે એનાથી
 લાકડી વીના ન ચલાય. એટલે કુતરું એની પાસે કેમ અ.વી
 શકે? લાકડી દેખીને ડરે. અને ત્રીજો એ શુભ જે—એ જુવાનજ
 મરે પણ ઘરડો ન થાય. અને ચોથો શુભ જે જુવાન મરેએટલે
 વાળ ધોળા શું કરવા થાય ? નજ થાય. એવું સાંભળીને પેલો
 રાજનો કુંવર હતો તે ખીજ ગયો, કે અરેરે, 'આવા દોષ છે.
 ત્યારે તે પુરુષ કહેજે—તમે તમારા દેહને તપાસી જુઓ. ત્યારે
 તેને માત્રમ પડયું. એટલે તેણે તે ક્રિયાઓ પડી મુકી. એટલે
 તે રાજ રાજ થયો. ને એને મોજ આપી ને વીઢાય કર્યો,

તાત્પર્ય,

પહેલો સત્સંગી કરવો હોય ત્યારે તેને એમ કહેવું જે—તું
 હુંકે, હસણ, ડુંગળી વગેરે જે કરતો હોય તે કરજે. પછી ધીમે
 ધીમે દોષ ખતાવે કે આ રીતે અપ્રીક્ષમાં, ડુંગળીમાં, તમાકુમાં
 આવાં દોષ છે. એમ કહી દોષ મુકાવી ચોખો કરી ભગવાનના
 ધામમા પહોંચાડે છે.

વારતા ખારમી.

એક બકરીની વાત.

એક બારવાડ બકરાં ચારતો ચારતો સાંજરે પાછો વળ્યો તે પોતાને ઘેર આવતાં મારગમાં એક બકરીનો પગ ભરોડામાં પેસીને લાંગી ગયો. એટલે તે તો ત્યાંજ બેસી રહી ને પોતાનું ટોળું તો ગામમાં પહોંચી ગયું. ત્યારપછે તે બકરી વીચાર કરવા લાગી કે હવે અત્યુ આંચું. આ વગડામાં જનાવરો મારીખાશે એમ ધારેછે એટલામાં એક મોટું વાઘનું પગલું જોવામાં આંચું ત્યારે તેનો આશ્રય કરીને બેઠી. એટલામાં શીયાળવાં નહારીયાં વીગેરે જનાવર આવ્યાં તે તેને મારવાનો વીચાર કરે છે એટલે પેલી બકરી બોલી કે આ પગલું કેનું છે ? તે જુઓ. હું તો જેનું પગલું છે તેની છું. તેને જુવાળ દેવાની હોમત હોય તો મારજો. ત્યારે પેલા બહીને નાશી ગયાં બીજા ચીતળા વાઘ વગેરે આવ્યા તેમણે પણ પુર્વેની પેઠે મારવા વીચાર કર્યો. ત્યારે તે બકરી બોલી કે હું તો આ પગલાંવાળાની છું એમ કહીને પગલું બતાવ્યું. એટલે પેણું પગલું બેઠને પેલા વાઘ વિચાર કરવા લાગ્યા કે—આ તો આપણા રાજાનું છે. એમ જાણી ભય પામી નાશી ગયા, એટલે જેનું પગલું હતું તેજ વાઘ આવ્યો. ત્યારે તે બકરી બોલી કે હું તો આ તમારા પગલાંને આધારે અત્યારસુધી જીવતી રહીછું. હવે તમારે જેમ કરવું હોય તેમ કરો. ત્યારે પેણે વાઘે વીચાર્યું કે મારે આશરે કરીને જીવી માટે શરણે આવેલાની તો રક્ષાજ થાય પણ મારાય તો નહીજ. એમ ધારીને વાઘ બોલ્યો કે તારે કાંઈ કામ હોય તો કહે, ત્યારે બકરી બોલી કે મારે તો ગામમાં મારા ધણીને ત્યાં બકરાં લેગી જવું છે. પણ આ મારો પગ લાગી ગયો છે તેથી હું અટકી છું. એમ કહીને તે બકરી મુન્ય રહી

એટલે તે વાઘ આમનેમ જોવા લાગ્યો. તેટલામાં એક હાથી આવતો જોયો તે નજીક આવ્યો એટલે પેલે વાઘે કુદીને એક તમાચ મારી એટલે પેલો હાથી ખુબ પાડી ઉઠ્યો ને કહે કે—શામાટે મારો છો ? તમારી આજ્ઞા પાળવા હું તઈયાર છું. ત્યારે તે વાઘ કહે કે—આ બકરીને તારા માથા ઉપર બેસાડી નં નથી કુંપળો ખવરાવતો ખવરાવતો આ ગામમાં એનો ધણી જે ભરવાડ તેના એકમાં મુઠ્ઠી સોંપી આવ, ત્યારે તે હાથીએ તેમ કયું

તાત્પર્ય

॥શ્લોક॥ નિવાશ્રયો ન કર્તવ્યઃ કર્તવ્યો મહદાશ્રય,

અજાસિંહ પ્રસાદેન, હારુઢા ગજ મસ્તકે.

અર્થ—કોઈ માણસે પણ નીચની સોબત ન કરવી ને મોટા પુરુષનો આશ્રય કરવો, કારણકે અજાસિંહ કેતાં બકરી જે જે તે સિંહ જે વાઘ તેની પ્રસન્નતા જે કપા તેને કરીને હાથીના મસ્તક ઉપર બેઠી. માટે સારા માણસની સોબત કરવી.

વારતા તેરમી.

એક ચોરની વાત.

એક ગામમાં બહુ ચોર રહેતા હતા તે એક વખતે ચોરી કરવા ગયા અને રાજનો ખજાનો ફાડી બહુ ધન લાવ્યા ને આવતાં એક કંદોઈની દુકાન લુંટીને માંહીથી ખાંડનાં ખુરશી વગેરે રમકડાં પણ લાવ્યા હતા તે ચોર વગડામાં એકાંતજગાએ વહેંચી લેવાનો વિચાર કરીને બેઠા, એટલે એક ચોર બોલ્યો કે પેલું પકવાન લાવો. આપણે જમી લઈએ ત્યારે પેલું પકવાન એક ચોરે વહેંચી આપ્યું. તે કોઈને ભાગ કેરી આવી કોઈને ભાગ ખુરશી, કોઈને ભાગડેડું ને એક ચોરને ભાગગાડું આપ્યું.

ત્યારે જેને ગાડું આવ્યું તે ચોર કોઈક હાડો સાધુ પાસે
 બેસવા ગયો હતો. ત્યારે તે સાધુએ ધર્મ પાળવાની બહુ વાત
 કરીને કહ્યું કે—હો ભાઈ કંઈક નીચમ રાખ ત્યારે પેલા ચોર કહે
 હું તો પાખી છું ને ચોર છું. તે હુથી શું નીમ પળે ? એટલે
 પેલા સાધુ કહે કે—તું ગાડું ન ખાઈશ એવો નીમ તારાથકી
 પળસે કે નહીં પળે ત્યારે તે ચોર કહેકે—વાહવાહ, ભાઈસાહેબ
 એવું તો પળશે. એમ કહી નીમ રાખેલું એટલે તે ચોર તે
 ખાંડનું ગાડું ન ખાધું ને પેલા ચોરતો સો સોનું ભાગે આવેલું
 પકવાન ખાઈગયા. તે પકવાનમાં સર્પની લાળ પડેલી હતી તેથી
 તે સર્પે ચોર મરી ગયા. ને જે ચોરે ખાંડનું ગાડું ન ખાધું
 તેથી તે બચ્યો. પછે તે ચોરે તે ગાડું નાંખી દીધું ને બધાય
 પૈસા એને હાથ આવ્યા તે લઈને નાશી ગયો ને પાછળ રાખ
 નું લશ્કર આવ્યું. તેણે તપાસ કરીને જોયું. ત્યાં સરવે ચોર મ-
 રેલા જોયા. તેની પાસે તપાસ કરતાં ચોરીનાં માલ મળ્યો નહિ
 તેથી લશ્કર પાછું વળી ગયું.

તાત્પર્ય.

સાધુને વચન કરીને પેલા ચોરને બધાય પધસા મળ્યા ને
 દેહ પણ ઉગર્યો ને સાધુનું વચન પણ પળ્યું ને રાખની ખાં-
 ટીમાં પણ ન આવ્યો પછી તેણે વિચાર કર્યો કે ચોરે પ્રકારે
 કોઈ વાતે હુખ ન આવ્યું તે સાધુને પ્રતાપે માટે તે સાધુ
 જેમ કહે છે તેમજ કરવું છે. એમ ધારીને તે ચોર પેલા સાધુ
 ને શરણે થયો. ને પોતાનાં ભુડાં કર્મનાં ત્યાગ કરી ભગવાન
 ભજવા લાગ્યો. તેમ સાધુને સંગતે કરીને બહુ પ્રકારના ટોપ
 કલેષ નિવ્રત્તિ પામી જાય છે.

વારતા ચોદમી.

એક ખેડુત ને સાધુની વાત.

એક ખેડુ પોતાના ખેતરમાં હળ હાંકતો હતો તે ખેતરને છેડે મારગ હતો તે મારગે સાધુ જતા હતા તે સાધુએ પેલા ખેડુને હળ હાંકતાં બળદને મારતો હતો તે જોયો ત્યારે તે સાધુએ ખેડુને કહ્યું કે—હે ભાઈ ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરતો કરતો હાંક તો તારા બળદ ખુબ ચાલશે. ત્યારે તે ખેડુ કહે કે મને નામ શીખવાડો. હું શીરીતે નામ હઉં, ત્યારે પેલા સાધુ એ વીચાર કર્યો કે આ માણસ બહી બુદ્ધિનો છે અર્થાત્ થોડી બુદ્ધિનો છે એમ વિચારીને કહ્યું કે—ગોપાળજી, ગોપાળજી, ભજન કરતો જા ને હળ હાંકતો જા ત્યારે તેણે તેમ કરવા માંડ્યું એટલે પરમેશ્વરની ઈચ્છાએ સત્પુરુષની દયાથી બળદ ચાલવા મંડયા એટલે પેલા સાધુ ઉપર પેલા ખેડુને ભાવ બેઠો તેથી તે ગુરૂ માનવા લાગ્યો. એમ કરતાં બપોર થયા એટલે એની સ્ત્રી ભાત લઈને આવી તે ભાત જમવા માટે હળેથી બળદ છોડી મુકયા. તે સેડે જઈને ચરવા મંડયા એટલે પેલો ખેડુત તેની સ્ત્રી પ્રત્યે બોલ્યો કે હું જે નામ હઉં છું તે હું ખાતાલગી તું દે. પછી હું જમી રહીશ એટલે તું મારું નામ મને પાછું આપજે. ત્યારે તે સ્ત્રી કહે કે—હું તંમ કરીશ. એટલે પેલો પુરુષ કહે કે—ગોપાળજી ગોપાળજી કરજે. જો ભુલ્લી જઈશમા એમ કહીને જમવા મંડયો ને પેલી સ્ત્રી ગોપાળજી ગોપાળજી કરતી કરતી ખેતરમાં ફરવા લાગી ને કાંટા વગેરે વીણતી હતી એવી રિતે કામનો વ્યવસાયમાં ગોપાળજી ગોપાળજી કહેવું ભુલ્લી ગઈ એટલે નામ પણ ચાલ નરહ્યુ ત્યાર પછે પેલા પુરુષે જમી તત્પર થઈને હળ બેડ્યું. ને પેરોણા લઈને હાંકવા ટાણું થયું એટલે પેલી સ્ત્રીને બોલાવીને કહેવા

લાગ્યો કે—મારું નામ લાવ, ત્યારે પેલી સ્ત્રી કહે કે હું તો બુદ્ધી ગઇ છું. ત્યારે પેલી પુરૂષ જાણે કે—મારી ઠેકડી કરે છે એમ ધારી હોતએ કરવા લાગ્યો તોપણ પેલી સ્ત્રી તો બુદ્ધી ગયેલી માટે શું કહે : તેથી પેલે પુરૂષે બેચાર પચાસા માર્યા એટલે જોય ઉપર પડી જઈને ઉંચે સાદે રડવા લાગીને કહેવા લાગ્યા કે—હાય, હાય, મારા જાપરે, મારીમારીને શું છળાં વાળી નાંખ્યાં. એટલે પેલા પુરૂષને અડધુપડધું નામ ચાઢ આવી ગયું તેથી તે પુરૂષ કુદવા મંડયો ને કહેવા મંડયો—લેતીજી, રાંડ, હવે કેમ કહ્યું એમ કહીને શું છાગળે શું છાગળ કરતો જાય ને હળ હાંકતો જાય તે જોઈને ભગવાન ભગારેક હસ્યા. ત્યારે લક્ષ્મીજીએ પુછ્યું કે હે મહારાજ તમે શું હસ્યા ? ત્યારે ભગવાન કહે છે કે મારો પ્રેમી ભક્ત એક થયો છે તેણે મારું નવું નામ પાડ્યું. ત્યારે લક્ષ્મીજી કહે કે—તે ભક્ત મને ખતાવે, હું જોવાને ઇચ્છું ત્યારે ભગવાન કહે કે ચાલો. એમ કહીને બે જણ પેલા હળ હાંકતો હતો તેની નજીક આવતાં હતાં. થોડેક દુર રહ્યું એટલે ભગવાન કહે છે કે હું આ ખાડા માં સંતાઈને બેસું ને તમે જઈને જોઈ આવો તેમ કહી ભગવાનતો ત્યાં બેઠા એટલે લક્ષ્મીજી હતાં તે પેલા ખેડુને આગળ જઈને કહેવા મંડયાં કે હે ભાઈ હળના હાંકનારા તું શું કરેછે ત્યારે તે ખેડુ બોલ્યો કે—હળ હાંકીએ છીએ શું નથી દેખાતું ? ત્યારે લક્ષ્મીજી કહે કે—હા ભાઈ, તે તો ખરું પણ તું આ મોઢેથી શું બોલે છે ત્યારે તે ખેડુ કહે કે—તારા ભાવડાનું નામ દડધું. નથી સંભળાતું ત્યારે લક્ષ્મીજી કહે કે—તે મારો ભાવડો હયાં છે ત્યારે તે ખેડુ કહે કે—પડયો હશે ખાડામાં. એમ કહ્યું એટલે લક્ષ્મીજી ત્રણ થયાં ને અશીર્વાદ આપીને ભગવાન પાસે આવ્યાં ને ભગવાનને કહ્યું કે—હે કયાળુ તમે કહેતા હતા તે વાત સાચી. એમ કહીને ભગવાન તથા લક્ષ્મીજી પોતાના સ્વધામમાં પધાર્યા.

તાર્કિક.

સાધુને વચને પેલા ખેડુએ ભાવે સહીત જેવું આવડયું. તેવું ભગવાનનું નામ દીધું તેણે કરીને ભગવાન પ્રસન્ન થયા ને લક્ષ્મીજીનો આશીર્વાદ પામ્યો. એટલે સમૃદ્ધિવાન થયો. તો ભગવાનને નકી ભગવાન જાણીને જે લજશે તેને શી વાતની સીદ્ધિ નહિ થાય સર્વે વાતની સીદ્ધિ થશે. તે ઉપર નિષ્કુળાનંદ સ્વામીનું વચન છે કે—

સંતકૃપા સુખ પામિષ, સંતકૃપા ઉપજે જ્ઞાન;
નિષ્કુળાનંદ સંતકૃપા કરેતો, આપે અવિચલ દાન. ૧

સંતકૃપાથી સુખ પામિષ, સંતકૃપાથી સદ્ગુણ;
સંતકૃપા વિના સાધુતા, કહેને પામિયા કોણ. ૨

આવી રીતનાં સંતપુરુષનાં વાક્યો તે ડાહ્યાપુરુષે વીચારી જાવાં જોઈએ.

વારતા પંદરમી.

કલપતકે તળે સંકલ્પ કર્યા વીધે,

એક દેશમાં ચાર જણ ભાઈબંધ હતા. તેમાં ૧ સુતાર, બીજો ભરવાડ, ત્રીજો વાણીયો અને ચોથો ક્ષત્રીય એ ચારજણ મળીને પરદેશ ગયા. ત્યાં ઝાડીમાં એક સાડું ઝાડ આવ્યું. ત્યાં બપોરી ગાળવા બેઠા, એટલામાં એક જણે સંકલ્પ કર્યો કે અહીં ઠંડા પાણી તઈયાર હોયતો કેવી શાન્તી વળે ત્યાંતો ઠંડાપાણી નાં માટલાં પોતાની પાસે જણાવા મંડયાં એટલે સર્વેએ પાણી પીધું. એટલામાં એક જણે વળી સંકલ્પ કર્યો કે—સારી સજ્જા સુવાને માટે હોય તો ખુદ સાડું એટલે તે ભારે સજ્જાઓ તૈયાર થઈ ગઈ. તે ઉપર એક એકજણ સુઈ ગયો. એટલે ભરવાડ

હતો તે ઉઘી ગયો. અને વાણીયો પણ સુઈ ગયો એ રીતે ત્રણે જણ ઉઘ્યા ને સુતારે તો સુતાંસુતાં ઉઘ્યું જોયું ત્યાં તો કલ્પવૃક્ષનો ઝાડ હતો તેમાં શુ શોભામાં ખાકી હોય ? અન્નિશે શોભાયમાન એવી લાંબીલાંબી ડાળો પેલા સુતારના જોવામાં આવી એટલે તે સુતારે એમ સંકલ્પ કર્યો કે કોઠા આઢીકના બહુ સરસ હાથા થાય એમ છે પણ કાપવાનું હથીયાર નથી. એમ સંકલ્પ કર્યો તેટલામાં તેજ ઝાડે કુહાડો લટકતો દીઠો, એટલે એને એમ સંકલ્પ થઈ ગયો કે આ મારા માથા ઉપર છે. તે જો ત્યાંથી પડશે તો મારું ગળું કપાઈ જશે. એટલે તે કુહાડો તત્કાળ ત્યાંથી પડ્યો તે સુતારનું ગળું કપાઈ ગયું એટલે ગરાશીઓ ઉઠ્યો તેણે જોયું ને બીચાર કર્યો કે-આ સુતાર મુઓ તેનો જીમો મારે માથે આવશે કારણકે હું ક્ષત્રીય છું એમધારી પોતે સંકલ્પ કર્યો કે-સરસ ઘોડો ચડવાને હોય તો હું તે પર બેસીને આદ્યો જાઉં એટલે તરત સાજ મારુંઘો તઈયાર ઘોડો આવીને ઉભો રહ્યો. તે ઉપર બેસીને ગરાશીઓ નાસી ગયો, તેવામાં પેલા શેઠજી જાગ્યા તે જોઈને જીમ પાડી ઉઠ્યા ખરેરે, આપરે, આપરે, ગરાસીએ તો એનું કયું ને મારા શા હાલ થશે. એમ કહી પેલી સજ્જનમાંથી ઉઠીને આમતેમ ઢોડાઢોડ કરવા મંડ્યો નં કહેવા લાગ્યો કે વાઘ આવશે તો ખાઈ જશે એટલે તુરત વાઘ આવીને તે વાણીયાને મારી નાંખ્યો. તેવામાં ભરવાડ જાગ્યો તેણે જો જણને મરેલા જોયા. તેથી વીચાર કરવા લાગ્યો કે ક્ષત્રીએ એનો ધર્મ સાચવ્યો અર્થાત્ એની જાતપર ગયા વીના ન રહ્યો મરે હવે મારે શું કરવું ? એની સાથે આવીને પેટ ભરીને ગોઠા ખાધા. હવેતો કોઈનો સાથ મળેતો નાશી જાઉં એમ સંકલ્પ કર્યો એટલામાં ખેતીમાં ખેડ કરનાર મજૂર લોકો જતા હતા તે તેના જોવામાં આવ્યા. તેથી તેના એગે કોઈક ગામ આવ્યું તેમાં પેશી ગયો.

તાત્પર્ય.

આ સત્સંગ કલ્પવૃક્ષ જેવો છે. તેમાં રહીને જે જન જેવા સંકલ્પ કરે છે તેવું તેને ફળ મળેછે, ત્યાં એક વાક્ય છે કે—

॥ સત્સંગઃ કલ્પદ્મ ઇવ કીર્તીન તનુ તે ॥

॥ ૧ ॥ અર્થઃ—સત્સંગ છે તે કલ્પવૃક્ષ જેવો છે તે શું શું નથી વીસ્તારતો જે જે મનોરથ કરે છે તે તે મનોરથ ને પુરા કરે છે આવાં અનેક વાક્યો છે તે વીચારી જોવાં.

વારતા સોળમી.

એક ભરવાડ અને રાજાની વાત.

એક દેશમાં રાજા પોતાની રાજધાનીમાં રાજ કરતો હતો ને બહુ નીતિશાસ્ત્રમાં પ્રવીણ હતો. ને પોતાની પ્રજાને પાળનાર હતો તે એક વખતે પોતાના શહેરમાંથી અગ્યા માટે જંગલમાં ગયો હતો ત્યાં બપોર ચઢી ગયા હતા. ને તાપ બહુ હાગ્યો હતો તેથી તરસનો માર્યો અકળાતો હતો તેવામાં એક ભરવાડ ને બકરાં ચારતો જોયો એટલે તે રાજાએ એમ ધાધુ કે એ ભરવાડ પાસે જરૂર પાણી હશે એમ ધારી પોતાનો ઘોડો તે ભરવાડ તરફ મારી મુક્યો જેમ નજીક જાય છે કે જતાં જતાં એમ સંકલ્પ કર્યો કે જો ભરવાડ મને પાણી આપશે તો હું એને એક ગામ આપીશ ને પાણી નહિ પાય તોપણ આપીશ. તેવામાં પેલે ભરવાડે પણ બાણ્યું કે રાજા તરસ્યા થયા છે તેથી પાણીને વાસ્તે અહીં આવે છે પણ મારે પાણી નથી પાવું જો રાજા જોર જુલમ કરશે તો હું પાણીની બતક ફેડી નાંખીશ. પછે મર મને રાજા શુણીએ દેતો. એમ સંકલ્પ કરે છે તેટલામાં તે રાજા ભરવાડની પાસે જઈ પહોંચ્યા ને પાણી માગ્યું એટલે

લે ભરવાડે પાણી આપવાની ના કહી એટલે રાજા ગુસ્સે થઈ જ રાઈથી લેવા ગયા એટલે પેલે ભરવાડે પાણીની બતક હેઠે ખી દીધી એટલે બતક કુટીને પાણી જતું રહ્યું એટલે પેલો રાનીરાશ થઈ પોતાના ઘોડાને એકદમ પોતાના ઘર તરફ દોડા મુક્યો. ઘેર આવી પાણી પી સુખીયા થઈને આરામ કર્યો પ જમીને પોદી ગયા. ને સાંજનો વખત થયો એટલે કચેરી ટાલ થયું પછે તે રાજા કચેરીમાં જઈ પોતાની ગાદી ઉપર બેસી પેલા ભરવાડના ઉપર સિપાઈ મુકી પોતાની પાસે બોલાવી મનાવ્યે પેલો ભરવાડ ધુજતો જાય ને હાથ જોડી સલામ કરી આગા ઉભો રહ્યો એટલે પેલા 'રાજાએ એને એમ કહ્યું કેતે' તારો સંત્ય સત્ય કર્યો માટે હું પણ મારો સંકલ્પ સત્ય કરું છું એ કહીને તે ભરવાડને એક ગામ આપ્યું ને કહ્યું કે સારાં સાન વસ્ત્ર પહેરીને મારી કચેરીમાં તારે નીત્યે બેસવા આવવું. એ કહી સારાં કપડાં વગેરે શીરપાવ આપી ઘેર વિદાય કર્યો પેલે ભરવાડ પોતાને ઘેર જઈ પસ્તાવો કરવા લાગ્યો ને જ્યારે તે ભરવાડ રાજાની કચેરીમાં સલામ કરીને બેસે ત્યારે નીચું જોઈને બેસે પણ ઉંચું તો જોવાયજ નહિ કારણકે કોઈક તેનો ઇનામદાર હોય તે રાજાની આગળ પોતાના પુર્વજોના વખાણ કરતો સતો રાજાને સલામ કરીને બેસે ને રાજાને શાખાશી આપે ને કહે કે—શાખાશ છે રાજા બહાદુરને કે અમારા વડીલોને તમે થોડીક હોશીઆરીમાં આપું ગામ અમને આપ્યું છે. એમ કહે એટલે પેલો ભરવાડ નીચું જોઈ લોંચ ખોતરે. ત્યારે ખીજા સલામદો તેને કહે કે—તમે નીચું કેમ જોઈ રહો છો, છાતી કાઢી કેમ બેસતા નથી ? ત્યારે તે કહે કે મેં નીચું જોયા જેવું કર્યું છે એમ કહીને દીલગીર થઈને પોતાનું વૃતાંત કહી દેખાડે.

તાત્પર્ય.

જીવની અકળાઈનો પાર નથી. તેમ ભગવાનની ક્યાનો

પાર નથી. ભગવાનનું યોગ્ય વચન પાળે છે તેણે કરીને ભગવાન પોતાનું ધામ રૂપ ગામ એને મોજ આપે છે પણ એનું વચન પાળે તો તે વચન શિક્ષાપત્રી છે, એટલામાં પામર જેવો જીવ હોય તે પણ ભગવાનના પદને પામે છે. તે વાતમાં કંઈ પણ સંશય નથી, કારણ કે-પૂર્વે મોટા મોટા ક્ષીઓ તપ કરી કરીને મરી ગયા છે તેને પણ ભગવાન સ્વર્ગમાં નથી દેખાયા ને જાજ કક્ષીકાળમાં તો ભગવાનના સંત નિયમ ધરાવીને સત્સંગી કરે છે તે થોડાક દહાડામાં નાની અવસ્થામાં મૃત્યુને પામે છે તો પણ તેને પોતાના ધામમાં તેડી જાય છે તે આ લોકમાં તેના સગાને અથવા પર જાતના આડોશી પાડોશીને પણ અલોડીક અમત્કાર દેખાડીને તેડી જાય છે તે આજ અઘાપી સુધી તેજ વાત આલી જાય છે પણ તેમાં ફેર પડતો નથી હવે આથી ભગવાનની કેટલીક કથા કહીએ તો પણ મૂરખ જીવને પ્રતિત્તી આવતી નથી ને ભગવાન ભજતા નથી એથી જીવની શી અવળાઈ કહીએ, એજ અવળાઈ છે.

વારતા સત્તરમી

એક છોકરો અને તેના સગાંના હેત વિષે.

એક છોકરો નિત્ય સાધુ પાસે બેસવા જતો હતો તે છોકરાને સાધુ ધર્મજ્ઞાન, પૈરાગ્યાદિક વાત કરીને શીખામણ દે ને કહે જે સંસારીક સુખ, સગા સંબંધી સર્વે અનિત્ય છે. ને સંસાર બધો સ્વાર્થનો ભરેલો છે. ત્યારે પેલો છોકરો કહે કે તમે કહો છો તે ઠીક છે પણ સર્વત્ર એવું ન હોય મારે જાસ્તે તો મારાં સગાં સંબંધી, માબાપ વિગેરે મારા વિના કાંઈ ઘડી પણ રહી ન શકે એવું મારે વિષે હેત રાખે છે. ત્યારે પેલા સાધુ કહે કે તારે હેત એવું છે ? એમ કહીને અક ભેગની.

કળા શીખવાડીને કહ્યું કે તું તારે ઘેર જઈને નાડી પ્રાણ એ-
 ચીને સુવા જેવો થઈને પડજો પછે હું વધક થઈને આવીશ ને
 હું તારૂં વધકું કરીશ એટલે તું ઉઠજો. આવો ઠરાવ કરી
 છોકરો પોતાને ઘેર ગયોને જતાં વેંતજ આંખો વગેરે ચઢી
 ગઈને મરવા જેવો થઈ પડ્યો.—એટલે તેનાં સગાં આંમતેમ
 દોડાદોડ કરવા લાગ્યાં એટલે પેલો આવો ત્યાં જઈ પહોંચ્યો.
 ને પૂછવા લાગ્યો કે તે છોકરાને શું થયું છે : ત્યારે તેનાં
 સગાંએ કહ્યું કે કંઈક થઈ ગયું છે તે મરી જશે માટે જો
 તમે સત્યુરૂપ છો તે તમારાથી કંઈક રક્ષા થાય તો કરો ત્યા-
 રે તે આવે તે છોકરાને નાડી જોઈને કહ્યું કે—આ છોકરો જ્યે
 તેમ નથી પણ એનો એક ઉપાય છે. જો થાય તો ત્યારે તેનાં
 સગાં કહે કે તમે કહો તેમ કરીએ પણ તેને બચાવો ત્યારે
 તે સાધુ કહે કે પાંચ શેર દૂધ જોઈએ એમ કહી શેર ૫ દૂધ
 મંગાવ્યું ને આંદર બશેર સાકર નાખીને પછે પેલા છોકરા
 ઉપર માથેથી તે પગ સુધી આમંતેમ બે આંટા ફેરવી પછે તે
 આવો કહે કે—આ દૂધને જે પીએ તે મરે ને આ છોકરો સાચો
 થાય. એમ કહીને એના બાપને કહ્યું કે—ટોસા તું આ દૂધ પી.
 તારો છોકરો સાજો થાય ને તું મરી જઈશ. ત્યારે તે ટોસો કહે
 કે—મારે તો બીજા બે છોકરા છે. તેટલા ઘણા છે. હું વળી
 એને સાટે મરું ત્યારે મારે શો લાભ એમ કહી તે દૂધ ન પીધું
 ત્યારે તે સાધુએ તે છોકરાની માને કહ્યું કે—ઠાસી તું દૂધ પી,
 તારો છોકરો જીવે. ત્યારે તે કહે ના બા. એને સાટે હું શીદ
 મરું ? હું તો એમ પારીશ કે મારે એટલો નહોતો. ત્યાર પછે
 એ છોકરાના બાઈને કહ્યું કે તમે આ દૂધ પીઓ. ત્યારે તે પણ
 કહેવા લાગ્યો કે અમે બે જણ છીએ તો આખા ગામને બારે
 છીએ. અમે મરીએ ને એ જીવે તેમાં અમારે શો લાભ. ત્યારે
 તે આવે તેની બેનને કહ્યું ત્યારે તે કહે કે—મારે બે ભાઈ
 ઘણા છે. એમ કહી તેણે બે દૂધ ન પીધું. ત્યાર પછે તેની

સીને કહ્યું કે—આ દુધને તું પી તો તારો પતી જીવતો થાય ને તું મરી જઈશ. ત્યારે તે કહે કે હું તો બીજો જઈશ પણ હું મરું તો મારે શો લાભ એમ કહી તેણે પણ ન પીધું ત્યાર પછી એ છોકરાના કાકા, મામા, ભાઈભત્રીજા સૌને કહ્યું કે—કોઈપણ પીઓ તો આ છોકરો બચે કારણકે—એણે મૃત્યુ આ દુધમાં છે તે જ પીએ તે મરે ને એ છોકરો જીવે. તેમણે કોઈએ દુધ ન પીધું. ને મરવા તૈયાર ન થયાં. આવી રીતે સૌનો સ્વાર્થ પ્રગટ કર્યો. ને પછે તે બાવો કહે કે—હું પીઉં ? એમ કહ્યું કે બધું કુટુંબ કહેવા લાગ્યું કે—ઓહો ! મહારાજ સંતતો આ જગતમાં તારવાનાં તુમડાંજ છે. ને સંત જેવા કોઈ પરમારથી નથી ત્યાં કહ્યું છે કે—સાખી—

સંત વહે પરમારથી, જાકા મોટા મન,
અન તોલ્યા દેત હે, રામ સરીલા ધન.

એમ કહીને કહેવા લાગ્યા કે તમે તો પરોપકારીજ છો માટે તમે પીઓ તો અમારાં મોટાં લાગ્ય છે એમ કહીને તે સાધુનાં સૌ વખાણ કરવા લાગ્યાં એટલે તે સાધુ કહે કે—અહિં પીઉં કે બહાર જઈને પીઉં ત્યારે તે સૌ વિચારવા લાગ્યા કે અહિંયાં મરશે તો એની દાહક્રિયાદિક કરવી પડશે માટે એ અહિંથી દૂર જઈને પીએ તો ઠીક, એમ કહીને કહેવા લાગ્યા કે ધર્મશાળામાં જઈને તમે પીજો. એમ કહ્યું એટલે તે બાવો તો દુધનું ભરેલું પાત્ર લઈને ચાલ્યો એટલે પેલો છોકરો બેઠો થયો એટલે સર્વે કુટુંબી રાજી થયાં, ને કહેવા લાગ્યાં કે બહુ સારૂ થયું એમ કહી પેલા સાધુનાં વખાણ કરવા લાગ્યાં એટલે પેલો છોકરો ઉઠીને પેલા સાધુ પાછળ ચાલ્યો. ત્યારે પેલા કુટુંબીઓ કહે કે—ભાઈ તું ક્યાં જાય છે ત્યારે તે કહે કે તમે લોકો તો સ્વારથી છો ને સાચો સગો તો તે બાવો છે માટે તે બાવો મરશે એની દાહક્રિયા વગેરે કાણ કરશે ? માટે મારે

જવું પડશે. એમ કહી ચાલી નીકળ્યો. ને તે છોકરો સાધુને શિષ્ય થયો. એ રીતે આખું જગત સ્વાર્થનું ભરેલું છે.

તાત્પર્ય.

મુમુક્ષુ જીવે વિચાર કરવો કે આ સંસારમાં સાર શી વસ્તુ છે તેનો તપાસ કરી પોતાનું રૂડું થાય એ રીતે વર્તવું.

વારતા અઢારમી.

એક રાજાએ પોતાનાં રાજમાં પેધેલા ત્રણ વાઘને
પોતે માર્યા એ વિષે દ્રષ્ટાંત.

એક રાજાના રાજ્યમાં ત્રણ મોટા મહોન્મત્ત વાઘ પેધ્યા હતા. તે તેને મારવાને વાસ્તે તે રાજાએ બહુ પ્રયત્ન કરાવ્યો. પહેલાં ફ્રાજદાર વગેરેને મારવાની આજ્ઞા કરી. પછે એના મોટા કારભારી, સેનાપતી, દીવાન વગેરેને આજ્ઞા કરી. પણ તે વાઘ કોઇથી નહીં મરાયા. ત્યારે રાજાએ બીડું ફેરવ્યું કે એ વાઘને જે મારે તેને મોજ આપું. તોપણ કોઇથી ન મુઝા. ત્યારે તે રાજા પોતાની સ્વારી ચઢાવીને પોતેજ તે વાઘ સામે ચઢ્યા ને તેને મારી નાખ્યા.

તાત્પર્ય.

આજ કળીયુગમાં કામ, ક્રોધ, ને લોભ એ ત્રણ આ સંસારરૂપી પરમેશ્વરની રમ્યતને હેરાન કરનાર મહોન્મત્ત વાઘ છે, કે જેણે મોટા મોટા રાવણાદિક રાક્ષસો તથા ઇંદ્રાદિક દેવ તથા મોટામોટા નારદાદિક મુનીઓ તેમને પણ જેણે પરાભવ પમાડેલા છે. તેમની વાતો પણ આજળ કહેવામાં આવશે. આવા બળીઆ કામ, ક્રોધ, ને લોભ તેને આજ શ્રી સ્વામીનારાયણ ભગવાને પોતે જીતી લીધા છે. ને તેમને આશરે કરીને પણ આ સંપ્રદાયને વિષે મોટા મોટા બ્રહ્મનિષ્ઠ સતપુરુષો ધણક

થઈ ગયા. ને હાથમાં પગ્ગુ તુચ્છ જીવ હોય તે પણ જો એ સ્વામીનારાયણનો મન, કમ, વચ્ચને પકડે આશરો કરે તો એ સ્વામીનારાયણને પ્રતાપે તે જીવને પણ એ કામ ક્રોધાદિકદોષ તે પરાભવ કરી શકતા નથી.

વારતા ઓગણીસમી

પ્રદહાદજીનું આખ્યાન.

હિરણ્યકશ્યપુ નામે એક મોટો રાક્ષસ થયો હતો. તેણે બહુ તપ કર્યું ને ત્રીલોકી પોતાને વશ કરી હતી તોપણ ભગવાનના ભક્તનો દોહ કર્યો તો પોતે નાશ પામી ગયો તે કેવી રીતે કે બ્રહ્મા ઉપર એ જ્યારે તપ કરવા ગયો ત્યારે ઇંદ્ર હતો તે એની સ્ત્રીને લઈ જતો હતો તેવામાં નારદમુની સામા મળ્યા ને તેમણે ઇંદ્રને કહ્યું કે—આ શું કરો છો ? ને શા વાસ્તે એને લઈ જાઓ છો ? ત્યારે તે ઇંદ્ર કહેકે એના ઉદરને વીધે રાક્ષસ છે તેને મારવાને વાસ્તે લઈ જાઉં છું. પણ એ સ્ત્રીને હું નહીં મારું—ત્યારે તે નારદમુની કહે કે—એના ઉદરમાં રાક્ષસ નથી ભગવાનનો ભક્ત છે. માટે તું છોડી દે. એમ કહ્યું એટલે ઇંદ્ર તે સ્ત્રીને છોડી દઈને પોતાને સ્વસ્થાને જતો રહ્યો. ત્યાર પછે તે સ્ત્રી નારદમુનીની પાસે રહી ને નારદમુનીની સેવા વગેરે કરવા લાગી એટલે નારદમુનીએ દયા કરીને ધર્મ, જ્ઞાન, આત્મિક ની વાર્તાઓ ઘણીક કરી. પણ તે સ્ત્રીને તો અસર ન થઈ. પણ તેના ઉદરમાં ગર્ભ હતો તેણે તે જ્ઞાન ગ્રહણ કર્યું ત્યાર પછી દેવતાના સો વર્ષ પર્યંત તે હિરણ્યકશ્યપુએ તપ કર્યું, તેથી બ્રહ્મા પ્રસન્ન થયા ને કહ્યું કે—તું વર માગ. ત્યારે તેણે વર માગ્યો કે—લોઢે, લાકડે, સુકે, લીલે, ઘરમાં, બહાર તથા રાત્રે તથા દીવસે તથા તમારી સૃષ્ટિનો સરજેલો કોઈપણ દેવ, દઈત્ય, મનુષ્ય વગેરે તથા કોઈ અસ્ત્ર, શસ્ત્ર. તથા મંત્ર, જંત્ર

જાદુ વગેરે કોઇથી મારું અત્યુ ન થાય. એવો વર મને આપો ત્યારે તેવર પ્રદક્ષાએ તેને આપ્યો. પછી પેલી સ્ત્રી પણ પોતાને ઘેર આવી. ત્યારપછે પ્રદક્ષાદળ જન્મ્યા ત્યાંસુધી પોતાના ઉઠર માં રાખ્યા હતા. હવે પ્રદક્ષાદળ સાત વર્ષના થયા એટલે તે હીરણ્યકશ્યપુએ પોતાના પુરોહીત જે ગોર તેને બોલાવી પોતા ના પુત્રને લાણીવવાની આજ્ઞા કરી કે—મારા પુત્રને આપણા કુળની આસુરી વીદ્યા લાણીવો ત્યારે તે સંઠ ને આમરખ એ જે ગોર હતા તે પ્રદક્ષાદળને તેડી જઈ નિશાળે બેસાર્યા. ને આસુરી વીદ્યા શીખવવાનો આરંભ કર્યો. ત્યારે પ્રદક્ષાદળએ વિચાર કર્યો કે આ વિદ્યા લાણીવાથી શો લાભ થશે ? કંઈ પણ લાભ થનારો નથી. એમ જાણી ઉપર થકી આસુરી વીદ્યા ભણે પણ એનું અંતરમાં પાસ ન લાગવા દે. ને પેલા જે મહેતાજી ન હોય ત્યારે પોતે બીજાં અસુરોનાં છોકરાંને પરમેશ્વરનો ઉપદેશ કરે. જે પોતે પણ ભગવાનનું ભજન કરે. એમ કરતાં પેત્રા પુરોહીતોને ખબર પડી. એટલે પ્રદક્ષાદળને ડરાવવા લાગ્યા ને હાથેતો કરવા લાગ્યા. એટલે પ્રદક્ષાદળ કહે કે—તમારે જેમ કરવું હોય તેમ કરો પણ આસુરી અંક તો હું નહીં લાણું. એટલે પેલા મહેતાએ વિચાર્યું કે આ તો આપણી નીશાળના બીજા છોકરાને પણ બગાડશે. એમ જાણી તેની માને કહ્યું કે આ તમારા છોકરાને શીખામણ આપી પાંસરો કરો નહિ તો તમારા છોકરાને અમે નહિ લાણીવીએ કારણકે એનો વીજણુ ભજે છે ને બીજા છોકરાઓને પણ ભજવે છે. ત્યારપછે એના બાપને પણ જાણુ કયું ત્યારે એના બાપે એ પ્રદક્ષાદળને બોળામાં લઈને હેતે સહીત બોલાવી છાતી સાથે બીડીને કહેવા લાગ્યો કે બોલ ભાઈ, આપણા આસુરી આંક કેટલા શીખ્યો ત્યારે પ્રદક્ષાદળ કહે કે—હું તો આસુરી આંક નથી શીખ્યો ને નારાયણનું નામ શીખ્યો છું. એટલે તે હીરણ્યકશ્યપુને રીસ ચઢી. તેથી તેને પોતાના બોળામાંથી એકહાથે ઝાલીને ફેંકી દીધો ને એમ

કહ્યું કે— દોહરો—પ્રલહાદને કહ્યું એના પીતાએ, તુને આજું
 રાજઅધીકાર, નામ મૂકી દે નરહરીનુ, આજથી મ કર ઉચાર.
 એટલે પ્રલહાદજી કહે છેકે-એ ત્રિલોકીનું રાજ મારે નથી જોઈતું,
 મને તો ભગવાન ભજવા એજ સાફ લાગે છે. એટલે હીરણ્ય
 કશ્યપુ ગુરુએ મધને જોડ્યો કે કોઈ છે ? ત્યારે તેના સેવકો
 રાક્ષસો ઘણાક હતા તે જોલી ઉઠ્યા કે—શી આજ્ઞા છે ત્યારે તે
 હીરણ્યકશ્યપુ જોડ્યો કે—સાંભળો હું એક વાત કહું. કે આ
 જે પ્રલહાદજી છે તે આપણા અસુરરૂપી વન તેને કાપનાર કોહાડા
 રૂપી વિષ્ણુ હતા તેમાં દસ્તારૂપ થયો. જેમ દસ્તા વીનાનો કુ-
 હાડો હોય તેથી વનનાં મોટાંમોટાં ઝાડ ન કપાય ને જ્યારે
 દસ્તે સહીત કુહાડો હોય તો મોટાંમોટાં ઝાડ પણ કપાય તેમ
 આપણા અસુરરૂપી જે મોટું વન તેને કાપનાર કુહાડો વિષ્ણુ
 હતા પણ દસ્તો નહોતો તે આપણા અસુરરૂપી વન માંહેલો
 દસ્તો ભળ્યો, તેથી હવે આપણું અસુરરૂપી વન કપાઈ જશે.
 અર્થાત્ નાશ પામી જશે. માટે કરીને આ પ્રલહાદજીને જે તે
 જપાયે કરીને માંડી નાંખો, એમ આજ્ઞા કરી એટલે પેલા અસુર
 લોકો ગળે જાલી ધકકો મારી આગળ કરી આદ્યા એટલે સામે
 હાથી મળ્યો તેને જોઈને પેલા અસુર લોકો પેલા હાથીવાળા
 માવતને કહેવા લાગ્યા કે—આ પ્રલહાદને હાથીને પગે બાંધી
 મારી નાંખાવો એવો રાજાનો હુકમ છે, એટલે તે માવતે હાથી
 ને પગે બાંધ્યા એટલે તે હાથીએ તે પ્રલહાદજીને નમાર્યા ત્યારે
 પછે અન્નમાં ઝેર ખવરાવ્યું તથા ઠાઠા કુળમં મોટામોટા સર્પો
 રહેતા હતા તેમાં નાંખી દીધા તોપણ પ્રલહાદજી ન મુઆ ત્યાર
 પછે પર્વત ઉપરથી નાંખી દીધા તોપણ ન મુઆ. ત્યારપછે ખા
 રા કીચમાં ફાટે થયેરા બાધી દબાવ્યા તોપણ ન મુઆ સમુદ્ર
 માં નાંખી દીધા તોપણ ન મુઆ. ત્યારપછે હોળીકાએ બાળવા
 સાફ જોળામાં લઈને અગ્નિ સળગાવે તોપણ ન મુઆ. પછે
 તે હીરણ્યકશ્યપુ બહુ આકળો થઈને જોલવા લાગ્યા કે-હું મારે

હાથે મારીશ. એમ કહી તરવાર લઇને ઠોપ કરીને બોલ્યો કે, તારા રાખનારને બતાવ. તેને પહેલે મારીને પછે તને મારીશ. એમ કહ્યું એટલે પ્રહલા જી કહે કે—તને તારે મને મારી મુક્યો છે તું મને શું મારીશ ? એમ કહીને કહ્યું કે—ભગવાન સર્વત્ર છે. ક્યાં બતાવું ત્યારે તે હીરણ્યકશ્યપુ બોલ્યો કે—એક ઠેકાણે બતાવ ત્યારે થાંભલામાં બતાવ્યા. એટલે તેણે રીશ કરીને થાંભલામાં ઘા કર્યો એટલે થાંભલાની નીચેથી નૃસિંહજી નીકળ્યા. ને ઠોપ કરીને હોંકારો કર્યો એટલે હીરણ્યકશ્યપુ હતો તે તરવાર લઈ પટો ખેલવા લાગ્યો. ત્યારપછે એને મારવાનો વખત જે રીતે એણે વર માગ્યો હતો તેમ ભગવાને બાધ ન લાવતાં સંધ્યાટાણે એના ઘરના ઉમરા ઉપર એમણે બોળામાં લઈને ભગવાન પોતાના નખ બતાવવા લાગ્યા કે—જો આ લોડું છે કે લાકડું ત્યારે તે કહે કે લોડું પણ નહીં ને લાકડું પણ નહીં ત્યારે નૃસિંહજી કહે કે—આ સુકું છે કે લીલું ત્યારે તે કહે કે સુકાય નહીં ને લીલાય નહીં. ત્યારે કહે કે રાત્રી છે કે દીવસ ત્યારે તે કહે કે રાત્રી નહીં ને દીવસ પણ નહીં ત્યારે નૃસિંહજી કહે કે આપણુ ઘરમાં છીએ કે બહાર, ત્યારે તે કહે કે—ઘરમાં નહીં ને બહાર પણ નહીં ત્યારે નૃસિંહજી કહે કે—હું પ્રજાની સૃષ્ટિનો છું કે અત્રેયીક છું તે કહે કે તમે પ્રજાની સૃષ્ટિમાંના નથી ત્યારે નૃસિંહજી કહે કે—તને પ્રજાએ વર આપ્યા હતા તે માંહેલુ એકે-વાનું છે જો હોય તો તપાસ કર. ત્યારે તે કહે કે નથી. એટલે નૃસિંહજીએ બેઠાથના નખ વડે તે હીરણ્યકશ્યપુનું પેટ ચીરી નાંખ્યું. ને આંતરડાં કાઢીને પોતાના ગળામાં નાંખ્યાં ને જે ઠોપ કર્યો કે ત્રિવેદી કંપાયમાન થઈ ગઈ. અને પ્રજા દીક દેવ લોકો પણ ભય પામીને સ્તુતી કરવા લાગ્યા ને બધા દેવો પ્રજાદીક ભેગા થઈને ત્યાં આવીને પ્રહલાજીને કહ્યું કે—તમે ભગવાનની પ્રાર્થના કરો એટલે ભગવાન શાંત થશે. પછે પ્રહલાજીએ બહુ સ્તુતિ કરી ને પાસે ગયા એટલે પ્રહલાજીને

બહુ હેને કરીને ચાટવા મંડ્યા ને કહ્યું કે તું વર માગ. ત્યારે પ્રહલાદજી કહે કે—તમે વર માંગવાનું કહીને કોઈને દોભાવશે નહીં કારણકે જીવ તો વાણીયા જેવાછે. તે થોડોક વેપાર કરીને ઘણો લાભ ઇચ્છે તેમ તમારી થોડીક સેવા કરીને માયીકપદાર્થ માગી જેસે એટલે એના જીવનું બુકું થાય. માટે કરીને કોઈને માગ એવું કહ્યેશો નહીં. ને તમે જે આ મારી દર્મહીક રક્ષા કરી તેણે કરીને હું રાજી નથી થયો, તમે તો મારા મન્દ્રીઓ રૂપ શત્રુના ગણથક્રી રક્ષા કરશે ત્યારે હું રક્ષા માનીશ.

તાત્પર્ય.

ભગવાનના ભક્તને વિચારવું કે—આ માયીક દેહગેહાદીક પદાર્થ સાડ ભગવાનની પ્રાર્થના નકરવી. કારણકે તુચ્છ પદાર્થ સાડ મોટો લાભ જતો રહે. માટે ભગવાન ભજવા તે તો પોતાના જીવના કલ્યાણને વારીજ ભજવા.

વારતા ૨૦ મી.

ધૃવજીની વાત.

પ્રહલાદના પુત્ર સ્વયંભૂ મનુ તેમના પુત્ર પ્રીયવૃત ને ઉત્તાન-પાદ તેમાં ઉત્તાનપાદના ધૃવજી તે પોતે નાના હતા તે વખતે એક દીવસ રમતાંરમતાં પોતાના પીતાના જોળામાં બેસવા ગયા એટલે તેમની માનીતી સ્ત્રી હતી તેણે પેલા ધૃવજીને કહ્યું કે—તું તપ કરીને મારે પેટ ફરી જન્મ લે ત્યારે તું રાજના જોળામાં બેસવા જોગ થઈશ. હમણાં તો તું અણમાનીતીનો પુત્ર છું. માટે રાજના જોળામાં બેસવા જોગ તું નથી એવું વચન ધૃવજીએ સાંભળ્યું એટલે પોતાને રીસ ચઢી તેથી રોતા રોતા પોતાને ઘેર આઘ્યા એટલે તેમની માતા સુનીતી નામે હતાં તેણે પુછ્યું કે હે પુત્ર કેમ રૂવોછો, તમને કોણે માર્યા ત્યારે

ધૃવજી બોલ્યા કે—હું રમતો રમતો મારા પીતા પાસે બોળા
 માં બેસવા જતો હતો ત્યાં મારી ઔરમાન માએ મને વચન
 માર્યું કે તુ તો અણમાનીતીને પુત્રહું તેથી તું બોળામાં બેસવા
 બેગ નથી એ રીતે સર્વે વાત વિસ્તારીને કહી. એટલે તે સુ-
 નીતીએ કહ્યું કે હા બાઈ, સાચી વાત છે, તારો પીતા મને
 સ્ત્રી માનવામાં પણ લાજ પામે છે. માટે તને બોળામાં કેમ
 બેસાડે, એમ કહ્યું ત્યારે ધૃવજી કહે કે—હું એથી અધિક રાજ
 સમ્રાટિ પામું એવો ઉપાય હોયતો મને બતાવો ત્યારે તેની માએ
 કહ્યું કે—તું વનમાં જઈને તપ કરીને ભગવાનને પ્રસન્ન કર તો
 તારી ઇચ્છા સરવે પરિપુર્ણ થાય. એટલે ધૃવજી પોતાની માને
 પગે લાગી તપ કરવા માટે વનપ્રત્યે ચાલતા થયા. ભાગ્યે
 નીકળ્યા એટલે નારદમુની મળ્યા તેમણે કહ્યું કે હે ધૃવજી તમે
 ક્યાં જાઓ છો ? ત્યારે તે કહે કે હું તો તપ કરવા જઈશ.
 ત્યારે નારદમુનીએ કહ્યું કે—શા માટે તમારે શું દુઃખ છે તમે
 તો રાજપુત છો ત્યારપછે ધૃવજી બોલ્યા કે મારો પીતા મારી
 ઔરમાન મા જે સુરૂચી ને મારો ભાઈ જે ઉત્તમ તેને એ બે
 જણ બેદાવતા હતા ને મારા પિતાના બોળામાં એ મારોભાઈ
 ઉત્તમ બેઠો હતો તેને જોઈને હું પણ બેસવા ગયો તે મને
 મારી ઔરમાન માએ ન બેસવા દીધો. ને મને વચન માર્યું
 એ બધી વાત વિસ્તારે કરી કહી ત્યારે નારદજી કહે કે તમે
 હજી નાના છો. તમારે માન અપમાન શું ચાલે તમને તમારૂં
 અરધું રાજ અધાવું. એટલે ધૃવજીના મનમાં દૃઢતા થઈ. કે હું
 આટલે આવ્યો એટલામાં મને અરધા રાજની પ્રાપ્તિ થઈ તો
 હું તપ કરીશ તો મને શું નહિ મળે ? મારા મનોરથ ભગ-
 વાન પુરા કરશેજ. એમ દ્રઢતા કરીને નારદજી પ્રત્યે બોલ્યા કે
 હું પાછો નહીં વળું. એટલે નારદજી એની હીંમત જોઈને પ્ર-
 સન્ન થયા ને એક મંત્ર આપ્યો ને કહ્યું કે—આ મંત્ર તું
 જાપીશતો ભગવાન તારા મનોરથ પુરા કરશે. એમ વર આપીને

નારદજી ચાલતા થયા. ને ધૃવજી પણ વનમાં ગયા ત્યાં પહેલો
 મહીનો ફળ કુલ વૈગેરે જમીને તપ કર્યું ને બીજો મહીનો જળ
 પાન કરીને એક પગે ઉભા રહી તપ કર્યું ત્યારપછે વળી વાયુ
 બક્ષણ કરીને મહા કઠણ તપ કર્યું ને યોગધારણાએ કરીને
 આખા વિશ્વના પ્રાણ વાયુ બંધ કરી નાંખ્યા એટલે પ્રજ્ઞાદીક
 તથા ઇંદ્રાદીક દેવો પણ અકળાર્થ બિઠ્યા ને ભગવાનની પ્રાર્થના
 કરી એટલે ભગવાન તત્કાળ ધૃવજી પાસે આવ્યા ને દરશન દીધું
 ને બહુ હેતે કરીને માથે, શરીરે બધે હાથ ફેરવવા લાગ્યા.
 ને એમના શરીરની આકતી, માથુ, ગોઠણ મોટાં દેખાય તથા
 પેટ પાછળ ચોંટી ગયેલું દેખાય તે જોઈને અત્યંત હેતે કરીને
 હીલગીર થયા. ને કહ્યું કે માગ માગ, એટલે ધૃવજી સ્તુતી કરવા
 જાય પણ પોતાની ઉમર છેક પાંચ વરસની નાની તેથી સ્તુતી
 કરતાં ન આવડી. તેથી ભગવાને એના ગાલ ઉપર શંખ અડા
 ડયો એટલે પોતાને વેદાદિકની સ્ફુરતી થઈ તેથી તેણે બહુજ
 સ્તુતી કરી ને વર માગ્યો કે મારા બાપનો બાપ જે ગાદીપર
 ન બેઠા હોય એવું સ્થાન મને આપો પછે ભગવાને તથાસ્તુ
 કહીને ધૃવપદ આપ્યું ને કહ્યું કે આ વગર માગે પણ હું
 તને આપુ છું કે આ પ્રજ્ઞાંડ રહેશે ત્યાંલગી ધૃવપદ ભોગવીને
 પછે પ્રમાંડનો લય થશે એટલે મારા ધામને પામીશ. એમ વર
 આપી ભગવાન અંતરધ્યાન થઈ ગયા. ને ધૃવજી પોતાના ઘર
 પ્રત્યે વળ્યા. તેવામાં નારદમુની હતા તે ઉત્તાનપાદ રાજ પાસે
 આવ્યા. એટલે રાજા હતા તે ઉઠી નમસ્કાર કરી સનમાન કરી
 ને આસન ઉપર બેસાડી અધ્યપાદ એ આદીક કરીને નારદજીની
 પુજા કરી ને હાથ જોડ્યા એટલે નારદમુની બોલ્યાકે હે રાજા
 તમારા પુત્ર ધૃવજી આવે છે આ વચન સાંભળીને રાજા ઉદાસ
 થઈને પ્રોત્યા કે—મારા શાં એવાં ભાગ્ય હોય કે ગયેલો પુત્ર
 પાછો આવે એમ કહી હીલગીર થયા એટલે નારદજીએ કહ્યું કે
 ના, ના નકષી આવે છે. એમ કહ્યું એટલે રાજા રાજ થઈને

પોતાની સ્વારી શણગારીને સામાજવાની તઇયારી કરી. કેટલાક હાથી, ઘોડા, રથ, સુખપાત્ર વગેરે પણ શણગારીને સ્વારીમાં લીધા હતા, કેટલીક રમ્યત લોક પણ રથ, માફા, વગેરે પોત-પોતાના વાહનો પર બેસીને ધ્રુવજીને સામા આવ્યા. આગળ આવતાં ગામ બહાર થોડક છેટે ધ્રુવજીને આવતા હીઠા. એટલે રાજા હાથી વિપરથી ઉતરીને પોતાના પુત્રની સામા દોડીજઈને ઉપાડી લઈને છાતી સાથે દાબી મહા આનંદ પામ્યા. ત્યારપછે પોતાની બેડ મા તથા પોતાનો ભાઈ જે ઉત્તમ તે પણ મળીને રાજી થયાં. પછે એક હાથી ઉપર બે ભાઈને બેસાડયા ને બીજા ઉપર પોતે બેઠા. ને એક રથમાં બે તે ધ્રુવજીની મા બેઠાં આ રીતે ગાજતે વાજતે સ્વારીએ સહીત ધ્રુવજીને ઘેર લાવ્યા. ત્યાર પછે કેટલાક વરસ ગયા કેડે પોતાનો ભાઈ ઉત્તમ હતો તે મૃ-ગયા રમવા ગયો ત્યાં કેાઇ રાક્ષસે મારી નાંખ્યો. તેને શોધવા તેની મા સુઠ્ઠી હતી તેપણ વનમાં ગઈ ત્યાં દવ બળતોબળતો આવ્યો તેમાં બગીને મરી ગઈ. ત્યારપછે ધ્રુવજીને ખબર પડી. એટલે પોતે રથમાં બેગીને નીકળ્યા. તે રીવજીની અલકાપુરીના કુબેરભંડારીના કેટલાક યક્ષો મારી નાખ્યા ને મહા મોટું યુદ્ધ થયું. તેજેઈને પોતાના પિતામહ જે સ્વયંભુમનુ તેણે આવીને ઠપકો દીધો—કે એ બીચારાને શા વાસ્તે મારો છો ! તમારા ભાઈનું એ યક્ષના હાથે મૃત્યુ હશે માટે એથકી મૃત્યુ પામ્યા. માટે એ યક્ષનાં શો વાંક છે. ને હજી કુબેરે જાણ્યું નથી ને બે કુબેર જાણશે તો તમારું મૃત્યુ કરશે. માટે હજી પણ તું ઉતાવળો જઈને કુબેર આગળ નમસ્કાર કરીને માફી માગજે—મેં તમારા યક્ષને માર્યા છે એ મારી ભુલ થઈ છે. પણ હવે જાને કરીને વિચારો જે—મારો ભાઈ તમારે યક્ષે માર્યો નથી ને મેં તમારા યક્ષ માર્યા નથી. એ તો લેખીત વાત થઈ. હવેથી હું માફ માગુ છું. એમ કહી પોતાના રાજમાં આવ્યા. ત્યારપછે પોતાને ગાદીએ બેસાડી પોતાના પીતા પણ દેહત્યાગ કરી

સ્વધામ ગયા. ને ત્યારપછે છત્રીસહજાર વરસ સુધી આ પૃથ્વી નું રાજ કરીને પોતાનો દેહત્યાગ કરીને ધૃત્વપદને પામ્યા ને ત્યારપછે પસ્તાવો કર્યો કે—મેં કંઈપણ ન માગ્યું કેવળ કુશકા માગ્યા કારણકે ભગવાન રાજ થયા. ને માયીક સુખ માગ્યું. એમ પસ્તાવો કરે છે,

તાત્પર્ય.

ભગવાનની ભક્તિ કરીને માયીક સુખ લોગ તે ભગવાન ના ભકતને માગવા ઘટારત નથી. બહુ શું કહેવું.

વારતા એકવીસમી.

હરિશ્ચંદ્રની વાત.

એક સુયંવંશી અયોધ્યાનો રાજા હતો. તેણે બહુજ દાન પુન્યાદિક કરવા માંડ્યું તેથી ઈંદ્રને સંતાપ થયોએટલે ભગવાન પાસે ગયો અને કહ્યું કે—મારું રાજ જાય છે માટે માહારી સહાય કરો. કારણ કે—પૃથ્વી ઉપર હરિશ્ચંદ્ર રાજા બહુ સત્યવાદી થયો છે. એમ કહ્યું એટલે ભગવાન કહેછે કે—તમે કશી ચિંતા ન રાખતાં સુખીયા થકા તમારે સ્થાનકે જાઓ એમ કહી ઈંદ્રને વિદાય કરીને પોતે વિશ્વામિત્ર રૂપીને તેડાવ્યા ને તે રૂપીને આજ્ઞા કરીકે—હરિશ્ચંદ્રને તપ થઈ પાડો. ત્યારે તે રૂપી કહેકે—મને દોષ લાગે ત્યારે ભગવાન કહે કે મારે વચને તમને દોષ નહીં લાગે. એમ કહ્યું એટલે આતો વશિષ્ઠના સો પુત્ર મારી નાખ્યા, એવા હૃદયના દયાળુ તેમને આ કામ કરવું કહ્યું નથી, વિશ્વામિત્ર હરિશ્ચંદ્ર પાસે જઈને ઉભા રહ્યા એટલે હરિશ્ચંદ્ર રાજાએ બહુ સનમાન કરીને આસન આપી પુજા કરીને જમાડી ત્રપત કર્યા પછે રાજા હાથ જોડી આગળ ઉભા રહીને કહ્યુંકે—હું ઋષીરાજ માગો. તમે જે માગશો તે હું આપીશ એટલે વિશ્વામિત્ર કહે કે તારું રાજ મને આપ અને વળી કહ્યું કે જો રાજ આપીને

નિર્ધન થશે. અત્ર વસ્ત્ર નહીં મળે, માટે તારી રાણી, તારા પુત્ર એમને પુછીને એ કામ કરજે. ને જો ન અપાય તેમ હોય તો ઓઢીશમાં. ત્યારપછે હરિશ્ચંદ્રે પોતાના પુત્રને તથા રાણીને પુ-
છ્યું કે—આપણે સત્ય રાખવું કે રાજ્ય રાખવું ત્યારે તે કહે
કે સત્ય રાખવું ને રાજ ઋષીને આપો. પછી તે રાજા ઋષી પાસે
આવીને કહેવા લાગ્યા કે—રાજ્ય તમને આપ્યું. એટલે ઋષી
કહે કે—દાન આપ્યું પણ હવે દાન ઉપર દક્ષિણા જોઈએ, તે
આપો. ત્યારે રાજાએ વિચાર કર્યો કે—આ રાણી કુંવર અને
મારો દેહ એ ત્રણ આપ્યા થકી બહાર છે. માટે અમને વેચીને
તમે દક્ષિણા દ્યો એમ કહ્યું. એટલે વિશ્વામિત્ર કહે કે—અહીં
તો તમને કોણ વેચાતા રાજે, માટે તમે ત્રણે કાશીએ જાઓ.
એક મહીનાની અંદરમાં કાશીમાં તમે આવી પહોંચજો. એટલે
હું તમને તપાસ કરીને ત્યાં વેચીશ. ત્યારપછે તે રાજા રાણી
અને પોતાનો પુત્ર રોહીદાસ એ ત્રણે કાશીને માર્ગે ચાલ્યા.
તે ઋષીએ અફેક વસ્ત્ર આપેલું, પગમાં જોડા ન મળે, વગડાનો
વસ્ત્ર મો મારગ. કાંકરા કાંટા ઠેસ વાગે એટલે પગમાં લોહી પણ
નીકળે. સો સો નોકર જેની સેવામાં હજુર રહેતા આવો ચક્ર-
વર્તી રાજા કાશીને મારગે મહા દુઃખ પામતો ચાલ્યો જાય છે,
પણ તે રાજાના મનમાં લેશ માત્ર એમ ન થયું કે આ ઋષી
એ મને બહુ દુખ દીધું. ને એક સત્યનોજ આધાર પોતાને છે.
એવો તે રાજા જીખ, તરસ, તાપનું દુખ, ટાઢ નકારાં હીંસક
પ્રાણીઓ માર્ગમાં મળે એ આદીક અનેક દુઃખ સહન કરતો
કરતો એક મહીને કાશીએ જઈ પહોંચ્યો. ને કાશીમાં ચારેજ-
ઈને એ ત્રણે જણ ઉભાં રહ્યાં. એટલે ચારે ઋષી હતા તેણે
એ ત્રણે જણને મસ્તકે ત્રણ કોળી ખડની મુકી ને ચોકમાં ઉભા
રાખ્યા તે ત્રણની કોળી શા વાસ્તે માથા ઉપર મુકવી પડે છે
કે વેચાઉં માણસ હોય તે દર્શાવવાને માટે, આરીતે ત્રણે ઉભા
હતાં એટલે મોઢેથી ગ્રાહક આવ્યાં તેમાં એક પ્રાણી રાણીનું

અને રોહીદાસનું ધન આપી પોતાને ઘેર લઈ ગયો. અને એક રાત્રી બાકી રહ્યા હતા તેને એક ભાંખીએ ધન આપી લેવાતો લઈ ગયો. વિશ્વામીત્ર તો પછસા લઈ પોતાને રક્તે પડ્યા અને પેલાં ત્રણે તે પણ પોતપોતાના ધણીએ જે જે કામ સોંપ્યું તે તે કરવા લાગ્યાં તેમાં પ્રાહ્મણ્યને ત્યાં રોહીદાસ અને રાણી રહ્યાં હતાં તે રાણી પેલા પ્રાહ્મણ્યનું પાણી બરે, ડાંગર ખાંડે, લિપે. લુગડાં ધુવે, એવી કીયા કરે. રોહીદાસ પણ તે પ્રાહ્મણ્યના પગ દાખે, બાજમાં જઈ પુષ્પ, તુળસી વીગેરે લાવી આપે, લાકડાં લાવી આપે. એ રીતે પેલી તારા રાણી અને રોહીદાસ રહ્યાં. અને પેલા હરિશ્ચંદ્ર રાજાને તો પેલા અંડાળે મડદે મડદે લાગ લેવો એવી કીયા સોંપી હતી. તે સવારમાં ઉઠીને મશાણમાં આમથી આમ ને આમથી આમ દોડે ને યુમો પાડે. ને ખાંપણનો પૈસો લે ત્યારે આગ મુકવા દે. આ રીતે કેટલાક દીવસ વીત્યાકેડે એક વખત રોહીદાસ પુષ્પ લેવાને માટે બાગમાં ગયો હતો ત્યાં તેને સપ્ કરડયો. તેથી તે હરિશ્ચંદ્ર રાજાને પુત્ર રોહીદાસ મરણ પામ્યો. એટલે તે વાડીમાં રખવાળે પેલા પ્રામણ્યને ખબર કહી. એટલે તેને બાળવાને વાસ્તે તે બામણે પોતાના ચાર શેવક મોકલ્યા. તે મશાણમાં લઈ જઈ અગ્ની મુકે છે એટલે પેલા હરિશ્ચંદ્ર રાજાએ દોડતા આવીને કહ્યું કે-ઉભા રહો પૈસો અને ખાંપણ આપો ત્યારે આગ મુકવા દઈશ. એમ કહી પોતાના પુત્રનો પણ પૈસો અને ખાંપણ લીધું ત્યારે આગ મુકવા દીધી પણ પોતાનો પુત્ર મરી ગયોછે તેનું સગવણ પણ આ વખતે નજણાવા દેતાં એક કેવળ સત્યજ રાખ્યું. ત્યારપછે પેલા શેવકો તો તે પુત્રને અગ્નિસંસ્કાર કરી ચીતા લગાડીને ચાલતા થયા. એટલે પેલા ઋષીએ વરસાદ વરસાવીને બળતી ચીતા બોલાવી નાંખી. તે ખબર પેલી રાણીને પડી. એટલે રડતીકળતી તે મશાણમાં આવીને પોતાના પુત્રનું અડધુંબળેલું મડદું પોતાના બોળામાં લઈને રોવા મંડી એટલે ત્યાં વિશ્વામીત્ર

ઋષી આવ્યા. તે કહેકે આ છરી આપું તે રાખો જેણે કરીને
આ મસાણુમાં ભૂત આદિકનો તમને ત્રાસ ન થાય એમ કહી
મોટું કાતું આપીને ઋષી હતા તે રાજાનેત્યાં જઇને કહેવા લાગ્યા
કે હે રાજા હું કહું તે વાત કાન ધરો, તમારા ગામના મશાણુમાં
મૂરતીમાન મરકી મનુષ્યને છરીવડે કાપી કાપીને ખાય છે તે તમે
જુઓ એટલે રાજા કહે કે ભંગીઆને બોલાવો એમ કહી પેલા
અંડાળને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે એ મસાણુમાં મરકી છે તેને
ગરદન મારો એટલે તે ભંગીએ પોતાના નોકર હરિશ્ચંદ્રને આજ્ઞા
કરી એટલે તે રાજા તરવાર લઇ મશાણુમાં ગયા ને પોતાનીજ
રાણી પોતાના પુત્રને બોળામાં લઇ વીલાપ કરતી હતી તેને
જોઇને પછે અંટીએ ઝાલીને ગરદાપાટું થોડીક કરી પછે તરવાર
તાણી. એટલે તે રાણી બોલી કે—કંઈ ચિંતાં રાખશો નહીં
ને માફ મસ્તક આ તરવારે કરીને કાપી નાંખો, એમ કહ્યું
એટલે હરિશ્ચંદ્ર રાજા તરવાર તાણીને મારવા જાય છે. એટલે
ભગવાને આવી તે હરિશ્ચંદ્ર રાજાનો હાથ ઝાલી લીધો ને કહ્યું
કે વાહ રાજા, માગ જેમાગે તે હું આપું. ત્યારે તે રાજા બોલ્યા
કે—તમે પ્રસન્ન થયા એકલુંજ મારે જોઇએ છીએ. મારે બીજું
શું માગવું છે ? પણ જો તમારે આપવું હોયતો અમારે રધય-
તે સહીત અમને તમારા ધામમાં લઇ જાઓ. એમ માગ્યું. એ
ટલે ભગવાને પ્રસન્ન થઇને તે રાજાને વર આપ્યો. અને ભગ-
વાન અંતર્યામી થયા. આ બનાવ દેવ લોકો આકાશમાં જોઇને
મહા દીલગીર થયા ને આંસુ પાડવા લાગ્યા ને કહેવા લાગ્યા
કે મોટું શહેર અને બહુ માણસ મરે અને મડદે મડદે લાગ
લેવો આવી નીચ કીયા રાજાએ કરી તે કોઇથી થાય નહીં
માટે રાજાને ધન્ય છે. એમ એનાં વખાણુ કરી દેવલોકો પોતાના
સ્થાનક પર ગયા.

તાત્પર્ય?

વિચારવાનું કે—કેવળ સત્યને વાસ્તે આ રાજાએ આટલું

કષ્ટ સહન કર્યું તો ભગવાન ભજવાને માટે કાંઈક કષ્ટ સહન કરવું પડે તેમાં શું બહુ આશ્ચર્ય છે. મુમુક્ષુ હોય તેણે તો આમ વિચાર કરીને કષ્ટ સહન કરવું એમ છે.

વારતા બાવીસમી

રંતિદેવ રાજાની વાત,

પુર્વે એક રંતિદેવ નામે રાજા થયો હતો. તે અનાજને બહુજ સંઘ્રહ કરાવતો હતો તેવામાં બાર વરસનો દુકાળ પડ્યો. તે અગીઆર વરસ તો પોતાની રઇયતને પોતપોતાનું અનાજ પહોંચ્યું અને બારમા વરસમાં દશ મહીના તે રાજાએ પોતાની પ્રજાને અનાજ પુરું કર્યું, પણ બે મહીના અનાજની તે રાજાને અને રઇયતને તાણ પડી. અને અન્ન વીના ઘોડો આમથી તેમ દોડાદોડ કરે, અને પોકાર કરે કે કોઇ અન્ન આપો. આ રીતે ઉપરાઉપરી સામગ્રી ઉપવાસ કરવા લાગ્યા. એટલે પેલો રાજા બહુ દયાળુ હતો તેથી પ્રજાનું દુઃખ નદેખી શકતાં વનમાં જતો રહ્યો ત્યાં પોતાની રાણી અને પોતાનો એક પુત્ર અને તે પુત્ર ની સ્ત્રી એ ચારે જણને ઓગણપચાસ ઉપવાસ થયા. ત્યારે બશેર અન્ન મળ્યું અને પોતપોતાના હાથમાં વહેંચી લઇ જમવાનો વીચાર કરે છે એટલે એક અઘોરી આવ્યો. તેની સાથે કુતરાં પણ બે ચાર હતાં તે છુમ પાડતો આવ્યો કે મને અન્ન આપો, અન્ન આપો, એટલે પેલો રાજા અતિથીની વાટ જોતો હતો તેવામાં તે અઘોરીએ ત્યાં જઈને અન્ન માગ્યું. એટલે તે ચારે જણે અન્ન આપ્યું, તે જમાયું તેટલું જમ્યો ને બીજું વધ્યું તે કુતરાંને નાંખી દીધું. અને પાણીનું ઠામ હતું તેમાંથી પીધું અને તેને ક્ષાત મારી ભાગી નાંખ્યું ને તે અઘોરી ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. તોપણ પેલા રાજાને જરાય તેનો અભાવ ન આવ્યો. એટલે તે અઘોરી ધર્મદેવ હતા તે પોતાનું દર્શન આપીને

તે રાજાને કહ્યું કે માગ. ત્યારે તે રાજા કહે કે—જીવ પ્રાણી માત્રનું કષ્ટ મને આવે, પણ કોઈ જીવને દુઃખ ન થાય. એ વર મને આપો. એટલે ધર્મ કહે કે—પરનું કષ્ટ જે લોગવવા ને ઇચ્છે તેને કષ્ટ આવતુજ નથી. ને તમો બીજું માગો. ત્યારે તે રાજા કહે કે—આ મારી રહ્યત સહીત ભગવાનના પદને હું પામું. પછે તે ધર્મ તે રાજાને વર આપ્યો ને ત્યાંથી અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા.

તાત્પર્ય.

આપણે એકવાર વિચારવા જેવું છે કે—પોતાની પ્રજાના રક્ષણ માટે બીજાનું કષ્ટ પોતે માગી લીધું આવું પરમારથ કામ કોઈથી થાય એમ જણાતુ નથી પણ ફક્ત આ કળીયુગમાં જીવ ન બોલવું એ રૂપી એક પગ રહ્યો છે તે પણ જવા કરે છે. માટે મનુષ્યે તે સત્યરૂપી પગની રક્ષા કરવી.

વારતા તેવીસમી.

બાદશાહ અને દાસીની વાત,

એક બીલખબુખાર દેશનો સુલતાનશા નામે બાદશાહ હતો તે પોતાની સજ્યામાં મુતો હતો. તેને તેની દાસી જમવાને માટે કહેવા આવી એટલે તે ઉઠીને નાડાછોડ કરવા ગયો એટલે દાસી પોતાના મનમાં વીચાર કરે છે કે—આ સુવાળી સજ્યામાં હું કોઈ દીવસ સુતી નથી, માટે રાજા જમવા ગયો એટલે હું સુઈ લઉં એમ ધારીને તે સજ્યામાં સુઈ ગઈ. તેવામાં પેલો બાદશાહ આવ્યો તેણે જે ત્રણ સોટી મારી. એટલે પેલી દાસી ખડખડ હસી. પછે બાદશાહે પુછ્યું કે—તેરા જીરુપર ત્રણ સોટીયાં પડી તોબી કયું હસતી હે. ત્યારે તે દાસી કહે કે—દેખો સાહેબ આ સજ્યામાં હું લેજા માત્ર સુતી તેટલામાં ત્રણ સોટીયાં પડી. ને તુમ તો સારી ઊંમર એ સજ્યામાં સુવોગે.

ઇસ વાસ્તે તુમેરા જુસ્સાપર ખુદાકી કેટલી સોટીઓ પડેંગે. ત્યારે તે બાદશાહે ઢાસીને પુછ્યું કે-કયું લઢા મેરે જુસ્સેપર પડેંગે ? ત્યારે તે કહે કે-સજ્યામાં સુવા થકી પડે એ સજ્યા નો ગુણ છે. અર્થાત્ એને અંગે અધર્મ બહુ થાય તેથી—

તાત્પર્ય.

આ રીતે ઢાસીની વાત સાંભળી એટલે ઘર છોડીને ફકીર થઈ ગયો. મારે જે મુમુક્ષુ હોય તે તો થોડાક ઉપદેશમાં માલુમ પડી આવે. ને આસુરી જીવ હોય તેને આખો જન્મારો વિપદેશ કરે પણ તે કોઈ દીવસ સમજેજ નહીં.

વારતા ચોવીસમી.

મયુરધ્વજની વાત

મયુરધ્વજ રાજા હતો. તે પોતે યજ્ઞમાં બેઠો હતો ને પુન્યદાન વીગેરે બહુ કરતો હતો ને મહાસત્યવાદી હોવાથી ઈંદ્ર હતો તે ન ખમી શકતાં લગવાન પાસે ગયો ને કહ્યું કે—આ મયુરધ્વજ માઈં ઇંદ્રાસન લેશે એમ કહ્યું એટલે શ્રીકૃષ્ણલગવાન અર્જુનને પોતાલેળા લઈને ઘરકા સરખા પ્રાણી થઈને અર્જુન ને પોતાના વિદ્યાર્થી બનાવીને તે મયુરધ્વજ રાજા પાસે આવ્યા ને કહ્યું કે—હું રતનપુરથી ધરમપુર મારો પુત્ર પરજાવવા જતો હતો ત્યાં તમારા ગામની સીમમાં જન આવી ત્યાં મારા પુત્રને વાઘે ઝાડ્યો એટલે મેં વાઘને બહુ કહ્યું કે — તુ મારા પુત્રને મુકીદે ને મને ખાઈજા તોપણ તે વાઘે ન માન્યું ને કહ્યું કે—તારો પુત્ર જો બચાવવો હોયતો આ ગામના મયુરધ્વજ રાજાને દેહ લાવી આપ તો હું તારા પુત્રને મુકી દઈં તેટલા વાસ્તે હું તમારી પાસે યાચના કરવા આવ્યો છું. એમ કહ્યું એટલે પેલ મયુરધ્વજ રાજા હતા તે કહેવા લાગ્યાકે—અહો ભાઈ હું ધન છું. તમ જેવા પ્રાણીને અર્થે માઈં શરીર કયાંથી કામ આવે

એમ કહી સન્માન કરી પુજા કરી આસન ઉપર બેસાડી વિનય કરેછે એટલે એની સ્ત્રી બોલી કે તમારું અરધું અંગ પ્રાદક્ષિણ માગેછે તે હું તમારી અર્ધાંગના કહેવાઉં તે મારું આખું અંગ તે પ્રાદક્ષિણને કળ્પાર્પણ કરો, એટલે એ એના પુત્રને પામીને સુખીઓ થાય, એટલે કૃષ્ણશર્મા થયેલા પ્રાદક્ષિણ જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તે પોતાના સેવક થએલા જે અર્જુન તે પ્રત્યે કહે છે કે ચાલ, ચાલ, ભાઈ આતો વાત પંચાતે પડી. રાજાનો અરધું અંગ આપશે નહીં માટે એ પુત્રનાં હાડકાં તો ઠેકાણે કરીએ. એમ કહી ચટકી લગાડી ચાલવા માંડયા, એટલે રાજા આઠો ફર્યો ને કહ્યું કે—મહારાજ આપુછું. એમ કહી ધીરજ રાખીને રાજા બોલ્યો ॥છપો॥ લાવો કરવત કાકરી, આકરી કરી તેની ધાર, માથું ચીરીને માહરું, તર્ત જાય પેલે પાર. એમ કહ્યું એટલે સેવક લોકો કરવત લાવ્યા. પછે તે રાજા નાહી ધોઈ તીલક કરીને પોતાની કોટમાં તુલસીની માળા પહેરીને પોતાનું અંગ વહેરાવવા તઈયાર થયા. પછે પોતાનો પુત્ર તામ્રધ્વજ નામેહતો તેને ગાદીને અભીષેકકરી પોતે વહેરવાના સંચલેકળ ઉભા રહ્યા ને પોતાના પુત્રને કહ્યું કે તું પાછળ રહેજે, ને પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું કે તું મારી સામી ઉભી રહે એમ કહ્યું એટલે તે પુત્ર ને તે સ્ત્રી તેજ રીતે ઉભાં રહી હાથે કરી કરવત ગ્રેહણ કરી વહેરવાની તઈયારી કરી. એટલે આખું ગામ કકળી ઉઠ્યું ને હાહા કાર થયો પછે વહેરવા માંડ્યું એટલે લોહીની છોળો ઉડવા લાગી તે કપાળ સુધી વહેરાયું ત્યાં ડાખા નેત્રમાં અંતું આવ્યું. તેથી કૃષ્ણશર્મા પ્રાદક્ષિણ બોલ્યો કે રાખો, રાખો કરપીનું દાન હું નથી લેતો. એમ કહી ચટકી લગાડી ચાલી નીકળ્યો. એટલે રાજાએ પ્રાર્થના કરી ત્યારે તે કૃષ્ણશર્મા પ્રાદક્ષિણ પાછા આવી પેલા ડાખા અંગને પુછ્યું કે—નેત્રમાં પાણી આવ્યાનું શું કારણ છે ? ત્યારે તે અંગ બોલ્યું કે—હું અર્ધાનો શો દોષ જે પ્રામણના કામ માં ન આવ્યું. તેથી દીલગીર થઈ રડવા લાગ્યું એમકહ્યું એટલે

ભગવાન પણ ગદગદ કંઠ થઈ રાજ ઉપર બહુ પ્રસન્ન થયા. ને પોતે પ્રગટ થયા. કૃષ્ણશર્મા હતા તે પોતે શ્રી કૃષ્ણભગવાન થયા. અને કહ્યું કે તું ખરો સત્યવાદી છું માટે માગ, માગ જે માગે તે આપું, ત્યારે તે મયુરધ્વજ રાજા કહે છે કે—આવી પરીક્ષા કોઈની લેશે નહીં નહિને તમારું નામ કોઈ નહિ દે. ત્યારે ભગવાન કહે છે કે—આવી કસણી હું નહીં દઉં પણ કસણી દર્શ એમ કહી પોતાના ભક્તને મોક્ષ આપી અંતર્યામિ થયા.

તાત્પર્ય

આવીરીતે પુર્વેના રાજાએને જોતાં તો આજના ભક્તોને આવી કસણી નથી દેતા પણ હસણી દીએ છે તે શું ? તે કોઈ કહે કે—ઓહો, તમે તો ભક્ત થયા કે ? હવેતો ટીકાં, ટપકાં કરીને લાંબી માળા લીધી એટલે ખાવાનું નહીં જોઈએ. હવે તો કામ પણ નહીં કરવું જોઈએ ભગવાન આપી જશે. ને હવે તો મંદિરમાં જ બેસી રહેજો. ત્યારે તે કહે કે—ના, ના મારો કાકો જતો હતો પણ હું તો કંઈ જતો નથી હું તો ટીલું જ કરું છું. એમ લાજ પામી જાય છે. આટલું જો મુકીને ભગવાનની ભક્તિ કરેતો ભગવાન તેને પરમપદ આપે છે, પણ આ જીવને એટલું કરવું કઠણ લાગે છે.

વારતા પચ્ચીસમી.

સીબી રાજાની વાત.

એક સીબી નામે રાજા હતો તે બહુ દાન પુન્યાદીક કરતો હતો. એક વખત યજ્ઞ આરંભીને યજ્ઞમાં બેઠો હતો. ત્યાં ઈન્દ્રને ખબર પડી. તેથી ઈન્દ્ર ભય પામીને અગ્નિદેવની સાથે મીત્રાચારી કરી અગ્નિને હોલો બનાવી પોતે શકરાખાજ થઈને બે જણ આકાશમાં ઉડતા ઉડતા 'સીબીરાજાનું' સત્ય મુકાવા સાથે

યજ્ઞશાળામાં સીબીરાભ બેઠા હતા ત્યાં આવીને પેલો હોલો
હોલો તે સીબીરાભના ખોળામાં પડ્યો. અને શકરોબાજ સામે
આવીને બેઠો. તે બેઠને સીબીરાભ તથા તે યજ્ઞમાં બેઠેલા
પ્રામણો વગેરે આશ્ચર્ય પામ્યા. ત્યારપછે શકરોબાજ બોલ્યો કે
માફ ભક્ષ એવો જે હોલો તે મને આપ નહીં તો તે હોલાભાર
માંસ આપ. એમ કહ્યું એટલે સીબીરાભ વિચાર કરવા લાગ્યો
કે પ્રાણીના વધ વિના માંસ નીપજતું નથી. માટે બીજા પ્રાણીને
મારીને એને આપવું તે ઠીક નહીં એમ ધારી પોતાપાસે કંઈક
હથીઆર હશે કટાર, જમાઇઓ આદિક તે વડે કરીને પોતાનું
શરીર કાપવા વિચાર કરી ત્રાજવાં મગાવ્યાં ને એક બાણ
હોલો મૂક્યો ને એક બાણ પોતાનું શરીર કાપી કામીને મૂકવા
માંડયું. તે બધા શરીરનું માંસ કાપીકાપીને મૂકવા માંડયું.
એટલે આખા શહેરની રધયત લોક તથા તે યજ્ઞ કરનારા પ્રામણો
તેના અગાવહાલા વગેરે સૌ ત્રાસ પામીને ત્રાહી ત્રાહી પોકાર
કરવા લાગ્યા. આ રીતે બધા શરીરનું માંસ એક ત્રાજવામાં
મૂક્યું પણ તે ત્રાજવું ઉંચું થયું નહીં એટલે સૌને એમ માલમ
પડ્યું કે આ કપોત કારણરૂપ છે એમ ધારી વિસ્મય પામ્યા
એટલે પેલો શકરોબાજ હોલો તે સક જે ઇંદ્ર થઈ ગયો અને
હોલો હોલો તે અગ્નિદેવ થયો ને બહુ રાજ થયા ને પ્રસંશા
કરીને વર આપીને પોતાના સ્થાનકે ગયા. પણ તે રાત્રીએ સત્ય
ન મૂક્યું.

તાત્પર્ય.

આ બેતાં કોઈ માણસે પણ સત્ય નહોડવું. તેણે કરીને આ
લોક અને પરલોક બેઉ સુધરે છે ને ભગવાન તથા ભગવાનના
બક્ત બધે તો રાજ થાય તેણે કરીને એનાં અનંત જન્મનાં
પાપ બળી બલ અને તે જીવ આસુરી હોય તો સુસુક્ષ્મ થાય
આ રીતે ઘણો વિચાર લેવાનો છે.

વારતા છવીસમી.

જનકે વિદેહી.

મીથીલા નગરીનો જનકરાજ મહા સત્યવાદી લક્ષ્મણરાજ હતા તેને ત્યાં ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર નવ યોગેશ્વરો ગયા ત્યારે તે ઉભા થઈ સર્વેને સામટા બાથમાં ઘાત્રીને મળ્યા. એટલે તે યોગેશ્વરોએ કહ્યું કે—રાજા, આમ જ્ઞાનવિનાના મનુષ્યની પેઠે આચરણ કેમ કર્યું ? ત્યારે તે રાજા જોડ્યા કે—આ દેહ છે તે ક્ષણે ભંશુર છે તે જો તમને નોખો નોખો મલવા રહું ને આ દેહ પડી જાય તો આ જે તમને મળવું તે લાભ જતો રહે તેટલા માટે આમ કર્યું. હવેથી નોખું નોખું મળીશ. ત્યારપછે નોખા નોખા તે સાધુને લોટીને આસન ઉપર બેસાડ્યા પુજા કરી જમવા વગેરે સનમાન કરી ખુસી થયા. એટલામાં મીથીલા નગરી બળવા લાગી એટલે રાંી દરિલકતો હતા તથા ઋષીકોકો પણ હતા તે પણ સૌ ઉડી ઉડીને દોડાદોડ કરવા લાગ્યા. એટલે જનકરાજનો મહેલ પણ વાગ્યો. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે તમારો મહેલ પણ બળે છે ને તમે કેમ ઉડતા નથી ત્યારે તે કહ્યું—

શ્લોક—મિથીલાયાં પ્રદીપ્તાયાં નમે દહયતિ કિંચનમ્

આ મારી મિથીલાપુરી બળે છે તેમાં માડં કાંઈપણ બળતું નથી. એ રાંીને મહાજ્ઞાની હતા પછે તે મુનિઓ તો ચાલ્યા ગયા ને વળી કોઈક વખત નારદજીને બબર થઈ દે—જનકરાજ મહાજ્ઞાની છે એમ ધારી જનકની પરીક્ષા લેતા નારદજી તેને ઘેર આવતાં માર્ગમાં જનકરાજનો બાગ હોતો તે બાગમાં ઉતારો કર્યો તે વાત તી જનકરાજને બબર પડી એટલે પોતાના પુત્રને સામે મોકલ્યો તે પુત્ર ઘોડે ચઢી બાગમાં આવ્યો નેઘોડાપરથી ઉતરીને નારદજી સામે દરશન કરવા જાય છે એટલામાં તે

તે છોકરાને સાપે કરડ્યો. એટલે તે ત્યાંજ મૃત્યુ પામ્યો ને નારદજી તો ઉઠીને જનકરાજાને ત્યાં જવા માર્ગે ગયા. જ્યાં બજારમાં આવે છે ત્યાં જનકરાજા તથા તેમની રાણી તથા તેમના પુત્રની સ્ત્રી ત્રણે સામાં મળ્યાં તે નારદજીને આવતા જોઈને જનકરાજા ઉતાવળા ઉતાવળા દર્શન કરવા માટે સામા આંબ્યા. એટલે નારદજી બોલ્યા કે તમે સુતકી છો માટે અડચો નહીં ત્યારે તે જનકરાજા બોલ્યા કે—અમે સુતકી સાથી છીએ ત્યારે રૂપી બોલ્યા કે—તમારો પુત્ર બાગમાં મૃત્યુ પામ્યો છે તેથી તમે સુતકી છો તે અડચો નહીં. ત્યારે જનકરાજા કહેકે આત્મા સત્ય છે. ને એ આત્માનું કોઈ સજુ નથી એ આત્માની કોઈ જાતી નથી. એ આત્મા કોઈને બાપ નથી, એ આત્મા કોઈને પુત્ર નથી. એ આત્મા મરતો નથી, એ આત્મા સડતો નથી, તેમ બગતો નથી, છેદાતો નથી, લેદાતો નથી. એ આત્મા તો સુખરૂપ છે ને સત્તારૂપ છે. ને જૈનન્ય ધર્મવાળો છે. તેને તો સુતક અડતુંજ નથી ને દેહ છે તે તો જડ છે. નાશ વત છે. દુઃખરૂપ છે, મલીન છે, નર્કરૂપ છે. તે તો સદા વગર સુતકે સુતકીજ છે. કારણકે—આત્મા દેહમાંથી જાતો રહે છે એટલે એને જોવાથી પણ સ્નાન કરવું પડે છે તો એ દેહને અડે અલગાય એમાં શું કહેવું. આ રીતે આત્માને સુતક લાગતું નથી. માટે આત્માને પુત્ર પણ નથી. એટલે સુતક પણ જાતું હોય એમ કહી પગે લાગી બહુ રાજી થયા. પછે તે રાજાની સ્ત્રીએ પણ નારદજીને તેમજ કહ્યું ત્યારે તે સ્ત્રી કહેકે—ચોરાશી લાગબતની ચોનીમાં બહુ બહુ પુત્ર થયા છે. ને હજી પણ જો ભગવાન નહીં ભજાય ને જન્મ મૃત્યુ નહીં ટળે તો અનંત પુત્રની ને પતિઆદીકની પ્રાપ્તિ થશે. માટે એ પુત્રાદીકનું કંઈ સંબંધ સાચો નથી ત્યારપછે તે નારદજીએ એ પુત્રની સ્ત્રીને પણ કહ્યું કે—તારો પતિ મૃત્યુ પામ્યો છે. ત્યારે તે કહેકે—ભગવાન બળ્યા વિના ચોરાશીમાં જે જે પુરૂષ છે તેને બધા

પતિ કર્યા છે તોપણ પાર આવ્યો નથી ને પતિ તો એક ભગ-
વાનજ સાચા છે. બીજા પતિ તો. કવળ દુઃખ, કલેશ, ને
અંસુતિના આપનારા છે. માટે એ પતિ મુઓ તેમા શું આશ્ચર્ય
છે, દેહ તો સીનો અને પુરૂષનો બેઠા માયીક છે તે ક્યારેક એ
જીવ સો થાય છે ને ક્યારેક પુરૂષ થાય છે માટે આ જીવ
ક્યાં પુરૂષ, સ્ત્રી છે ને એ જીવનો પુરૂષ ક્યાં પતિ છે, ને સ્ત્રી
ક્યાં સો છે. એતો ખોટો ખોટું છે. એમ કહી ઋષીને રાજી
કર્યા. ઘેર આવી તે જનકરાજાએ નારદમુનીને સનમાન કરી પગ
ધોઈ સેવા કરી આસને બેસાડીને મહા આનંદ પામ્યા. ને મોટા
પુરૂષ એમ પણ કહી ગયા છે કે—તે જનકરાજા નારદજી પ્રત્યે
બોલ્યા કે આ સંસારમાં બવળ્યા પોતાના પેટના ઉદયમવાસ્તે
બેઠા રહે છે તેમાં એક જંદોનો વેપ લાવે છે ને એક વાણીઆનો
વેપ લાવે છે તે વાણીઆ દુકાન કરીને બેસે છે ને પોતાની
શેઠાણીને પાસે બેસાડીને રાજી થાય છે ને વાત કરે છે કે હું
તારો શેઠ અને તું મારી શેઠાણી એમ રાજી થાય છે એટલે પેલો
જંદો આવીને ઉભો રહે ને પુછે કે તમે કોણ છો. ત્યારે તે
વાણીઆ કહે કે હું શેઠ છું અને આ મારી શેઠાણી છે. ત્યારે
જંદો કહે કે—અમારી સાથે ફ્રાજ છે તેટલા વાસ્તે તમે મોઢીખાતું
કરી સીધું તોડશો. ત્યારે તે કહે હા એમ કહી પેલો વાણીઆ
કહે કે—હું બજારમાંથી સામાન લઈ આવું એમ કહી તે વાણીઆ
બજારમાં ગયો, એટલે પેલો જંદો હતો તે શેઠાણીને લઈ ગયો.
ત્યારપછે શેઠ પોતાના ઘેર આવ્યા ત્યાંતો શેઠાણી ન મળે ત્યારે
ઉદાસ થઈને બીજા આડોશીપાડોશીઓને પુછવા લાગ્યો ત્યારે
તે લોકોએ કહ્યું કે—તેને તો જંદો લઈ ગયો. એમ કહ્યું એટલે
તે ચોક મુકી રેવા લાગ્યો. આ બનાવ કંઈ સાચો નથી
કારણ કે—એ બવળ્યા છે તે એમ જાણે છે કે—આપણુ બધા
બવળ્યા છીએ ને પેટને અરથે લોક રીઝવવા બેઠા કરીએ છીએ
પણ પેલો જંદો બનેલો એમ જાણે છે કે હું જંદો નથી.

શેઠ બનેલો એમ બાણે છે કે હું શેઠ નથી. શેઠાણી બનેલી
 બાણે છે કે હું શેઠાણી નથી. આપણ સર્વે ભવધર્મા છીએ એમ
 બાણે છે ને રૂએ છે પણ મનમાં જ્ઞાનંદ છે એવો ઉપરથી
 રોચા જેવું તોફાન કરે છે તેમજ આ દેહને વ્યવહાર છે. કોઈ
 કોઈનું સાચું સગપણ નથી. ત્યારપછે નારદજી ઇંદ્ર પાસે ગયા
 કે પૃથ્વી ઉપર મીથીલા નગરીનો રાજા જનક એવો જ્ઞાની છે
 કે—કચરો ને કંચન એક સરખું થઈ ગયું એવો છે. તેને
 સાંભળીને ઇંદ્ર બાણેકે—મને હરકંત કરશે. એમ ધારી સુલભા
 નામે અપસરાને તૈ જનકગજને છળવા માટે મોકલી. તે સુલભા
 હાજલાવ પોતાના સ્ત્રી ચરિત્ર કરવા લાગી એટલે તે જનકરાજ
 સુલભા પ્રત્યે બોલ્યા કે સાંભળ, આ જગતમાં કોઈ સારી સ્ત્રી
 હોય તેને એમ ઉપમાં આપે છે કે—આતો ઇંદ્રાણી જેવી છે.
 ને વળી કોઈક સ્ત્રી ભૂંડી હોય તેને જોઈને એમ ઉપમાં આપે
 કે—આ સ્ત્રી તો ભૂંડણ જેવી છે પણ તે કાંઈ ભુલણ હોય નહીં
 પણ કરતાં મનુષ્ય સાઈ હોય તથાપિ ભુલણ હોય ને સડેલી
 બજારની ગટરમાં પડી હોય ને માંહી જીવડાં પડ્યા હોય. હવે
 પુરવે દહી એવી જે ઇંદ્રાણી તેમાં ને તારામાં કેટલો ફેર છે,
 ને તારામાં ને આ જગતની સારી સ્ત્રીમાં કેટલો ફેર છે, ને તે
 સારી સ્ત્રીમાં ને ભૂંડણ જેવી સ્ત્રીમાં કેટલો ફેર છે ને તે ન-
 ઠારી સ્ત્રીમાં ને સાક્ષાત સડેલ સ્ત્રીમાં કેટલો ફેર છે બહુ ફેર
 છે હવે હું ઇંદ્રાણી ને પેલી સડેલી ભૂંડણને એક સરખી બાણું
 છું તો તારામાં હું શુ મોડ પામું ને મારા ગુરૂ જેપંચશીખરી
 ઋષી તેની કૃપાથી હું સાંખ્ય ને યોગ બેઠ મતને સારીરીતે
 બાણું છું તેથી મારા અડધા શરીરને ચંદન ચરચે ને અડધું
 શરીર તરવારે કરીને કાપે તેમાં મારે સમજાવ છે એમ કહ્યું
 એટલે તે સુલભા કહે કે આટલા બધા જ્ઞાનીઓ ત્યારે રાજમાં
 કેમ બંધાઈ રહ્યાં છો નીકળો બહાર ત્યારે જનકરાજ કહે કે
 મારે વધરાગ નથી તેથી હું રહ્યો છું. ત્યારપછી પેલી અપસરા

દેવલોકમાં મઠ ને વળી તે જનકરાજ આ જ્ઞાન સિદ્ધ કર્યા
 પહેલાં એવા લક્ષ્મણ હતા કે—જે કોઈ સાધુ, સંન્યાસી, જોગી,
 જતી પોતાના ઘર આવે ત્યારે તેને સનમાન કરી સારી રીતે
 સેવા આકરી કરે. ને જ્યાં લગી તેની રહેવાની ઇચ્છા હોય ત્યાં
 લગી પોતે રાખે. પછે લોટો, દોરી, કામળી, વગેરે જે કંઈ
 જોઈતું હોય તો તેને આપીને રાજી કરી વિદાય કરે ને ભાગોળ
 સુધી વળાવવા જાય. ને ભાગોળે જઈને પ્રાંન પુછે કે હું રાજ
 કરું ને નિર્બંધ રહું એવો ઉપાય બતાવો આ પ્રાંનને ઉત્તર
 ન થાય એટલે ધોલ મારી અપમાન કરી કોઢી મૂકે. એ રીતે
 કેટલાક દીવસો ગયા તેવામાં શુકદેવજી ફરતા ફરતા આવી
 પહોંચ્યા. તેણે ભાગોળોથી કહ્યું કે—શુકદેવજી આવે છે, ત્યારે
 જનકરાજએ કહાવી મોકલ્યું કે—માયા મુકીને આવો ત્યારજે
 શુકદેવજી લાકડી. તું મડી નાખી જઈને આવ્યા. એટલે રાજાએ
 સનમાન કરી આસને પધરાવી પૂજા કરી ત્યારપછે જમવા
 બેસાડયા. તે જમવાની જગાએ શુકદેવજી બેઠા હતા તેના મસ્તક
 ઉપર મોટી જબરી પથરની શીલા ટાંગી હતી તે શુકદેવજીના
 જોવામાં આવી તે જાણે કે—હમણાં પડશે કે શું એમ પાતળી
 દોરડી હમણાં તુંટે હમણાં તુટે એમ દેખાવા લાગ્યું તેથી તે
 જમ્યા પછી સ્વાદુ કુસ્વાદુ કંઈ માલમ ન પડ્યું. જમ્યા પછે
 રાજા શુકદેવજીની પાસે બેસીને પુછે છે કે—મહારાજ, હાળ, શાક,
 જમવાની રસોઈ સારી સ્વાદુ હતી કે નહીં ? ત્યારે શુકદેવજી
 બોલ્યા કે—મને તો કશી ખબર ન રહી ત્યારે રાજા બોલ્યા
 કે—શાકારણ માટે ખબર ન રહી. ત્યારે શુકદેવજી બોલ્યા કે—
 પેલો પથર માથા ઉપર લટકતો હતો તેથી મનમાં ચિંતા થઈ.
 તેથી ખબર ન પડી ત્યારે રાજા બોલ્યો કે—તમે કહેતા હતા
 કે હું માયા મુકીને આવ્યો છું ને મરવાની ચિંતા તો રહી.
 દેહમાં આશક્તિ એજ માથા છે એમ કહ્યું એટલે શુકદેવજી
 વિચાર કરવા લાગ્યા કે ઓહો, જાવા જાની એમ શુભ લીધો

તેણે કરીને શુકદેવજીના શુર રાજા જનક કહેવાયા ત્યારપછે જનકરાજા શુકદેવજીને બાગોળ સુધી વળાવીને વળતી વખતે પુછ્યું કે—રાજા કરું ને નિર્બંધ રહું એવો ઉપાય બતાવો ત્યારે શુકદેવજી કહેકે—પેંગડે પગને પ્રદક્ષા ઉપદેશ ન થાય ત્યારે રાજા કહેકે—તમે કહો તેમ કરું ત્યારે શુકદેવજી કહેકે—ચાલો મારી સાથે ત્યારે જનકરાજાએ હા પાડીને તે શુકદેવજી ભેગા ચાલી નીકળ્યા તે ફરતા ફરતા કોઇક દેશમાં એક રાજાનું રાજ આબું. તે રાજાની શહેરની બાગોળે મુકામ કરી ઉતર્યા. તે રાજાએ એવું પણ કરેલું કે—અરધા ગાઉ લાંબી લાકડાંની ચેહ રચીને સળગે એટલે તેમાં જઇને પાછો આ પાસે આવે એવો પુરૂષ હોય તેને મારી કન્યા પરણાવું. એવી પ્રતિજ્ઞા કરેલી તે રાજાની કન્યા પણ વધારે અવસ્થાની કુંવરી હતી; રાજા પણ ચિંતાવાન હતો તે રાજા શુકદેવજી અને જનકરાજા ઉતર્યા હતા ત્યાં આવી વિનય કરી કંડવત કરી પગે લાગી બેઠો એટલે ત્રિકાળ દરશી એવા શુકદેવજી રાજાની દીલગીરી બાળીને બોલ્યા કે—રાજા બહાદુર કેમ ઉઠાસ છે. એટલે તે રાજા બોલ્યો કે—આવી રીતની મારી પ્રતિજ્ઞા છે તે પ્રતિજ્ઞા કોઇએ પુરી કરી નહીં તેથી જગતમાં મારી અપકીર્તિ થાય છે ને મારી કન્યાને પણ કન્યા કાળ વીતી ગયો તે પણ બહુ ચિંતા થાય છે તે સાંભળીને શુકદેવજી કહેકે—એ પ્રીતર થઇ તમારો ધાર્યો ચંકડપ છે તે મટાડી સુખીઆ થાઓ ને તે ચિંતા સળગાવો એમ કહી તે લાકડાં સળગાવરાવ્યાં પછે શુકદેવજી ચાખડીએ ચડીને હાથમાં જપમાળા લઇ ભગવાનની મુરતિ હૃદયમાં ધારીને પેલી ઝળઝળ લાગતી ચિંતામાં પારોપાર જઇ આવ્યા પણ અગ્નિને એક રેખ પણ લાગ્યો નહિ. ત્યારપછે પેલો રાજા ખુશી થયાં ને પેલી કન્યા શુકદેવજીને પરણાવવાને પ્રાર્થના કરી. ત્યારે શુકદેવજી બોલ્યા કે હું તો ત્યાગી છું ને તારી કન્યાને મારે વચને કરીને આ જનકરાજાને પરણાવ ત્યારે તે રાજાએ તેમજ કચું ત્યારપછે

શુકદેવજીએ જનકરાજને કહ્યું કે આ અગ્નિમાં પેશીને હું જેમ પાછો નીકળ્યો તેમ આ સંસાર અગ્નિ રૂપ છે. તેજ્યાં ત્યાંથી ખાળે એવો છે માટે અહંમત્વનો ત્યાગ કરી આત્મરૂપ થઈશ તો જેમ મને અગ્નિ ન નડ્યો તેમ તને સંસાર બાધ કરી નહીં શકે, એ રીતે જનકરાજને શુકદેવજીએ કહ્યું એટલે જનકરાજએ સત્ય માર્ગને નમસ્કાર કર્યો. ત્યારપછે શુકદેવજીએ આજ્ઞા કરી કે હવે તમે તમારા સ્વસ્થાનમાં જાઓ એમ આજ્ઞા કરી શુકદેવજી ત્યાંથી ચાલતા થયા ને જનકરાજ પોતાની રાજધાની જે મીથોલા નગરી ત્યાં આવ્યા.

તાત્પર્ય.

આ વાત એક બીજા થકી પરંપરાયે સાંભળેલી છે. આવો જ્ઞાન મેળવવાનો અભ્યાસ કરવો, ગરજવાન થવું, ગુણ આહીક થવું. વિનયે જીવંત સંત સમાગમ સેવા વગેરે કરવું. પોતાનો સિદ્ધાંત સાચવ્યા કરવો તો ભગવાનને પ્રતાપે અથવા કોઈ મોટા ભગવાનના એકાંતિક ભક્તના આશીર્વાદે કરીને આવી રીતે સુખ શાંતિ થઈ જાય એમ અનુમાન કરીએ છીએ.

વરતા ૨૭ મી

નળરાજની.

એક નૈપદ નામે દેશ છે તેનો નળ નામે રાજા હતો તેનો પિતા બે ભાઈ હતા તે નળના બાપનું નામ સુરસેન હતું ને તેના નાના ભાઈનું નામ વીરસેન હતું ને તેનો પુત્ર પુષ્કર નામે હતો તે નળરાજનો દીવાન હતો, આ રીતે રાજ કરતા હતા. તે કેટલાક દિવસ વિત્યા કેડે તેને ઘેર ફરતા ફરતા નારદમુની આવ્યા તેને સનમાન કરી આસન વગેરે આપી પૂજા કરી જમણી ત્રપત કરી બેઠા. ત્યારે નારદજીએ પુછ્યું કે—આ

લેખારા હરબારમાં રાણી વગેરે કોઈ જણાતું કેમ નથી. ત્યારે તે નળરાજ બોલ્યા કે—મને પરણવા લાયક ન મળવાથી હું કુંવારો છું ત્યારે નારદજી બોલ્યા—કે વૈધરજા નામે દેશને રાજા લીમક છે તેની પુત્રી દમયંતી નામે છે તે તારે પરણવા જોગ છે. એમ વાતચીત કરી નારદજી તો પોતે આઘી નીકળ્યા ને પેલો રાજા હતો તે કોઈક દીવસ શીકાર કરવા વનમાં ગયો હતો પણ તેનું ચિત્તતો નિરંતર દમયંતીમાં લાગી રહ્યું હતું વનમાં ફરતો ફરતો બહુજ છેટે જઈ પહોંચ્યો. તેજગ્યોએ સારાં સુંદર ઝાડ, ફળ, ફુલ વગેરે શોભાયમાન ઝુકી રહ્યાં હતાં એવું સારું વન હોવાને લીધે માન સરૌવરના હંસના ટોળાં તે વનમાં આવેલાં હતાં તેમાં બધાં હંસોને ઉપરી એક હંસ હતો તે એક ઝાડની નીચે બેઠો બેઠો ઉઘતો હતો તેને પેલા નળરાજાએ જોયો. ત્યારપછે નળરાજા પેલા હંસને ઝાલવાનો ઉપાય કરે છે. પોતાનાં હથિઆર વગેરે હેઠે મુકી દધને હેઠે બેસીને ચાર પગે ચાલતો ચાલતો જઈ હંસને પકડી લીધો. એટલે તે હંસ બહુજ કટપાંત કરવા લાગ્યો ત્યારે તે નળ કહેકે આવો રૂપાળો તું જનાવર છું તેને હું મારોસ નહીં માટે તું શીકર કરીશમાં તેવામાં તે હંસનો પરિવાર કકળાટ કરતો હતો ને તે રાજાને તે હંસલીઓએ શ્રાપ દીધો કે—અમારા પતિને અને અમને વિજેગ પાડ્યો માટે તને અને તારી સ્ત્રીને વિજેગ પડજો. એમ શ્રાપ દીધો અને કટપાંત કરવા માંડ્યું. એટલે પેલો હંસ હતો તે નળરાજાને કહે છે કે આ મારો પરિવાર કકળે છે ને વળી મારી સ્ત્રીને પુત્ર થયો છે. તેનું પણ મેં મોં જોયું નથી ને હું પકડાયો છું. તેની તેને ખબર નથી ને મારાં માતાપિતાને પણ ખબર નથી માટે તે સર્વે મારા સંજ્ઞાથી મારા વિયોગે કરીને મૃત્યુ પામશે. વાસ્તે કરીને મને છોડી દે. હું તેને શાંત પમાડીને હમણાં આવું છું. એટલે નળરાજા કહેકે—તારા પક્ષી-લોકનો વિશ્વાસ કેમ આવે, ત્યારે તે હંસ બોલ્યો કે—અમે

તો સત્યવાદી છીએ. જે સત્યવાદી ન હોયએ તો હંસ નામ શાનું પછે નળરાજ કહેકે—તું સત્યવાદી હોય તો જ તું જાણે મેં પરમેશ્વર જાણે એમ કહી છોડી દીધો. એટલે તે હંસ પોતાના પરિવારને લઈને પોતાના સ્વસ્થાનમાં ગયો ત્યાં સૌ કુટુંબને સંતોષ પમાડી પાછો આવ્યો. અને નળરાજ હતો તે પેલા હંસને પકડીને પોતાના ઘોડા ઉપર બેસીને તે હંસને પોતાના ખોળામાં બેસાડીને પોતાને ઘેર જાવા પાછો વળ્યો. આગળ જતાં પોતાના સખા તથા દીવાન વગેરે જોગ થયા. તેણે પુછ્યું કે—આ બહુ શોભાયમાન જનાવર ક્યાંથી લાવ્યા. એટલે તે રાજાએ સઘળી હકીકત કહી સંભળાવી ત્યારપછે પેલા હંસ હતો તેને માટે સોનાનું પાંજરું કરાવી તેમાં પુરીને નિરંતર પોતાની પાસે રાખવા લાગ્યો. એક દીવસ તે હંસ બોલ્યો કે—આ ઘરમાં કાંઈ વસ્તી વગેરે કેમ જણાતું નથી, એટલે નળરાજનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું તેથી તે પોતાનો મિત્ર જે હંસ તેને બધી વાત કહી સંભળાવી એટલે તે હંસ કહેકે—ઓહો, એમાં તો શું ? દેવલોકમાં જઈને કહે તો નાગ કન્યા લાવી આપું તો દમયંતી લાવવી એમાં તે શું ? મને આ પાંજરાથી બહાર કાઢ. હું દમયંતી સાથે તારું સગપણ કરી આવું. તું જાન તૈયાર કરીને તત્તપર રહેજે. એમ કહ્યું એટલે તે નળરાજ રાજ થઈને પાંજરું ઉઘાડ્યું. એટલે તે હંસ બહાર નીકળી આકાશ માર્ગે ઉડીને એ વૈદરભ દેશમાં આવ્યો ને તે ભીમકરાજના બાગ માં ચંપાના ઝાડ ઉપર બેઠો. તેને સમીપે એક હવેલી તેમાં દમયંતી પોતાની સખીઓ સાથે રહેતી હતી ત્યાં સમીપે તે ઝાડ હતું. તે ઉપર બેસીને રાત્રીના બારવાગે પુનમ હતી તેથી ચંદ્રમા માથે આવી રહ્યો હતો તેવે સમે રૂઠા શબ્દો તે હંસ બોલવા લાગ્યો તેથી તે દમયંતી પોતાની સખીઓ સાથે શોગ ટાં બાજી રમતી હતી. તેના કાનમાં શબ્દ પડ્યો તેથી તેણે ઝડપાની બારી ઉઘાડીને જોયું ત્યાંતો એ વાડીમાં પ્રકાશપ્રકાશ

દેખાયો. તે પ્રકાશ ચંપાના ઝાડ ઉપર બેઠેલા હંસ તેનો છે, એમ જોવામાં આવ્યું. એટલે રમતું પડ્યું મુકી તે મહેલ ઉપરથી તત્કાળ હેઠે ઉતરીને પેલા ચંપાના ઝાડ પાસે આવીને પેલા હંસને ઝાલવાનો ઉપાય કરવા લાગી. એટલે હંસ પણ નીચી નીચી ડાળે બેસે ને બહુ મીઠી વાણી બોલે તેમાં નળરાબના વખાણ કરતો જાય ને પેલી દમયંતી ઝાલવા જાય એટલે ત્યાંથી ઉડી બીજી ડાળે બેસે પણ હાથ ન આવે. એમ કેટલીક વાર થઈ પણ હંસ ન ઝડાયો. એટલે તેણે વિચાર કર્યો કે—આ હંસ જનાવર છે તે કમળ ઉપર બેસે ને મોતીનો ચારો કરે ને માન-સરોવરમાં રહે એમ જાણી પોતે પોતાના વસ ઉતારી મુકીને એક પળાશ નામે ઝાડનું પાંદડું તોડી પોતાના મસ્તક ઉપર મૂક્યું ને પોતાના માથાના કેશ છુટા ખોળાતા મૂક્યા. ને પોતાનો કમળના જેવો હાથ કરીને માંહી જાંખું ફળ મુક્યું. એટલે જાણે કે—જળમાં કમળ ખીલ્યું હોય ને પેલા માથાના વાળ જળમાં જાણે સેવાળ હોય ને શું. ને કમળ જેવો હાથ કરીને માંહી ફળ મુકેલું જાણે જમરો સુગંધી લેવાને બેઠો હોય ને શું. આ રીતે પોતાના દેહનો વેષ બનાવીને પોતાનાં બાજમાં જળનો બરેલો હોજ હતો તેમાં ગળા લગી પાણીમાં ઉભી રહી. ત્યારે હંસે વિચાર્યું કે—આપણે નળનું કામ કરવા આવ્યા છીએ ને આણે આપણને ઝાલવા માટે બહુ પ્રયત્ન કર્યો છે. એમ ધારીને તે હાથ ઉપર જઈને બેઠો. એટલે તે દમયંતીએ ઝાલી લીધા. ત્યારપછે તે દમયંતી બોલવા લાગી કે—અત્યાર સુધી મને બહુ મહેનત કરાવી ને હવે કેમ પકડાઈ ગયો એમ કહેવા લાગી ને પોતાની સખીને સાદ કર્યો. એટલે તે આવી પછે બધી લેગી થઈને વિચાર કર્યો કે—આને કેમ દહાડો જવા દેશો નહીં ને આતો પાંજરામાં ઘાલીને રાખવા જેવો જનાવર છે. એમ એ હંસને ઝાલ્યો. તેવા અડકારે બુકત વચનો બોલાયાં તે સાંભળી હંસ કહે છે કે—હું ધાડું તો તારા હાથને મારી ચાંચ વડે કાપી નાખીને

જોતો રહું પણ હું નળરાજને મિત્ર કહેવાડું તે મારાથી એમ કેમ થાય. એટલે તે દમયંતી બોલો કે—તે નળરાજ કયા દેશનો છે ને તે કેવો છે. તે મને યથાવિધી કહો. ત્યારે તે હંસ કહે કે—તારા જેવી તો તેને ઘેર પાણીની ભરનારીઓ છે. ને એતો બહુ જખરો પ્રતાપી દેવ જેવો રાજા છે. એમ બહુ વખાણ કર્યાં ત્યારે તે દમયંતી કહેકે—તે નળરાજ કુંવારો છે કે પરણેલો છે. ત્યારે હંસ કહેકે—એતો કુંવારો છે. ત્યારે તે દમયંતી કહેકે—મને તે નળરાજ સાથે પરણવો હું તમારી ઢાસી છું. તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ, હું જેવા ગરીબ ઉપર તમારે કયા લાવવી જોઈએ. એ રીતે ઘણીક વિનંતી કરી ત્યારે હંસ કહેકે—તું સ્વયંવર રચાવીને નળરાજને ખબર કર એટલે તે તુરત જન લખને આવે. એ રીતની ગોઠવણ હું કરી દેઈશ એમ કહ્યું એટલે તે દમયંતી પેલા હંસને પગે લાગીને કહ્યું કે તમે તો સત્યવાદી કહેવાઓ તે જીહું નહીં બોલો એમ કહીને ઘણી સ્તુતિ કરીને વિદાય કર્યો. ત્યારપછે તે હંસ પાછો આવીને નળરાજને મળ્યો, ને બધી હકીકત કહી એટલે તે નળરાજ જન શણગારીને આદ્યો તે વૈદરજ દેશમાં ભીમકરાજને ત્યાં આવે છે હવે દમયંતી હતી તે બીજે દહાડે ઉદાસ થઈને સુતી હતી એટલે તેની માને ખબર થઈ તેથી તે ખબર જોવા આવી પછે પુછ્યું કે તને શું થયું છે. એટલે તેણે બધી હકીકત કહી. એટલે તેણે તે રાજાને વાત કહી કે—આપણી દીકરી પરણાવવા જોગ થઈ છે માટે એને પરણાવી દો પછે તે રાજા તે દીકરી પાસે આવીને કહ્યું કે—હું સ્વયંવર રચીને સર્વે દેશાંતરના રાજા બોલાવું, તારી ઇચ્છામાં આવે તે વરને તું વર. ત્યારપછે તે રાજા પોતાના પુત્રને બોલાવીને મંડપ રચાવ્યો ને દેશોદેશ કંકાતરી મોકલાવી ને દમયંતીએ પણ પોતાનો છાનો દુત નૈશક દેશ પ્રત્યે મોકલાવેલો તેથી તે નળરાજ પણ ત્યાં આવ્યો ને બીજા દેશાંતરના રાજાઓ પણ આવ્યા.

એટલે નારદજી પણ ફરતા ફરતા આવ્યા હશે તે આ વાત સ્વર્ગ લોકમાં જઈને ઈંદ્રને તથા અગ્નિને તથા વરુણદેવને તથા ધમરાજને પણ કહી ને હમયંતીનાં વખાણ કર્યાં કે—પૃથ્વી ઉપર ભીમકરાજની દીકરી હમયંતી છે. તેને આગળ તો તમારી દેવાંગનાઓ પણ પાણી ભરે એવી છે. માટે તેને તમે પરણો ને તેને તો નળરાજને પરણવું છે. તેથી તે નળરાજ પણ ત્યાં આવશે ને તે સત્યવાદી રાજા છે, તે જેમ તમે કહેશો તેમ કરશે. માટે તે નળરાજને પોતાનો દુત કરીને તે હમયંતી પાસે મોકલજો. તે તમારી જશ કીર્તી કહેશે એટલે તે હમયંતી તમને પરણશે. એમ કહ્યું એટલે તે ચારે દેવો પણ ત્યાં આવ્યા પછે પેલા નળરાજને અને પેલા દેવાને મેળાપ થયો એટલે તે દેવોએ પેલા નળરાજને કહ્યું કે—તું અમારો દુત થઈને હમયંતી આગળ અમારા વખાણ કર, એટલે હમયંતી અમને વરે. ત્યારે તે નળ કહેકે—તેને પાસે જવામાં કેટલીક ચોકી, પહેરા વગેરે હશે. તે રાજ દરબારમાં શી રીતે જવાય, ત્યારે તે દેવો કહેકે—તને ગુત્પ રૂપ આપીએ જેથી હમયંતી વિના તને કોઈ દેખશે નહીં પણ તું નિર્ભય થકો તેના અંતઃપુરમાં ફરીશ તોપણ તને કોઈ દેખશે નહીં. ત્યારપછે તે નળરાજ પોતાનો વેષ બદલીને દુત થઈને ચાલ્યો. એટલે પેલા દેવો હતા તેણે બીજો છાનો દુત નળની પરીક્ષા વાસ્તે મોકલ્યો. હવે નળરાજ તેના અંતઃપુરમાં ગયો, ત્યાં તે હમયંતાએ દીઠા એટલે ઢાઝી પાસે કહેવરાવ્યું કે—અહિં કાણુ આવે છે ? ત્યારે નળરાજ કહેકે—હું દેવલોકોનો દુત છું ને તમને એમ કહેવા આવ્યો છું કે—નળને વરવા કરતાં અગ્નિ, વરુણ, કુબેર, ધર્મ અને ઈંદ્ર એ ચાર દેવોમાંથી કોઈ એક દેવને પરણું તો સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ એ ત્રિલોકીના પુણ્યપણી પામું ને નળ તો આ પૃથ્વીનો રાજા છે ને મનુષ્ય છે માટે છતી દેહે દેવની પદવીને પામે એ બહુ રૂઠું છે. ત્યારે હમયંતીએ કહ્યું કે—હું

નળરાજને વરી ચુકી છું. હવે જો મનને ફેરવું તો મારું પતિવૃત્ત જાય. એ આદિક ઘણાં વચનો પરસ્પર કહ્યાં તોપણ માન્યું નહિ. એટલે નળરાજ પાછો ફર્યો તેની પહેલાં છાનો દુત હતો તેણે આવીને સર્વે હકીકત દેવોને કહી. ત્યારપછી સ્વયંવરમાં રાજાએ માત્ર આવી આવીને બેસવા માંડ્યા ને સ્વયંવરની તૈયારી થઈ એટલે નળરાજ પણ આવીને પોતાને આસને બેઠા. ત્યારપછે દમયંતી વરમાળ લઈને નીકળી, એટલે પેલા દેવો હતા તે પણ ગુપ્ત રીતે એક દમયંતી ને નળ બેઠા દેખે પણ બીજું કંઈ ન દેખે એ રીતે ચારે જણ નળ બનીને આવ્યા, બે ઠામે પડખે ઉભા રહ્યા ને બે જમણે પડખે ઉભા રહ્યા આ રીતે પાંચ નળ દમયંતીએ જોયા. ત્યારપછે દમયંતીએ પરમેશ્વરનું સ્મરણ કર્યું ને પોતે પતિવ્રતાની ટેકવાળી હતી. માટે દેવને અંતરીક્ષ દીઠા ને નળને પૃથ્વી ઉપર ઉસેલો દીઠો, એટલે તે નળને વરમાળ પહેરાવી, એટલે પેલા દેવલોકો નિરાશ થયા પછે નળ ઉપર ને દમયંતી ઉપર પ્રસન્ન થઈવર આપ્યા તેમાં ઇન્દ્રે નળને બે વર આપ્યા તેમાં એક કમળની માળા આપી, ને કહ્યું કે તારા વરસે પણ સુકાશે નહીં, અને બીજો વર અશ્વમેધ આપ્યો. તે ઘોડાના કાનમાં મંત્ર લખીને કુંક મારે એટલે ઘોડા આકાશ મારગે ઉડે તે એક દિવસમાં સો જોજન જાય ત્યારપછે અગ્નિ દેવે બે વર આપ્યા— તેમાં એક વર એવો આપ્યો કે—તું સંભારીશ ત્યાં હું પ્રગટ થઈશ ને બીજો ઉભરાતું અન્ન હાથે હલાવીશ તો દાઝીશ નહિ, ત્યાર પછે ચમરાજએ વર આપ્યો કે—તું જ્યાં લગી રાજ કરીશ ત્યાં લગી તારી પ્રજાને રોગ નહીં થાય. ને તારું આખ્યાન સાંભળશે તેને મારા દુત લેવા નહીં આવે. હવે વરણ વર આપે છે કે—સુકા ઝાડ તળે બેસીશ અગર સ્પર્શ કરીશ એટલે લીલું થશે, ને તું સંભારીશ ત્યાં જળરૂપે પ્રગટ થઈશ હવે દમયંતીને ચારે મલીને એક વર આપ્યો કે—તારા હાથ અમૃત આવીઆ

થાઓ. અર્થાત્ જેને હાથ અડાડો તે અમર થઈ જાય એ રીતે
 વર આપે છે. તેવામાં નારદજી દેવલોકમાં જઈ પહોંચીને તે
 આરે દેવોની સ્ત્રીઓને આ વાત સંભળાવીને આકાશ મારગે
 વિમાનમાં લાવીને તેઓના પતિઓને દેખાડયા કે જુઓ દમયંતી
 પરણવા ગયા છે. આ રીતે દેવલોકના ઘરમાં પણ વૃદ્ધવાડ કરાવી,
 ત્યારપછે નળરાજ પરણીને પોતાની જાન શણગારીને, પોતાના
 દેશ પ્રત્યે આદર્યો, એટલે નારદજીએ કળીને દમયંતીના સ્વયં-
 વરની વાત કહેલી તેથી તે દમયંતી પરણવાની લાલચે આવતો
 હતો તે નળને સામો મળ્યો ને આંખો રાતી કરીને અંતરમાં
 બળવા લાગ્યો કે—આરે દમયંતી મારે પરણવી હતી ને નળ
 પરણી જાય છે માટે એની વાત છે એમ રીશનો માર્યો તેના
 પુઠે થયો. ત્યારપછે નળ તો પોતાના રાજમાં આવ્યો. ત્યારપછે
 પેલા હંસ હતો તે રજા માગી ઘટે તેમ શીક્ષાનાં વચનો કહીને
 પોતે પોતાના કુટુંબ લેગો ગયો ને નળરાજ રાજ કરતો હતો.
 ને એનો ભાઈ જે પુષ્કર તે તપકરવા ગયો હતો એમકરતાં કેટલાક
 દીવસ વીતી ગયા, અને કળીયુગ એના શહેરમાં પેસવા માટે
 એક હજાર વરસ સુધી આંટા દીધા. પણ ધર્મવાળો ને સત્ય-
 વાદી સજ્જ તેથી કળીએ પ્રવેશ ન થયો. એક દીવસ નળ સંધ્યા
 કરવાને વખતે પોતાના હાથ પગ ધોઈને સંધ્યા કરવા ગયો,
 તે પણ ધોતાં કંઈક પાની ઠોરી રહી ગઈ ત્યાં થઈને કળીએ
 એના દેહમાં પ્રવેશ કર્યો ને પછે પેલા પુષ્કરને તપ કરતો હતો
 ત્યાં જઈને ઉઠાડ્યો ને આવો ભાઈબંધ એમકહીને તેને લેટ્યો
 ને તેના દેહમાં પણ પ્રવેશ કરી ગયો. પછે તેને સમજાયું કે
 નળ એકલો રાજ કરે છે ને શું તારા બાપદાં રાજ નહિ તે
 તું વગડામાં બેઠો તપ કરું છું. ત્યારે તે પુષ્કર કહે કે—મારું
 જોર ચાલે તેમ નથી, ત્યારે તે કળી કહેકે—ચાલ હું તારી
 લહાય કરીશ એમ કહીને એને લઈ આવ્યો, ને દ્વાપરને મળીને
 તેને પોતીઓ બનાવ્યા. ત્યારપછે એ ત્રણે જણ નળરાજા પાસે

આવ્યા, નળરાજાએ પોતાના ભાઈને સત્કાર કર્યો. ને સનમાન કરી આસને બેસાડ્યા, અને તપસ્વીનો વેશ છે માટે પુંખ વગેરે કરી, એટલે પુંકર બોલ્યો કે—આ રીતે હું પ્રસન્ન નથી. મારે તો તારી સાથે સોગટાંખાજી રમવું છે, ત્યારે નળરાજાએ હા પાડી. ત્યારપછે પુંકરે પણ કયું કે હું હાડું તો મારા પોઠીઓ તને આપું. ત્યારે નળે પણ કયું કે—હું હાડું તો આખું રાજ તને આપું એમ કહી ખાજી માંડી એટલે પેલા કળી હતો તે પાસા રૂપે થયો. ને પુંકરને જીતાડ્યો પુંકર જીત્યો એટલે રાજગાદીનું સિદ્ધાસન હતું તે ઉપર જઈને બેઠો, ને આખા શહેરમાં પોતાની આજી વરતાવી ને એવો પડો વજડાવ્યો કે—નળ દમયંતીને કોઈપણ અન્ન આપશે કે પાણી પાશે કે એની સાથે ભાષણ કરશે તેને દેશપાર કરીશ આ રીતે આજી ફેરવી તેથી તે નળરાજાને કોઈએ આખો દિવસ પાણી ન પાપું. ને એની જોડે કોઈ ભાષણ પણ ન કરે. પેલા પુંકરે એક એક વસ્ત્ર આપેલું તે પહેરી વનમાં જવાનો વિચાર કરે છે, એટલામાં પોતાના બે છોકરા હતા તેને દમયંતીએ પોતાનો સુદેવ નામે ગોર તથા બે દાસીઓ હતી તેની જોડે પોતાના પીંચરમાં મોકલ્યાં, ને એ બંને વનમાં ગયા તે વનમાં પણ કળી તેની જોડે થયો તે જ્યાં જ્યાં ફળ ફુલ વગેરે હોય તે ભેલાડી જે. એ રીતે બહુ દુઃખ દેવા લાગ્યો, ત્યારપછે વનમાં એક તલાવ આવ્યું ત્યાં જઈ એ નળ દમયંતીએ પાણી પીધું પછે બુખે ન રહેવાય તેથી નળ કહેકે—હું આમાંથી બે ચાર મછ હાથ આવે તો લાવું. એમ કહી પાણીમાં પેઠો. તે બે ત્રણ મછ હાથ આવ્યાં તે દમયંતીની આગળ મુક્યાં ને ખીજવાર લેવા ગયો એટલે ઉપર જનાવર ઉડવા માંડ્યાં તેથી મરી ગયેલાં મછને દમયંતીએ લીધાં એટલે જીવતાં થઈને કુદવા લાગ્યાં તે કુદતાં કુદતાં પાણીમાં જતાં રહ્યાં ને ફરીવાર નળરાજાને એકે મછ હાથ ન આવ્યું એટલે રાજા પાછો આવીને પેલાં મછ માગ્યાં. એટલે

હમચંતી કહેકે—એતો જીવતાં થઇને પાણીમાં જતાં રહ્યાં. તે
 વાત સાંભળીને નળના પેટમાં એમ થયું કે—હી કોઇની સગી
 ન થાય માટે એતો એકલી ખાઇ ગઇ. હવે એનો વિચાર પણ
 કેમ થાય, એવા વિચારમાં ત્યાંથી આવ્યા આવતાં આવતાં એક
 બીજું તળાવ આંચું ત્યાં એક માંદો બગલો બેઠો હતો તે જોયો,
 એટલે એમ કહેકે કે—તું આવ્યું જો હું માફ વસ કાઢીને આ
 બગલાના ઉપર નાંખીને જાણી લઉં આ રીતે કહીને પોતાનું
 વસ કાઢીને બગલા ઉપર નાંખ્યું. એટલે તે બગલો કળી હતો
 તે વસ લઇને ઉડી ગયો એટલે તે નળરાજ નિરાશ થયો ને
 બહુ દીલગીર થયો. ને કહેવા લાગ્યો કે—અરે દેવ સો સો જેની
 સેવા કરતા હતા તેને વસ પણ ન મળે તો અજ્ઞ તો મળેજ
 ક્યાંથી આવું દુઃખ એમ કહી દીલગીર થઇને પેટી સીને કહે
 કે—માફ વસ બગલો લઇ ગયો. એટલે તે સીએ પોતાનું
 અરધું વસ કૂટે લાંબું કચું એટલે તે રાત્રીએ પણ પહેરીને
 બેઠો જ્યાં બેઠે બેઠે આલે તેમાં રાત્રીએ એક જાડ નીચે સુતા.
 તે હમચંતી તો થાક, ભુખ, અને દુઃખ તેથી બહુ પીડા પામીને
 સુતેલી તેથી ઉઘી ગઇ, ને નળના પેટમાં ગુસ્સો રહેતો કે મન
 એકલી ખાઇ ગઇ છે તેથી એને મુઠ્ઠી ઘડને નાશી જઈ તો
 ઠીક. પણ આ વસ ભેરથી જો હું ફાડું તો એ ભગી ઉઠે. પણ
 જો છરી હોય તો કાપી નાખું એટલે પેલો કળી હતો તે છરી
 થઇને પડ્યો. પછી પેલા નળરાજએ ધીમે રહીને વસ ફાડીને
 નાખો થયો ને આવ્યો. થોડક જઇને વિચાર થયો કે—અરે
 બિચારી દીન, ને આવા રાત્રીમાં કોઇ એનો સહાય કરનાર પણ
 નહિ ને એને આવા વનમાં કેમ સુવાય એમ કયા આવી તેથી
 પાછો આવ્યો. આ રીતે સાત ખાંડા થયા પછે તો એમ વિચાર્યું
 કે—આ સીજ દુઃખ રૂપ છે એમ ધારી પોતાના નેત્ર મીચીને
 અર્ધાંત પાકું ન વળ્યું એમ ધારીને દોટ મુઠ્ઠી તે દિવસ
 ઉગ્યા લગી સવાર થયું એટલે ઉભા રહીને વિચાર કરે છે.

કે—હવે કળી જુગ હતો તે રાજાનાં પગલાં બુધાડવા મંડ્યો
 સાથી કે પાછો આવે આ રીતે કળી પુઠે થયો છે તેથી રાજાની
 ખુદ્દિ તેવી થઈ છે હવે પેલો રાજા ઉભો હતો ત્યાં એવો
 શબ્દ સંભળાયો કે એમ નજા એ નજા એટલે રાજા બાણે કે—
 કમચંતી પોકાર પાડે છે એમ બાણીને ત્યાં ગયો, ને એવું ત્યાં
 તો મોટો નાગ બેઠો પાડતો હતો તેને રાજાએ પુછ્યું કે—
 તું કોણ છું, ત્યારે તે નાગ કહેકે—હું કર્કુનો પુત્ર છું ને મારું
 નામ કરકોટક છે. ને પુર્વે મેં સત્પત્ર રૂપીએ જન્મ લીધો તેના
 ઉપર કુતકાર નાખ્યો હતો તેથી તેઓને ધારા કુંકની વરાળ
 લાગી હતી તેથી તેણે શ્રાપ દીધો હતો કે—જા તું બધાં તેથી
 આ હું અગ્નિમાં બળતો હોય એમ બળું છું. ને મેં જ્યારે
 પ્રાર્થના કરી એટલે તે રૂપીએએ મારા ઉપર અનુચિત કર્યો છે
 કે—નજરાજા નંધારે આવશે ને તને પોતાના મસ્તક ઉપર ઉપાડી
 લેશે, ત્યારે તું શાંતીને પામીશ એવું સાંભળ્યું એટલે નજ
 ક્યાવાળો હતો તેથી તેને ઉપાડ્યો એટલે તે શાંતીને પામ્યો.
 પછે એ નજરાજાને એ સર્પે ડંસ કર્યો ત્યારે નજરાજા કહેવા
 લાગ્યો કે—અલ્યા જાણ તું કૃતગ્ની શા માટે થાડું છું ત્યારે
 તે નાગ કહેકે કે—કૃતગ્ની નથી થયો મેં તારો ઉપકાર કર્યો
 છે એમ કહી ત્રણ વસ્ત્ર તે નાગે ખાખ્યા ને કહ્યું કે—આ વસ્ત્રને
 તું પહેરીશ એટલે તારું રૂપ હતું તેવું થશે તું ચિતા રાખીશમાં
 હવે તું આ કદરૂપો થયો છું તેથી તને કોઈ બાળખશે નહીં
 ને તારે ત્રણ વસ્ત્ર ગુપ્ત રહેવાનું છે તેથી મેં આમ કહ્યું છે.
 એમ કહ્યું એટલે નજરાજા રાજા થઈને ત્યાંથી આવ્યો તે અયોધ્યા
 પુરીમાં પહોંચ્યો. તે અયોધ્યાનો રાજા સુર્યવંશી રુતપુર્ણ નામે
 હતો તેની સલામાં જઈને ઉભો રહ્યો એટલે સૌ લોક તેને જાણીને
 હસવા લાગ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે—આ દરશનીક રૂપનો કડકો
 ક્યાંથી આવ્યો એમ હાંસી કરીને લોકો તેને પુછે છે કે—પાહ,
 પાહ, તમે કોણ છો, ત્યારે તે નજરાજા કહેકે—હું તો મનુષ્ય છું.

ને મારું નામ બાહુકજી છે. પછે લોકો કહેકે—તમે કેમ આવ્યા છો, ત્યારે કહેકે—રાજાને ત્યાં અન્ન માટે રહેવાને આવ્યા છીએ ને મારામાં એક ગુણ છે. હું અશ્વવિદ્યા જાણું છું એક દીવસમાં સો જોજન રથને ઉડાડું ને નીચું કામ કરું નહીં ને નોકર નામ ધરાવું નહીં. જો રાજા રાખે તો રહું નહિંતો ચાલ્યો જાઉં તે સાંભળીને રાજા કહેકે—એને રાખો ગુણવાનને કેમ જવા દેવાય પછે તેને ઘોડાની ઘોડશાળામાં પાચગાદાર કરીને રાખ્યો. હવે એટલા થકી અનંતર દમયંતીનું શું થયું તે વાત ચાલી. દમયંતી સુતેલી હતી તે જાગી, એટલે નળરાજાને નજોયો તેથી મુરછા ખામને પડી. ઘડી બે ઘડીએ ઉઠીને બેભાન થઈને આમથી આમ અને આમથી આમ દોડાદોડ કરી મુકીને ઓ નળ, ઓ નળ, એમ બુમો પાડવા લાગી તે રાતને દહાડો દોડાદોડ, દોડાદોડ કરતાં કરતાં એક અજગર પડ્યો હતો તેના મોઢામાં પગ પડ્યો તેથી તે અજગર આખો પગ ગળી ગયો, ને તે દમયંતીને ઝેર ચડ્યું. ને કંઠે પ્રાણ આવી રહેલા, તેવામાં એક પારધી આવી ચડ્યો તેણે પેલા સર્પને મારી નાંખીને તેના મોઢામાંથી પગ કાઢ્યો. એટલે દમયંતીએ હાથ ફેરવ્યો તેથી દેવોના વરનાં કરીને હાથમાં અમૃત હતું તેથી ઝેર ઉતરી ગયું. પછે દમયંતીને જોડે લઈને તે પારધી ત્યાંથી ચાલ્યો આગળ એક તળાવ આવ્યું તેમાં જઈને પેલા સર્પને ઘોઈ નાંખ્યો ને મોઢા ભણીથી તથા પુછડા તરફથી કાપી નાખીને તેને અગ્નિએ શેકીને ખાઈ ગયો તે જોઈને દમયંતી આશ્ચર્ય પામી. ત્યારપછી પેલો પારધી કહેકે—તું મારે ઘેર ચાલ હું તને માનીતી કરીને રાખીશ. ને મારી સ્ત્રીને તારી દાસી કરી આપીશ એટલે દમયંતી કહેકે—તું એવું બોલીશ નહિ ને હું તો પતિવ્રતા છું એમ કહું તોપણ પેલો પારધી દુરાચર કરવા લાગ્યો ત્યારે તેને શ્રાપ દીધો તેથી તે બળીને ભસ્મ થઈ ગયો. પછે દમયંતી બહુ કલેશ પામીને વિચાર્યું કે—હું મારા દેહને

પણ પાડી નાખીશ, એમ ધારી પોતાના માથાનું બંધન છોડીને
 ઝાડની ડાળે બાંધીને ટુંપો ખાઈ મરવાનો વિચાર કરે છે,
 એટલે કળીએ વિચાર્યું કે—જેને વાસ્તે હું આગ્રહ કરું છું.
 તે તો મૃત્યુને પામશે, એટલે મારો પ્રયાસ વ્યર્થ પડી જશે.
 એમ ધારી માયા રચી બાગ, કુવો વગેરે શોભાયમાન જગ્યા
 રચીને તપસ્વી થઈ બેઠો. તે બનાવ દમયંતીના જોવામાં આવ્યો,
 એટલે એને ધીરજ આવી પછે તે તપસ્વીને પુછવા ગઈ, ત્યારે
 તે તપસ્વીએ એના અંતરની વાત બધી કહેવા માંડી જે—નળ
 રાજા ક્ષેમ કુશળ છે ને જ્યાં ત્યાં ઠેકાણે પડયા છે દુઃખી નથી.
 એવું સાંભળીને દમયંતી સંતોષ પામી. પછે કળનો આહાર
 કરીને પાણી પીને શાંત થઈ તેથી ઉંઘ આવી ને સુઈ ગઈ,
 એટલે કળીએ માયા મટાડી દીધી. પછી જ્યારે બગી ત્યારે
 બાગ પણ ન જોયો ને તે તપસ્વી ન દીઠો, ત્યારે તે મહાધોર
 વનમાં ફરતી ફરતી આમથી આમ ને આમથી આમ બુઝો
 પાડતી હતી, તેવામાં વણજારો પોઠ લઈને જતો હતો, તેના
 ભેગી થઈ ગઈ ને મારગે ચાલતાં નળના સમાચાર પુછતી
 પુછતી તે વણજારાના ભેગી એક નદી આવી તેને ઉતરી ગઈ
 ને સાંજ પડી એટલે તે વણજારાએ પડાવ નાખ્યો. તેને સમીપે
 તે દમયંતીએ પણ એક ઝાડના બગામાં ઉતારો કર્યો ને ત્યાં
 સુઈ રહી હતી એટલે પેલા વેપારીએ જ્યાં સુતા હતા ત્યાં
 કળીયુગ ટેલીએ ખાદ્યપદ્ય થઈને સમી સાંજે આવ્યો. ને એવી
 ટેલ નાંખી કે—આજ રાત્રીએ આ જગ્યાએ એક રાક્ષસી
 આવવાની છે, ને આ વણજારાના પોઠીઆ વગેરે સૌ ચાકર
 સંબંધીએને ખાવાનો વિચાર કરશે. આટલું હું કહી શકુ છું,
 એટલું કહીને ગયો ત્યારપછે મધરાત્રીએ ભુત બડકલાં કરીને
 પોઠીઆં બડકાવ્યાં એટલે પેલા વણજારા તો ભડકીજ રહ્યા
 હતા તેથી લાકડોએ વગેરે હથિયારો લઈને મશાલો કરીને
 આમથી આમ ને આમથી આમ જોવા મંડ્યા. તે પોતાના

ઉતારાથી થોડે ગજ ઝાડ તળે પેલી દમયંતી સુતેલી તેમના જોવામાં આવી તેથી તેમણે ઢેકા, પાદુ, લાકડીઓ વગેરેથી ખુબ મારી બહુ બુમો પાડે તોપણ મુકે નહી પછી તે પૃથ્વી ઉપર પડી ગઇ ને શ્વાસજ બાકી રહ્યો, એટલે મરણ તુલ્ય થઇ ગઇ એમ બાણી મુકી દઇને જતા રહ્યા. ત્યારપછે દમયંતીને સત્તા આવી એટલે ઉઠીને નાઠી. તે આખી રાત મારની ધાકે નાશા નાશ કર્યું પછે એક શહેર આવ્યું તે શહેરમાં પેઠી, ને ચૌડામાં આમથો આમ બહાવરી જેવી ફરતી હતી. તે ફરતી ફરતી રાજના મહેલ નીચે આવી એટલે તે રાજ પોતાને સગો હતો તેથી પોતાનું સ્વરૂપ ગુપ્ત રાખીને છાની રીતે ફરતી હતી- ને એ રાજની રાણી પોતાની માશી હતી તેણીએ બારીએથી જોયું, એટલે દમયંતીને દીઠી. ત્યારપછે તેણીએ દાસી મોકલી ને તેને બોલાવી લીધી, એટલે દમયંતી ત્યાં ગઇ. પછે તે રાણીએ પુછ્યું, નામ, ઠામ, ગામ, કહો ત્યારે તેણે બીજી રીતે કહ્યું પછે તેને પોતાના દરબારમાં રાખી. હવે એક દીવસે પોતાની માશીની દીકરી સુલોચના નામે હતી તે નહાવા બેઠી હતી. તેથી તેને હાર ખુટીએ ભર્યો હતો તે કળીયુગ તે ટોલ્લામાં પેશીને ગળી ગયો, પછે પેલી નાહીને ઉઠી. પોતાનાં વસ્ત્ર પહેરીને જોયું તો હાર ન દીઠો તેથી તેને માથે તહોમત નાખ્યું. એટલે તે દમયંતીએ શ્રાપ લીધો કે—તમારા હારને લેનાર ફાટી પડજો. એટલે પેલો ટોલ્લો ફાટ્યો ને સર્વેને દેખતાં પેલો હાર પડ્યો ને કળીયુગ હતો તે નાઠો. ત્યારપછી તે દમયંતીને બહુ સનમાન કરીને રાજ કરીને કહ્યું કે હે બાઇ તમે તો કોઇ સતી છો, તે રખે આપ દેતાં. ત્યારપછે એવી રીતે અતિ સનમાને સહીત દમયંતી ત્યાં રહ્યાં પછે એક બ્રાહ્મણ ટેલીઓ હતો તેને કાગળ લખીને નળની શોધ કાઢવા મોકલ્યો હતો. તેવામાં પોતાના બાપને ખબર પડી કે—નળ ને દમયંતી વનમાં ગયા છે. એવા શોકમાં રાજને કેટલાક દીવસ ગયા એટલે

પેલા બે બાળક અને બે દાસીઓ તથા બ્રાહ્મણ તે ત્યાં આવ્યા, એટલે તે ભીમકરાજને ને તેના સંબંધીઓ ને અતિશે શોક થયો. ત્યારપછે નગ દમયંતીની ખોળ કરવા માટે બ્રાહ્મણને મુક્યો તે ખોળતો ખોળતો જ્યાં દમયંતી છે, તે ગામ આવ્યો. ત્યારે તે ગામનો રાજા સુખાહુ નામે પોતાનો મશીઆઈ બાઈ હતો તે યજ્ઞમાં બેઠો હતો ને બીજા બ્રાહ્મણ વગેરે યજ્ઞ શાળામાં ઘણાક માણસો હતા ને ત્યાં દમયંતી પણ હતી. તે જગોએ પેલા બ્રાહ્મણ આવ્યો તે યજ્ઞ સામે ન જોતાં જેની તરફ સ્ત્રીઓ બેઠી હતી તેણી તરફ બહાવરો બહાવરો જોવા લાગ્યો ત્યારે સૌ બાણકે—આ ગાંડો બ્રાહ્મણ ક્યાંથી આવ્યો એટલે દમયંતીની ને એની નજર એક થઈ, તેથી દમયંતીએ તેને ઓળખ્યો. એટલે વહેલી વહેલી ઉઠીને તે બ્રાહ્મણના પગ ઝાલીને રોઈ પડી, એટલે પેલા બ્રાહ્મણ પણ રોયો. તે જોઈને લોક બધા વિસ્મય પામ્યા ત્યારપછે તે દમયંતીની માગીએ પેલા બ્રાહ્મણને પુછ્યું કે—તમારે ને એને શો સંબંધ છે. ત્યારે પેલા બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે—વૈદરભ દેશના ભીમકરાજની આ પુત્રી છે, ને હું એનો ગુરુ છું તે રાજાએ મને ખોળવા મુક્યો છે, તેથી હું અહીં આવ્યો છું. ત્યારે તે રાણી બોલી કે—તેની દીકરી અહીં ક્યાંથી ત્યારે તે બ્રાહ્મણ કહેકે—તે દીકરીને નળરાજા જોડે પરણાવી હતી ને તે નળરાજા ને દમયંતી વનમાં ગયાં હતાં. તેથી તે તે વનમાં ફરતી ફરતી અહીં આવી છે એમ કહ્યું એટલે પેલી બાનુમતી નામે દમયંતીની માગી હતી, તેણે તે દમયંતીને ઉપાડી લઈને છાતી સાથે દાબીને પોક મુકી. તે બનાવ જોઈને યજ્ઞના બેસનારા લોક હતા તે વધારે વિસ્મય પામ્યા. ત્યારપછે તેણે પેલા બ્રાહ્મણની બહુ ખાત્રી કરી જમાડયા, શાંત પાડીને પોતાને ઘેર થોડા દહાડા રાખ્યા ત્યારપછે તે દમયંતીને સુખ-પાલમાં બેસાડીને તેના પિતાને ગામ વળાવી દીધી તે ત્યાં ગઈ એટલે તે ભીમકરાજ અને પોતાની મા વજરાવતી તથા પોતાના

ભાઈ ખડેનો વીગેરે સઘળાં તેને જોઈને બહુ રાજી થયાં. હવે નળરાજની શોધ કરવા માટે ભીમકરાજએ સઘળા દેશોમાં પ્રાક્ષણને મોકલ્યા. અને તે પ્રાક્ષણે સઘળા દેશોમાં તપાસ કરવા સારૂ ગયા. તેવામાં એક પ્રાક્ષણ નળરાજની તપાસ કરતો કરતો ઋતુપણરાજના દરબારમાં આવ્યો અને તેણે દરબારમાં તપાસ કરી પણ નળરાજ અહીં આ તો નથી એમ ખબર પડવાથી તેણે તે ગામમાં તપાસ કરવા માંડી એવામાં તે પ્રાક્ષણ સઘળી જગ્યાએ પુછતો પુછતો ઋતુપણરાજના ઘોડાઓનો તળેલો હતો ત્યાં આવ્યો પછી તેણે તેના પાડોશીને પુછ્યું, 'ત્યારે તે પાડોશીએ કહ્યું કે—મજા વરસથી એક બાહુક જેવો માણસ ઋતુપણરાજના ઘોડાના તળેલામાં નોકરી માટે આવ્યો છે. ને નિત્યે વિયોગનું પ્રતાંત કહીને બડબડાટ કરે છે ને છોકરાં બીજરાને છે તે સાબળી તે પ્રાક્ષણ ત્યાંથી પાછો વળ્યો તે ભીમકરાજ ને ત્યાં આવ્યો ને તે વાત બધી કહી. એટલે દમયંતીએ કંકોતરી લખીને તે ઋતુપણરાજ પ્રત્યે તેજ પ્રાક્ષણને મોકલ્યો. તેમાં એવી વાત લખી કે—દેવોની અને રૂપીઓની આજ્ઞાથી દમયંતીને ફરી સ્વયંવર થાય છે તેટલા માટે તમારે આવવું કારણકે—દમયંતીને સુર્યવંશી રાજાને વરવું છે. આ રીતે લખીને તે પ્રાક્ષણને કહ્યું કે—સ્વયંવરનો જે દીવસ તે દીવસે જઈને આ કંકોતરી આપવી. કારણકે જો નળ હશે તો તેને અશ્વવિદ્યા આવડે છે, માટે એકે દીવસે અહીં આવશે પછે તે પ્રાક્ષણ જે દહાડે સ્વયંવરનો દીવસ હતો તેજ દહાડે જઈને કંકોતરી આપી. ઋતુપણરાજએ વાંચીને તે પ્રાક્ષણને કહ્યું કે—અરે મુરખ પ્રાક્ષણ આજજ લગ્નનો દહાડો છે. ને તું આજેજ લઈને આવ્યો તે તેં મારું બહુ કામ બગાડ્યું. એક દીવસ જો બહોલો આવ્યો હોત તો મારું કાર્ય સિદ્ધ થાત. ત્યારે તે પ્રાક્ષણ કહેકે—હું વૃદ્ધને તમારૂં ગામ છોડું તેથી હું શું કરું ? ત્યારપછી તેનો દીવાન હતો તે મોકલ્યો કે ચેલો

બાહુકજી ત્રણ વરસથી મફત પડ્યો પડ્યો ખાય છે તેને બોલાવો તેને અશ્વવિદ્યા આવડે છે તેની પરીક્ષા કરો. પછે તે રાજાએ બાહુકજીને બોલાવ્યા ને આ બધું વ્રતાંત કહ્યું એટલે બાહુકજી બડબડતા બમડતા રથ જોડાવરાવી ને લાવ્યા તે ઘોડા કરડકણાને કોઈ કાણો ને કોઈ લુલો ને એક એક ઘોડાને મણ મણ બગાયો. ને ધકકો મારે તો પડી જાય એવા ઘોડા જોડીને આણ્યા, તે જોઈ સર્વે ગામના લોકો હસવા લાગ્યા. કે રાજાની જાન તો જુઓ એટલામાં તે રાજા તૈયાર થઈને રથમાં બેસવા આવ્યો તેણે તે ઘોડા જોઈને કહ્યું કે—આવા ઘોડા શું લાવ્યો? સારા ઘોડા લાવો. એમ કહ્યું એટલે પેલા બાહુકજી તો રાસ, પરોણો નાંખી દઈને રીસાઈ ગયા. તેને રાજા મનાવી લાવ્યા પછે રાજા રથમાં બેઠો. એટલે ફરી બાહુકજી રીસાયા કે તું રથમાં પહેલો કેમ બેઠો. તારે દમયંતી પરણવી છે ને મારે શું નથી પરણવી. જે તું આવડો ઉનાવળો થાય છે, ત્યારે તે રાજા હેઠે ઉતરી પડી ને બાહુકજીને કહ્યું કે—તમે પહેલા બેસો, પછે એક પૈડે થઈને રાજા ચડ્યા ને એક પાસે થઈને બાહુકજી ચઢ્યા. આ રીતે બેડે જણ બેઠા ત્યારપછે ઘોડા હાકવા માંડ્યા. એટલે ઘોડા બેસી ગયો તેને ઉઠાડ્યો ત્યારે બીજો બેઠો તે જોઈને સૌ શહેર અત્યંત હાસ્ય કરવા લાગ્યું. ને કહેક વાહ વાહ શી જાન શોભે છે. ને સારથીમાં પણ કાંઈ મજા નથી. આ રીતે બહુજ ઉપહાસ થવા મડ્યો ને રાજા પણ અતિશે મુઝાયો. એમ કરતાં કરતાં શહેર બહાર નીકળતાં બપોર થયા પછે તે બાહુકજી હેઠા ઉતરીને અશ્વમંત્ર લાણીને તે ઘોડાના કાનમાં કુંક મારી એટલે તે ઘોડા રથ લઈને આકાશ માર્ગે ઉડ્યા. એટલે તે શહેરના લોકો આનંદ પામ્યા. પછે માર્ગે જતાં ઋતુપણરાજા ને તે બાહુકજી બે જણ વાતો કરે છે તેવામાં એક બેડાનું ઝાડ આવ્યું એટલે ઋતુપણરાજા બોલ્યા કે—મને પણ એક વિદ્યા આવડે છે જો તમે કહો નો આ ઝાડનું એક ડાળું કાપીને તેનાં પાંદડાં ગણીને કહી દઉ

એટલે તે નળરાજાએ એક ડાળ કાપ્યું, ત્યારે તે રાજાએ ગણતરીવિધાના મંત્રવડે કરીને કહ્યું કે—એ ડાળમાં આટલાં પાંદડાં છે. તે નળરાજાએ ગણી જોયાં તો તેટલાંજ થયાં પછે તે રાજાએ કહ્યું કે—તમે મને અશ્વવિદ્યા આપો હું તમને ગણિતવિદ્યા આપું, પછે તે બેઠે જણાએ પરસ્પર એકબીજાની વિદ્યા શીખવી પછે તે નળે પરીક્ષા કરવા ફરી તે ઝાડનું ડાળ કાપ્યું, એટલે કળી નાઠો. તેને નળરાજાએ દીઠો, પછે તેને ઝાડીને તરવાર લઈને મારવા ગયા એટલે કળીએ બહુ વિનય કર્યો ને કહ્યું કે—મારામાં ગુણ રહેલા છે કે—થોડી ભક્તિ કરે તેની મુક્તિ થાય એ આદીગુણ રહ્યા છે માટે મને જીવનો રાખો. પછે નળે તેને છોડી દીધો. ને ગણિતવિદ્યાની પરીક્ષા કરીને રથમાં બેસી ઘોડા ચલાવ્યા તે વૈદરભ દેશમાં ભીમક-રાજાને ત્યાં આવ્યા. ત્યાં જુએ તે ધામધુમ વગેરે કંઈ ન હીતું એટલે પેલા પ્રાણીજીને પુછ્યું, કે સ્વયંવરની શામત્રી કંઈ દીસતી નથી. ત્યારે તે પ્રામણ્ય કહે કે—છાની ારીતે સ્વયંવર થાય છે. એમ કહી રથ પરથી ઉતરી પડીને કહે કે—તમે આવો હું આગળથી ખબર કરું ? પછે તે સુદેવ પ્રાણીજી આગ-ળથી ખબર કરી એટલે એક મહેલમાં તેમને ઉતારા આપ્યા. પછે નળ તો કદરૂપો અમ્મ ગયેલો હતો તેની પરીક્ષા કરવાને માટે પેલા ભાગમાં રસોઈ કરવાનો સામાન આણી દીધો પછે નળરાજા રસોઈ કરવા ગયા. પછે ઠાલો ઘડો આપ્યો ને વાસણ સીધું સામાન આપ્યાં, લાકડાં આપ્યાં પણ દેવતા ન આપ્યો. પછે પેલા નળને દેવોનું વરદાન છે માટે ઘડા ઉપર હાથ મુકયો એટલે ઘડો પાણીથી ભરાયો. એટલે તે રાજા નહાયો ને ત્યાર-પછે સુકા ઝાડ નીચે ચુલો કર્યો. ત્યાં નળરાજા ગયો એટલે તે ઝાડ હીલું થયું, પછે લાકડાં ભેગાં કરીને કુંક મારી એટલે અગ્નિ પેદા થયો. એટલે રસોઈ કરીને પછે જમ્યા. પછે ઝાળ-ખાણ પડી તેથી પેલા બે છોકરાં આગળ મુક્યાં. એટલે છોકરાંને

જોઈને દીલગીરી આવી તેથી પકડી પરીક્ષા થઈ પછી પેલા કરકોટક નામના નાગે આપેલાં જે વસ્ત્ર તે પહેર્યાં એટલે તે નળનું રૂપ હતું તેવું થયું. ત્યારપછે પેલો ઋતુપણરાજ હતો તેને એ દમયંતીની ભત્રીજી હતી તે પરણાવીને વિદાય કર્યો. ને નળને પણ પોતાના દેશમાં વિદાય કર્યો. આ રીતે નગરાજ પોતાના સ્વસ્થાનને પામ્યો એટલે તેનો ભાઈ પુષ્કળ હતો તેણે તે નળરાજને રાજ પાછું આપ્યું. આ રીતે મહાભારતના અરણ્યપર્વમાં વૃહદસ્વ ઋષીએ યુધીષ્ઠીર રાજાને આ વાત કહી છે. તેનો પુરો વિસ્તાર જાણવો હોય તો ત્યાંથી જાણવો.

તાત્પર્ય.

આવા આવા મોટા રાજાઓ સત્યને અર્થે કષ્ટ વેઠે છે. ને આપણ તો ભગવાનને અર્થે કંઈક કીયા કરવી હોય તેમાં લાજ તથા આજ્ઞા રહે છે એ વિચાર્યા જેવું છે.

વારતા ૨૮ મી.

બાજંદશી બાદશાહની વાત.

એક બાજંદનામે બાદશાહ હતો તે લશ્કર લઈને નીકળ્યો હતો તે કોઈક દેશ એવો આવ્યો કે તેમાં સાંકડી નાળને ઊંડી તેમાં ચાલવાનું આવ્યું. તે ચાલતાં ચાલતાં એક ભારખાનાનું ઊંટ સાંકડી જગોમાં મૃત્યુ પામ્યો. એટલે તેનું તેર તુંગા લશ્કર હતું તે બધું અટક્યું. પછે તે રાજા બોલ્યો કે—કયું લશ્કર અટક્યું છે ત્યારે કારભારી લોકોએ કહ્યું કે—એક ઊંટ મરી ગયો છે. પછે તે રાજા ઊંટ પાસે આવીને જોઈને કહે કે—પાંચળી અચ્છા હે. એર મુખળી અચ્છા હે. એર સબ અંગળી અચ્છા હે. ને ઉસમેં સે કહા મરગયે. ત્યારે કારભારી કહે કે—સાહેબ ઉસમેં રૂંઝાસો નીકળ ગયા ત્યારે તે રાજા કહે કે—સબકા ઇસ તરેસે નીકળ જાય ગા. ત્યારે કારભારી

કહેકે—હા સાહેબ તમારા અને અમેરા એ રીતે જીવ નીકળ
જશે. તે સાંઝળીને રાજા કહેકે—અબ કહા કરીએ ત્યારે કારભાર
કહેકે—બુઢાકુ ભજે તે ઉપદેશ ગ્રહણ કરીને પોતે આદી નીકળ્યે
ને ફકીર થઈ ગયો. ને રાજા તેના છોકરાને આપી દીધું.

તાત્પર્ય.

આ રીતે મુમુક્ષુ હોય તે તો થોડીક વાતમાં સમજી જાય
પણ તેને બહુ ઉપદેશ કરવો પડે નહીં એજ મુમુક્ષુનું લક્ષણ છે

વારત

દુર્વાસા અને અમરીષ રાજાની વાત.

એક સમયે દુર્વાસા ઋષી અમરીષ રાજાને ત્યાં આવ્યા
ત્યારે અમરીષ રાજાએ પોતે સનમાન કરીને પુજા કરી આસને
બેસાડયા. તે દીવસે દ્વાદશી હતી તે પારણાનો વખત હતો તેથી
રાજાએ ઋષીને કહ્યું કે—પારણાં કરવા ઉઠો. ત્યારે ઋષી કહે
કે—હજી મ્હાન, સંધ્યા, વગેરે કર્યું નથી. તે હું કરી આવું
ત્યારે રાજા બોલ્યો કે—બાર માસની એકાદશીનું કૃત્તિ દ્વાદશીના
પારણાં ન કરે તો જાય એવું છે. માટે કરીને તમો વહેલા પધા
રજો. એટલે તે ઋષી જાણીનેજ મોડા આવ્યા તે ઋષી આવ્યા
પહેલાં રાજાએ બીજા ઋષીઓ, બ્રાહ્મણોને જમાડયા, ને કહ્યું
કે—ઋષી તો આવ્યા નહી, ને પારણાંનો વખત વીતી જાય છે તે
કેમ કરું ? એટલે તે બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે ઠાકોરજીએ નહાએલું
જળ તે પીઓ તેણે કરીને તમારે પારણાં થયાં કહેવાશે. ત્યારે
તે રાજાએ તેમ કર્યું એટલે દુર્વાસાએ શ્રાપ દીધો કે—બગતો
અગ્ની જેવો શ્રાપ રાજાને લાગવા આવે છે. તેટલામાં એ રાજાની
રક્ષામાં મુકેલું જે સુદર્શન ચક્ર ભાગવાને મુકેલું તે આડું પડ્યું

એટલે શ્રાપ હતો તે પાછો વળ્યો. એટલે તે ચક્ર શ્રાપની પાછળ થયું એટલે તે શ્રાપ પાછો વળ્યો. ને રુષીમાં પેસવા ગયો. એટલે રુષી જાણે કે—આ શ્રાપ મને નડશે. એમ જાણીને રુષી નાઠા. તેની કેડે શ્રાપ નાઠો. તેની કેડે ચક્ર દોડ્યું. આ રીતે દુર્વાસા રુષી ચોદે લોકમાં નાસતા નાસતા ખુમો પાડવા લાગ્યા કે કોઈ મારી રક્ષા કરે. પણ ચક્રને જુએ એટલે સૌને ભય લાગે તેથી દુર્વાસાની કોઈથી રક્ષા ન થઈ. ત્યારે છેલ્લી વખતે ભગવાન પાસે ગયા. ત્યારે ભગવાન કહે છે કે—હું તો ભક્તને આધીન છું માટે એ ભક્ત નિવારણ કરે તો થાય. પણ એ ચક્ર મારાથી પાછું ન કરે. ત્યારે પછે એ દુર્વાસા અમરીયને આવીને પગે પડ્યા. ત્યારે અમરીય રાજા બોલ્યા કે—હું સુદર્શન ચક્ર જે દીવસ વિષે આવ્યા ને મારે જેવો ભાવ હતો તેવાને તેવાજ હમણા પણ હોય તો તમે દુર થજો. એટલે તે ચક્ર છેડે રહ્યું. આ રીતે એક વરસ વીતી ગયું. ત્યારે દુર્વાસા સુખીઆ થયા, પછે જમાડીને પુજા કરીને વિદાય કર્યા પછે રાજાએ પારણાં કર્યાં.

તાત્પર્ય.

શ્રીમદ્ ભાગવત્મા કહ્યું છે કે ॥ સ્લોક ॥

॥ આયુઃ શ્રિયં યસો ધર્મ લોકાનાશિષ્ણ એવ ચ,

હન્તિ શ્રેયાંસિ સર્વાણિ પુસો મહદતિ ક્રમઃ ॥

અર્થ—આયુષ, શ્રી જે શોભા તથા લક્ષ્મી વગેરે તથા લોકમાં પોતાની જથ્થા કીર્તિ હોય તે તથા ધર્મ તથા લોકના જે આશીર્વાદ આ રીતે સર્વે શુભ શ્રેય હોય તે સર્વે મોટા પુરૂષનું અતિક્રમણ કરવાથી નાશ થઈ જાય છે. એ રીતે બુદ્ધિમાન પુરૂષને જેટલું પોતાથી પરમાત્મ વગેરે બની આવે તેટલું કરવું. પણ કોઈનું અતિ ક્રમણ જે અપરાધ ન કરવો. એ રીતે બીજા શાસ્ત્રોમાં પણ ઘણી રીતે તપાસ કરવા જેવું છે તે જાણવું

વારતા ૩૦ મી.

નારદજીની વાત.

પુર્વે કાનકુળજ જે કનીઝ દેશ તેમાં એક બ્રાહ્મણ સારો
 ધર્મિષ્ઠ હતો તેને ઘેર એક દાસી હતી તેના થકી નારદજી
 ઉત્પન્ન થયા. તેવામાં ચાર સનકાદીકો ફરતા ફરતા એના ગામમાં
 આવ્યા એટલે પેલો બ્રાહ્મણ ગૃહસ્થ હતો તેણે તે સાધુને ચોમા-
 સાના દહાડા હતા માટે ચાતુર્માસ કરવા રાખ્યા. તે સનકાદીકોને
 વાસ્તે સીધુ સામાન જે જે જોઈતું હોય તેની ભલામણ તે દાસી-
 ને કરી હતી. તે દાસી પોતાનો પુત્ર પાંચ વરસની અવસ્થાવાળા
 જે નારદજી તે પાસે તે સાધુની ટેલ કરાવતી હતી. તેથી તે
 સનકા દીકોની પણ પાંચ વરસની વય હતી અને નારદજીની પણ
 તેટલીજ હતી. તેથી પરસ્પર હેત થયું. ત્યારપછે ચાતુર્માસ થઈ
 રહ્યા પછે તે સાધુ ચાલવા તૈયાર થયા. એટલે નારદજી કહે
 કે—હું પણ તમારી જોડે આવીશ. ત્યારે તે સાધુ કહે કે—આ
 તારી મા છે તેને તું વિના બીજું અવલંબન નથી કારણ કે એ
 દાસી છે તે મરી જાય ત્યારપછે તું આવજે ત્યારે તે નારદજી
 કહે કે—પછે તમારો મેળાપ ક્યાં મને થાય. ત્યારે તેસાધુ કહે
 કે—આ ઉત્તરદિશા ઉપર આવજો. ને આ મંત્ર જાપજો. એમ
 કહીને મંત્ર આપ્યો પછે તે સનકાદીકો તો ચાલ્યા ગયા. પછે
 નારદજી એમ વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ મારી મા ક્યારે મરે
 મેં મારું બંધન છુટે. એમ કરતાં એક દીવસ રાત્રિમાં ગાય દોડવા
 તે દાસી ગઈ હતી, તેને માર્ગમાં એક સર્પે કરડી, એટલે તેનો
 મૃત્યુ થયો. પછે નારદજીએ તેની દેહક્રિયા કરીને પોતે રાજી
 થઈને ઉત્તર દીશામાં ગયા. ત્યાં એક તળાવ આવ્યું ને ઝાડની
 છાયા પણ સારી હતી, ત્યાં સ્નાન કરીને મંત્ર જાપવા બેઠા. એટલે
 અતી તેજ દેખાયું ને પછે ભગવાનની મુર્તિ દેખાઈ. પછે ધ્યાન-

માંથી બહાર આવીને જોયું. ત્યાં તો બહાર પણ ભગવાનનું દર-
શન થયું પછી વળી પાછા અંતર દ્રષ્ટિ કરી ત્યારે ભગવાનને
ન દીઠા, એટલે અકળાઇને બહાર આવ્યા. ને જોયું તો બહાર
પણ ભગવાનની મુર્તિ ન દીઠી. એટલે પોતે વ્યાકુળ થઇને ગાંડા-
ની ચેઢે આમથી આમ દોડવા મંડયા. એટલે આકાશ વાણીએ
કહ્યું કે—તપ કરો, ને હવે મારું દરશન આ દેહે કરીને નહીં
થાય કારણકે તમે કુયોગી છો. આ રીતે આકાશવાણીએ કહ્યું
એટલે પોતે નિવૃત્તિ પામીને મંત્ર જપતા જપતા બધે પૃથ્વીમા
ફરતા ફરતા તે દેહ પડી ગયું. ત્યારપછે જ્યારે પ્રલય થયો, ને
તે પ્રલયને અંતે સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ થવાનો સંભવ થયો. એટલે
એ નારદજી બ્રહ્માના યોગા થકી માનસીક રીતે ઉત્પન્ન થયા.
ને ભગવાનનું મન કહેવાયા એવી રીતે સાંરાજવામાં આવે છે.

તાત્પર્ય.

આ રીતે નારદજી તે સાધુની સેવાયે કરીને ભગવાનનું મન
થયા. ને મહા મોટી પદવીને પામ્યા ને હજુ સુધી પરોપકારનેજ
કરે છે. ને હજુ ચીરગુણી છે. તે નારદજીએ ધ્રુવજીને પોતાને
સનકાદીકે આપેલો મંત્ર આપ્યો હતો, તે મંત્રનો મહિમા આ
નીચેની વાતમા કહીશું.

વારતા ૩૧ મી.

મંત્રના મહિમા વિષે વાત.

મહાભારતના શાંતિ પર્વમાં મોક્ષ ધર્મ છે. ને એ મોક્ષ
ધર્મમાં નારાયણીય આખ્યાન છે તેમાં મંત્ર ॥ ઓમ નમો
ભગવતે વાસુ દેવાય ॥ આ મંત્રનો મહિમા આ રીતે કહ્યો છે.
કે—આ મંત્રને માત્ર માસમાં ત્રિકાળ સ્નાન વગેરે સાધનો વડે
આખો માસ જપે તો તેજ મહિનામાં સાક્ષાત્કાર પ્રત્યક્ષ ભગ

વાન દરશન દે. આવી રીતે ગામ હલવદના એક નારાયણ નામે જોશી હતા તણે મહાભારતમાંથી સાંભળ્યું હતું તેથી તેને માથે માસમાં આ મંત્ર જપવાનો આરંભ કરીને વિધિપુર્વક જા કરવા માંડ્યો. એમ કરતાં એ માસની વદી એકાદશી આવી તે દહાડે એ જોશીને દરશન દેવાને માટે સ્વામીનારાયણ પોતે બ્રહ્મચારીનો વેષ ધારણ કરીને એને આગળ આવીને ઉભા રહ્યા. તે સમયે એ ગામની ભાગોળે એક તળાવ છે તે તળાવમાં સાયંસંધ્યા તે જોષિ કરતા હતા. તેણે એમ જાણ્યું જે આ કોઈક ફરતારામ સાધુ છે, પછે તે જોષિએ શ્રીજીમહારાજને પૂછ્યું કે—સાધુરામ ક્યાંથી આવોછો ? ત્યારે મહારાજ કહે—અમેતો ફરતારામ છીએ ને બ્રહ્મચારી છીએ. ત્યારે તે જોષિ કહે કે—મારે ઘેર પધારશો. ત્યારે તે કહેકે—હા આવીએ એમ કહીને મહારાજ તે જોષિની કહે કહે ચાલ્યા. તે દરવાજામાં પેઠા ત્યાં એક શીવનું મંદિર આવ્યું ત્યાં તે જોષિ દરશન કરવા ગયા. ત્યાંથી આગળ પોતાને ઘેર જતાં એક લક્ષ્મીનારાયણ નામે મંદિર છે ત્યાં પણ દરશન કરવા ગયા. ત્યાં મહારાજ પણ ગયા. તે આગળ રૂપ ચોકી ને માંહી જઈ દરવાજાને પડખે બે પોળીઆ હોય છે તે પોળીઆ ઉપર હાથ મૂકીને મહારાજે દરશન કર્યા પછે ત્યાંથી નારાયણ જોષિને ઘેર ગયા, ત્યાં તે જોષિએ એક પલંગ બીછાવી આપ્યો તે ઉપર મહારાજ બિરાજમાન થયા. પછે તે જોષિ સંધ્યા આરતી કરવાનો ઉદ્યમ કરે છે. તે પોતાની દેવ સેવામાં લાલજી હતા તેમને પોતા સનમુખ પધરાવીને આરતિ પ્રગટવા જાય છે. એટલે તે લાલજી મહારાજ સનમુખ થઈ ગયા. તે પાછા પોતા સનમુખ કરીને આરતિ પ્રગટે એટલે તો પાછા તેમના તેમ થઈ ગયા એટલે શ્રીજીમહારાજની મૂર્તિમાંથી એકદમ તેજ નીકળ્યું તે આખું ઘર તેજે ભરાઈ ગયું. તે જોષિને પેલા જોષિ વિસ્મય પામ્યા ત્યાર પછે બે ઘડી વારે તે તેજ પાછું શ્રીજીમહારાજની મૂર્તિમાં દ્વીન થઈ ગયું. ત્યારપછે તે જોષિએ ઠાકોરજીની આર-

તિ કરી પછે મહારાજની આગળ બહુ વિનય કરવા લાગ્યા ને એમ કહ્યું કે - તમે તો કોઇ મોટા પુરુષ છો. ત્યારપછે તે જોષિ મહારાજને કહે કે - આજતો એકાદશી છે. માટે અમારે તો એકાદશીછે. પણ તમે કંઇ જમશો. ત્યારે મહારાજ કહે જે-અમારે પણ એકાદશી છે પછે તો રાત્રીએ સૂઈરહ્યા. પછે સવારમાં વહેલા ઉઠીને એ જોષિએ સારો ધોવરાવેલો ચોક્કાળ મહારાજને રાત્રે એઠવા આપ્યો હતો તે એઠીને ચાલ્યા એટલે પેલા જોષિ પણ મહારાજ પુઠે ચાલ્યા તે તલાવનો મારગ મૂકીને બીજે મારગે ચાલ્યા. ત્યારે તે જોષિ કહે કે-હું બ્રહ્મચારી મહારાજ તમે તલાવનો મારગ ભૂલ્યાછો. આ તરફ તલાવનો મારગ છે. એમ કહ્યું તો પણ મહારાજ પાછા ન વળ્યા. ને તે ગામ કોટવાડું હતું તે કોટને દરવાજે થઇને ધાંગધ્રાને મારગે ભાંગોલ ઊપર ચાલ્યા. એટલે તે મહારાજને જોષિ કહે કે-એ તરફતો નહાવાનું નથી ને આ વાવ્ય છે તે અહીં નાહો. તો પણ મહારાજ તો પાછા ન વળ્યા. એટલે તે બ્રાહ્મણ આગળ આડો ફરીને વિનય કરવા લાગ્યો. ને કહેવા લાગ્યો કે-તમે અગિયી મારે ઘેર આવ્યા, ને વળી દ્વાદશીનો દહાડો તે પારણાં કર્યા વગર નહીં જવા દઉ. એમ કહીને બહુ તાણ કરવા લાગ્યો. ત્યારે મહારાજ કહે કે-તું લોભિઓ બ્રાહ્મણ તે આ ચોક્કાળ સાડ કેડે કેડે આવે છે માટે લે તારો ચોક્કાળ એમ કહીને લોયે પછાડ્યો ને ચાલ્યા. તો પણ તે જોષિતો દીલગીર થતા થતા કેડે ચાલ્યા. ત્યારપછે મહારાજ કહે કે-અલ્યા પ્રામણ તું પ્રામણ ને હું સાધુ તારે મારે શું છે. વળ પાછો, એમ કહીને પથરા લઇને મારવા માંડ્યા. એટલે તે જોષિ નિરાશ થઇને પાછો ઘેર ગયો ને શ્રીજીમહારાજ ધાંગધ્રાને મારગે ચાલ્યા ગયા ને આગળ જઇને અંતરધ્યાન થઇ ગયા, ત્યાર પછે શ્રીજીમહારાજ સત્સંગમાં પ્રસિદ્ધ રીતે સોના રૂપાના દાગીના પહેરવા લાગ્યા, ને ગામોગામ ઘોડા, રથ, વહેલ, પાલખીએ બેસીને હરિજનોને સુખ આપતા આપતા કોઇક સમયે એ ગામ ગયા હતા. ત્યારે

સઉ દરસન કરવા આવતા હતા કે સ્વામીનારાયણ ભગવાન કહેવાય છે. એવું ધારી સઉ આવતા હતા, તે લેગે તે જોષિપણ આવ્યા હતા. તે સમયમાં તે જોષિની અવસ્થા બહુ વૃદ્ધ થઈ ગઈ હતી, તેથી આંખ આડા હાથ દબને જોતા હતા, તે જોતાં જોતાં ઓલખાણ પડી એટલે મહારાજે પણ જોલાવ્યા કે કેણુ નારાયણ જોષિકે ? એટલે પેલા જોષિતો જઈને પગ ઝાલીને રોઈ પડ્યા. એટલે કેટલાક લોકોના મનમાં એમ થયું કે— આ સ્વામી નારાયણે ભૂરફી નાખીને જોષિને ગાંડા કરી નાંખ્યા, એમ જાણીને કેટલાક તો ત્યાંથી નાશી ગયા, ને કેટલાક મુમુક્ષુ લોક હતા તે સત્સંગી થયા, આવી રીતે એ મંત્રનો મહિમા છે.

તાત્પર્ય.

આવી રીતે શાસ્ત્રો માત્ર સાચાં છે. પણ જીવને મનાતું નથી એક પછીસાનું કયાડ આવે છે તેમાં લખેલું સાચું મનાય છે ને મોટા મોટા વ્યાસ, વાદ્મીક જેવાનાં લખેલાં શાસ્ત્રો મનાતાં નથી પણ એ સર્વે શાસ્ત્રો સાચાં છે. એમ મુમુક્ષુ હોય તે જાણે છે ને બીજાનો જાણી શકતા નથી. તે વાત શાસ્ત્રોમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વારતા બત્રીઅમી.

એક ખેડુ અને નારદજીની વાત.

એક સમયે નારદ મુનિ પૃથ્વીમાં ફરતા ફરતા એક જગોએ આવી ચડ્યા ત્યાં એક ઘરડો ડોસો બાજરીના માળા ઉપરબેઠો બેઠો બાજરીનું ખેતર સાચવતો હતો તેવામાં તે નારદજી તે ડોસાને કહે કે ડોસા આ શું છે : ત્યારે તે ખેડુ કહે કે બાજરી છે. શું નથી દેખાતું ? ત્યારે નારદજી કહે કે ભલે, ભલે, બહુ સાફ ત્યારે નારદજી કહે કે એ શું કામમાં આવે છે. ત્યારે ખેડુ કહે કે એનો પોક જમાય, ને રોટલા પણ થાયછે. ત્યારે નારદજી—અમને પોક આપશો ત્યારે તે ખેડુ—તારે જોઈએ તેટલો લે. એમ કહીને નારદ

જીને તે' ખેડુએ પાંક પાડી દીધો તે નારદજી જમ્યા ને પછે તે ખેડુને કહ્યું કે તમે ભગવાનના ધામમાં આવશો ત્યારે તે કહે કે તુમૈ તારો ભગવાન નવરા તે ધામ તૈયાર કરીને ખેઠા છો પણ હું તો છોકરો એકલો છે. તે તેના ઘરનો વહેવાર કોણ ચલાવે, માટે હમણા નહીં આવું પછે નારદજીતો ચાલ્યાગયા ત્યારપછી પેલો ડોસો મરીને એ છોકરાનો બળદ થયો તે હુળ, ગાડા, કોસ વિગેરે ખેંચી ખેંચીને થાક્યો એટલે નારદજી ફરી વાર ત્યાં આવ્યા ને પેલા ડોસાને કહ્યું કે કેમ ડોસા હવે આવવું છે? ત્યારે તે કહે કે આ એક નાનું બગદીઉં ચાલે તેવું નથી ને મારા વડે એનો વહેવાર ચાલે છે. તે હું આવું તો એનો વહેવાર અટકે માટે હમણા નહીં આવું પછે કેટલાક દીવસ ગયા ત્યારે વળી નારદજી આવ્યા ને જોયું ત્યાંતો એના બારણામાં કાળીઓ કુતરો થઇને બેઠેલો તેને આવીને કહ્યું કે કેમ હવે આવવુંછે : ત્યારે તે ડોસો કહે કે હમણાં નહીં આવું ઘર કોણ ચાલવે, ત્યારે વળી નારદજીતો પાછા ગયા પછે કેટલેક દિવસે વળી આવ્યા ને તપાસ કર્યો ત્યાંતો તે ડોસો બીલાડો થએલો. તેને કહ્યું કે ડોસા ચાલ આવવું છે? ત્યારે તે કહે કે પાંકલો માલ ઉંદર ખાઇ જાય છે. માટે હમણાં નહીં આવું ત્યારે વળી નારદજી પાછા ગયા પછે વળી કેટલેક દહાડે પાછા આવ્યા ને જોયું ત્યાંતો તેડોસો સર્પ થએલો તે શો બનાવ બનેલો કે તેસર્પ પોતાના છોકરાનો છોકરો નાનો ઘોડીઆમાં મુતેલો હશે, ને તે છોકરાની મા કંઈક કામમાં હશે, તેવામાં તેસર્પ તેઘોડીએ ચડીને છોકરાના સામું લટકીને તે છોકરા ને રમાડે ને રાજી થાય તેટલામાં તે છોકરાની મા આવી તેણે વાંસડે વાંસડે માર્યો તે નાશીને નવેળામાં મરવાજેલો થઇને પડ્યો હતો. તેને નારદજીએ કહ્યું કે—કેમ છે હવે આવશો, ત્યારે તે સર્પ કહે કે—હા હવે આવું. પછે નારજી તેને તેડી ગયા.

તાત્પર્ય.

આ દ્રષ્ટાંતનો સિદ્ધાંત એમ છે કે—થોડો સત્સંગ કરે છે ને કંઈક પુન્યદાન વગેરે થાય છે તેનું ફળ જતું નથી,

વારતા તેત્રીસમી.

ચવન ઋષી ને કુશીક રાજા વીવે.

એક ચવન ઋષી હતા તે કૌશીક રાજાના વંશના હતા. તેણે એમ ધાર્યું કે વંશ બહુ વૃદ્ધિને પામે તેથી કુલનો ક્ષય થાય છે. માટે આ રાજાને શ્રાપ દઈને એનું કુલ ક્ષીણ કરું એમ ધારી તે ઋષી રાજાના દરબારમાં આવ્યા. તેને જોઈને તે રાજાએ આદર સહીત આસન, પુંજન વગેરે કરીને બહુ સન્માન કર્યું ને હાથ જોડીને કહ્યું કે—તમારે જે ઇચ્છા હોય તે માગો. ત્યારે ઋષી કહે કે—હે રાજા આ તારું ધામ, દોલત, રાજ સમૃદ્ધિ વગેરે મને કશુંપણ રચતું નથી. કારણ કે ભક્તિવિના એ શોભતું નથી તેથી જો તારી ઇચ્છા હોય ને તને શ્રદ્ધા હોયતો તમે મારી સેવા કરો. ને હું ભક્તિ આદરું ત્યારે રાજા બહુ રાજી થયા, ને કહ્યું કે—તમે ભક્તિ આદરો. ને તમે જેમ રાજી થશો તેમ હું સેવા કરીશ ત્યારપછે પેલા ઋષી બોલ્યા કે—તમે સ્ત્રી પુરૂષ બે જણ સેવા કરો. ને મારે સૂવું છે. એમ કહી એક પલંગ પથરાવીને તે ઉપર એક પડખાભર સૂઈ ગયા. અને કહ્યું કે—તમે અખંડ સેવા કરજો. ને મારી આજ્ઞા વીના ખાનપાનાદીક કીયા કરવા પણ ન જવું. એમ કહી ઋષી સમાધિમાં સૂઈ ગયા તે એકવીશ રાત્રી દીવસ સુધી એક પડખાભર સૂઈરહ્યા ને એકવીશ દીવસે જાગીને બીજે પડખે સૂતા. તે ફરી એકવીશ દિવસ થયા. ત્યારે ઋષી જાગ્યા. તે બેતાલીશ દીવસના ભૂખ્યા તરશ્યા ને ઉબગરાવાળાં તે રાજાને રાણી પ્રત્યે ઋષિ બોલ્યા જે— મારે સ્નાન કરવું છે. ત્યારે તે રાજા સ્નાન કરવાના સ્થાનકમાં તે ઋષિને લઈજઈને અત્તર તેલ આદિક સામગ્રી તથા ઉનું પાણી વગેરે લાવે છે તેવાંમાં ઋષીતો રીસાઈને ઉઠીને નાઠા. તેની કેડે તે રાજાને રાણી બે જણ અતિ દીન થઈને પ્રાર્થના કરતાં કરતાં કેડે મનાવવા તે ઋષીતો ભાગોળે નીકળીને વનમાં અંતરધ્યાન થઈ ગયા. ને

તે રાજા ને રાણી બેઠાં જોઈને તે ઋષિને બોલીબોલીને નિરાશ થઈ ને પાછાં ઘેર આવ્યાં. ત્યાં તો તે ઋષિ સ્નાન કરવાના ઘરમાં બેઠા હતા. તેને જોઈને તે બેઠે જણાં સંજી થયાં ને ઋષિને નવ-રાવીને જમવા બેસાડ્યા, તે ઋષિ જમીને પછે પલંગ ઉપર બેસી ને બોલ્યા કે—તારી જેટલી રાજલક્ષ્મી ને જે જે સામગ્રી હોય તે સર્વે મારી પાસે લાવો. એમ રાજાને કહ્યું એટલે તે રાજાએ હીરા, માતી, રત્નના બાંધાર ઉઘડાવીને લાવી લાવીને તે ઋષિના આગળ મૂકવા માંડ્યું, તેને તે ઋષિએ બ્રાહ્મણોને દાન કરીદીધું ને બીજું ગોદડાં, પદાર્થ સામાન સર્વેનો એક મોટો ગંજ કરાવીને તે ઋષિએ માંહી અગ્નિ સલગાવીને બાળી દીધું, તો પણ તે રાજાના મનમાં જરા પણ શોક ન થયો, ને તે ઋષિએ રાજાને એમ ન કહ્યું કે—તમે જમો તે છતાં તે ઋષિ રાજાને કહેછે કે—તારો સંગ્રામી રથ મગાવ ને હું તેમાં બેસું ને મારી ઇચ્છા આવે ત્યાં તમે બે જણુ તે રથને તાણીને લઈ જાઓ ત્યારે તે રાજાએ રથ મગાવ્યો, તે સંગ્રામી રથ મગાવ્યો પણ હલકો નહીં, પછે તે રથમાં ધનુષ્ય, ભાથા, બંદુક વગેરે હથિયારો સંપૂર્ણ ભરાવીને પછે તે કૌશીક રાજાને ને રાણીને રથે બેઠ્યાં. ને ત્રણ આરોનો પરાણો લઈને પોતે હાંકવા બેઠા, તે જરા ધુસરી આઘી પાછી થાય કે ગોદો મારે. આ રીતે બહાર વચ્ચે રથ તણાવ્યો, ને પરાણાના ગોદા બહુ માર્યા. તેને જોઈને આખું શહેર કંપાયમાન થઈ રહ્યું. ને ત્રાહી, ત્રાહી પોકાર કરવા લાગ્યું પણ તે ઋષિને કોઈથી કહેવાય નહિ, આવી રીતે તે ઋષિએ રાજાને બહુજ દુઃખ દીધું. પણ તે રાજાના મનમાં લગાર પણ તે ઋષિનો અવગુણ ન આવ્યો. પછી તે રાજા ઉપર તે અવનઋષિ પ્રસન્ન થયા ને તે રાજાને કહ્યું કે—તું વર માગ. એમ કહીને તે રાજાના માથા ઉપર તે ઋષિએ હાથ મૂક્યો, એકલે તે રાજા કહે કે—તમે મોટા પુરૂષ રાજા થયા, ને મારા મસ્તક ઉપર હાથ મૂક્યો, એટલે અમારી પીડા ટલીગઈ. ને હું મુખીઓ થઈ ગયો, હવે

હું મારું કે-મારું કુળ પ્રાદ્યભુનું થાય, ત્યારે તે ઋષિએ તે રાજાને વર આપ્યો કે-ત્રીજી પેઢીએ તારું કુલ પ્રાદ્યભુનું થશે. તે કુશીક રાજાના પુત્ર કૌશિક થયા, ને તેના પુત્ર વિશ્વામિત્ર ઋષિ થયા, આ રીતે તે રાજાનું ત્રીજી પેઢીએ પ્રાદ્યભુનું કુલ થયું, એ રીતે શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે,

તાત્પર્ય-

આ રાજાએ સત્યને માટે ને પોતાના કુળને પ્રાદ્યભુ પ્રણું થવા માટે આટલો પ્રયાસ કર્યો છે. તો ભગવાન ભજવાનો આગ્રહ કરે તો ભગવાનનું ધામ મળે. એમાં સંશય નથી.

વારતા ચોત્રીસમી.

વિશ્વામિત્ર ને વશિષ્ઠની વારતા.

વિશ્વામિત્ર ઋષિ વશિષ્ઠ મુનીની પાસે આવે ત્યારે વસિષ્ઠ ઋષિ એને કહે કે-આવો રાજા ઋષિ એમ કહે એટલે વિશ્વામિત્ર ને રીસ થડે તે રીસમાં ને રીસમાં તે વશિષ્ઠ ઋષિના સો પુત્ર મારી નાંખ્યા. તે શાથી. વશિષ્ઠ મુનિરાજા ઋષિ કહેતા હતા. કે જ્યારે વિશ્વામિત્ર આવે ત્યારે ઢાલ, તરવાર, ધનુષ્યખાણુ, ધારણુ કરીને આવે તે રજેગુણી કહેવાય માટે રાજા ઋષિ કહીને બોલાવતા એમને એમ જ્યારે આવે ત્યારે બોલાવે એમ કરતાં કોઈક સમયે તે વિશ્વામિત્ર વશિષ્ઠને મારવા સાડ આવી હતા, તે ઝુંપડી કેડે સંતાઈને બેઠા હતા. તે સમયે વશિષ્ઠ ઋષિ પોતાની મઠીમાંથી બહાર નીકળીને એમ બોલવા મંડયા કે-વાહ, વાહ, આ પુનમ ની રાત્રી કેવી શોભે છે. જાણે વિશ્વામિત્રનું તપ ખીલ્યું હોયને શું. એમ રાત્રી શોભે છે. તે સાંભળીને વિશ્વામિત્રના મનમાં એમ થયું કે-હું એને મારવાને માટે આવ્યો છું. ને આતો મારાં વખાણુ કરે છે. માટે મને ધિક્કાર છે. ને એ વશિષ્ઠ મુનિને ધન્ય છે એમ પોતાના મનમાં પરિતાપ કરીને હથિઆરાં નાંખી

ઘડને વશિષ્ઠ મુનિના પગમાં પડ્યાં. એટલે વશિષ્ઠ મુનિ બોલ્યા કે— આવો બ્રહ્મઋષિ, ત્યારે વિશ્વામિત્ર બોલ્યા કે—તમે મને પહેલાં બ્રહ્મઋષિ કહીને બોલાવ્યા હોત તો તમારા સો પુત્ર હું શું કરવા મારત. ત્યારે વશિષ્ઠ ઋષિ કહે છે કે— જ્યારે નિર્માન થઈને બ્રહ્મરૂપ થયા. ત્યારે મેં બ્રહ્મઋષિ કહીને બોલાવ્યા. ને જ્યારે રજે ગુણમાં વર્તતા હતા ત્યારે રાજ ઋષિ કહેતો હતો એમ કહ્યું એટલે તે ઋષિ રાજ થયા. ને વશિષ્ઠ મુનિને કહ્યું કે મેં સાઠ હજાર વર્ષનું તપ તમને આપ્યું. એમ કહીને પાણીની અંજલી મૂકી. ત્યારે વશિષ્ઠ મુનિ રાજ થઈને વિશ્વામિત્રને કહે છે કે— જાઓ, મેં તમને લવ સત્સંગનું ક્ષણ આપ્યું. એટલે વિશ્વામિત્ર કોપાયમાન થયા કે—મેં સાઠ હજાર વર્ષનું તપ આપ્યું ને તમો લવ સત્સંગ આપવાનું કહ્યું તે મારી મશ્કરી કરી. ત્યારે વશિષ્ઠ મુનિ કહે છે કે— તમારી મશ્કરી નથી કરી. આપણે બે જણ જઈને ન્યાય કરાવીએ. એમ કહીને તે ઋષીને શાંતી પમાડીને પછે તે બે જણ ચાલ્યા તે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શીવ એ ત્રણે પાસે જઈને ન્યાય કરાવ્યો. પણ કોઈએ ન્યાય ન કર્યો ત્યારે શેષજી પાસે ગયા ત્યાં નારાયણે કહ્યું કે— લવ સત્સંગ મોટા છે સાઠ હજાર વર્ષનું તપ મોટું એ બેનો ન્યાય કરો, ત્યારે શેષનારાયણ બોલ્યા કે— મારે માટે ચોદ લોકનો ભાર છે. તે ઈચ્છે થાય તો તમારો ન્યાય કરૂં. ત્યારે તેણે કહ્યું કે— શી રીતે ઈચ્છે થાય. ત્યારે શેષજી કહે કે— તમે એમ કહો કે— સાઠ હજાર વર્ષનું તપ અધિક હોય તો શેષજીને માથેથી બ્રહ્માંડ ઉતરું થજો. એમ કહો. ત્યારે વિશ્વામિત્રે તેમ કહ્યું પણ તે ઉતરું ન થયું પછે વિશ્વામિત્રે કહ્યું કે—લવ સત્સંગ સાઠ હજાર વરસના તપથી વધારે હોય તો શેષજીને માથેથી પૃથ્વી ઉતરી થજો. એટલે પૃથ્વી ઉતરી થઈ. પછે શેષજીએ કહ્યું કે— આ તમારો ન્યાય બારોબાર થયો કારણ કે લવ સત્સંગે પૃથ્વી ઉતરી થઈ. ને સાઠહજાર વર્ષનેતપે નઉંચી થઈ. માટે લવસત્સંગ અધિક છે. એમ કહ્યું. એટલે વિશ્વામિત્રે વાત સાચી માની.

તાત્પર્ય--

સર્વે સાધન કરતાં સત્સંગ કરવો એ અધિક જણાય છે. માટે સત્સંગ કરવો. તો સત્સંગે કરીને જીવ-જન્મ મરણથી મુકાઈ જાય છે. એ નિશ્ચિત વાર્તા છે. એમ વિશ્વાસ લાવવો.

વારતા પાંત્રીસમી.

અ પોદ્ધૌમ્ય ઋષી ને તેના શીષ્યોની વાત.

એક આપોદ્ધૌમ્ય નામે ઋષિ હતા. ને તેના ત્રણ શિષ્ય હતા તેમાં એકનું નામ આરણી, બીજાનું નામ ઉપમન્યુ અને ત્રીજાનું નામ વેદ એ ત્રણ શિષ્યો તે પણ ઋષિજ હતા. તેમાં આ ઋષીજ શિષ્ય હતા ઋષિને ખેડ આદીકકીયાકરવી તેમાં પ્રેર્યા હતા. તે કચારીમાં પાણી ફેરવતા હતા તે પીઠને પાણી વાળતાં આવડે નહીં તેથી નીકમાં સુઈને પાણી વાળતા હતા એમને એમ કેટલાક દીવસ વીતીગયા ત્યાર પછે એક દિવસ તેમના ગુરૂ પેલા બીજા શિષ્ય હતા તે પ્રત્યે બોલ્યાકે મારો આરણી શિષ્ય ક્યાં છે ? ત્યારે તે શિષ્યે કહ્યુંકે તમે ઋષિને ખેડપ્રત્યે પ્રેર્યા છે. ત્યારે તે ગુરૂ કહે કે મારે તેની પાસે જવું છે, એમ કહીને તત્કાળ ચાલ્યા તે જ્યાં આરણી હતા ત્યાં આવ્યા ને ઊમ પાડી કે હે આરણી આરણી એમ બે ચાર વાર કહ્યું એટલે શિષ્ય તત્કાળ હે ગુરૂ જ હે ગુરૂજી કરનો પાસે આવીને હાથ જોડી ઉભો રહ્યો એટલે તે ગુરૂએ કહ્યું કે તું આવો કેમ થઈગયો ત્યારે તે શિષ્ય કહે કે તમે કેદાર કર્મ કરવા મને સુઝ્યો છે તે હું પાણી વાળું છું તે નીકમાં સુઈને વાળું છું તેથી માફ અંગ દાદવથી લેપાઈ ગયું છે, માટે માફ અંગ આવું દેખાય છે. તમે સાદ કર્યો એટલે પાણી છુટું મુકીને હું આવ્યોછું ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે હું તારી ઉપર બહુ પ્રસન્ન થયોછું ને તારી વિદ્યા સફળ થાવ્યા ને વેદ પુરાણ બીજી જાણ વિદ્યા એ આદીકની તારે શ્રદ્ધા થાવ્યા ને

જળ જે ઉઠક તેને ફાડી મુંડીને આવ્યો માટે તારૂં નામ ઉઠાલક એમ કહીને આશીર્વાદ દઇને તે શિસ્તને સંતોશ પમાડ્યો પછે તે આરણી પોતાના ગુરૂની આજ્ઞા લઇને પોતે ઘેર ગયા. અને બીજે શિષ્ય ઉપમન્યુ હતો તેને ગાયોની સેવા સોંપી હતી, તે ગાયોને ચારી લાવવી, દોહવી, વાછરડા સાચવવા એ રીતે ગાયોની સારીરીતે સેવા તે ઉપમન્યુ કરતા હતા. એમને એમ કેટલાક દિવસ વીતી ગયા. ત્યારે એક દિવસ સાંજરે ગાયો ચારી ને ઘેર આવ્યા. પછે ગાયોને બાંધી, વછ ધવરાવી, શાંતી પમાડી ને પછી ગુરૂની સેવા કરવા માંડ્યા, એટલે તે રૂપિ તેનું પુષ્ટ દેહ જોઇને બોલ્યા કે હે ઉપમન્યુ, તારૂં દેહ આવું પુષ્ટ કેમ છે? ને તમારે દેહ નિર્વાહ શીરીતે ચાલે છે? ત્યારે તે કહે કે હું વસ્તીમાં ભીક્ષાવૃત્તિ કરું છું, ત્યારે તે ગુરૂ બોલ્યા કે ભીક્ષાવૃત્તિ કરીને ગુરૂને આપ્યા વિના ન જમાય માટે મને આપ્યા વિના તારે ખાવું નહી. ત્યારે તે ઉપમન્યુ કહે કે-ઠીક મહારાજ એમ કહ્યું પછી બીજે દિવસ ભીક્ષા માગી લાવીને ગુરૂ આગળ મૂકી, તે ગુરૂએ સર્વે અનાજ લઇ લીધું પણ તેમાંથી તેને ન આપ્યું એટલે તે ઉપમન્યુ બીજીવાર ભીક્ષા માગીને જમ્યા. એ રીતે નિર્વાહ ચાલતો હતો એમ કરતા કેટલાક દિવસ વીતી ગયા, ત્યારે વળી પાછું એનું દેહ પુષ્ટ જોઇને ગુરૂએ પૂછ્યું કે હજી તારૂં દેહ બહુ કેમ જણાય છે? ભીક્ષાવૃત્તિતો મેં બંધકરી છે, ત્યારે તે ઉપમન્યુ કહે કે બીજીવાર ભીક્ષા માગીને જમું છું. ત્યારે તે ગુરૂ કહેકે તમે બહુ ખોટું કરો છો આતો બીજા ભીક્ષુકની વૃત્તિ તોડી. માટે ફરીવાર ભીક્ષા ન માગવી તું બે વાર માગીલાવું ત્યારે ગૃહસ્થ લોકો બીજા ભીક્ષુકને શું આપે? માટે બીજીવાર ન માગવું એમ કહીને નિવારણ કર્યા ત્યારે ગાયોનું દુધ પીને રહેવા માંડ્યું તો પણ દેહતો તેવું ને તેવું પુષ્ટ હતું ત્યારે વળી કોઇ દહાડે ગુરૂએ પૂછ્યું- કે હવે તમારે દેહ નિર્વાહ શી રીતે ચાલે છે? ત્યારે તે કહે- કે ગુરૂજી, હું ગાયોનું દુધ પીને

રહું છું. ત્યારે તે કપી કહે કે- ગાયોનું દુધ તારે ન પીવું. વાછડાંની વૃત્તિ રોકાય. માટે તે વાછડાંની વૃત્તિ તોડી. એમ કહીને દુધ પણ બંધ કર્યું ત્યારપછે વાછડાં ગાયુને ધાવે તેનું શીષ્ય પીને રહેવા માંડ્યું. તોપણ દેહ તેવું ને તેવું રહેવા માંડ્યું. ત્યારે વળી કોઈ દહાડો તે ગુરૂએ પૂછ્યું કે- હવે દેહ નિર્વાહ શી રીતે ચાલે છે ? અને દેહ તારું બહુ કેમ રહ્યું ? કારણ કે- ભીક્ષાનું અન્ન તો હું લઉં છું ને બીજાવારની ભીક્ષા બંધ કરી છે. ને દુધ પીવાનું પણ બંધ કર્યું છે. ને હું ખાવાનું પૂછ તો નથી. ને દેહ આવું ને આવું કેમ રહ્યું. ત્યારે તે શિષ્ય કહે- કે હું- વાછડાં ધાવે છે તેનું શીષ્ય પડે છે તે ખાઈને રહું છું. ત્યારે રૂપિ કહે કે- એ તો તમે બહુ ખોટું કરી છો. વાછડાં દયાળુ તે તમારે માટે વધારે શીષ્ય નીચે પડતું મૂકે છે. માટે શીષ્ય ન ખાવું. ત્યારે તે શિષ્ય કહે કે- સાડું મહારાજ. એમ કહ્યું. પછે તે ઉપમન્યુ ગાયો ચારવા ગયા. ત્યાં ભૂખથી બહુ પીડાયા. એટલે આકડાનાં પાંદડાં ખાધાં. તેથી આંખે આંધળા થયા. તે સાંજરે આવતાં એક ઠાલા કુવામાં પડી ગયા. ને ગાયો ઘેર ગઈ. સાંજરે ઘેર ઉપમન્યુને ન જોયા. ત્યારે ગુરૂએ પોતાને બીજા શિષ્ય હતા. તેને પૂછ્યું કે- મારા ઉપમન્યુ શિષ્ય કેમ ન આવ્યો ત્યારે તે શિષ્ય કહે કે- મને શું ખબર તમે એને કંઈક કહ્યું હશે. ત્યારે તે ગુરૂ કહે કે-હા એને ભીક્ષાવૃત્તિ કરતાં અનાજ હું લઈ લઉં છું. ને બીજાવાર ભીક્ષા બંધ કરી. ગાયુનું દુધ બંધ કર્યું. શીષ્ય બંધ કર્યું, અને મેં એને અન્ન પણ આપ્યું નહીં. માટે દુખીઓ માનીને રીસાઈ ગયો હશે. પણ એને શોધવા જવું ખરું. એમ કહીને પેલા શિષ્યને લઈને ચાલ્યા. તે આગળ વનમાં થોડેક જઈને હે ઉપમન્યુ, હે ઉપમન્યુ એમ સાદ કર્યો. એટલે કુવામાંથી સામે સાદ આવ્યો. ત્યારે તે ગુરૂએ તેની પાસે આવીને કહ્યું કે-તું કુવામાં કેમ પડ્યો. ત્યારે તે કહે- મને ક્ષુધા પીડવાથી મેં આકડાનાં

પાદડાં ખાધાં. તેથી મારી આંખે સુજતું નથી. તેથી હું કુલ્લમાં પડયે છું. ત્યારે શુરૂએ કહ્યું કે— અશ્વનીકુમાર જે દેવોના વધદ છે. તેની આરાધના કરો તો તે તમને ઔષધ આપશે. એટલે તમારા નેત્રે સુજશે. એમ કહીને શુરૂતો ઘેર ચાલ્યા ગયા. પણ ખાધા પીધાની ખબર ન પૂછી તથા કુવામાંથી બહાર પણ ન કાઢ્યો. ત્યારપછે તે ઉપમન્યુએ અશ્વનીકુમારની આરાધના કરી એટલે અશ્વનીકુમારે તરત આવીને દર્શન દીધું. ને કહ્યું કે કેમ અમને સંભાર્યા. ત્યારે તે કે મારી આંખે સુજતું નથી. તેનું ઔષધ કરો. ત્યારે તે અશ્વનીકુમાર કહે કે—આ માલપુવા લો. ને જમો એટલે નેત્રે સુજશે. ત્યારે ઉપમન્યુ કહે કે— શુરૂને આપ્યા વિના માલપુવા નહીં જમું. ત્યારે તે વધદ કહે કે— તારા શુરૂએ પણ તેના શુરૂને આપ્યા વિના માલપુવા ખાધા હતા માટે તમારે ખાવામાં કંઈ બાધ નથી. ત્યારે ઉપમન્યુ કહે કે— શુરૂને આપ્યા વિના તો એ માલપુવા મને ઝેર જેવા લાગે છે ત્યારે તે અશ્વનીકુમાર રાજી થયા. ને કહ્યું કે— શાખાથ છે. તમે શુરૂ ભક્ત પરા. ને બાચો તમારે નેત્રે સુજે. ને તમારા ને તમારા શુરૂના વજરના દાંત થાઓ. એમ વર આપી, કુવા માંથી કાઢીને દેવલોકમાં જતા રહ્યા. ને ઉપમન્યુ હતા તે શુરૂ પાસે આવીને વિનય કરીને બધું વ્રતાંત કહી સંભળાવ્યું ને હાથ જોડીને ઊભા રહ્યા. એટલે શુરૂએ પ્રસન્ન થઈને ઉપમન્યુને વર આપ્યો કે—બાચો, તમારા વંદ, પુરાણ, બ્રહ્મવિદ્યાઓ સફળ થાવ. એમ વર આપ્યો. અને આશિર્વાદ આપ્યો કે—બાવ, માતૃપિતાને પાળો, અને સદાય સુખીયા રહો. એમ શુરૂએ આજ્ઞા કરી એટલે શુરૂને પગે લાગીને એ ઉપમન્યુ પોતાને ઘેર ગયા. ત્યારપછે એ આપોદધૌમ્ય શુરૂ હતા તેનો ત્રીજો શિષ્ય વંદનામે હતો. તેને ઘરની ક્રિયા જે સંધવું, લિપવું, ઢગવું, પાણી લાવવું, વસ્ત્ર ધોવાં, ગાયોનું છાણ કાઢવું એ આદિક ક્રિયા ને વિષે પ્રેરેલો હતો. તે વંદે બહુ બહુ સેવાઓ કરી પણ જે

જે ક્રિયાઓ કરી તેમાં જોગ અજોગ ન હોયું ને કેવળ પ્રસન્નતા ને અર્થે આજ્ઞા પ્રમાણેજ વર્ત્યા એમ કેટલાક દિવસ વહી ગયા ત્યારે ગુરૂ પ્રસન્ન થયા ને વર આપ્યો કે, તારા વેદ, પુરાણ, વગેરે તથા બ્રહ્મવિદ્યા સર્વે સુફળ થાઓ એમ પ્રસન્ન થઈને વર આપ્યો ત્યાર પછે તે શિષ્ય પોતાને ઘેર ગયો આ રીતે શાસ્ત્રમાં વાત પ્રસિદ્ધ છે.

તાતપર્ય.

એજ કે ગુરૂની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્ત્યા તો વિદ્યાની સિદ્ધિ થઈને સુખ શાન્તીને પામ્યા ને આલોક પરલોક બેઉ સુધર્મા તેમ આપણે પણ સૌ સૌના ગુરૂની આજ્ઞા પ્રમાણે રહી જે જના સંપ્રદાયના શાસ્ત્રોને અનુસારે વર્તે તો તે પણ સુખ શાન્તીને પામે માટે આપણે શિક્ષાપત્રિ મુખ્ય પાળવાની છે. તે પાળીએ તો આપણને આલોક પરલોકમાં સુખ શાંતી મળે.

વારતા છત્રીસમી,

રેભુદેવ રાજાનું આખ્યાન.

એક રેભુદેવ નામે રાજા હતો તે ત્રીજી અવસ્થામાં રાજાનો ત્યાગ કરીને લગવદ્ આરાધના કરવા વનમાં ગયો ત્યાં અન્ન પાણી ન લેતાં એક પગે ઉભો રહી કઠણ આકરૂ તપ આદર્યું. તે એવું તપ આદર્યું કે શરીરની નાડીઓ બહાર દેખાયા કરે ને ચામડી, હાડકાં બોડે ચાટી ગઈ ને માથુંને ઘુંટણ મોટાં દેખાય ને પીંડી સાથળ પાતળાં થઈ ગયાં ને છાતી ને હાડકાં પણ ચોકળાં દેખાય ને કેવળ હાડકાં ને નાડીયું ને ચામડું એ ત્રણજ વસ્તુ દેહમાં રહેલાં પણ માંસ, રૂધીર તો હતુંજ નહિ ને પવન લાગે ત્યારે જાણે હમણાં ઉડી જશે કે હેડળ પડી જશે એમ જણાય ને કેવળ શ્વાસજ રહેતો. તે પણ વિશ્વાસ વિનાનો કેવી

રીતે કે હવે આ શ્વાસ દેહમાં રહેશે કે નહીં રહે. તેનો નિર-
ધાર નહીં તો પણ ભગવાનના નામનો અગત્ય ઉચાર થયા કરે
આવી રીતનું તપ જોઈને દેવલોકો ખળભળી ઉઠ્યા ને ઇંદ્રને
ફાળ પડી કે આ ભગવાન પાસે વર માગીને માફ ઇંદ્રાસન લેશે.
એમ ધારી ભગવાન પાસે જઈને પ્રાર્થના કરી ને કહ્યું કે માફ
સ્થાનક જવા બેઠું છે. એવું રેભુરાજએ તપ આદર્યું છે. માટે
તમે મારી રક્ષા કરો. ત્યારે ભગવાન તત્કાળ તે રેભુરાજની
આગળ આવીને હરશન હાંધાં ને અર્તિ કરાવ્યા લાવીને માથે, પેટે,
બરડે, હાથ ફેરવીને ગદગદ કંઠ થઈ ગયા ને કહ્યું કે ઓહો,
ઓહો! તું મારો એકાંતિક ભક્ત ખરો એમ કહ્યું ને બહુ રાજ
થયા ને કહ્યું કે વર માગ. ત્યારે તે રાજા કહે કે તમારા ધામમાં
તેડી જાઓ. પછે તેને પોતાના ધામમાં લઈ ગયા.

તાત્પર્ય.

આ રાજાનું નિચારતાં આ જગતમાં કાઈ આવી રીતે કરી
શકે તેમ જણાતું નથી. પણ ભગવાનની ઓજા ને સત્શાસ્ત્રની
મર્યાદાકે તેને ન લોપનાર પુરૂષો પણ આ રાજાના જેવી પ્રાપ્તિને
પામે છે. માટે સત્શાસ્ત્રની મર્યાદા, ને ભગવાનનું વચન તે
અવશ્ય પાળવું.

વારતા સાહસ્રીસમી

સુદગળ રૂપીની વાત.

એક સુદગળ નામે રૂપિ હતા, એક તેની સ્ત્રી, અને એક
છોકરો, અને તેની સ્ત્રી, એ ચાર જણ મળીને નિત્યે અનાજનો
દાણો દાણો કરીને પંદર દિવસે તે અનાજનો સાથવો કરી ખાવા
બેઠા. તે રૂપિ અભ્યાગતની વાટ જોતા હતા. તેવામાં દુર્વાસા
આવ્યા એટલે તે સાથવો બધો તે દુર્વાસાને આપ્યો. તે જમાય
તેટલો જમ્યા ને વધ્યો તે પોતાના દેહ ચોપડી દઈને રીસ ચઢાવીને

આલી નીકળ્યા. વળી પાછું તેમણે અન્ન વીણવા માંડ્યું. ત્યારે ફરીવાર પાછા દુર્વાસા તેમનું તેમ કરી ગયા. એ રીતે બાર માસ સુધી દુર્વાસાએ એમનું એમ કર્યું. તો પણ દુર્વાસાનો અભાવ ન લીધો. પછે તે રૂષિને વધમાન તેડવા આવ્યું કે ચોલો તમને દેવ લોકમાં લઈ જઈએ. ત્યારે તે રૂષિએ ત્યાંનાં સુખ દુખ સર્વે પૂછી જોયાં. ત્યારે તે વધમાનવાળા કહે કે કેટલાક સ્વર્ગે ચડે છે ને કેટલાક ત્યાંથી પડે છે તે સાંભળીને તે દગળ રૂષી કહે કે જે સુખને પામીને પાછું પડવું જોઈએ. તે સુખ મારે જાઈતું નથી. માટે તમારાં વધમાન પાછાં લઈ જાવો. એટલે તે વધમાનવાળા વિમાન પાછાં લઈ ગયા. ત્યાર પછે કાળે કરીને તેમણે દેહ મૂક્યો ને ભગવાનના ધામમાં પૂજ્યા.

તાત્પર્ય.

આવી રીતે કઠણ તપ કરીને પણ ભગવાનના ધામને પહોંચ્યા. પણ દેવ લોકના સુખને ન ઇચ્છ્યા તો શું આલોકના સુખને ઇચ્છે ? નજ ઇચ્છે માટે આપણે એના જેવું આચરણ તો ન થાય પણ જે જે કરવું તેમાં નિષ્કામભાવ રાખવો તેણે કરીને આલોક પરલોક બેઉ મુધરે.

વારતા આડત્રીસમી.

શીલો-છવૃત્તિવાળા રૂષિની વાત

એક રૂષિ હતા તે, તેની સ્ત્રી, તેનો પુત્ર, અને તે પુત્રની સ્ત્રી એ ચાર જણ થઈને રોજ અનાજ વીણતાં તે આઠ દિવસ થાય એટલે તેનો સાથવો કરીને અજ્યાગતને જમાડતા ને વધે તે પોતે જમતા એમ કરતાં કેટલાક દિવસ વીતી ગયા પછે એક દિવસ ધર્મદેવ તેની પરીક્ષા કરવા આવ્યા. તેને તે રૂષિએ જમવા બેસાડ્યા તે તે જમીને હાથ પગ વગેરે ધોયા. તેમાં

આવીને એક નોળીયો આળોટયો તે જે પડખે પહેલું પાણી અડચું ને જેટલો પલળ્યો તેટલું અંગ તેનું સોનાનું થયું. એવું તેનું પવિત્ર અન્ન તે જમીને ધર્મદેવ પ્રસન્ન થયા ને એમ નિચારવા લાગ્યા કે જાણે આને શું આપી દઉં ? એમ રાજી થઈને તેને વર આપ્યો કે તમને લગવાનના ધામની પ્રાપ્તિ થશે.

તાત્પર્ય.

લોકમાં એમ દહેવાય છે કે એ સોનાનો નોળીયો જ્યારે પાંડવોએ યજ્ઞ કર્યો તેમાં જઈને આળોટયો તોપણ સોનાનો પુરે-પુરો ન થયો. આવી રીતે જ્યાં જ્યાં સત્ક્રિયાઓ લોજન વગેરે થાય તેમાં આળોટે એ ઉપરથી આપણે વિચારવું કે ન્યાયે કરીને જે કમાણી કરતી તેપણ આ શીલોન્ન્યત્તિવાળા રૂપિની પેઠે પવિત્ર ગણીએ તો ગણી શકાય માટે પોતાના ધર્મ જાય એવું તો કોઈ આચરજૂજ કરવું નહિ.

વારના ઓગણચાલીસમી એક લખેશરી શાહુદારની વાત

એક શાહુદાર કોઈક શહેરમાં રહેતો હતો. તે લાંબો રૂપીયા કમાયો પણ તેણે વિચાર કર્યો કે મારી આખર, ઇજત, ત્યાગેશ પરદેશમાં મારી દુકાનો વગેરે વેપારનો બહુજ ફેલાવો ચાલે છે ને માડ જગતમાં માન સનમાન. આખર ઇર્તિ પણ સારી છે તેને બટો ન લાગે તો ઘણું માફ એમ ધારી સ્ત્રી-તેર લાળ રૂપીયાની સોના મહોરો કરીને પોતાના બારણા સામું પાતેજ કરાવેલું શીવજીનું મંદિર તેના શિખરનો છાયો પોતાને બેસવાની બેઠકમાં જ્યાં પોતાનો ગાદી તકીયો રોજ રહે છે તે જગોએ બોદીને તે મહોરો દાટી ને ઉપર છાટ મારી દીધી. તે ઉપર લીપણ કરી કોઈ ન જાણે તેવી રીતે તે જગોએ પોતાનો ગાદીતકીયો નાખી

નિત્યે બેસતો. પછે તે શાહુકારે પોતાના ખાનગી ચોપડામાં તે મોહોરો ઉધારી મૂકી તે કેવી રીતે કે અમુક ઋતુ એટલે હીમ ઋતુમાં અમુક માસ એટલે પોષ માસ અમુક દિવસ એટલે પુનમ એવું ચોપડે લખી ચોપડો ઠેકાણે મૂક્યો. ત્યાર પછે કેટલાક દિવસ વીતી ગયા ને તે ચોપડામાં એવું લખ્યું હતું કે મારા કુળમાં આજથી આરંભીને તે પચાસ, સાઠ એટલી પેઠી એ ઉપરાંત આગળ જતાં મારા કુળમાં કોઈકને દોહોડો દહાડો આવે તો આ દહેરાની શિખરમાં પોષ માસમાં અમુક વરસે તીથી પુનમને રોજે દિવસના આઠ કલાક ને ચાર મીનિટે આ શીવજીના દહેરામાં આ ચોપડે ઉધારેલી સોના મોહોરો એ શિખરના ઈંડામાં મૂકી છે. તે ઉપર કહેલા પ્રમાણે દોયલો દહાડો આવે તો કાઢવી પણ મારી આબરૂને બટો ન લગાડવો ને દોયલ દહાડાના વિના ન કાઢવી. એમ મારી પાછળના પેઠી-ઓગતવાળાને જાણવા લખ્યું છે. એમ તે ચોપડામાં લખેલું હતું. પછે તે વાણીઓ મૃત્યુ પામ્યા પછે કેટલીક પેઠીઓ થઈ ગઈ તેમાં એક સુરખ નીકળ્યો તેણે બધી દુકાનો, વેપાર, વગેરે બધું ઉડાડીને ખલાસ કરી નાખ્યું. ને હજારો રૂપીઆનું દેવું પણ કરી નાખ્યું. ત્યાર પછે પેલો તે વાણીઆનો પેઠીવાળો છોકરો પોતાના પુર્વજોના ચોપડા તપાસવા લાગ્યો. પણ પોતાને કંઈપણ ન સુજ પડતા પોતાના ભાઈબંધો હશે તેને ઓલાવી ચોપડા તપાસવા માંડ્યા. તે જોતાં જોતાં પેલા ચોપડામાં ઉધારેલી મોહોરોની રકમ જાણવામાં આવી તેથી પેલા ભાઈબંધો મળીને પેલું દેવું લયંતું ઈંડું ઓઢાવ્યું. તેથી તેમાં દ્રવ્ય તો ન મળ્યું. ને સામી ઉત્તરી અપકીર્તિ થઈ. ને લોકો તેને એમ કહેવા લાગ્યા કે ફલા જી શેડના છોકરાએ એના વડીલોની આમર ગુમાવી એમ લોકોમાં અપકીર્તિ થવા માંડી તેથી પેલો વાણીઓ મુઝાયો ને લેણ-દારો પણ તિરસ્કાર કરે તેથી વધારે મુઝાઈને અદીણ ઘોળીને પીવાનો ઇરાદો કર્યો પછે અદીણ લઈને વાડામાં ઘોળીને પછે

એમ વિચાર્યું કે વગડે જઈને તે વનમાં ઓટાં કોતરે હશે તેમાં પેશીને આ અફીયુ પીને સૂઈ જઈશ. એમ જાણીને ગામ બહાર નીકળ્યો. એટલે ગામના નજીક એક નદી હતી. તેને કાંઠે એક સાધુની જાગ્યા હતી તેમાં એક સાધુ પરમેશ્વરની આરાધના કરતા હતા ત્યાં થઈને પેલો શેડોઆ નીકળે છે. એટલે પેલું મંદિર જોયું. એટલે તે વાણીએ વિચાર કર્યો કે — આ સાધુ બેઠા છે તેનાં દરશન કરી પછે હું જાઉં એમ ધારી તે સાધુની પાસે આવી ને નમસ્કાર કર્યો એટલે તે સાધુએ પુછ્યું કે કેમ શેડ, ઉઠાગી છે ત્યારે ને શેડે પોતાની સર્વે હકીકત કહી. ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે તમે કંઈ ફીકર રાખશો નહીં ને તે ચોપડો મને ખતાવો ને આવો મનુષ્યનો દેહ ફરી ફરી મળે તેમ નથી. એમ ઘણાંક તે સાધુએ ઉપદેશ કરીને તેની વિશમ વેળા મટાડી ને તે વાણીઆને સાથે લઈ તેને ઘેર આવીને તે સાધુએ તે ચોપડો વંચાવીને સાંભળ્યો. ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે—આમાં ઋતુ, મહીના, તીથી, કલાક તે લખ્યાં છે. મારે આમાં કંઈક મર્મ છે પછે પેલે વાણીએ હકીકત કહી હતી ને પોને જે દહેરાનું શિખર પાડ્યું હતું તે દહેરું ખતાવ્યું. તેને પેલા સાધુએ જોઈને પછે પેલા વાણીઆને કહ્યું કે—આ શિખરનું ઈંડું જેવું હતું તેવું ને તેવુંજ ને તેટલુંજ ઉંચું, આ ચોપડામાં જેટલા કુટ ઉંચું લખ્યું છે. તેટલુંજ કરાવ, ત્યારે તે વાણીઆ કહે કે—આખા જીવ ખાવાને પૈસા નથી તો હું એટલા પૈસા ક્યાંથી લાવું ? ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે—તું તો લખેશરી સાહુકાર છું ને તારા રૂપીઆ ચોપડે ઉધારેલા સાચા છે. મારે કોઈકના દ્વાર ઉઠીના કરીને કરાવ ત્યારપછે આજની આરંભીને એક માસે તારા રૂપીઆ હું તને ખતાવીશ. એમ કહીને તે સાધુ તો પોતાના મુકામમાં ગયા ને તે વાણીએ સાધુના કલા પ્રમાણે તે દહેરાનું શિખરનું ઈંડું હતું તેવું કરાવ્યું. એટલે મહિનો પચ પુરો થયો. એટલે તે સાધુ પાસે

જઘને તે વાણીએ વિનય કર્યો પછે તે સાધુ તે વાણીઆને ઘેર આંચા. ને જે દહાડાવાર ચાપડે લખ્યો હતો, ને જેટલી કલાક લખી હતી તેટલી કલાક ને તેટલી મીનીટ થઈ એટલે તેનો ખેત્રવાનો ગાદી તરીકો હતો તે ઠેકાણે તે શિખરના ઇંડાનો છાપો પડ્યો. પછે તે જગોએ ખોદાવ્યું એટલે ત્યાંથી ચોપડામાં ઉધારેલા રૂપીઆ બધા નીકળ્યા. તે જોઈને તે વાણીઓ રાજ થયો. ને પેલા સાધુને બહુ વિનય કર્યો. ત્યારપછે તે સાધુ પોતાને મુકામે ગયા ને તે વાણીઓ પોતાનો વેપાર, રાજગાર જેમ ચાલતો હતો તેમ ચલાવવા લાગ્યો. લોકોનાં દેવાં વગેરે આપીને પાછો હતો તેવો આબરૂદાર થયો.

તાર્પર્થ

આઉપરથી એમ બાણવાનું કે—ચોપડામાં ઉધારેલા રૂપીઆ ક્યાં હતા ને નીકળ્યા ક્યાંય તેમ શાસ્ત્ર, પુરાણ, વગેરે સત્ય છે. તે શાસ્ત્રોમાં વાત તો સાચી હોય પણ સત્પુરૂષ વિના સમજાતી નથી તે આખો જન્મારો બધા તોપણ સવળી સમજાયું ન અવે. તેટલા માટે આરતી વખતે બોલાય છે જે—“નીર િકર ઉતમ અતિ,” તેમાં એમ કહ્યું છે કે—“ વિમુખ જીવ કે વદન સે, કથા સુની નહિ બત ” વિમુખના મોઢાની કથા ન સાંભળવી એમ કહ્યું છે. તે ઉપર એક વાત છે કે—કાઠીઆવાડ દેશમાં જુનાગઢના પેલા તરફ ગાઉ પંદરને આશરે એક ગામમાં સર્વે સત્સંગી રહે છે. ત્યાં એક વિદ્વાન પ્રાણી આગ્યો. તે પ્રાણી લોકોને કહે કે—ભગવાનનાં ચરિત્ર, લીલા, દશમમાં બહુ છે. માટે તમારી મરજ હોય તો હું દશમસ્કંધની કથા વાંચું, ને સ્વામીનારાયણની આજ્ઞા છે. કે બાર મહિને એકવાર વાંચવી અગર સાંભળવી એટલે તે સત્સંગીઓએ વિચાર કર્યો કે—આ પ્રાણી સત્સંગી તો નથી પણ સત્સંગી જેવોજ છે. ને ભગવાનનાં ચરિત્રની કથામાં કાંઈ બાધ નહિ. માટે વાંચવા દો એમ વિચાર કરી કથા ચાલતી કરી. મહિને. એક કથા વાંચી. પછે

એક દીવસ ઘરડા ઘરડા ખેસતા હતા તેને સરવણીમાં જવાનું થયું. તે કથામાં ખેસવાનો જીવાનીઆનો વારો આવ્યો. એટલે બ્રાહ્મણ પણ કથા વાંચતો વાંચતો વિચાર કરવા લાગ્યો કે—મારે પણ આ લોકોને ભાવતાં વચન કહેવાનો વારો આવ્યો. એમ જાણીને કથા લેગો રાગડો કર્યો કે—આશા ભર્યું આવે તેને પાછું ન વાળવું, ને વાળે તો તેને ગળન કોડ થાય એમ લેગો લેગો રાગડો કરી ગયો. તેને સાંભળીને તેની લેગા ગામના હરિ-લક્ષ્મણના જવાનીઆ છોડરા એક બીજા સામું જોઈને પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે—આપણા ઘરડા તો આ વાતનો નિષેધ કરે છે અને આતો ભાગવંતમાં વાત નીળી. એમ સંશયવત થઈને કથાની સમાપ્તિ થઈ રહી એટલે પોતપોતાના ઘેર ગયા, તેમાં કેટલાક ધર્મવાળા ને સારા સત્સંગીઓ હતા. તેઓએ પોતાના પિતા વગેરેને આ વાત કહી એટલે ઘરડેરા બે ચાર વગેરે સારા હરિલક્ષ્મણો લેગા થઈને વિચાર કર્યો કે—આપણે ભગવાનની આજ્ઞા લેખી, ને વિમુખના મોઢાની કથા સાંભળવા લાગ્યા. તેનું કળ આ આપણને મળ્યું. હવે આપણે એ બ્રાહ્મણને ખરે સપડાવવો. એમ વિચાર કરીને પેલા ઘરડેરા બીજા દીવસે કથા સાંભળવા ગયા. એટલે પેલા બ્રાહ્મણ પુસ્તક છોડીને મંગળાચરણ કરીને કથાનો આરંભ કર્યો. એટલે પેલા લોકો કહે કે—પુરાણીય કાલે જે વાત આવી હતી તે કહી સાંભળાવો. એ વાત કહેલું કહી ને કેને આગળ કહી. એ તે શ્રીકૃષ્ણ ને ગોપીઓનો સંવાદ છે કે બીજી વાત છે તે અમને કહો. ત્યારે તે પુરાણી કહે કે—એવું તમારે ઘરડેલાને સાંભળવાનું શું દામ છે ? ત્યારે પેલા જરા ધમકી દઈને બોલ્યા કે—તમને ગરીબ બ્રાહ્મણ જાણીને કથા વાંચવા રાખ્યા ત્યારે તમે આડે માર્ગે ચાલ્યા. એમ અમારા માન્યામાં આવે છે. માટે આજ પાછલી રાત્રીએ ચંદ્રમાં ઉગે એટલે જીનેગઢ જવા તૈયાર થાને ને ત્યાં અમારે બ્રહ્મચારી વિદ્વાન છે. તેને આગળ તમારું

પ્રમાણે થશે તો ડથા વાંચવા દઈશું નહીં તો આજથી ડથા બાંધ. એમ કહીને ઉઠી નીડળ્યા ત્યારપછે પેલા ડાક્ષણને સટ-પટાટ થયો કે—હવે મારો ઉપાય આવે તેમ નથી ને કરેલી મજુરી વૃથા ગઈ. એમ ધારીને અરધી રાત્રીએ પુસ્તકે પોથી બાંધીને પોતાને ઘેર નાશી ગયો. ત્યારપછે પેલા છોડરાઓ આનંદ વામ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે—આ ઘરડા ન હોત તો અમારું ભુડું થાત. માટે આજથી કોઈએ પણ વિમુખની ડથા ન સાંભળવી. એમ ઠરાવ કરીને આખા ગામ લોકોએ નીમ ધાર્યું. કે આજથી આરંભીને મરણ પર્વત કોઈએ પણ વિમુખની ડથા ન સાંભળવી. માટે શાસ્ત્ર પુરાણ તો સત્યજ છે પણ પુરુષમાં ફેર છે. તે વાત મુક્તાનંદ સ્વામીએ જયમંગળ હાથીના દબ્દાંતે કરીને કહી છે તે બાણજો.

વારતા ૪૦ મી.

લાખા વણઝારાની વાત.

એક વણઝારો દેશાંતરમાં કમાણી કરતો કરતો બહુ દેશો ફર્યો. ને પોતાની પાસે પૈસા પણ જહુ વધી ગયા. ત્યારપછે તેણે એક મોટા ગણપતિની મુર્તિ કરાવી તેમાં એવી ચુક્તિ કરીને માથું ને ઘડ નોખું નોખું કરાવ્યું. હવે ઘડનો ભાગ બે ખલા વચ્ચેથી ઉલો પોલો કરાવ્યો. તે ગણપતિની મોટી સુંડ તેપણ મોટા ગાળા જંવો પોલાળ કરાવ્યો પછે તેમાં દશ કરોડની સોના મોહોરો કરાવીને માંડી ભરીને પછે ઉપર ટાકું સારી રીતે કોઈ દીવસ માલુમ ન પડે એમ રીતનો સાંધો કરીને સજ્જડ બેસાડ્યું. પછે તે ગણપતિનો પેટ ઉપર એવો લેખ લખ્યો કે—માથું વાઢે તે માત્ર ઢાઢે એમ પથ્થરમાં દોતરીને નામ લખેલું હતું તે ગણપતિને એક મોટું શિળરખંધ મંદીર કરાવીને તે દેરામાં તે ગણપતિને પધરાવ્યા, ને પછે પોતે ચાલી

નીકળ્યો. તે દેશાંતરમાં કમાણી કમાતા લાગ્યો ત્યારપછે તે ગણપતિના મંદીરમાં જે કોઈ દર્શન કરતા આવે તે ગણપતિને પેટે લખેલું વાંચે ને વિચાર કરે કે—માથું કેનું વાઢવું ? ને માલ કોણે ઢાઢે ને તે માલ ક્યાંથી ઢાઢવો. એમ વિચાર કરી કરીને વિસ્મય પામી પાત્રોને કેટલાક પોકો ચાલ્યા જાય. પણ એ લેખની શરૂઆત ઢાઢને ન સમજાય પછે કોઈ બુદ્ધિશાળી ગણે મનુષ્ય સંપત્તિમાન, સધુ સેવા કરનાર હોય તે કોઈક સમયે તેના આવા પહેંચો. તેણે ને લખેલું વાંચીને વિચાર કર્યો કે—આ માલ ક્યાં હશે ? એમ બહુ ઉંઘો વિચાર કરીને પછે જઈને ગણપતિનું માથું હલાવ્યું, એટલે તે માથું હાટ્યું. તેથી તેણે બહુયું કે—ગણપતિનું માથું ઉતારીને માલ ઢાઢાનું હજી છે, એમ જાણી માથું ઉચું કર્યું. એટલે તુરત તે ગણપતિના ઉદરમાં સોનાગોહોરો ભરેલી હતી તે તેને હાથ આવી. પછે તે પુરૂષ પોતાને જે રીતની સવડ આવી ને રીતે કરીને તે મોહોરો લઈ ગયો ને ગણપતિ હતા તેમજ રહેવા દીધા. એ વાત કોઈએ પણ ન જાણી.

તાત્પર્ય.

આજ રીતે વેદ, શાસ્ત્ર, પુરાણ, સ્મૃતિઓ, તેના કર્તા વ્યાસ, વાસ્ત્વિક આદિકે ચોટા દુનિયા છે. તેમણે તો શાસ્ત્રોમાં વાતો સત્ય લખી છે પણ સમજનાર જે હોય તેથીજ સગવળ છે બીજાનું સવળી સમજાવી નથી તે તો આ દૃષ્ટાંત દીધું તેમ જાણી લેવું.

વારતા ૪૧ મી.

લક્ષ ચોરાશીના બારણા વિષે.

મહાત્મા પુરૂષો આ મનુષ્ય દેહને લક્ષચોરાશીનું બારણું કહે છે. કેવી રીતે તેનો વિસ્તાર નીચે પ્રમાણે:—

કોઈ મોટું શહેર હશે તેમાં એક જગાએ મોટો કોટ-
ખંધ વંદો હતો. તેમાં એક આંધળો લમતો હતો. તેને એક
દેખતે પુરૂષ હતુંકે—હે સુરદાસ, તારને દરવાજો ખતાવું. તમે
મારી પાછળ આવો. ધારણ કે—આ કોટનો એકજ દરવાજો છે.
તેથી તે દ્વાર તમને જરૂર નહિ. ત્યારે તે આંધળો કહે કે—
આ કોટની ભીંત આવતો આવતો જઈશ. એટલે શું મને દર-
વાજો નહિ હાથ આવે? જે તમે ખતાવશો તોજ હું ખહાર
નીકળીશ. ત્યારે તે દેખતો પુરૂષ કહે છે કે—વાહ, વાહ, બહુ
સાકં, તમે તમારી સ-ના વડે નીકળો. ત્યાર પછે તે આંધળો
ભીંતોને બાથોડીઆં દેતો દેતો ચાલ્યો. તે કેટલીક વાર થઈ ગઈ
એટલે પેલો દરવાજો નજીક આવ્યો. એટલે તે આંધળાને મછ-
રીઆં ડરડવા માંડ્યાં ધારણ કે મોટો વંદો ને એક દરવાજો.
એટલે દરવાજા ઉપર ઠીસાં, બગદો નાંખેલો હોય, પાણી ટાંચુ
હોય તેથી ગંદીને લીધે મચ્છર હોય. તે મચ્છરને ડરાકે ને
ખંભોજે ને આવતો જાય. એમ ડરતાં દશેક હાથ જમીન
બાથોડીઆં માર્યા વિના અમથો ચાલ્યો. એટલે દરવાજો જતો
રહ્યો ત્યારપછે તે આંધળાને ફરી ભટકવાનું રહ્યું આજ રીતે
કેટલીવાર તે દરવાજાને ચુડી ગયો પણ ખહાર ન નીકળાયું.
આપો દ્રષ્ટાંત જે ને એનું સિદ્ધાંત એ છે કે—મોટા વંદારૂપ
ચારાથી લક્ષ્યોની છે. તેમાં આ જીવ છે તે આંધળા મનુષ્યને
ઠેકાણે જાણે. કેમકે આ માણસ પોતાના હાથપણમાં કંઈ કંઈ
મતવાહી મોટા આચરણવાળા શુદ્ધો થઈ પડ્યા હોય. તેની
વાત પેટમાં પેટી ગઈ હોય તેથી અવગી સમજણે કરીને
પોતાનું હાથપણ સત્ય માનીને દેખતા મનુષ્યને ઠેકાણે જે
ભગવાનના ભક્ત મોટા સંત હોય તેનું વચન કોઈ માની શકતા
નથી. ને કહે કે—અમે શું નહીં જાણીએ ને તમારાજ હાથમાં
હથાણની રીત છે શું? આમ કહે એટલે તે મોટા પુરૂષ હોય
તે તેને વખાણ કરીને કહે કે—બહુ સાફ ભાઈ તમે બુદ્ધિશાળી

કહેવાઓ તે તમને બીજું કોઈ શું કહી શકે એમ કહીને તેને બીજી કંઈ પણ હીતની વાત ન કહે. ઠાણુ કે હીતની વાત માને નહીં મોટે ન કહે. એટલે લક્ષ ચોરાશીમાં ફરતાં ફરતાં ને બાથોડીમાં મારતાં મારતાં લક્ષચોરાશીમાંથી નીકળવા રૂપ મનુષ્ય દેહરૂપી દરવાજે આવ્યો હોય તે મનુષ્યદેહ રૂપી દરવાજામાં કામ, ક્રોધ; લોભ; મોહ; મદ્ય; માન; આશા; ત્રણા; દગા; ધાન; પાખંડ; પેચ; કુચ્ચાર્ધ; દોંગાર્ધ; હાંસ; ઠેકડી એ આદિક અને; પ્રકારનો બગદો પડ્યો હોય છે. તેમાં શબ્દ; સ્પર્શ; રૂપ, રસ; ને ગંધ એ પંચ વિષયરૂપી મચ્છરીઆં રૂપ વિધાને બાળેલા જાય છે અર્થાત્ લોગવા જાય છે. એટલે મનુષ્ય દેહ કળે દરવાજે જાય રહે. અર્થાત્ મનુષ્ય દેહ લગવાન મજાત એવો છે. આ મનુષ્ય દેહે ડીને આ જીવને જન્મ મરણ મળે તો મરી જાય છે. એવો દેહ તે બાળ; જોખન; ને વૃદ્ધપણને પામીને પંચ વિષય લોગવીને ખરાબ થઈને પાછો ચોરાશીમાં લમવા જાય છે. અર્થાત્ ફરી મોટા કિલ્લામાં બાથોડી મા મારવાનું મટે નહિ. ને એની મુક્તિ પણ થાય નહિં.

તાર્પર્ય.

હાહા માનુસે આ દર્શાવેલો સિદ્ધાંત વિચારીને સતપુરુષની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવું. તે સત્પુરુષ કેવા કે—લગવાનની આજ્ઞાને અનુસારે વર્તતા હોય તેવા.

વારના ૪૨ મી.

દત્તાત્રીય ભગવાને ચોરી ગુરૂ કર્યા તે વીધે શીક્ષા.

(પૃથ્વીની શિક્ષા લીધી.)

પૃથ્વી જે તે ખુદયું ખમે છે; લોકો એને જોદે છે, ખેડે છે; એના ઉપર લોકો મજામુજાતીક કરે છે; એ આદિક ઘણાક પૃથ્વી ઉપર લોક ઉપદ્રવ કરે છે; તે બધું ખમી રહે છે. તે ઉપર એક દર્શાવ છે.

શ્લોક ॥ કોદાલીન્ વિદારીતાવસુમતિ પશ્ચાન્ સ્વરા રોહણમ્ ॥
 ॥ યદ્વયાં પિટુ કુલ્લ પાદદ્વનનં દળદેન ચક્ર ભ્રમન્ ॥
 ॥ પશ્ચાત્ તાદન ઘષ્ણાગ્નિ દ્વનનં તન્ મેવિ સદ્યં મયા ॥
 ॥ ગ્રામ્ય સ્ત્રી કર ટકણેન દ્વનનં તન્મેવિ દુઃસ્વ મણ ॥

અર્થ પૃથ્વીની હાંદલી બોલી કે પાળી એવી રીતનો કુંભાર તેણે
 મને પ્રથમ તો દોડાગે કરીને બોલી. તે મેં સહન કર્યું ત્યારપછે
 બજાર વચ્ચે થઈને ગંધેડે ચડાવીને ઘેર લાગ્યો. તે પણ મેં
 સહન કર્યું. ત્યારપછે ઘેર લઈ જઈ એક ડહાણુ માર મારીને ઝીણા
 ભૂકો કર્યો. તે મારને મેં સહન કર્યો. પછે તે કુંભારે પાળી
 નાંખીને પલાળીને પછે લાતે લાતે ખુંદી એર્થાત્ લાતે મારી તે
 સહન કર્યું. ત્યાર પછે પીટો કરીને ચાકે ચઢાવી. લોકમાંનથી
 કહેના કે ફલાણુને ચાકે ચઢાવ્યો. તેમ મને ચાક ઉપર ચઢાવીને
 ભમાવી તે સહન કર્યું. પછે એક ઘાટ ઉતારીને માંડી પાપ
 પથરામાં ગોળે રાખીને ઉપરથી ટપલે ટપલે ટીપી. જગતમાં ક-
 હે ત્ય છે કે—તને ટપલા નથી વાગ્યા ત્યાંલગી તને બજાર નથી
 પડતી. તેમ મેં કુંભારનાં ટપલા સહન કર્યાં. પછે ટીપીને મોટી
 હાંદલી કરીને ફરીવાર ચાકે ચઢાવીને ડાચના માળા વડે મને
 ઘસીને મુંગાવી કરી ત્યારપછે અગ્નિમાં પકવી. તે અગ્નિનો તાપ
 પણ મેં સહન કર્યો. તોપણ મને હાથમાં લઈને ભીલડીઓ
 વગેરે નકારી લીઓ. તે મને હાથને ટંકારે મારીને મારો
 પરીક્ષા લે છે. એ મને લગારેક દુઃખ થાય છે. કારણકે આટલી
 મેં ક્ષમા કરી તો પણ મારો વિવાદ ન આવ્યો. આવો પૃથ્વીનો
 સહન કરવાનો સ્વભાવ છે. આમ મનુષ્યને સહન કરવાનો સ્વ-
 ભાવ રાખવો. આવો એક ગુણ પૃથ્વીનો લીધો તે ગુણે ઠેકાણે
 ગણ્યો. હવે એજ પૃથ્વી પર્વત, રૂપ ધરેડી છે. તે પર્વતમાં નાના
 પ્રકારની રસાલો થાય છે, તથા ઘાસ વગેરે થાય છે, તથા કંદ-
 મળ વગેરે થાય છે તેણે, કરીને પશુ મનુષ્ય, પક્ષી, મોટા મોટા

યોગી લોકો તે પણ સુખીઆ થકા રહે છે. એવો પર્વત પરમાર્થી છે. ત્યાં એક દોહરો

વીરપ બહુ પરમાર્થી, પરમાર્થી પાથને પૃથ્વી,
ધન પવન પરમાર્થી, પરમાર્થી વક્રિસ રવિ.

એમ ઝાડવાં પણ કૃષ્ણ, કુલ, પત્ર, કાષ્ઠ છાંયડો, એ આદિ બહુ પરમારથ હરે છે. તેમ આ જગતમાં સારા મનુષ્યોને સત્પુરૂષો તેમણે પરમારથ કરવું. પવન પણ પરમારથી ગણાય છે કેમકે પાંચ રૂપીઆ આપીને રોજ ચાકર રાખ્યો હોય ને તે રાત દહાડો ખડે પગે રડીને આપણા ઉપર વા ઉરાડે, તો પણ પવનના જેવું સુખ ન થાય. માટે પવન પરમારથી છે ને અસંગી છે. એ વાયુ છે તે ગંધાત્રીકને લાવીને બીજને સોંપે છે પણ પોતે એ ગંધમાં લોભાતો નથી તેમજ યોગી પુરૂષે આ સંસારમાં ક્યાંયે બંધાવું નહી. (૨) આકાશ સર્વત્ર વ્યાપક છે ને સર્વે જીવ પ્રાણી માત્રની દેહની હાલ ચાલ તથા વ્યવહાર માત્ર આકાશમાંજ થાય છે. ને આકાશ સર્વમાં વ્યાપક છે. પણ કોઈનો લેપ એને અડે નથી. અર્થાત્ નિર્લેપ છે તેમ સાધુ પુરૂષ આ સંસારમાં રહ્યા થકા નિર્લેપ રહે છે. પણ સંસાર જેને અડતો નથી; તેજ ગૃહસ્થ હોય, વા; ત્યાગી હોય પણ સાધુ પુરૂષ કહેવાય. (૩) જળ; સદા નિર્મળ છે ને લોકોના મગ પીધને શુદ્ધ કરે છે. ને પોતે પણ શુદ્ધ રહે છે તેમ આ સંસારમાં સત્પુરૂષ છે તે ગમે તેવો પામર જીવ હોય, તેને પણ જ્ઞાન આપીને શુદ્ધ કરે છે. (૪) અગ્નિ. જે તે જેવું જેવું કાષ્ટ હોય છે, તેમાં તેવી રીતે રહે છે. કેવી રીતે તો લાંબા કાષ્ટમાં લાંબો, ટુંકામાં ટુંકો, ને વાંકામાં વાંકો, આ રીતે કાષ્ટમાં અગ્નિ રહે છે, ને તે કાષ્ટને બાળતો નથી. તેમ સત્પુરૂષ આ સંસારમાં શુભ્ત પણે રહે છે. પણ પોતાના શુભોને એકદમ બહાર પ્રગટ નથી કરતા અને વળી જકાગ્નિ, જીવ પ્રાણી માત્રના ઉદરમાં રહે છે. તે અન્ન, પાણીનો વિભાગ કરીને અન્નના કુચા, તથા સત્ત્વ તેને નોખું પાડીને સો

સૌને રસ્તે ચલાવે છે પણ એ મળમુત્રને જોગે કરીને અપવિત્ર નથી થતો. ને વળી બહાર શુદ્ધ, અશુદ્ધ જે જે વસ્તુ આવે તેને બાળી દે છે. તોપણ તે અગ્નિને બાધ લાગતો નથી તેમ ભગવાનને વિષે એકમેક ધ્યેયને એકત્માને પામેલા જોવા જે સત્પુરુષ તેને આ સંસારી જીવ તેના દુષ્ટ કર્મોને તથા અસદ આચરણને નાશ કરવામાં બાધ નથી લાગતો તે ગીતામાં પણ કહ્યું છે કે—જેમ ભગવાન સ્વતંત્ર છે, તેમ તે ભક્ત પણ સ્વતંત્ર થાય છે. ને જેમ ભગવાન શુભ અશુભ કર્મ કરીને નથી બંધાતો, તેમ તે ભક્ત પણ શુભ અશુભ ક્રિયાયે કરીને બંધાય આ અગ્નિ થકી શિક્ષા લીધેલી. (૫) ચંદ્રમા, ઔષધી માત્રનું પોષણ કરે છે, તેમ સત્પુરુષ જે તે આ સંસારમાં સર્વે જીવનું હિતજ કરે. (૬) સૂર્યનારાયણ, પોતે આકરેપવાળા છે, પણ જીવ પ્રાણી માત્રને સુખ શાંતિ સુર્ય થકી બહુ થાય છે. પણ રાત્રીમાં અંધારે રાત્રીને શીતળ શુભ છે તોપણ સુર્યને અજવાળે જીવ જેવી રીતે હરે, ફરે, વ્યવહાર કરે, ઉઠે, બોલે, રેવું સુખ રાત્રીએ ન આવે. તેમ સત્પુરુષો છે તે આ જીવનું અજ્ઞાનરૂપ અંધારું ટાળીને જ્ઞાનરૂપી અજગળું કરે છે. તેણે કરીને જીવને બહુજ સંતોષ થાય છે. (૭) કપોત અને કપોતી જે જણ એક વગડામાં એક સાડું ઝાડ હવું તે ઉપર એક માળો કળીને માંહી ઇંડાં મુક્યાં હતાં. ને પરસ્પર જે મળીને હેતે પ્રીતે કરીને સંસાર ચલાવ્યો હતો. એમ કરતાં ઇંડાં મટીને બચ્યાં થયાં. એટલે તેને વાસ્તે બેઠેજી સંપ દાળીને ચારો લઈ આવીને બચ્યાંની ચેણુ પુરતાં હતાં. પેલાં બચ્યાં કંઈક બોલવા શીખ્યાં એટલે તેને પેલો કપોતને કપોતી બેજણ હેતે કરીને રમાડે ને એક બીજા સામું જોઈને રાજી થાય. ને અતિ ઉત્સાહે કરીને તેનું પોષણ કરે. આ રીતે કંટલાક દીવસ વીતી ગયા પછે કાંઈક પારખી જાળ દઈને આવ્યો તે વખતે પેલો હોલો ને હોલી બેઠે ચીત્ર હેરા ગયાં હતાં, તેવામાં પેલો

પારધીએ બચ્ચાં ઉપર જાળ નાંખી ને બચ્ચાંને બાંધી લીધાં. તેવામાં પેલી હોડી આવી તેણે પોતાના બાળકને બંધન પામેલાં જોડેને અતિશે હેતને લીધે ઉઠીને પોતાના બચ્ચાં બેળી બંધન પામી ગઈ તેટલે માં પેલો કપેલ આવ્યો. તે પોતાની સ્ત્રીને પેતાનું બાળક તેને બંધન પામેલાં જોડેને અતિશે શેકાતુર થઈ ગયો, ને ગિલાપ કરવા લાગ્યો કે—અરેરે, મહામહેનતે એક સ્ત્રી મળી હતી, ને હમણાંજ પુરેપુરું સંસારનું સુખ પળું 'તું', અને આ બે બચ્ચાં તે પણ મારે બહુજ સુખ થાંધાં આનાર કાં એમ હેને બંધાવેલો જે કપેલ તે કહેવ લાગ્યો કે—અરે પી, અને અરે બાળકો, તમે ત્રણે મળીને મને એકો મુઠીને શા વારો જાએ! હો. હું પણ તમારી જેવો બાળક. મારું સર્વંજ ના. થઈ ગયું કહે મારે જીવ્યાનો શો વાત છે એમ કહીને તે પણ આંતરે જાળમાં પડ્યો. તે જોડેને દત્તાત્રીય સ્વામીએ મનમાં વિચાર કર્યો કે—આ હોડા, હોડીનો જેવોજ આ સંસાર છે નં એના જેવુંજ મંસારી જીવને દુઃખ પણ છે. માટે એ સંસાર જેમ આપણને ન અડે એમ ધારીને નિઃલંગ અર્થાત્ સંગે રહીત રહ્યા. (૮) અજગર એક વગડામાં પડ્યો હતો તે તેના મોંઢામાં જે આવે તે ભક્ષણ કરે પણ આ દેહને લગાર પણ કારણો આવે તેમ ન કરે. તેમ આ સંસારમાં દેહનાં પોષણને માટે કંઈ પણ પ્રયાસ ન કરવો એમ ધારી અજગર વૃત્તિ રાખીને રહ્યા. (૯) સમુદ્ર, જેમ અપાર છે, ને ગંભીરતા એ યુક્ત છે. પણ એ માસામાં નદીના પાણીએ કરીને છગી જતો નથી. ને સહાય શીતળતાએ યુક્ત રહે છે પણ સુર્યના તાપે તપતો નથી તેમ સાધુ પુરૂષે કોઈપણ સ્વભાવે કરીને અથવા મોટા મહદ્ શુભે કરીને જગતમાં માન સન્માનને કરીને છગી ન જવું. ને કોઈકે અપમાન કર્યો છતે તપી ન જવું ત્રણ પ્રકારના તાપેકરીને તપેલા જીવને જ્ઞાન આપીને શાંતી પમાડવા.

એવા ગુણે યુક્ત રહેવું આ શિક્ષા સમુદ્ર થકી શીખ્યા. (૧૦) પતંગીયો, જેમ અગ્નિમાં પડીને મૃત્યુને પામે છે. તેમ ત્રૂ પુરૂષે નાના પ્રકારનાં રૂપ જોઈને પતંગીઆની પેઠે મોહ ન પામવો એ પતંગીઆ થકી શિક્ષા. (૧૧) મધમાખી, તે ઘણા દીવસથી મધનો સંગ્રહ કરતાં કરતાં જોશું કરેલું જે મધ તેને એક વાધરી આવ્યો તે લઈ ગયો, ને મધમાખી હાથ ધસતી રહી. તે ઉપર એક સાહીત્ય છે, લોજરાજની કચેરીમાં કાળીદાસ પંડીત બેઠો હતો. ને બીજા પંડીતો પણ બેઠા હતા. તે સમયમાં લોજરાજને સનમુખ એક માખી આવીને પોતાની સ્વભાવિક ચેષ્ટા જે હાથ ધસવું તે જોઈને લોજરાજ કાળીદાસ પંડીત પ્રત્યે પુછતો હવો કે આ માખી હાથ કેમ ધસે છે ત્યારે કાળીદાસ પંડીત બોલ્યો. *લોક-

॥ દેય મોજ ધનાધનં સુક્રતિ મિર્નોસચિતં યં તદા, ॥

॥ શ્રી કર્ણશ્ચ બલિશ્ચ વિક્રમ પદે યદ્યાપિ કિર્તિસ્થિતા; ॥

॥ અસ્માકમ્ મધુદાન મોગ રહીતં મષ્ટં ચિરાત્ સચિતં ॥

॥ નિર્દેયાદિતિ પાણિ પાદ યુગલં વર્ષન્ત્ય હોમસીક્ષાઃ ॥

અર્થ—કાળીદાસ કહે છે કે—હું લોજ અધન જે કોઈ નિર્ધન તેને તું ધન આપ કારણ કે—સુક્રતિ પુરૂષોનું જોજ કર્તવ્ય છે કારણ કે—કર્ણ, બળી, અને વિક્રમાદીક રાજાઓએ દાન આપેલાં છે. તેણે કરીને અદ્યાપિ સુધી આ જગતમાં તેની કીર્તી ગવાય છે. ને અમોએ તો ઘણાક કાળથી સંઘરી મુકેલું મધ તેને વાધરી લઈ ગયો. પણ અમારાથી દાન પણ ન કરાયું તેમ ઉપજોગ પણ ન થઈ શક્યો. તેથી હાથ ધસવા પડે છે. તેમજ તમે જ્યારે આ દેહ છોડીને જશો ત્યારે હાથ ધસતા જશો. માટે કંઈ દાન પુણ્ય કરો. એમ આ માખી હાથ ધસીને તમને ઉપદેશ કરે છે. આવી રીતનું કાળીદાસ પંડીતનું વચન સાંભળીને લોજરાજ ઘણાક પ્રકારનું દાન કરતો હતો, એ રીતે

સાંભળેલું છે; તેમ સતપુરુષો છે તે એમ જાણે છે કે—આ સંસારી જીવ લોકો કરીને સંપત્તિઓ લોગી કરે છે. પણ કાળ-રૂપ વાઘરી આ જીવને મારી થપાટને લઈ જાય છે. તે વખત એ સંપત્તિ તે આપત્તિ રૂપ થાય છે કારણકે—એમાં બંધાવા થકી પ્રેતપણાને પણ પામે છે ને મહા દુઃખ લોગવે છે. માટે કંઈપણ સાધુ પુરુષે સંગ્રહ ન કરતાં આનંદમાં રહેવું ને સંસારથી નિરપ્રહ રહેવું તોજ નિર્બંધ રહેવાય. આ શિક્ષા મધ્યની માળીની (૧૨) હતી, જેમ વગડામાં રહે છે, તેને ઝાલવાને માટે મનુષ્યો એક મોટો ખાડો ખોદે છે, ને તેના ઉપર બનાવટની હાથણી કરે છે. પછે પેલો વગડાનો હાથી આવે તે કામે કરીને સ્પર્શ કરવા જાય છે, એટલે ખાડામાં પડીને બંધનને પામે છે; તે ઉપર શાપનું વચન છે. ક્ષોડક

॥ एदापि सुवर्ती शिक्षुनरुशेत् दार वीमपि. ॥

અર્થ—ભિક્ષુક જે રાત્રી તે જે તે કાપટની જે પુતળી તેને પગે કરીને પણ ન ચડે, ને જો અડે તો હાથી જેમ બનાવટની કરેલી હાથણીમાં મોકલવાનીને બંધનને પામ્યો તેમ તે સાધુ પણ પુરુષ બંધનને પામે માટે પોતાનું મન વશ થવું હોય તે પણ મનનો વિચાર ન કરે. (૧૩) બનરે, જેમ ઘણા પુષ્પોમાંની સુગંધને ગ્રહણ કરે છે. પણ તે ફુલને કાપી નવો નાખતો તેમ સાધુ પુરુષ ઘણે દેશથી લીક્ષા માગી લાવીને ગુજરાન કરવું. પણ એકજ ગૃહસ્થને ત્યાં સાદું ભજનું હોય તેને ના કનડે. (૧૪) મૃગલાં. જેમ ગીત વાદ્યગાદિક વગાડીને જેમ પારધી મારે છે. કેવી રીતે તો પોતાના દેહને આંખા આદિકનાં લાગણાં બાંધી બાંધીને ઝાલવા જેવો કરે. ને પછે પોતાના હાથમાં એક ઘંટા લઈને ખખડાવતો ખખડાવતો ચાલે તેને સાંભળવા મૃગલાં સામાં મોં કરીને ઉભાં રહે એટલે પોતાની પાસે રાખેલું જે ધનુષ્ય જાણુ તેણે કરીને મારી નાખે છે. તેમ સાધુ પુરુષ જો ગીત વાદ્યમાં લોલાવતો સ્ત્રી રૂપી જે પારધી તેના નેત્રરૂપી

ખાણે કરીને વિધર્મ જાય છે. અર્થાત્ મોક્ષમાર્ગ થકી પડી જાય છે. (૧૫) માછલાં, જેમ જળમાં દબોત્ત હરે છે તે માછલાંને અદનાર જે ઢાંમર તે દેહાનેા ડાંટો હોય છે તેને લોટ વળગાડી ને એક દોરીએ બાંધીને એક છેડા પોતાના હાથમાં રાખીને તે ડાંટો જળમાં નાંખે છે ગણે માછલું તે લોટવાળો ડાંટો ગળી જાય પછે તે ડાંટાને આંડો અવગો હોય છે તે તેના ગળામાં લારાઈ રહે છે; તેથી તે ડાંટાની જોડે બહાર આવે છે તેની ખંડ રસને વિષે આશક્ત થઈને સાધુ પુરુષ કથાણના મારગ પડી જાય છે. માટે સાધુ પુરુષને જીવેન્દ્રિય થવું એ વિદ્યા માછલાની. (૧૬) એક ગીચીલા નગરીમાં જન્મદરાજ રાજ કરતા હતા. તે શહેરમાં એક પીંગલા નામે વેશ્યા રહેતી હતી. તે પોતાને પૈયા આપીને લોગવનાર પુરુષની વાટ જોતી હતી. તે રાતના બાર વાગ્યા સુધી ઘર ને આગણું, ઘર ને આગણું કરતાં કરતાં અરધી રાત વીતી ગઈ. ત્યારે તે વેશ્યાએ વિચાર કર્યો કે—તુરુ અને નાશનંતને નરકના કુંડરૂપ એવો જે પુરુષ તેને ઇચ્છનારો એવો હું જિના બીજી પાપણી કોણ હોય, માટે મને પ્રિયાર છે ને તે આટલી પરમેશ્વરની આરાધના કરી હોત તો પરમેશ્વર અત્ર જળ સુમેળી મેળવના. માટે આજથી તુરુ ને કેવળ દુઃખરૂપ ને કેવળ પાપ કર્મનેજ વિસ્તારનારો

પુરુષ તેનો ત્યાગ કરીને પરમેશ્વરની આરાધના કરશ. એમ પોતાને પ્રિયાર કરીને ઘરમાં જઈને મુખે કરી મુઠ્ઠા ગઈ. તે જોઈને વઈશિષ્ય પાત્રીને પરમેશ્વર તેના બીજું ન ઇચ્છવું એમ દત્તાત્રીય સ્વામીએ શિક્ષા પ્રહણ કરી. (૧૭) સમગ્રાપદ્મી ઉડતો ઉડતો કોઈ જગોએ એને માંચ મળ્યું, તે માંચને પીંડા લઈને જતો હતો. તેને જોઈને બે ચાર પાંચ બીજી સમગ્રીઉ આવીને તેના પર ગડપું મારવા માંડી ને તે માંચ લઈ લેવાનો ઠરાવ કર્યો. તેથી તે સમગ્રો બહુજ નાસવા લાગ્યો. પણ બે ચાર પાંચ લેગાં મળ્યાં તેથી બહુજ પામવા લાગ્યો.

પછે માંસનો પીંડો પડ્યો મુકીને એક ઝાડપર જઈને તે સમળા પક્ષી બેઠો ને પેલા બીજા હતા તે માંસના પીંડાને લેવાને માટે ગયા. એટલે પેલો સુખીઓ થયો તેમ સાધુ પુરૂષે પોતાને બંધન થાય ને પોતાને દુઃખ ઉત્પન્ન થાય એવાં પદાર્થ સંગ્રહ ન કરવાં કારણકે તેને જોગે કરીને દુઃખ મળે છે માટે સંગ્રહે રહીત રહેવું એ શિક્ષા સમળા થકી. (૧૮) બાળક, જેમ નિર્ગુણી રહે છે. ને સુખ દુખને વિષે સમપણે વર્તે છે. ને પોતાનો સહજ સ્વભાવ છે. તેમજ સાધુ પુરૂષને આ જગતમાં માન થાયો કે અપમાન થાયો, દેહને દુઃખ થાયો કે સુખ થાયો પણ બાળકની પેઠેજ સદાય વર્તવું. એ શિક્ષા બાળક થકી. (૧૯) કુમારી કન્યા એક ઘરમાં હતી. ને તેનાં મોબાપ ઘેર નહોતાં ને તેને ઘેર તેના વિવાહ કરવા માટે તેના સાસરાના પક્ષનાં માણસ મેમાન આવ્યાં એટલે તેને જમાડવાને માટે રસોઇ કરીને જમાડવા તેને સાડ ચોખા ઘરમાં નહિં હોય તેથી ઘરની પાછળ ડાંગર ખાંડવા બેઠી. તે પોતાના હાથમાં પહેરેલાં જે બદલીઆં તે ખાંડખડવા માંડ્યાં. એટલે તે કન્યાએ વિચાર કર્યો કે—આ મેમાન બાણુશે કે આના ઘરમાં ચોખા નથી. ત્યારે બીજું પણ નહીં હોય એમ બાણુશે તો મારા બાપાની આખડ જશે. એમ ધારીને જે હાથમાંથી બદલીઆં કાઢી નાંખીને એક એક કાઢી નાંખ્યું. એટલે ન ખખડ્યું તે જોઈને દત્તાત્રીય સ્વામીએ શિક્ષા ગ્રહણ કરી કે—એકલું રહેવાથી ખખડાટ ને વઢવાઢ આદિક ન થાય. માટે એકલાજ રહેવું એ શિક્ષા ગ્રહણ કરી. (૨૦) એક કમાનગર પોતાના ઘરના ઉમરા વચ્ચે બેઠો બેઠો તીરને ખાંધતો હતો. તે નીચું જોઈને બરોબર પાંસરો આવે તે રીતે એક વૃત્તિએ ખાંધતો હતો. તેવામાં ત્યાં થઈને રાત્રનું લશ્કર નીકળ્યું તેમાં નાના પ્રકારનાં વાજાં હતાં. ને બહુકો જાળખોના અવાજ પણ થતા હતાં. ને છડીદાર ઉંચે સ્વરે કરીને છડીનો પોકાર કરતા હતા. તે બધું લશ્કર

જતું રહ્યું. તેની તેને ખબર ન રહી. ત્યારપછે બે સ્વાર મારગ ભુલા પડેલા તે કમાનગરની પાસે આવ્યા ને પૂછ્યું કે—અહીં થઈને રાખનું લશ્કર ગયું છે ? ત્યારે તે કમાનગર કહે છે કે— મને ખબર નથી એમ કહ્યું, એટલે તે સ્વારો ચાલ્યા ગયા. તે જોઈને દત્તાત્રીય સ્વામીએ શિક્ષા ગ્રહણ કરી કે—આ રીતેજ આત્મ સત્તારૂપે થઈને જગત વિસારી દઈને ભગવાનનું ધ્યાન કરવું તો એવે ધ્યાને કરીને ભગવાનની મૂર્તિ તદ્દાકાર થાય. તેથી તે જીવની મુક્તિ થાય માટે આપણે પણ એમજ કરવું એ શિક્ષા કમાનગર થકી. (૨૧) સર્પ—સર્વ ઠેકાણે ફરે છે પણ એને બીક બહુ લાગે છે. જો કોઈ એમ કહેકે—આ સર્પ છે એટલે તે તુરત ખસીને સંતાઈ જાય છે. એટલે બધો સર્પને ભય છે તેમ આપણે પણ અસત્ પદાર્થ અને અયોગ્ય જે કર્મ ને નકારાની સોગત તે થકી નિરંતર ખીતા રહેવું. એ શિક્ષા સર્પ થકી. (૨૨) કરોળીઓ—જેમ જાળ ગુથે છે ને માંહી વિલાસ કરે છે. ને એ કરોળીઓ પોતાને મન ગમતે મહાલે છે ને એ પોતાના જાળમાં પોતાને જ્યાં ખુશી હોય ત્યાં બેસે છે. ને પોતાના જાળમાં બંધાતો નથી. તેમ પરમેશ્વર પોતાની માયારૂપી જે જાડુ તેને વિષે પોતાની ઈચ્છા આવે તેમ આ જગતને વર્તાવે છે. ને કેટલાક જીવોને કેટલીક પ્રકારે સુખ, દુઃખ, હાણ, વરધ, ભય, શોક આધ્યાત્માદિક ત્રિવિધી તાપમાં બળતા જોઈને પરમાત્મા પોતે મોહ નથી પામતા ને પોતે પોતાની માયામાં નથી બંધાતા, તેમજ સાધુ પુરૂષે જ્ઞાની થવું. કે—આ જગત ભગવાનની માયારૂપી જાડુ છે, તેમાં કેટલાંક પદાર્થ સુખરૂપ હોય છે ને કેટલાંક દુઃખરૂપ હોય છે. તેને જોઈને હરખ, શોક ન પામવો એ શિક્ષા કરોળીઓ થકી (૨૩) ભમરી, જેમ કાઢવનું ઘર કરીને માંહી ચેળને ઝાલી લાવીને માંહી ઘાલીને તેને ડંખ મારીને ઉપર ચુબ્બરવ કરે છે. તેણે કરીને તે ભમરી તેને તે દેહે તદ્દાકાર થઈ જાય છે ને ચેળનું અંજ

બદલાઈને ભમરી જેવી ભમરી થઈ જાય છે. તેમજ સાધુપુરૂષોએ ગુરૂના વચન રૂપી ટોચા ખમીને તે ગુરૂ પરમાત્માના જ્ઞાન રૂપી ગુંબરવ કરે. અર્થાત્ પરમેશ્વરને માર્ગે ચલાવવાનો આગ્રહ કરતા હોય. તે રીતે મુમુક્ષુ તેણે ગુરૂના વચન પ્રમાણે વરતવે કરીને આને આજ દેહે કરીને તદાકારપણાને પામી જાય. ને અગ્રરૂપ થઈ જાય ને જનમ મરણ મટી જાય. એ શિક્ષા ભમરી મકી લીધી.

તાત્પર્ય.

ઉપર પ્રમાણે દત્તાત્રીય સ્વામીનાં વચન તપાસીને ગુણ આડીક થવું તો પશુ આદિકમાં દત્તાત્રીય સ્વામીએ ગુણ ગ્રહણ કર્યા તો મનુષ્યમાંથી ગુણ ગ્રહણ કરવા એમાં શું કઠણ છે. નિર્માની થઈને ગુણનું ગ્રહણ કરવા માટે તો સર્વે ગુણ તેમાં આવે છે. તે ઉપર રામકથામાં ચોપાઈ છે —

સીમીટી સીમીટી જળ સરત તળાવ ત્યું સત્ગુણ સજ્જન મહી આવા.
આ જોતાં જીવ પ્રાણી માત્રનો ગુણજ લેવો પણ કોઈ અવગુણ જોઈને તેમાંના ગુણનો ત્યાગ ન કરવો. તે ઉપર તુલસીદાસની સાખી તુલસી આપના ઈષ્ટકા બુલેઈ લેવે નામ, તાકે પગકી પનખયાં મેરે તનકી આમ.

આ રીતે મહાત્મ જાણે તો કોઈ જીવનો અવગુણ ન આવે ને કેવળ જીવ પ્રાણી માત્રને વિષે ગુણજ દેખાયા કરે, માટે પોતાની બુદ્ધિને નિર્દોષ કરીને ગુણ ગ્રહણ કરવા શીખવું.

વારતા ૪૩ મી.

મુમુક્ષુની.

એક જગ્યાએ સત્ પુરૂષ રહેતા હતા ત્યાં એક મુમુક્ષુ આવ્યો તેણે કહ્યું કે. ગુરૂ મહારાજ હું તમારી પાસે રહીશ ને તમારી શેવા કરીશ ત્યારે ગુરૂ કહે કે. અહીંતો અમને એક

ચેર ચોખા મળે છે. માટે તમે હું જમશો. ત્યારે તે કહે કે
 એ ચોખા ઘોશો તેનું ધોવરામણ પીને રહીશ. ત્યારે તે ગુરૂએ
 કહ્યું કે રહો ત્યાર પછી બીજા આબો તેણે પણ રહેવાનું કહ્યું
 એટલે ગુરૂ કહે કે. અહીંતો શેર ચોખા મળે છે. તે હું જમું
 ને આ ધોવરામણ પીને રહેઉં, ત્યારે બીજા કહે કે હું હાંસી
 ધોએલું પીને તમારો સમાગમે તથા શેવા કરીશ ત્યારે કહે કે રહો
 ત્યાર પછી ત્રીજા આબો તેણે રહેવાનું કહ્યું. ત્યારે ગુરૂએ તેને
 ઉપર પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે કહે કે તમારું જમવાનું પાત્ર તેમાંનું
 એકું ધોવરામણ પીને રહીશ ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે રહો એ ત્રીજે
 ત્રણે મુમુક્ષુ તે ગુરૂ પાસે રહ્યા તે પોતાના જીવના કલ્યાણને
 વાસ્તે ભગવાન ભજવા રહ્યા હતા. એવી રીતે જગતમાં વારતા
 ચાલે છે તે સાંભળેલી લખી છે.

તાત્પર્ય

મુમુક્ષુને કલ્યાણનો કેટલો અપ હોય તે આવી રીતનાં
 લક્ષણથી ઓળખાય છે. ને આવી રીતનો હોય તેજ શિષ્ય ખરો.

વારતા ૪૪ મી

એક રાજા અને પંડિત બ્રાહ્મણની વારતા.

એક રાજા પોતાના દરબારમાં નિરંતર ભાગવતની કથા
 એક પંડિત બ્રાહ્મણ પાસે નિરંતર વંચાવતો હતો. તે એમ
 કરતાં કેટલાક દિવસ વીતી ગયા ત્યાર પછી રાજાને ઠાઈકે પ્રશ્ન
 'પૂછ્યું' કે—તમારા દરબારમાં તમારા બાપદાદાની કુળ પરંપરાથી
 ભાગવતની કથા થાય છે. તેમાં તમને એમ માલૂમ પડ્યું છે કે—
 મારું કલ્યાણ થશે ? એ વાતનો તપાસ કરો. કારણ કે—પરીક્ષિત
 રાજાને સાત દિવસમાં કલ્યાણ મળ્યું ને તમે તો બહુ દિવસથી
 કથા સાંભળો છો, તેથી તમારું કલ્યાણ થયું કે નહિ ? એમ
 કહ્યું. એટલે પેલા રાજાએ બ્રાહ્મણ જ્યારે કથા વાંચવા બેઠો તે

જામતે પૂછ્યું કે- તું કયા વાંચતાં વૃદ્ધ થયો, હું સાંભળતાં
 સાંભળતાં વૃદ્ધ થયો ને મને કલ્યાણનો નિરધાર જણાતો નથી.
 ને પરીક્ષિત રાજાનું સાત દિવસમાં કલ્યાણ થયું છે ને મારું ન
 થાય. ત્યારે હું સાંભળનાર જોડો કે તું વાંચનાર જોડો, કે
 ભાગવત જોડું. આ વાત મને નકકી કરી આપો. પછે કયા
 વાંચતી થશે એમ રાજાએ કહ્યું એટલે પેલો પ્રાદ્યુષ ઉદાસ
 થઇને પોથી બાંધીને પોતાને ઘેર ગયો. ત્યારે તે પ્રાદ્યુષનો એક
 છોકરો આશરે પંદરેક વર્ષની ઉમરનો હતો. તેણે પૂછ્યું કે-
 તમો ઉદાસી કેમ છો ? ત્યારે તે પ્રાદ્યુષે કહ્યું કે- તું કંઈપણ
 જાણ્યો નહિ ને કેવળ સાધુનાજ અખાડામાં બેસી રહેવા માંડ્યું.
 ને આપણી આ જીમ્મીકા તૂટવા બેઠી કારણ કે- રાજાએ
 આવું પ્રશ્ન પૂછ્યું છે. પછે પેલે છોકરે તે પ્રશ્ન જાણીને તેના
 બાપને કહ્યું કે કંઈ ચિંતા રાખશો નહિ ને સુખે કયા કરવા
 જાએ ને રાજા પૂછે તો તેને એમ કહેજો જે કંઈ ભારે પ્રશ્ન હોય
 તે અમને કહેવું આવું અદ્ય પ્રશ્ન એમાં હું શો ઉત્તર કરું ?
 એ તો મારો છોકરો પણ કરે એમ કહેજો. પછે તે પ્રાદ્યુષ
 બીજાં દહાડે પોથી લઇને કયા વાંચવા ગયો. ત્યારે રાજાએ તે
 પ્રાદ્યુષને અટકાવ્યો ત્યારે તે પ્રાદ્યુષે કહ્યું કે- એવું અદ્ય પ્રશ્ન
 મને શું પૂછે છો ? કંઈક ન્યાય કોમુદીનું અથવા સાંખ્યયોગનું
 અથવા કંઈક બીજું મોટું ભારે પ્રશ્ન હોય તેનો હું ઉત્તર
 કરૂં અને આજ અદ્ય પ્રશ્નનો ઉત્તર તો મારો છોકરો પણ કરે
 એમ તે પ્રાદ્યુષે કહ્યું એટલે રાજા કહે કે- છોકરાને બોલાવો
 એટલે છોકરાને બોલાવ્યો ને રાજાએ તે છોકરાને પૂછ્યું ત્યારે
 છોકરે કહ્યું કે- તમારા દેહ ઉપર પણ ચાર કલોક મારો હુકમ
 ચાલે એવો હુકમ મને આપો ત્યાર પછે એ પ્રશ્નનો ઉત્તર થયે,
 એમ તે છોકરે કહ્યું એટલે રાજાએ પોતાના હાથ અક્ષરથી લખી
 આપ્યું કે- ચાર કલોક તું સ્વતંત્ર રાજા ને તારા તાબામાં હું
 પણ છું. એમ લખી આપ્યું એટલે તે છોકરે કારભારી લોકોને

કહ્યું કે બે વાળમાં મેલા બરીને તથા પાણીના ઢોઢા બરીને આપણા બાગના બંગલામાં તૈયાર કરાવો એમ કહ્યું એટલે કારભારી ઢોઢાએ તે રીતે કર્યું ત્યાર પછે પેલે છોકરે રાજાને હુકમ કર્યો કે આપણ સર્વ મંડળી બાગમાં એકાંતમાં ચાલો ત્યાં આ પ્રશ્નનો ઉત્તર થશે. એમ કહ્યું એટલે તે રાજા પોતાની મંડળીએ સહીત તે બાગમાં ગયા. ત્યાં તે બંગલામાં બે થાંભલાએ બે બે બે બાંધ્યા ને બે બે બે બાંધ્યા થાગ મૂક્યા ને પાણીના ઢોઢા મૂક્યા. પછી પેલે છોકરે રાજાને કહ્યું કે રાજા સારુંબ આ મીઠાઈ જમો ત્યારે રાજા કહે કે તે પાછલ હાથ રખાસીને થાંભલા સાથે બાંધ્યો છે ને હવે શી રીતે જમાય ત્યાર પછી તેના બાપને કહ્યું કે ગિતાજી તમે જમો ત્યારે તેણે પણ તેવી રીતે કહ્યું કે શી રીતે જમું તું છોડે તો જમાય ત્યાર પછે તે છોકરે રાજાને છોડ્યો ને એના બાપને છોડ્યો. પછી સૌ મળીને પાન સોપારી કરવા લાગ્યા. ને મીઠાઈ જમ્યા એટલે છોકરે કહ્યું કે તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર થયો કે નહિ ત્યારે રાજા કહે કે એમાં શી રીતે થયો ત્યારે છોકરે કહ્યું કે મેં સંતસમાગમ કર્યો છે તે સંત એમ વાત કરે છે કે—સાખી

બંધેકુ બંધે મીલે. છુટેકા કેણ ઉપાય

તુલસી કર સોબત નીર બંધવી, તો પગમાં ફેઈ છોડાય.

શાસ્ત્રમાં આ રીતે કહ્યું છે કે બાંધવાને બાંધેલો છોડી શકતો નથી. પણ જો નિર્બંધ મળે તો બાંધવાને છોડે. તેમજ તમે તમારી આબરૂમાં બંધાયલા છો. તે કેવી રીતે તો ફલાણા ફરબારમાં ભાગવતની કથા થાય છે. એમ સૌ જગતમાં આબરૂ વારસે કથા વંચાવે છે પણ કલ્યાણ સાડ નથી વંચાવતા. અને આ મારે બાપ પણ આજીવીકા સાડ ને અમારા પોષણ વારસે કથા કરે છે પણ મોક્ષ સાડ નથી કરતા ને પરીક્ષીત-રાજાને તો સાત દિવસમાં તો મૃત્યુ આવ્યો હતો. ને તેમને નિર્બંધ ને પ્રસરૂપ એવા ઉપદેશા ગુરુ શુકદેવજી મળ્યા હતા. તેથી તેનું કલ્યાણ

મયું છે ને તમે કદયાણુ વાસ્તે જો કયા કરાવેા તેા તમારૂં પણ પરીક્ષીવની પેઠે કદયાણુ થામ એમ કહ્યું. એટલે રાજાએ વાત સાચી માની પછે તે બ્રાહ્મણને અને તેના છોકરાને મેળે આપી ને સરપાલ કર્યો. પછે તે રાજા વગેરે સૌ સોને ઘેર ગયા. પછી પેલી બ્રાહ્મણની આજીવીકા પણ ચાલતી રહી. ને કયા પણ ચાલતી રહી.

તાત્પર્ય

આવી રીતે સંતસમાગમથી બુદ્ધિ વધે છે સત્ત અસતનો વિવેક આવે છે ખરા જોડાની પરીક્ષા થાય છે અસત્યનો ત્યાગ કરી સત્તે માર્ગ ચલાય છે આવી રીતે અનેક શુભેા તેનાથી આવે છે.

મારતા ૪૫ મી.

પંચની વાડી વિષે.

એક શાહુકાર હતો તેણે મહાજન લોકોને કહ્યું કે મહાજન ખાતાનો બાગ છે ને તેમાં ધર્મશાળા પણ છે તે મને બ્રહ્મજોજ વિષ્ણુગાગ એ આદિક સત્કર્મો કરવા માટે મારે કબજે આપો એમ કહ્યું એટલે મહાજન લોકો પંચ ગ્રામીને તેને તે બાગ કબજે આપ્યો પછે તે કબજે લેનાર શાહુકારે તેમાં જઈને વાસ પૂર્યો પછે તેમાં રહેતાં રહેતાં કેટલાક દિવસો બીતી ગયા એટલે પેલા મહાજનવાળા પંચ ગ્રામીને કહ્યું કે તે સત્કર્મ એકે નહિ થયું ને કબજે કરીને બેઠો છું માટે હવે અમારો બાગ ખાલી કરી આપ એમ કહ્યું એટલે તે માણસ એમ જોલ્યો કે આતો મારા બાપદાદાનો બાગ છે તે હું તમને કેમ આપુ ? ત્યારે મહાજન લોકો કહ્યું કે બલો માણસ તને સત્કર્મો કરવા માટે કબજે આપ્યો તેમાં તું હવે અવળું બોલું છું તે તારા ઉપર ફરિયાદ કરશુ ત્યારે તે કહે કે તમારું કોણ

તો મુખે ફરિયાદ કરી એટલે તે મહાજન હોડાને મુખે ફરિયાદ કરી પછે સરકારે તેના ઉપર વારંટ કાઢીને તેને જામીન રાખ્યો એટલે તે આન્યો પછે સરકારે તેની તુલાની લેવા માંડી ત્યારે તે કહે કે મારાજ બાગ છે ત્યારે સરકાર કહે કે તારા શાહીદી પુરાવા, ખત, કાગળ કંઈ છે. ત્યારે તે શાહુકાર કહે કે મારાજ બાપદાદાનું છે તેમાં મારી પાસે શેના ખત પત્ર માર્ગો છે. પછે સરકારે પંચ હોડાને કહ્યું કે તમારા શાહીદી, પુરાવા હોય તો કહો. ત્યારે તે કહે કે અમારે આખું મહાજન સાક્ષીજ છે તો ત્યાર પછી સરકારે ન્યાય તોળ્યો કે મહાજન લોક સાચા છે ને તું એક જુઠા બોલો છું એમ અમારા ધાર્યામાં આવે છે માટે જો તું સાચો હોઈ તો તારા શાહીદી, પુરાવા વગેરે રજુ કર નહીંતો તને કેદ રાખશું હવે આ દ્રષ્ટાંતનું સિદ્ધાંત એ છે કે શુર શિષ્યને સમજાવે છે કે આ જીવ જો છે તે શાહુકાર જોવો છે તેણે મહાજનનું પંચ જો આ જગતમાં મહત્ત્વપણે વ્યાપેલો પંચ મહાભૂત તેનું આ દેહ છે. તે આ જીવાત્માએ આ જગતરૂપ બાગ તેમાં ધર્મશાળામાં દેહ તે સુખાધ્યાન બજન, સંતસમાગમ, બ્રાત્રા, તીર્થ, યજ્ઞ, વ્રત એ આદિક સત્કર્મો કરવા માગી લીધું છે પછે કેટલાક વર્ષ લગી તેમાં રહ્યો અર્થાત આ દેહરૂપી ધર્મશાળામાં ઘરડો થતા લગી રહ્યો પણ સત્કર્મ કંઈ ન થયાં પછે અંત સમયે એટલે મહાજન જો પંચભૂત તેમણે કહ્યું કે અમારો બાગ ને ધર્મશાળા ખાલી કરી આપો ત્યારે આ જીવરૂપી શાહુકાર કહે કે તે તો મારા બાપદાદાનુંજ છે. તેમાં તમને શાનું આપું ત્યારે તે પંચ મહાભૂતરૂપી મહાજને યમરૂપી રાજાને ફરિયાદ કરી ત્યારે તે રાજાએ પોતાના હૃત મોકડીને પોતાની પાસે બોલાવીને કહ્યું કે આ પંચભૂતનું દેહ તે તારી નથી તુંતો નોખો છું ન વચમાંથી શા માટે દબાવી પડ્યો છું જો એ પંચભૂતનો દેહ છે તેને તું પોતાનું સાચી નહીં કરી આપુ અગર એ પંચભૂતને

પાત્ર નહીં આપુ ત્યાં સુધી લખ ચોરાશીરૂપ જેલખાનામાં જનમ મરણરૂપી કેદ લોગવીશ તે કેવી રીતે તો આ ચોરડીમાંથી આ ચોરડી તે શું તો આ દેહને બીજે દેહ એમ જનમ મરણ ટળશે નહીં ને જો એનું અભિમાન તું છોડી દઇને એ પંચ મહાભૂતને સોપી દઇશ તો તને સંમૃતી નહીં થાય એમ યમ રાજાએ તે જીવાત્મારૂપ શાહુકારને કહીને કેદ રાખ્યો તેમ ગુરૂ તે મુમુક્ષુને ઉપદેશ કરે છે કે દેહ ધંદ્રીઓ, અંતઃકરણ તે સરવે પંચ મહાભૂત વગેરેનું છે ને એ દેહાદિક થકી જીવાત્મા નોખો છે તેને પોતાનું સ્વરૂપ, માન ને બ્રહ્મરૂપ માનીને પરબ્રહ્મને ભજ તો જનમ મરણ ટળશે.

તાત્પર્ય

આ જીવ માયાને આધીન થઈને દેહ, ગેહ, નાત, જાત, દેશ, ગામ વગેરેના અભિમાનનો બંધાયો થકો નિરંતર હજારે કલેશને પામે છે. તે જોઈ વચ્ચરાગ્ય કરી વૃત્તી પાછી વાળી પરમેશ્વરમાં જોડાય તો કાળ, માયાના પાસ થકી મુકાય. પણ આ વાતની બહુધા કરીને કોઈને બરોબર ગરજ જેવું જણાતું નથી મુમુક્ષુ હોય તેજ આ વાતને બાણી શકે છે.

વારતા ૪૬ મી

એક ભરવાડ અને વાઘના બચ્ચાની વારતા.

એક ભરવાડ વગડે બકરાં ચારવા ગયો હતો ત્યાં એક વાઘનું બચ્ચું તેના જોવામાં આવ્યું તેથી તે પોતાને ઘેર લાવ્યો ને બકરાંનું દુધ પાઈને મોટું કર્યું પછે તે નિત્યે વગડે બકરાં જોશું ચરવા જાય ને બકરાંની સોબતે કરીને બકરાં જેવુંજ આચરણ કરે. એમ કરતાં તે બચ્ચું મોટું થયું ત્યાર પછે કોઈક દિવસ તે વનમાં બકરાં જોશું ચરવા ગયું હતું. ત્યાં એક નદી ઉપર વાઘે હુકારો કર્યો એટલે સરવે બકરાં નાકાં તે જોશું બચ્ચું

પણ નાસવા લાગ્યું. તેને જોઈને પેલો વાઘ બોલ્યો કે—હું મુખ તું તો મારી નાતનું છે. ને મારાથી શું કરવા નાસે છે. એમ કહીને તેને ઉભું રાખ્યું પછે તેને કહ્યું કે—તું મારી નાતનું છું. ને જો તને પ્રતીતી ન આવતી હોય તો આ પાણીમાં જો. તારું સ્વરૂપ ને મારું સ્વરૂપ એક સરખું મળતું આવે છે કે નહિ. જો મળતું આવતું હોય તો તું મારી નાતનુંજ છું એમ કહ્યું એટલે તેણે પાણીમાં જોયું. ત્યાં તો પોતાનું રૂપ પણ તે વાઘના જેવુંજ દેખાયું, તેને જોઈને તે વાઘનું બચ્ચું આશ્ચર્ય પામી ને પેલા વાઘ ભેળું જવાનો મનમુખો કર્યો. તેને પેલા વાઘે કહ્યું કે—તું આમાંથી આપણે બેને વાસ્તે એક શિકાર લઈ લે. એટલે તે પોતાના ટોળામાંથી એક બકડું લઈને પેલા વાઘ ભેળું તે વાઘનું બચ્ચું જતું રહ્યું.

તાત્પર્ય—

આ વાતમાંના વાઘના બચ્ચાની પેઠે આ જીવ છે તે સત્તા-વાન થતાં નિર્માલ થઈને ચોવીસતત્વ માયાનું ટોળું તેના ભેગો ભળી જઈને દુઃખ પામતો હતો તે જીવને ગુરૂએ સમજાવીને કહ્યું કે—તું તો જીવાત્મા છું. ને ઈંદ્રીઓ અંતઃકરણથી બુદ્ધો છું. ને ચક્રતન્ય છું ને દેહાદિક જડ છે. તે જડ એવાં દેહાદિક ને મુકીને આ જીવ પરમાત્માને પામે છે માટે વાઘની પેઠે એ ટોળાને પોતાનું ન માનવું. એથી પોતાને નોખો માનીને પરમેશ્વરનું ભજન કરવું તો આ જીવની મુક્તિ થાય.

વારતા ૪૭ મી

ભૂતના દષ્ટાંતની.

એક માણસે એક ભૂત સાધ્યો હતો. તે તેને કામ ન બતાવે તો ખાવા તથ્યાર થાય. તેને શોકે કરીને ચિંતામાં તે માણસ દુબળા જેવો દેખાય ને ઉઠાસી કરે. તેને કોઈક અનુભવી

સારો માણસ મળ્યો તેણે તેને પુછ્યું કે—આમ તમારા હેઠના હવાલ કેમ દેખાય છે. ત્યારે તેણે પોતાનું વૃતાંત કહી દેખાડ્યું એટલે તે માણસે તેને એક ઉપાય બતાવ્યો કે—એને મોટી પાલમાં મોકલીને સોગાંઠનો મોટો પાલખીનો ઢાંડો થાય એવડો વાંસ એની પાસે મગાડીને પોતાના બારણામાં ઉસો. રોપાવીને પછે એને એમ આજ્ઞા કરી મુકવી કે—આ વાંસડે ચડવું ને ઉતરવું ને હું બોલાવું તોજ આવવું ત્યાં સુધી વાંસડે ચડ ઉતર કરવું પણ વચમાં ઉભું રહેવું નહિ. એમ પેલે અનુભવી પુરૂષે ઉપાય બતાવ્યો. એટલે તે માણસે તે ભૂત પાસે તેમજ કરાવ્યું એટલે તે માણસ સુખીઓ થયો.

તાત્પર્ય

આ જીવને મન છે તે ભૂતની પેઠે અધર્મના ઘાટ ઘડાવીને કદયાણના મારગ થકી પાડી નાંખે છે વાસ્તે એને ભગવાનની મુરતી રૂપી વાંસડે ચડાવવું તે નખથી શીખા પર્યંત ભગવાનની મુરતીનું ચીંતવન કરાવવું ને તેમાંથી થાકે તો કથા વારતામાં બેડવું. આ રીતે કરવાથી આ જીવને સુખ શાંતિ થશે. ને આમ કર્યા વિના તો આ જીવને દુઃખનો પાર ન આવે તે માટે વિચારીને આજ રીતે કરવું.

વારતા ૪૮ થી.

જય મંગલ હાથીનું દષ્ટાંત.

કોઈક માણસે મુક્તાનંદ સ્વામી પ્રાંત પુછ્યું કે—આ જગતમાં લોકો ભાગવતની સત્યા કરે છે પણ તેણે કરીને કોઈનું કહ્યાણ થતું માલમ પડ્યું નથી. ને પરીક્ષીત રાજાનું તો સાત દીવસમાં કહ્યાણ થયું. ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામીએ દષ્ટાંત દીધું કે—એક રાજાને જય મંગલ નામે એક હાથી હતો. તે હાથીનો એવો પ્રતાપ કે—પોતાની સામે કોઈ ચત્રુ લડવા આવે તો

જયમંગલની સુંદમાં તરવાર આપે ને તે હાથીને પુંજીને પ આગળ કરે. ને જઈને સામા લશ્કરની જોડે લઢાઈ કરે. તે કરીને તેની જીત થાય પછે તે હાથી કાળે કરીને મરીગયો પછે તેના બે દંતુરગ તે રાજાએ રાખી મુક્યા હતા. પછે કોઈ સમયે પોતાના શત્રુને સામે લડવાનો વખત તે રાજાને આવ્યો હતે તેથી તેણે તે દંતુરગને પુંજીને પછે તેની ઉપર તરવાર મુક ને પછે તે શત્રુ સામે લડવા ગયો. તે હારીને આવ્યો પા જીત ન થઈ.

તાત્પર્ય.

આવી રીતે આ જગતમાં સત્યા કરે છે પણ વાંચના શુકદેવજી જેવા જોઈએ ને શ્રોતા જે સાંભળનાર તે પરીક્ષીત જેવા જોઈએ. આવી રીતનું બનાવ હોય તે! જીવનું કલ્યાણ થાય ને તે વિના તો આ દષ્ટાંત દીધું તેમ છે. કેમકે તે રાજાની જીત થતી હતી તે જયમંગલ હાથીને પ્રતાપે થતી હતી. તેમજ પરીક્ષીતનું કલ્યાણ થયું તે પણ શુકદેવજીને જોગે કરીને થયું એમ જાણવું.

વારતા ૪૯ મી.

મોતીબા ગધેડાની વાત.

એક કુંભારને મોતીબા નામે ગધેડા હતો તેના ઉપર નિત્યે નદીમાંથી વાસણ ડરવા તે કુંભાર ધુળ લાવતો એક દીવસ તે કુંભારની સ્ત્રીનું નામ પુંજી હતી. તે પુંજી ઓઝી તેને લઈને ધુળ લેવા નદીમાં ગઈ હતી. ત્યાં વાગે હુંકારો કર્યો. એટલે પેલો ગધેડા કુદકાંઠ કરીને દોરડું તોડી નાંખીને નાશી ગયો. પછે તે ઓઝીએ ઘણો ઉગ્રો હાથ કરીને બાલાવ્યો પણ તે ફરીને આવ્યોજ નહિ.

તાત્પર્ય

છવ છે તે ગધેડાને ઠેકાણે છે તે માયારૂપી ઓછીને હાથ પડીને રાત દહારો સસારના લગડાં ઉપાડ્યા કરે તેમાં કોઈક સદ્ગુરુ મળ્યા તેણે પરમેશ્વરના જ્ઞાનરૂપી હુકારો કર્યો. એટલે માયાના હાથમાંથી મુક્ત થઈ ગયો પછે ફરીવાર માયાના હાથમાં ન આવ્યો.

વારતા ૫૦ મી.

એક હાથી અને હાથણીની વાત.

એક જંગલમાં હાથી બહુ રહેતા તેમાં એક હાથી પોતાની હાથણી સાથે ચરતો ચરતો એક નદી ઉપર આવ્યો ને પાણી પીધુ. પછં ત્યાં સામે કાંઠે એક ખેતર હતું તેમાં મોટા મોટા પારસ એરંડાનાં ઝાડ હતાં. તેને જોઈને પેદી હાથણી પોતાનો વાંસો ઘસવાને માટે દોડી, ત્યારે હાથી બોલ્યો કે—સાખી હેરંડી એરંડ હે, પત દેખી મત દોર, કુંજર ટક્કા જો સહે સોર્વ તરૂં તો ઓર. એ હાથીએ હાથણીને કહ્યું કે—તુ ઉતાવળી જાય છે પણ એનાં મોટાં પાંદડાં જોઈને મોહ ન પામીશ. કારણ કે—એતો એરંડનાં ઝાડ છે તે તારો ઘકકો નહીં ખમે અને હાથીનો ઘકકો ખમે એવાં ઝાડ તો જુદાજ હોય.

તાત્પર્ય

આ જગતમાં જરા ઠાઠ માઠ કરીને માણસ બહાર નીકળે તેને જોઈને અણસમજી હોય તે મોહ પામે છે. ને એમ જાણે જે આ માણસ ખાનદાન હશે. એમ ધારે છે પણ કેટલાક હલકા માણસો બહુધા કરીને ઠાઠ વધારે રાખે છે, અને વળી તેમજ આ જગતમાં શુરુ થઈને ફરે છે. ને વીર વિદ્યાઓ સાથે છે તેથી લોકોને બાધાઓ આપે તથા ગદસ્થના છોકરાંને ઉજ્યણી નાંખે એ આત્મિક ઉપરથી ડાળ કરે. એટલે જગતમાં પુંજાય. પણ

દેહની અંતે સુકિત ન થાય અને સાચા ભગવાનના એકાંતિક સંત હોય તે તો બહુધા કરીને પોતાનું સાધુપણ કાઢી આગળ માલમ પડવા દેતાજ નથી. ને આ જગતને ને જગત સંબંધી પદાર્થોને ખોટા લાણીને તેમાં મોહ નથી પામતાં. એવા સંતની આ જીવને જોળખાણ થાય તો એના જીવનું રૂડું થાય.

વારતા ૫૧ મી.

પાંડવના મજની વાત.

પાંચભાઈ પાંડવોએ મળીને રાજસુયજ્ઞ કર્યો. તેમાંપાકશાળાના અધિપતિ બીમને કર્યા હતા. આરીતે યજ્ઞ થતો હતો તેમાં રૂપિઓ બહુ જમતા હતા. પણ તે જમવે કરીને રૂપિઓ દેહે કરીને પુષ્ટ ન થયા. ને નળના દેહવાળાજ તપસ્વી રહ્યા. તેને જોઈને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેમને સુદિષ્ટરી રાખ્યો પુછ્યું કે—આ આપણા યજ્ઞનું અજ્ઞ જમીને ઋષિ પુષ્ટ કેમ નથી થતા. ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન કહે કે—બીમનો એમને ત્રાસ બહુ છે. શી રીતે તો જમવાનો પાક સારો સ્વાદુ થાય. ત્યારે વધારે જમાય. એવી તો એક રીતજ છે તે સ્વાદુ થાય ત્યારે તે ઋષિઓ વધારે જમે. ને કોઈ દિવસે થોડું સ્વાદુ થાય તો થોડુ જમે. તે જોઈને બીમ ચીડ કરીને ખીજે તેજો ખુટે તો ખીજે ને કહે કે બધું ખાઈ ગયા. ને ખુટાડ્યું. ને ઓછું જમે તોપણ ખીજે ને કહે કે આટલું રંધેલું બગાડ્યું એમ એ ઋષિઓને માથે ત્રાસ છે તેથી પુષ્ટ નથી થતા. ત્યારે સુદિષ્ટરી કહે કે—બીમને કોઈથી કહેવાય તેમ છે નહીં. તેથી હવે એમનો ત્રાસ મટે એવો શો ઉપાય કરવો. ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું કે—એ બીમને સાતવત ઋષિને નોતરું દેવા મોકલો એ ઋષિના આશ્રમમાં જશે. ત્યાં તે ઋષિ ઉપદેશ કરશે. એમ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને

કહ્યું એટલે યુદ્ધિષ્ઠીર રાજાએ ભીમને ભુક્તિ લાવીને કહ્યું કે આપણા યજ્ઞમાં સાતવત રૂપી આવ્યા નથી. માટે તેમને આમંત્રણ કરી બોલાવી લાવો એમ કહ્યું એટલે તે ભીમસેન લે ઋષિને બોલાવવા માટે તેમના આશ્રમ પ્રત્યે જતા હતા. ને તે ઋષિનું આશ્રમ થોડું છેટે રહ્યું એટલે બહુજ દુર્ગંધી આવવા માંડી. એટલે ભીમે વિચાર કર્યો કે—આટલી દુર્ગંધી ક્યાંથી આવતી હશે. ને તે શાની હશે એમ વિચાર કરતાં થોડેક આગળ ગયા. એટલે મોં ઉપર કપડું આડું દેવું પડ્યું. ને રૂપીના આશ્રમ આગળ ગયા ત્યાં તો ઉલક થાય એવી દુર્ગંધી આવવા માંડી. પછે તે ભીમે રૂપીને આગળ જઈને નમસ્કાર કરીને કહ્યું કે—કે રૂપીરાજ આવી દુર્ગંધીમાં આ આશ્રમમાં તમે શી રીતે રહી શકો છો ? ત્યારે તે રૂપી બોલ્યા કે—કે પુણ્યશાળી રાજપુત જે જે કંત કર્યા હોય તે તો તેનેજ લોગવનાં પડે છે. માટે માફ કંત કરેલું મને નડે છે. એમા બીજા દોને દોન દઈએ. ત્યારે ભીમે પુછ્યું કે—એવું તમારે શું કત્ય થયું છે. જેથી તમારે લોગવવું પડ્યું, ત્યારે તે રૂપી કહે કે—કોઈક રાજાનો યજ્ઞ થતો હતો તેમાં હું પાકશાળાનો અધિકારી હતો. તે હું કોઈ વખત પાક બગડે કોઈક વખત ખુટે તેથી રૂપીઓને તીરસ્કાર કરતો હતો તે અપરાધે કરીને મારા મેંદાનોજ સ્વાસ ગંધાય છે. હવે દેહની દુર્ગંધી છે તેને મુઠ્ઠીને ક્યાં જવાય. ત્યારે ભીમે વિચાર્યું કે—હું પણ પાકશાળાનો અધિકારી છું ને મારે પણ રૂપીઓનો અપરાધ થસે. તો મારી પણ આ ગતી થશે એમ પોતાના મનમાં તે વાત સારી પેઠે ઠસાવીને તે રૂપીને બોલાવીને આવ્યા પછે યુદ્ધિષ્ઠીર રાજાને આવીને કહ્યું કે—આ પાકશાળાનું કામ બીજા કોઈને સોંપો. ત્યારે તે કહે કે કેમ બાઈ, શાકારણ પણામાટે ત્યારે ભીમસેને બધી વાત પોતાના બાઈ આગળ કહી બતાવી. ત્યારે યુદ્ધિષ્ઠીર રાજા કહે કે—બગડે સુધરે તેનું કંઈ નહી પણ તે કામ તો તમેજ કરો. પછે પાક બગડે, સુધરે, વધે,

ઘટે તોપણ તે લીમસેન કોઈ દહાડો કંઈપણ ન બોલે એટલે પેલા જમનાર ઋષિઓને સુખ શાંતી થઈ. એ રીતે ચણ પુરે થયો.

તાત્પર્ય.

કોઈક અધિકારને પામીને પણ ગરીબ જીવ ઉપર દયા ન લાવતાં ત્રાસ ન દેખાડવો. કારણકે આવા મોટા રૂપી હતા તેને પણ અપરાધ લોગવવો પડ્યો હતો તો આપણ તો અદ્ય જીવ હોવાથીએ તે સવળું કરતાં આપણું તો અવળું થઈ જાય માટે કોઈ જીવને ત્રાસ થાય એમ તો અધિકારને અંગે ન વરતવું તો ખીન અધિકારે સાધારણ ગ્રહસ્થ હોઈએ તો આ વાત વિચારીને ખીલુંજ જોઈએ એમ નક્કી છે તે વાત સૌ ધારવી.

વારતા પર મી.

લેણદાર ને દેણદાર એ બે પુત્ર વિષે.

એક બ્રાહ્મણ સમર્થ શાહુકાર હતો તે પેલા જન્મને વાયદે લોહિને ધન આપતો હતો તેને ઘેર કોઈક પરદેશી બ્રાહ્મણ રૂપીઆ લેવા આવ્યો તેને રસોઈ કરાવીને જમાડ્યો ને એક ઢાલીએ બેસાડ્યો તેવામાં તે બ્રાહ્મણને બે પુત્ર હતા તેમાં એક મોટો પુત્ર હતો તે પાછ પીંછને ઢાલીએ સુઈ રહે ને નાનો પુત્ર હતો તે ઘરનું કામકાજ કરે. તે પુત્ર સીમમાંથી લાકડાંના ભારે લઈ આવીને ઘરમાં નાખે તેને પેલા પરદેશી બ્રાહ્મણે પુછ્યું કે—તમે કોણ છો ત્યારે તે પુત્ર હોં કે હું આ બ્રાહ્મણનો છેકરો છું ત્યારે તે પરદેશી બ્રાહ્મણ પેલા શાહુકાર બ્રાહ્મણ પત્યે બોલ્યો. કે—આ તમારે ઘેર અન્યાય કેમ છે કારણકે એક છેકરો ખોઈ પીંછને મોજ માણે છે ને એકની પાસે નીચી ટેલ લાકડાંના ભારા મંગાવો છો એ તમારે ઘટતું નથી. કારણ કે તમે મોટા શાહુકાર થઈને પુત્રની પાસે આકરના જેવી નીચ ટેલ ઠરાવો છો તે અબુકત્ત છે. તારે તે શાહુકાર બ્રાહ્મણ પરદેશી

પ્રાણી પ્રત્યે બોલ્યો કે તે નાના છોકરાને પુછે. કે આ અન્યાય
 કેમ ચાલે છે એ રીતે બધી વીગત પાડીને પુછ્યો તેનો જવાબ
 મળ્યો. ત્યારે તે પરદેશી પ્રાણી લાકડાં લાવનાર નાના પુત્રને
 પુછ્યું કે ત્યારે તે પુત્ર બોલ્યો કે અમો બે ભાઈ છીએ ને
 લેણુ દેણુના સંબંધવાળા છીએ કારણકે—મારો ભાઈ મારા બાપ
 પાસે પૂર્વેનો લેણુદાર છે ને હું મારા બાપનો પૂર્વેનો દેણુદાર
 છું તે એમનું દેવું વળે તેટલા માટે હું એમના ઉતરેલાં, જુનાં,
 ફાટાંતુટાં, વસ્ત્ર પેરીને એમની ટેલ કરું છું તે ટેલ કરતાં કરતાં
 હવે એનું દેવું વાળી ચુક્યો છું. તે હવે હું કાલ સવારે ભાગેળ
 ઉપર લોટો લઈ જઈશ ત્યાં બે પાડા વડસે. તેમાં હું પીલધને
 મરી જઈશ ને મારો ભાઈ મારા બાપ પાસે પૂર્વેનો લેણુદાર છે
 તેથી બેડો બેડો મોજ માણુ છે તે એમનું લેણુદેણુ ચુકતે હીસાબે
 પુરું થઈ જશે એટલે એમનો બાપ દીકરાનો સંબંધ મટી જશે
 ને જેનાં જેવાં કર્મ ને અનુસાર સુખ દુઃખને ભોગવશે આટલી
 વાત કરીને તે છોકરો જમવા ગયો ને પેલો પ્રાણી સુધર્યો
 પછે બીજો દીવસ થયો એટલે પેલો છોકરો લોટો લઈને ભાગેળ
 ઉપર ગયો ત્યાં બે પાડાની લડાઈ વચ્ચે આવી ગયો તેથી તે
 મૃત્યુંને પામ્યો આ રીતનું નાચને જોઈને પદેરશી પ્રાણી
 ચમકી ગયો ને બીવા લાગ્યો ત્યારપછે તે છોકરાને બાળીઆવીને
 પેલા શાહુકાર પ્રાણી પેલા પરદેશી પ્રાણીને કહ્યું કે—હવે
 તમારે પેલા જન્મને વાયદે જેટલા રૂપીઆ લેવા હોય તેટલા
 માગીદ્યો હું આપું ત્યારે તે પરદેશી પ્રાણી બોલ્યો કે—મારે
 તમારા રૂપીઆ નથી લેવા કારણકે તમારા રૂપીઆ લઈને પાછા
 બ્યાજે સહીત ભરાપુરા આપવાં પડે તે જહુ કઠણ પડે કેની
 પેટે તો આ કોઈક દેણુદાર તમારો પુત્ર થઈને તમારું દેવું
 પુરું કરીને ચાલ્યો ગયો. તેમજ મારે પણ થવું પડે માટે એ
 રૂપીઆ નથી જોઈતા એમ કહીને રબ માગીને ચાલ્યો ગયો.

તાત્પર્ય

આ ઉપરથી એમ સમજવું કે જે માળાપને પેટ જન્મ લીધો હોય તેની તાબેદારી ખરેખરી કરવી. ને તે માળાપોને રાજ કરી આશીર્વાદ પામવો. તોજ તેના રેણુ થકી છુટીએ પણ તે વીના ખીજે કાંઈ આપણાથી તે માળાપનો બદલો વળે તેમ નથી અને વળી તેજ રીતે પરમેશ્વરનો પણ બદલો આપણા થકી વળે તેમ નથી કારણકે દેવતાને દુર્લભ એવો આ મનુષ્યનો દેહ તે ભગવાને દયા કરીને આપણને આપ્યો છે. ને હવે જે આપણુ એ ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે નહીં ચાલીએ તો એ જેવું શું ખીજું ભુંડું કેમકે કરો જે કલ્પ આપણે ન જાણ્યું કેવાય. અર્થાત્ કર્તવ્યની ટહેવાઈએ શાથી કે આ જગતમાં દાકતર વીગેરે વધદો, માણસોનો હાથ પગ વીગેરે ભાંગ્યો હોય તો તેને સાજો કરે છે એટલે તે વધદિનું પેલો માણસ જીવતા સુધી શુણ્ણ મુકતો નથી ને પરમેશ્વરે તો દયા કરીને આપું ભરીપુર સાજો સમું મનુષ્યનો દેહ સર્વે અંગોએ સમપુરણુ આપ્યું છે પણ આંધળા લુલા કે બહેરા, ડુંઠા કર્યા નથી હવે તેના શુણ્ણ જો ન માનીએ તો એ જેવું કોઈ પાતક નથી એમ જાણીને નિરંતર ભગવાનનાં વચનમાં કહેવું પણ કનધની ન થવું.

વાર્તા ૫૩ મી.

મનુષ્યના વિશ્વાસ ઉપર

જગતમાં એમ કહેવાય છે કે આતો વીસવસાનું માણસ છે તે વીસવસા કહેવા સારૂ આ વાર્તા પશુને દષ્ટાંતે કરીને કહીએ છીએ ડાહ્યા મનુષ્ય હોય તેમણે નીચે દર્શાવેલા શ્લોકને અનુસારે જાણવું.

સિંહાદેકં ચક્રાદેકં શિક્ષેથત્વારિ હુકુદાત્,
વાય સાત્પ ચ ક્ષેરુચપત્ સુનસીળિ શિગર્દભાત્.

અર્થ:—ડાહ્યા માણસે સિંહ અને બગલા પાસેથી એકેકે શુભ કુકડા પાસેથી ચાર શુભ, કાગડા પાસેથી પાંચ શુભ, કુતરા પાસેથી છ શુભ અને ગધેડા પાસેથી ત્રણ શુભ શીખવા યોગ્ય છે સિંહનો શુભ કહે છે. શ્લોક

મમ્મતં કાર્યમસ્યંવા તન્નર કર્તુમિચ્છતિ,
સર્વાન્મેમ તત્કાર્યં સિંહાદેકં પ્રચક્ષતે.

હવે સિંહ પાસેથી એક શુભ લેવો તે બતાવે છે જેમ સિંહ નાનું અથવા મોટું કામ કરવું હોય તો દ્રઢતા અને હિંમત રાખીને કરે છે તેમ મોટું અથવા નાનું કાર્ય પુરૂષે કરવા માંડવું તે બધા પ્રકારે ધર્મ તથા દ્રઢતા પુર્વક કરવું આ શુભ સિંહનો લેવો.

હવે બગલાનો શુભ કહે છે. શ્લોક

ઈન્દ્રિયાણિ ચ સંયમ્ય વક્વત્ પંડિતો જરઃ
દેશકાલબલં જ્ઞાત્વા સર્વં કાર્યાણિ જ્ઞાધયેત્.

અર્થ:—પંડિત પુરૂષે ઈન્દ્રિયોને નિયમમાં રાખીને દેશ, કાળ, અને જગતે જાણીને સર્વ કાર્ય બગલાની પેઠે સાંધવાં આ શુભ એક બગલા પાસેથી લેવો. શ્લોક

મત્યુત્થાનં ચ યુદ્ધં ચ મંચિભાગં ચ વંધુષ,
સ્વયમા ક્રમ્યશુક્રતં શિક્ષેચત્વારી કુકુરાત્.

અર્થ:—યોગ્ય સમયે જાગવું લડવામાં ઉલોગી રહેવું પોતાના બંધુઓને યોગ્ય વિભાજ આપવા અને પોતે શ્રમ લઈ ચારે કોરે ફરી એકઠું કરેલું અન્ન ખીજાને માથે રાખી જમવું આ ચાર શુભ ડાહ્યા માણસે કુકડા પાસેથી લેવા. હવે કાગડાનો શુભ કહે છે. શ્લોક

ગૃહમધુન વિરત્વં કાલે કાલે ચ સંગ્રહમ.
અમસતમ વિખાસં પંચશિક્ષેચ્ચ વાયસાત્

અર્થ:—છાંતું મધ્યિન, ધધિંતા સમયે સમયે બક્ષનો સંચડ કરવો; સાવધપણું રાખવું. અને કોઈનો વિશ્વાસ ન કરવો. એ પાંચ ગુણ ડાહ્યા માણસે કાગડા પાસે શીખવા.

હવે કુતરાના ગુણ કહે છે. શ્લોક

बन्हाशी स्वल्प संतुष्टः सन्निद्रो लघुचेतनः

स्वामि भक्तच भुरच बहे ते ज्ञान गुणाः

અર્થ:—કોઈ સમયે મળે ઘણું ખાવું કોઈ સમયે થોડું પ્રાપ્ત થાય તો તેથી પણ સંતોષ રાખવો ઘણી નિદ્ર છતાં પ્રાપ્ત થાય તો તટકાળ જાગી સચેત થવું પોતાના પાગકની તન મનથી સેવા બબલવવી અને લડવાને સમયે સૂરતા રાખવી આ છો ગુણ ડાહ્યા માણસે કુતરા પાસેથી શીખવા.

હવે ગધેડાના ગુણ કહે છે શ્લોક

सुभ्रांतोऽपि वहेद्वारं शतौष्णे न चपश्यति,

सतुष्ट्यरते नित्यं त्रीणि सिद्धमश्न गदंभान्

અર્થ:—ઘણો થોક લાગવા છતાં બારનું વહન કરવું અને ટાઢ તડકો પણ સહન કરવો ને નિરંતર સંતોષ રાખી વીચરવું આ ત્રણ ગુણ સુર માણસે ગધેડા પાસેથી શીખવા.

તાત્પર્ય

य एतान् वीक्षती गुणानां चरिष्यति माम्ब,

कार्यामिस्था सुसर्वासु अजेयः समविष्यति.

હવે આ ઉપરના ગુણો પશુમાં છે તો તે પશુઓ શાસ્ત્રમાં જખાઈ ગયાં ને ગુણ વિનાનાં જેમ મનુષ્યો તે પશુના પાડમાં પથ્થે ન આવ્યાં તે ઉપર મોટા પુરુષનું વચન છે કે:—

વ્યાસે (વાલ્મીકિ) વખાણ્યાં વાંદરાંને વ્યાસે વજાણ્યા પશુપાળ

નિષ્કુળાનંદ કહે મનુષ્ય સર્વે ન આવા પશુને પાઠ

આ રીતે બીજા શાસ્ત્રોમાં પણ ઘણાંક વચનો છે તે વિચારી
જેવાથી માલુમ પડી આવશે.

વારતા ૫૪ મી

અંદ્રકાંત મણીનું દ્રષ્ટાંત

કોઈક વખતે માન સરોવરમાં હંસ આકાશ માર્ગે ઉડીને
જતો હતો તે કોઈક વગડામાં સાડા ઝાડ જોઈને તે ઉપર બેઠો
હતો તેના સમીપે એક ખેતર હતું તેમાં ઝાળીગડાના વેલા હતા
તેણે એક ફળ પાકેલું હતું તે જોયું એટલે તે હંસને ખાવાની
લાલચ થવાથી તે ઝાળીગડામાં ચાંચ મારી એટલે તેની ચાંચમાં
માનસરોવરની પાળેથી ચાંચને ઘસવે કરીને મણી ચોટી રહેતો
હતો તે પેલા કાલીગડામાં પડી ગયો પછે થોડું ફળ ખાઈને
તે હંસ પોતાને માર્ગે ચાડ્યો ગયો ને ફળ કોઈક વગડામાં
બકરી ચારનાર ભરવાડ હતો તેને હાથ આવ્યો એટલે તે ફળ
તે ભરવાડે લઈને ખાવા માંડ્યું એટલે તેમાંથી મણી નીકળ્યો
તેને જોઈને તેણે એમ જણ્યું કે આ પથરો સારો છે તેને આ
મારી સારી બકરીના કોટમાં બાંધીશ એમ ધારી ઘેર લાવીને
એક દોરડીમાં બીજા પત્થરના મણકા લેગો એને પણ પરાવીને
બકરીનાં ગળામાં બાંધ્યો પછે તે ભરવાડ નીત્યે બકરાં ચારવા
જતો તે ચારીને એક દીવસ સાંજરે પોતાને ઘેર આવતો હતો
તેને માર્ગમાં એક શેડીઓ મળ્યો તેણે પેલો મણી દીઠો એટલે
તે શેડે વીચાર કર્યો કે આ બકરીના કોટમાં નંગ છે તે પાંચ
દસ રૂપીઆની કીંમતવાળું માલમ પડે છે તેને ભરવાડ પાશે
માગીસ તો નહીં આપે ને જો એ બકરી વેચાતી લઈશ તો
તે લેયું એ નંગ આપશે એમ ધારીને તે વાણીએ તે ભરવાડને
ઠણું કે મારે એક બકરી જોઈએ છીએ તે આપશો ત્યારે તે
ભરવાડ કહે કે આટલા બકરાંમાંથી તમારે ગમે તેવી બકરી લઈ

જાવ એમ કહ્યું એટલે પેલે શેઠીએ તેજ બકરી બતાવી. તો તે ભરવાડ કહે કે આ બકરી તો બહુ સારી છે માટે એતું વધારે મુલ આપવું પડશે. માટે એથી બીજી લ્યો. ત્યારે તે શેઠ કહે કે એજ બકરીના તું કહીશ તેટલા રૂપીઆ આપીશ પણ એ બકરી લઈ જઈશ. એમ કહ્યું એટલે તે ભરવાડ કહે કે એના તો પાંચ રૂપીઆ લઈશ. ત્યારે તે શેઠ કહે કે પાંચ લે. એમ કહીને પાંચ રૂપીઆ આપા ને બકરી લઈ ચાલ્યો એટલે પેલો ભરવાડ કહે કે જિભા રહો ઘરેણું છોડી લેવા દો. ત્યારે તે વાણીઓ કહે કે એતો બકરી ભેળું આવી ગયું તે હવે નહિ છોડવા હઉં ત્યારે ભરવાડ કહેકે બકરી વેચી પણ ઘરાણું વેચ્યું નથી. માટે ઘરેણું તને નહિ આપું ત્યારે તે વાણીઓ કહે કે લે છોડો રૂપીઓ પણ ઘરેણું છોડું તો મને અપશુકન થાય એમ કહીને એક રૂપીઓ વધારે આપીને બકરી ઘેર લઈ ગયો. પછે તેની કોટેથી પેલો મણી કહાડી લઈને તે બકરી બીજાને વેચાતી આપી લીધી ને પેલો મણી લઈને કોષક મોટા શહેરમાં જઈને અવેરીની દુકાને બતાવ્યો એટલે તેણે કીંમત કરીને કહ્યું કે—સો રૂપીઆ મળશે તમારે આપવો હોયતો રૂપીઆ લ્યો. એમ કહ્યું એટલે તે વાણીએ વિચાર્યું કે—છ રૂપીએ સો રૂપીઆ મળે છે. હવે શા વાસ્તે નહિ આપીએ એમ મનમાં વિચાર કરી તે વાણીએ મણી આપી ને સો રૂપીઆ લઈને પોતાને ઘેર ગયો ત્યારપછે તે નંગ લેનાર અવેરીએ મુંઝાઈ જેવા શહેરમાં જઈને મોટી દુકાનવાળા અવેરીને તે નંગ બતાવ્યો એટલે તેણે તે મણીની એક લાખ રૂપીઆ કીંમત કરીને કહ્યું કે લાખ રૂપીઆ મળશે. એમ કહ્યું એટલે તેણે બહુ લાલ મળ્યો એમ ધારીને તે મણી આપીને લાખ રૂપીઆ લઈને પોતાને ઘેર ગયો ત્યારપછે એ મોટા અવેરીએ તેથી મોટા શહેરમાં જઈને મોટા અવેરીને બતાવ્યો ત્યારે તે હીરાની કરોડો રૂપીઆ કીંમત થઈ પછે તે અવેરીએ કરોડો રૂપીઆ આપીને તે મણી લીધો. તેણે વળી વિલાયત જેવા

મોટા દેશોમાં કોઈક મોટો જબરો વેપારી હશે તેને ખતાવ્યો
 એટલે તે વેપારીનો છોકરો ઘેર હતો તેનો બાપ પરદેશ ગયો
 હતો તે છોકરાને યર્થાથ કીંમત કરવાની બુદ્ધિ નહોતી તેથી
 છોકરાથી કીંમત ન થઈ શકી એટલે છોકરે તે વેપારીને કહ્યું
 તમારે આ નંગ આપવું છે ત્યારે તે કહે કે હા ત્યારે તે છોકરો
 કહે કે દહાડો ઉગે ત્યાંથી દહાડો આથમે ત્યાં સુધી ધન લેતું
 એ રીતે ત્રણ દીવસ મારા ખજાનામાંથી તું તારા હાથે જેટલા
 રૂપીઆ લેવા હોય તેટલા લે એટલી કીંમત હું તને આપું છું
 એટલે પેલો જવેરી રાજી થયોને પેલું નંગ આપીને રૂપીઆ
 લેવા માંડ્યા એટલે પેલા શેડીઆ ઉપર તેમના ભાઈબંધાએ
 કાગળ લખવા માંડ્યો કે તમારો છોકરો ગાંડો થયો છે તેણે
 તમારો ખજાનો લુટાવી દેવા માંડ્યો ને જરાક નાનું સરખું
 ચણા જેવડું એક નંગ લીધું તેમાં તમારી સમ્રધિ બધી આપી
 દીધી. એવા એવા કાગળો પાંચ પચીસ ગયા તેને વાંચી જાણી
 ને નિચાર કર્યો કે મારો છોકરો ડાહ્યો છે તે છેનરાય એવા
 નથી પણ દેવની ગતી ન્યારી છે કદાપી દૈવ વાંછા હોય તો એ
 પુત્રનો પણ શો વાંક એમ જ્ઞાને કરીને સ્થિર બુદ્ધિ રાખી
 પોતાનું કાર્ય થઈ રહ્યું એટલે હજારો રૂપીઆનો માલ ભરાવીને
 પોતાના દેશપર વળ્યો. પોતાનું ગામ થોડેક છેદું રહ્યું એટલે
 આગળથી ખબર મછવાવાળાએ કહી કે—ફલાણા ફલાણા નગર
 શેડીઆ આવ્યા. એવી વાત રાજાને કાને આવી એટલે રાજાએ
 તોપો છોડાવીને તે શેડીઆને આનંદ આપ્યો. પછે તે શેડીઆ
 પોતાને ઘેર આવ્યો સૌ લોકો ભાઈબંધ દોસ્ત મળવા આવ્યા
 તે પણ સૌ સૌને ઘેર ગયા પછે એક દીવસ સુખ ચેનમાં તે શેઠ
 બેઠો હતો. તે વખતે પોતાના પુત્રને બોલાવ્યો ને કહ્યું કે હું
 ગયા પછે તે કેટલો વેપાર કર્યો ને સી સી રકમ કમાયો તે
 મને ખતારો એમ કહ્યું એટલે તે છોકરે તે લીધેલું નંગ પોતાનો
 પટારો ઉઘાડીને માંહી એક પેટી હતી તેમાં સોનાના ડાળલામાં

મુક્યું હતું તે નંગ પોતાના પિતાના હાથમાં આપ્યું તેને જોઈ ને પેલો નગર શેડીઓ વીચાર કરવા લાગ્યો કે આ નંગ તો અમુલ્ય છે પણ એની કીંમત થઈ શકે તેમ નથી એમ ધારીને પોતાના પુત્રને પુછ્યું કે આની કેટલી કિંમત આપી ત્યારે તે છોકરો બોલ્યો કે—આપણા ઘરની જેટલી સમ્રધિ હતી તેટલી બધી આપી લીધી છે ને પૈસા દાગીના વીગેરે કંઈપણ ઘરમાં નથી આ રીતનાં વચન સાંભળીને તે શેડીઓ માથું ડોલાવવા મંડ્યો ને એમ બોલ્યો કે આપડી આ શહેરમાં ક્યાં ધીર ન હોતી જે એ બીચારા ગરીબને છેતરી લીધો એતો આપણું કામ નહિ કારણકે પરમેશ્વર અસત્ય ચાલનાર ઉપર રાજ થતા નથી ને આખરે કામ કરતું ઘટતું નથી એમ કહીને ઠપકો દઈને કહ્યું કે આ વાત કોઈને કહીશ નહિ નહિતર આપણી લોકમાં આખરે જશે એમ કહી પછે જેમ હતો તેમ તે મણી ઠેકાણે મુકાવ્યો પછે જ્યારે સરહત્તુમાં માણેકઠારિ પુનમ આવી તે દિવસ તે નગર શેડીએ પોતાના પુત્રને કહ્યું કે મને એ મણીની જેટલી પરિક્ષા છે તેટલી હું તને બતાડી દઉં માટે તે મણી મારી પાસે લાવ પછે તે છોકરો મણી લાવ્યો પછે પોતાની હવેલીની અગાત્રીમાં તે મણીને એક મોટો સોનાનો થાળ લાવી તેમાં તે મણીને મુક્યો પછે એક જગ્યાએ બેઠા ત્યારપછે થોડીવાર લાગી એટલે મધરાત્રી થઈ તેથી ચંદ્રમા બરાબર માથે આવ્યો એટલે તે મણીને સમસુત્ર ડીરણો થઈ તેથી મણીની ડીરણ અને ચંદ્રમાની ડીરણ એક થઈ એટલે મુસળધાર સોનાનો વરસાદ થયો તેણે કરીને આખી અગાસીમાં ફેરડો મણુ સોનું વરસી અગાસી ભરાઈ ગઈ પછે ચંદ્રમા થોડેક ખસી ગયો એટલે સોનાની વૃષ્ટી બંધ પડી ત્યારપછી તે સોનું કાપીકાપીને બધા ખજાના રૂપીએ ભર્યા હતા તે સર્વ નરહમ સોને ભરાઈ ગયા. પછે તે નગર શેડે પોતાના પુત્રને કહ્યું કે આટલું દર સરહપુનમે નીકળશે એટલી મને કીંમત છે પણ

એથી ઉપરાંત મારીવતી કીંમત માત્ર એમ નથી તેને સાંભળીને પેલો છોકરો માહા આશ્ચર્ય પામી ગયો આ રીતે છ ફ્લીએ થતિ દર સરહમુનમે સોનાનો વરસાદ વરસે ત્યાં પર્યંત તેજ નંગની કીંમત થઇ તે જેવી જેની બુદ્ધિ તેવી તેણે કીંમત કરી પણ ચથાર્થ કીંમત ન થઇ, તેની પેઠે જેમ, સમુદ્ર અપાર છે તેમાં કીડી, મંકોડી, ચરકલાં, થી લઇને તે હાથી પર્યંત પાણી પીએ અને જળમાં રહેનાર જીવ પોરાથી લઇને તે તિમ્મીંગીલ-ગીલને એવા મોટા મગરમછ હજાર હજાર ગઉનાં લાંબા જના-વરો સમુદ્રમાં રહે છે પણ તે સમુદ્રના પારને પામતા નથી ને વળી આકાશને વિષે મછરથી તે ગરૂડ સુધી એ સર્વે આકાશમાં ઉડે છે પણ તે આકાશનો પાર પામતા નથી. તેમ ભગવાન અપાર છે એના મહિમાનો પાર કોઇથી પમાતો નથી કહ્યું છે કે

જેને શેષ સહસ્ર મુખ ગાય. નિગમ નેતી કહેરે લોલ
એરીતે ભગવાનના મહિમાના પારને કોઇ પામતા નથી જેમ મણીની કીંમત પુરેપુરી ન થઇ તેમ જે ભગવાન છે તેવા પુરેપુરા સમ-જાતા નથી એટલે આ જીવની એ પરમેશ્વરના વચનની પ્રતિતી આવતી નથી તેથી જગતમાં જેટલા મત પાંથો છે. તે એકબીજાનાં મતને ખોટા કરીને પોતાનો મત સ્થાપન કરે છે. એ સર્વે બુલેલા છે પણ ખરો મત કોઇને બાણમાં આવતો નથી તેથી એક બીજાની નિંદા કરે છે. તેની બુદ્ધિ વ્યવહારીક બાણવી પણ જીવમાં જન્મ મરણ મટે એવાં ઉપદેશ કરતાં એમને ન આવડે આ રીતે ઘણાક સંપ્રદાયવાળા એક બીજાને તાણાતાણ કરી મરી ગયા તે જગત આખું બાણ છે.

તાર્થ

આ ઉપરથી એમ સમજવું કે અનાદી શાસ્ત્રોનો મત હોય તેમ તેને અનુસારે જે આચાર્ય ઉપદેશ કરતા હોય તેને યોગીજીને શરણે થવું ને તેના આશ્રિત થઇને કેવળ પોતાને મોક્ષનેજ અર્થે જે જે સાધનો કરવાં તેમાં ફજાની ઇચ્છામાં

ત્યાગ કરીને કરવાને આગળ અદ્રકાન્તમણીનું દ્રષ્ટાંત દીધું તેવો ભગવાનનો મહીમા સમજીને નિર્દોષ બુદ્ધીએ ભગવાનને બજવા.

વારતા ૫૫ મી.

એ તપસ્વીઓની વાત.

એક રાજા વૃધવસ્થામાં પોતાના પુત્રને રાજગાદી સોંપીને પોતે વનમાં તપ કરવા ગયો હતો. તેને એક બીજો તપસ્વી મળ્યો. તે બે જણ ગંગાને કિનારે એક મોટા ઋષિનો પવિત્ર આશ્રમ હતો. ત્યાં તે બે જણ એકઠા મળીને રહેતા હતા. એમ કરતાં કોઈક દિવસ પેલોરાજા તપ કરતો હતો તેણે પેલા બીજાને પુછ્યું કે તમે શી ઇચ્છાએ કરીને તપ કરાઓ. ને તમારે શી પ્રાપ્તિ પામવી છે. ત્યારે તપસ્વી બોલ્યો કે મારે તો રાજા બને એ છીએ માટે તપ કરું છું. તે સાંભળીને તપસ્વી થએલો જે રાજા તે બોલ્યો કે તું દાખડો બહુ કરીને અદ્ય કળને ઇચ્છું છું- કેની પેઠે તો એક બાવો કોઈક ગામમાં રહેતો હતો. તે એક બાગોળમાં છાણ મેળવતો હતો. તેવામાં રાજાની સ્વારી આવી તેને જોઈને કોઈક માણસે કહ્યું કે સાધુરામ છાણ ભેગું કર્યા કરો છો તે કરતાં રાજાની આગળ જઈને ઉભા રહો અને રાજા તમને કહે કે માગો ત્યારે તમે માગી લેજો રાજા ખુશી થશે તો તમને જે જોઈતું હશે તે આપશે તે સાંભળીને તે બાવો રાજાની સામે જઈને ઉભો રહ્યો એટલે તે રાજા હાથીને હોદ્દે બેસી એક સલામ કરીને રાજા બોલ્યો કે બાવાજી મહારાજ કૃત્ય જોઈતા હોય સો માંગો એટલે બાવાજી બોલ્યા કે સાલ્વી રંડીયું ચારે બાગોળનું છાણ લઈ જાય છે તે હું એકલો લઉં એમ કહ્યું એટલે તે રાજાએ તેને હુકમ કરી દીધો આજ રીતે તું પણ તપ કરીને છાણ શા સારૂ માગો છો એમ કહીને કહ્યું કે લે હું તને ચીઠી કરી આપુ તેણે કરીને એક રાજા મારો શિષ્ય

છે. તે તને અડધુ રાજ્ય આપશે. પણ રાજગાદીને પામીને તુરત આવો આવો વેષ રાખી મને મળી જજે. આટલું વચન મારું જરૂર માનજે એમ કહ્યું એટલે તે તપસ્વી સજી થયોને તે ચીઠી લઈને ચાલ્યો. તે માર્ગે પુછતો પુછતો થોડાક દીવસમાં તે રાજની પાસે પહોંચી ગયો ને જઈને તે રાજને પેલી ચીઠી આપી તેને વાંચીને પેલે રાજએ વીચારી જોયું ત્યાં તો પોતાના આપના હાથની ચીઠી તેના જાણવામાં આવી સાથી કે તેમાં મુદ્દાની નિશાનીઓ આપેલી હતી તેથી તેને ખબર પડી ત્યારપછી તે રાજએ તેને અડધુ રાજ આપી ગાદીએ બેસાડી તેની દુવાઈ અડધા રાજ્યમાં ફેરવાવીને ભારે ભારે વસ્ત્ર, ઘરેણું, તથા છત્ર ચમર વીગેરે ઘણીક પ્રકારની સાઈબીઓ લોગવવા લાગ્યો ત્યાર પછે પેલા તપસ્વીની વાત યાદ આવી તેથી તેણે મનમાં એમ ધાર્યું કે ગમે તેમ થાય પણ નકડી મારે તે તપસ્વી પાસે જઈ આવવું કારણકે આખો જન્મારો તપ કરીને ખીજે જન્મે જો રાજ મળનાર હોય તો મળત પણ તેનો કાંઈ નિરધાર નોતો ને આતો એ તપસ્વીના વચનથી રાજ્ય મળ્યું છે તો હવે એનું વચન કેમ લોપાય એમ ધારીને ત્યાં જવાનો મનસુખો કરવા લાગ્યો પણ લાજ આવી સાથી કે રાજ થઈને પાછું રૂપીનો વેશ લેવો તે કેમ થાય એમ લાજ પામીને એમ નિશ્ચય કર્યો કે રાત્રે નીકળી જવું આ રીતે વિચાર કરીને રાત્રે પોતાના દરબાર માંથી નીકળીને ચાલ્યો તે ગામને દરવાજે આવ્યો ત્યાંતો પોતાનો દીવાન બગતી મસાલે ગામડાંમાંથી પાંચ પચીસ માણસો સાથે આવતો જોઈને એમ ધાર્યું કે જો મને ઓળખશે તો મારી લાજ જશે. આવું વિચારીને દરવાજાની પાસે એક મોટી ખાઈ ખોદેલી હતી તેમાં એક પાસે લોકોએ ગોરમટી ખોદી ઉડી આડી બખોલ પાડી હતી તેમાં જઈ તે સંતાઈ ગયો તેવામાં એક ઊંટ મરી ગયેલો હતો તેને નીચ લોકો તાણી લાવી તેમાં તે ઊંટને નાખ્યો તે ઊંટ પેલી બખોલના મોંઢા ઉપર ઢાંકણું દેવાઈ

ગયું અને સભા મહી રહી ગયો. એટલે બુધે પાઠવા માંડ્યો. પણ નબળી જગોએ કોણ હોય તે બુધ સાંભળે ત્યારપછી તે ભાંટને રાત્રે શીયાળીઆ તથા કુતરાંએ મળીને ફાડવા માંડ્યું. ને અંદરથી સડવા માંડ્યું તેની ગંધથી માથું ફાટી જાય તેવું હતું તે સર્વે તે રાત્રા બનેલા તપસ્વીએ સહન કરી આ રીતે દસ બાર હહાડા વોતી ગયા ત્યાં સુધી બુધે તરશે માંડી બેસી રહેવું પડ્યું. પછે થોડુંક બાકું પડ્યું તે પેલામાં થઇને પેલા તપસ્વી રાત્રા થએલો હતો તે તેરમે દીવસે નીકળ્યો. પછે આલતાં આલતાં ગંગાને કિનારે પેલા આશ્રમમાં જઇને તે પેલા તપસ્વીને મળ્યો. ત્યારે તેણે પુછ્યું કે મારા શિષ્યે તમને શબ્દ આપ્યું કે ન આપ્યું તેની હકીકત કહો. ત્યારે તેણે સર્વે વાત માંડીને કહી ને વળી એમ કહ્યું કે બાર દીવસ મેં રાત્રા કર્યું તો તેર દીવસ નરક ભોગવવું પડ્યું. હવે મારે રાત્રા કરવું નથી. ત્યારે તપસ્વી કહે કે કારણ શું છે કે નહિ રાત્રા કરે ત્યારે તે કહે કે થોડાકમાં માટલું બધું દુઃખ પડ્યું. તો જે આખો જન્મારો મરણ પર્યંત રાત્રા કરશે તેને નરક ધોરાશી ભોગવતા અંત નહિ આવે ને અપાર દુઃખ ભોગવવાં પડશે. માટે મારે તો હવે રાત્રા નથી કરવું ને આજથી હું તમારો શિષ્ય ને તમે મારા ગુરૂ ને તમે જેમ કહેશો તેમજ હું કરીશ. એમ કહ્યું એટલે તે તપસ્વીએ ભગવાન ભજવાને ઉપદેશ કર્યો. પછી તેણે ભગવાન ભજવા માંડ્યાં. આ રીતે તે બે જાણુ ભગવાનને સજી ભગવાનના ધામમાં પહોંચ્યા.

તાત્પર્ય.

ઉપર લખેલી વાતને વિચારીને સુમુક્ષુ હોય તેણે ભગવાન ભજવા. તે કેવળી પોતાના કલ્યાણને અર્થેજ ભજવા. પણ કોઇ દુશ્મની ઇચ્છા ન રાખવી કારણ કે દુશ્મ પામવાની ઇચ્છા રાખે ત્યારે દુશ્મને જન્મ લેવો પડે. ને જન્મ લીધા વિના દુશ્મને શી રીતેભોગવવું. માટે દુશ્મ ભોગવવા સારૂ જન્મ લેવો પડે છે. માટે

ફળની ઇચ્છા ન રાખવી. ને નિષ્કામ ભાવે ભગવાનની ભક્તિ કરવી એ સર્વે શાસ્ત્રનો સિદ્ધાંત છે. તે ઠાઠા હોય તેણે નિવારણું.

વારતા ૫૬ મી.

કાશીના જોશીની વાત.

કાશીમાં એક બ્રાહ્મણ બણવા ગયો. તે છોકરો બણીને ડોશીઆર થયો. ત્યારે તેને બણાવનાર જે ગુરૂ તેને પુત્ર નહી. ને એકજ પુત્રી હતી. બ્રાહ્મણે કહ્યું કે—આ મારી દીકરી તમને પરણાવું. ત્યારે તે બ્રાહ્મણ કહે કે શાસ્ત્રનો ન્યાય જોતાં ગુરૂપુત્રી કહેવાય તેથી દોષ લાગે. ત્યારે તે બ્રાહ્મણ કહે કે—મેં પ્રથમેથીજ સંકલ્પ કરી રાખ્યો છે. માટે દોષ નહી લાગે. એમ કહીને તે બ્રાહ્મણને પાતાને ઘેર રાખ્યો. ત્યારપછી કેટલેક દિવસે કરીને તે બ્રાહ્મણ ને તેની સ્ત્રી મૃત્યુ પામ્યાં અને દીકરી જમાઈ ઘેર રહ્યાં. પછી તે ઘર સમૃદ્ધિ વગેરે લેખને મળ્યું. ત્યારપછી કાળે કરીને એમને એક પુત્ર થયો. તે પુત્રને પેલો બ્રાહ્મણ પુછે કે લેણદાર છું કે દેણદાર છું ત્યારે તે કહે કે હું લેણદાર છું. ત્યારે કહે કે—કેટલા માણું છું. ત્યારે કહ્યું કે—અમુક રૂપીઆ માણું છું. ત્યારે તે બ્રાહ્મણ કહે કે—જા તારી કેડે આટલા ખરચોશું. એમ કહે એટલે તે છોકરો મરી જાય. એમ જો ત્રણ છોકરા મરી ગયા. ત્યારપછી ચોથો છોકરો થયો તેને પુછ્યું કે તું કેટલા રૂપીઆ માગે છે ત્યારે તે કહે કે હું કાંઈ માગતો નથી હું તો તમારો દેણદાર છું. ને તમે લાખ રૂપીઆ માગો છો. એમ કહ્યું એટલે તે બ્રાહ્મણે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું કે—આની ચાકરી પાણી કરીને સારી રીતે ઉછેરજો એમ બહામણ મળીને સારી રીતે એને મોટેા કર્યો બણાવ્યો. ત્યારપછે કાંઈક વખત એવો આવ્યો કે—તે બ્રાહ્મણ પરગામ ગયો. તેવામાં કોશી શહેરમાં એક શેડીઆ રહેતો હશે તે પરદેશ કમાવા ગયેલો તેને

ઘેર એવી ખખર આવી કે—વહાણુ છુટી ગયું ને શેઠ પણ છુટી ગયા. એમ વાત સંભળાઈ એટલે તેનાં સગાં સંબંધી સર્વે મહારાવા લાગ્યાં ને પેલા જોશીને ત્યાં પુછવા આવ્યા ત્યારે જોશી તો ઘેર ન મળે પણ છોકરે ગ્રીપણું જોઇને ગણીત કરીને પછે કહ્યું કે—કાલ બપોરે કમાણી કમાઈને શેઠ વહાણુ ભરી ઘેર આવશે તે સંભળી સર્વ રાજી થયાં. ને બધાયે મળી એમ પ્રતિજ્ઞા કરી કે—કાલે શેઠ ઘેર આવે તો તે જોશીને લાખ રૂપીઆ આપવા એમ ઠરાવ કરેલો હતો. પછે બીજે દિવસ થયો એટલે શેઠ ઘેર આવ્યા તેમની વધામણા આવી. ત્યારે સર્વે મળીને એમ ધાર્યું કે—પેલા જોશીને લાખ રૂપીઆ પહોંચાડીને પછે આપણે સામા જઈએ એમ ઠરાવ કરી લાખ રૂપીઆ તે પ્રાક્ષણને ઘેર મોકલી દીધા. પછે ગાનાં ગાતાં જઈને ઘેર લાવ્યા. ત્યારપછે પેલા લાખ રૂપીઆ પ્રાક્ષણને ત્યાં મોકલ્યા. એટલે પેલો પ્રાક્ષણનો છોકરો મરી ગયો. ત્યારપછે પેલો પ્રાક્ષણ ખખર જાણીને ઉતાવળો ઘેર આવ્યો ને કહ્યું કે—લાખ રૂપીઆનો દેણદાર હતો ને કેમ મરી ગયો હશે. ત્યારે તેની સ્ત્રીએ કહ્યું કે આ શેઠને ત્યાંથી લાખ રૂપીઆ લાવી આપીને મરી ગયો છે. એમ કહ્યું એટલે તે પ્રાક્ષણ સંતોષ પામ્યો ને કહ્યું કે—એને ને આપણે એટલોજ સંબંધ હશે.

તાત્પર્ય.

આ જગતમાં સગપણ તો લેણદેણ સંબંધે કરીને જણાય છે. જેટલી લેણદેણ હોય છે તેટલું તે સુખ દુઃખ આપે છે જો દેણદાર હોય તો માતપિતાની આકરી સારી રીતે કરે. ને લેણદાર હોય તો માબાપ એતું પોષણ કરી કરીને થાકી જાય તેમ જાણીને સંસારીઓએ હરખ શોક પામવો નહીં.

વારતા પૃથ્વી.

બુદ્ધિ ક્રોધાદિકને રહેવાનાં સ્થાન વિષે.

એક તપસ્વી તપ કરતો હતો. ત્યાં એક સ્ત્રી આવી. તેને તે તપસ્વીએ પુછ્યું કે તું કોણ છું ત્યારે તે બાધ બોલી કે હું બુદ્ધિ છું ત્યારે તે તપસ્વી કહે કે—તું ક્યાં રહે છે ત્યારે તે બુદ્ધિ કહે—હું, તારા કપાળમાં રહું છું તેવામાં એક બીજી સ્ત્રી આવી. તેને તે તપસ્વીએ પુછ્યું કે તું કોણ છું ત્યારે તે કહે કે હું લાજ છું. ત્યારે કહે કે તું ક્યાં રહે છે તે કહે તારા નેત્રમાં રહું છું ત્યારપછે ત્રીજી સ્ત્રી તેને પછ તે પ્રમાણે પુછ્યું ત્યારે તે કહે કે હું શાંતિ છું ને તારા હૃદયમાં રહું છું ત્યારપછે ચોથી આવી તેને પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે—હું દ્વિમત છું. ને તારી નાભિમાં રહું છું. એમ ! છું એટલામાં એક પુરૂષ આવ્યો તેને તપસ્વીએ પુછ્યું કે—તમે કોણ છો ? ત્યારે તે કહે કે હું ક્રોધ છું. ત્યારે તપસ્વી કહે કે—તમે ક્યાં રહે છે. ત્યારે તે કહે કે કપાળમાં ત્યાં તો બુદ્ધિ રહે છે ને ? ત્યારે તે ક્રોધ કહે કે હું આવું એટલે બુદ્ધિને નસાડી મુકું છું. મારા આગળ તેનાથી ન રહેવાય. તેવામાં બીજો આવ્યો તેને પુછ્યું કે તમે કોણ છો. ત્યારે તે કહે હું કામ છું ને તારા નેત્રમાં રહું છું. ત્યારે તે તપસ્વી કહે કે—નેત્રમાં તો લાજ રહે છે ને ? તે કહે હું આવું ત્યારે લાજ નાશી જાય છે. ત્યારપછે ત્રીજો પુરૂષ આવ્યો તેને તે તપસ્વીએ પુછ્યું ત્યારે તે કહે કે હું લોભ છું. ને તારા હૃદયમાં રહું છું. ત્યારે તે તપસ્વી કહે હૃદયમાં તો શાંતિ રહેલી છે ને ? ત્યારે લોભ કહે હું આવું ત્યારે શાંતિ નાશી જાય છે. ત્યારપછે ચોથી પુરૂષ આવ્યો તેને પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે હું તાવ છું ને તારી નાભીમાં રહું છું, ત્યારે તે કહે કે નાભીમાં તો દ્વિમત રહેલી છે ને ? ત્યારે તે તાવ કહે કે હું આવું ત્યારે તે નાશી

જાય છે આ રીતે બુદ્ધિ, ક્રોધ કરીને નાશ પામે છે. અને કામ કરી લજ્જા નાશ પામે છે. શાંતિ લોભે કરી નાશ પામે છે, ને હિંમત તાવથી નાશ પામે છે હવે એ કામ ક્રોધ લોભાદીક શત્રુ તે સંત સમાગમે કરીને જીતાય એવા છે.

તાત્પર્ય

સમજીને સંત સમાગમ કરે તો આ શત્રુઓ જીતાય એવા છે નહીંતો મોટા મોટા પ્રજ્ઞાદીકને પણ તથા ઈદ્રાદિકને તથા મોટા મોટા એકલશ્રંગી જેવા રૂપિઓને એ કામ ક્રોધાદિકે ફેળેત કર્યા છે તે વાત શાસ્ત્રોમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વારતા ૫૮ મી

બે ટેલીયા બ્રાહ્મણની વારતા.

એક મોટા શહેરમાં બે ટેલીયા ટેલ નાંખતા હતા. તે બ્રાહ્મણો કોઈક વખતે ગાળડે ટેલ નાંખીને તે ગામમાં આવ્યા. પછે ટેલ નાંખતાં એક સદાવ્રતમાંથી શેકેલા ચણા મળ્યા તે લીધા તે લઈને બે ભાઈઓ આગળ પાછળ ચાલતા હતા તેમાં નાનો ભાઈ પાછળ હતો. તે બહુ ભૂખાગવો હતો. તેણે પાછળ ચાલતાં ચાલતાં બે ચાર ફાકા ચણા ખાઈ લીધા. પછે એક ધર્મશાળા આવી. તેમાં બે જણ ઉતર્યા. તે મોટોભાઈ હતો તેણે પેલા ભાઈને કહ્યું કે—તમે આ ચોકમાં ફૂવો છે તેમાંથી પાણી ભરી લાવો હું આ જગ્યા સુધારું પછે આપણે અહીં રસોઈ કરી જમશું. એમ કહ્યું એટલે તે નાનો ભાઈ પાણી લેવા ફૂવા ઉપર ગયો ત્યાં ફૂવા ઉપર બહુ ભીડ હતી તેથી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે—આવા લીડામાં હું શી રીતે પાણી લઈ જઈશ એમ ધારી તેણે બુક્તિ કરીને બોલ્યો કે—વેગળા રહેજે વેગળા રહેજે ખરોડા છીએ. એમ બોલ્યા એટલે લોકો અળગા થઈ ગયા પછી તેણે ઉતાવળે ઉતાવળે પાણી સીંચી લીધું ને લોકો

કળાહાર કરવા લાગ્યા કે ફૂલો અમડાઓ તે વાત પેલે મોટે ભાઈએ જાણી પછે તેણે વિચાર કર્યો કે—મારો ભાઈ આવું કેમ બોલ્યો હશે ? એમ ધારીને તે ત્યાં આવીને કહેવા લાગ્યો કે અમે ટેલીઆ પ્રાદ્યુષીએ પણુ ગરોડા નથી ને એતો ખોટું બોલ્યો પછે પાણી ભરનાર લોકો શાંત થઈ ગયા પછે પેલો મોટો ભાઈ પેલા નાનાને પૂછે છે કે—હે ભાઈ તમે એમ કેમ બોલ્યા ત્યારે તે કહે કે—એમ ન બોલીએ તો જપોર થઈ ગયા છે. ખાધાનું ઠેકાણું છે નહિ ને વળી લોકો છાંટા ઉડાડે તેથી એમ બોલ્યો. પછે પેલો મોટે ભાઈએ વિચાર કર્યો કે—આની બુદ્ધિ બ્રહ્મ થયાનું કંઈ કારણ હોવું જોઈએ એમ ધારીને પેલા નાના ભાઈને કહ્યું કે—તમે ભુલે કરીને અકળાયા છો મોટે પેલા ચણા જમીલ્યો. ત્યારે તે કહે કે એ ચણા તો મેં ચાલતાં ચાલતાં ખાઈ લીધા છે ત્યારે પેલો પ્રાદ્યુષી સમજી ગયો કે આ ચણામાંજ કંઈક ભેદ છે એમ ધારીને પછે નાના ભાઈને કહે કે—હું કુંભારને ત્યાંથી આપણે જોઈતાં પદાર્થ ઘડા વગેરે લઈ આવું તમે લગારેક અહીં જોસો એમ કહીને તે ગામમાં ગયો. આગળ જઈને પુછ્યું કે આ ગામમાં કેટલાં સદાવૃત છે ત્યારે કોઈક માણસે કહ્યું કે એ ચાર સદાવૃત છે. ત્યારે તે કહે કે શાનાં શાનાં સદાવૃત છે ત્યારે તે ગામના માણસ કહે કે એક જગોએ લોટ આપે છે એક જગોએ દાળ ચોખા આપે છે. એક જગોએ શેકેલા ચણા આપે છે ને એક જગોએ પ્રાદ્યુષીઆ રસોઈ તૈયાર જમાડે છે. અ રીતે ચાર સદાવૃત છે. પછે તે પ્રાદ્યુષી પુછ્યું કે—તે સદાવૃતના પૈસા ખરચનાર માણસો કોણ કોણ છે ત્યારે તે માણસ કહે કે—એ સદાવૃતો વાણીઆનાં છે એક સદાવૃત મહાજન ખાતાનું છે. અને ચોથું ચણા આપે છે તે સદાવૃત ચામડીઆનું છે તે સાંભળીને પેલે પ્રાદ્યુષી સાર લીધો કે શાસ્ત્રમાં કહેવું સત્ય છે કેમકે જેવું અનાજ પુરૂષ જમે છે, અને તે અનાજ જેવું હોય તેવી તે પુરૂષની બુદ્ધિ થાય છે.

તેમ તેણે સાંભળેલું છે તે શાસ્ત્રનું વચન બોલ્યો કે—શ્લોક

યાદશં મક્ષયે ચ્ચાન્નં બુદ્ધિર્ભવતિ તાદ્રશિ,
દિપઃ મક્ષતિ તિમિરં કમલં ચ પ્રસુયતે.

અર્થ—પુરુષ જેવું અન્ન જમે છે તેવી તેની બુદ્ધિ થાય છે કેની પેઠે તો જેમ હીવો અંધારાને ખાય છે તો કાળાકાળજ નેજ ઉત્પન્ન કરે છે. એમ વિચારીને તે પ્રાજ્ઞાણ કુંભારને ત્યાં જઈને એક હાંફલી, ઘડો વગેરે લઈને પાછો તે ધર્મશાળામાં આવ્યો. પછે રસોઈ કરવા માંડી પછે પેલા મોટા ભાઈએ નાના ભાઈને ઠપકો દઈને કહ્યું કે—તમેએ ચણા ખાધા તે ચણા ચામડીઆના સદાવૃત્તના હતા માટે આપણી પાસે ખીજા ચણા હોય તે પણ તેજ સદાવૃત્તના હોય માટે આપણે એ ચણા ખાવા નહીં એમ કહી તે ચણા નાખી દેવાવ્યા. ને પછે તેને પ્રાયશ્ચિત કરાવ્યું તે જ્યાં સુધી મોટો ભાઈ રસોઈ કરી રહ્યો ત્યાં સુધી પેલા નાના ભાઈએ ગાયત્રીના મંત્રનો જાપ વગેરે મંત્રો વડે પ્રાયશ્ચિત કર્યું. ત્યારપછે એ જણ શુદ્ધ પ્રાજ્ઞાણ ખટકમી હતા તેથી વધુશ્ચ દેવાદિક ક્રિયાઓ કરીને જમ્યા પછે જરા આરામ કરીને પાછા ટેલ નાખવા ગયા.

તાત્પર્ય.

આવી રીતે તે પ્રાજ્ઞાણ વિદ્વાન હતા ને સારા માણસ હતા ને મુમુક્ષુ હતા માટે દોષને ઝાળખીને તેનું પ્રાયશ્ચિત કર્યું તેમજ જે મુમુક્ષુ હોય તે તો અયોગ્ય આચરણ કરેજ નહિ ને કદાપિ અજ્ઞાણમાં અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય તો તત્કાળ તેનું પ્રાયશ્ચિત કરે.

આ પ્રમાણે સંત સમાજમ વગેરેનો ઉપદેશ તે બોબતની અઠાવન વાર્તાઓ જે તે સમાજ તથા.

બુદ્ધિ વિષે

વારતા ૧ લી.

એક સસલાને વાઘની વાત.

એક વનમાં બહુ જનવરો રહેતાં હતાં તેમાં એક માટે મહોન્મત્ત વાઘ પણ રહેતો હતો તે નિત્યે જનવરોની ધાત કરતો હતો. તેથી પેલાં જનવરો બહુ સંતાપ પામતાં હતાં પછે સરવે જનવરો મળીને પંચકાસ કરીને ઠરાવ કર્યો કે—આ વનનો રાજા જે વાઘ છે તેને નિત્યે એક જીવ આહાર કરવા આપવો એટલે જ્યાં ત્યાંથી આપણને બહુ મારી નાંખે છે. તે આપણ સૌ બચીશું એમ ઠરાવ કરીને વાઘને બોલાવીને કહ્યું કે—તમારે ભક્ષણ કરવાને માટે પ્રયાસ કરવો પડે છે માટે અમે સરવે નાતના પંચ લેગા થઈને તમારે માટે આવો ઠરાવ કર્યો છે કે જેની નાતમાં જેનો વારો આવે તે તમારે સમીપે વગર બોલાવે ને વગર પ્રયાસે એક જનવર તમારે માટે મોકલો તે તમારે ભક્ષણ કરીને શાંતીવાળીને તમારી બોડમાંજ બેસી રહેવું પણ કોઈ જનવરને ત્રાસ થાય તેમ તમારે કરવું નહિ. એટલે વાઘે વિચાર કર્યો કે—મારે પણ ઠીક થયું. કુટાવું મટયું એમ ધારી વાઘે પણ હા પાડી ત્યારપછે એ રીતે કેટલાક દીવસ વીતી ગયા તેમાં જેનો વારો આવે તે નાતવાળો તેને ઘેરથી એક જનાવર વાઘની બોડમાં પહોંચાડે. એમ કરતાં કરતાં સસલાનો વારો આવ્યો ત્યારે તે સસલો ખીમે ખીમે ચાલતો ચાલતો તે વાઘની બોડ આગળ છેટે ઉભો રહ્યો. એટલે તે વાઘને રીસ ચડી તેથી જરા કરડી નજર કરીને ધુરડીને બોલ્યો કેમ આટલી બધી વાર લગાડી ને વળી નાનો સરખો છું એમ કહ્યું એટલે તે સસલો ઠગાઈમાં જુક્તિ લાવી બોલ્યો કે—ભાઈ, સાહેબ તમે તો રાજા માણસ કહેવાઓ. તમને ઉગ્યા આશ્ચર્યાની ખબર

ન પડે તો અમારા' દુઃખની તમને શી ખબર પડે. પણ હું કહું
 તે સાંભળો આ વનનો એક રાજા છે તે તેના મહેલમાંથી
 નીકળીને આવ્યો તેણે તમારે માટે મારી ભેડે બીજા મોટાભાઈ
 સસલા નવ ખાઈ ગયો. ને દશમો હું અહીં બચીને આવ્યો
 છું. તે દશ જણ શાથી આવતા હતા કે અત્રે દેહે કરીને
 નાના તે એક જાનવરે તમારું પુરું ન થાય વાસ્તે પંચ દોડોએ
 નિમણૂક કરી છે કે અમારા જેવાં બીજા નાના જાનવર હોય
 તેમણે દશ મોકલવાં તેથી અમે આવતા હતા. તે મારગમાં મને
 પણ ખાઈ જાત પણ આ તો હું પુણ્યશાળી છું. તે તમારા
 સુધી પહોંચ્યો તે સાંભળીને તે વાઘ ખુબ ધુરકીને કુદ્યો ને
 કહેવા લાગ્યો કે મારા વિના બીજો રાજા કોણ છે ને મારો
 ભક્ષ બીજો કોણ ખાનાર છે. ચાલ મને ખતાવ તારે પેલો ધુતારો
 સસલો બોલ્યો કે ના, સાહેબજી તમારે જવું હોય તો જાઓ.
 હું તો માંડ બચીને આવ્યો છું તે મને દેખે ને તમને દેખે.
 એટલે એ જાણે કે આ ચાડીનો કરનાર છે તે આ ચાડી કરીને
 શત્રુને લાગ્યો. એમ જાણીને કોપ કરે તો આખા વનનાં પશુઓ
 ને મારી નાંખે તો તેનો અપરાધ મને વળગે ને તમને કંઈક
 મારે હરકત કરે તેનો કપકો બધો મને મળે તો પંચવાળા દોડો
 અમારા વંશવાળાને નાન બહાર મુકે માટે હું તો નહીં આવું
 તમારે હિંમત હોય તો જાઓ નહીંતો અમને એકનેજ ખાઈને
 બેસી રહો. એમ જીહું બોલીને પેલા વાઘને ચડાવ્યો. ને બહુજ
 ખીજવ્યો તેથી તે વાઘ બહુ અકળાઈને બોલ્યો કે અરર, તું
 શું બોલ્યો ? મારા ઉપર વળી રાજા કોણ છે. અને વળી મને માર-
 નાં કોણ છે અને વળી મારો ભક્ષ ખાઈ ગયો તે મને નહીં
 જાણખતો હોય કે શું કે એનો મૃત્યુ આવી ચુક્યું હશે. તે
 મારો અવજ્ઞા કરીને એ રાજા થયો માટે હાલ હમણાં ને હમણાં
 ચાલ ને તે મારા શત્રુને ખતાવ ત્યારપછે એને મારીને હું તને
 ખાઈશ. એમ કહીને તે વાઘ સસલાને આમળ કર્યો ને ચાલ્યો

થોડે જતાં તે સસલો કહે કે પેલી છેટે ઘોળી ઘોળી તે રાબની
 હવેલી દેખાય છે ત્યારે પેલા વાઘને બહુ રીસ ચડી કે અદ્યા
 મુરખ, રાબ તો હું છું ને એને કેમ રાબ કહો છો તારું તો
 મૃત્યુ આવ્યું છે કે શું એમ કહ્યું એટલે તે સસલો બોલ્યો
 કે જુઓ સાહેબ મારા ગરીબ ઉપર રીસ કરશો નહીં. મને જેવું
 મુજે છે તેવું કહું છું કે—તેને તમે દેખશો કે તરત તમારે
 ભાગવું પડશે. એમ હું માનું છું ને તમે તો કહો છો કે હું
 રાબ તે મને મનાતું નથી ત્યારે તે વાઘ કુદવા મંડ્યો. ને
 બહુજ ક્રોધાયમાન થયો. પછે ત્યાંથી થોડે આગળ જઈને એક
 ખેતરવાને છેટે તે કુવો રહ્યો એટલે પેલો સસલો તો બળતા
 કરીને અટક્યો કે હવે હું નહીં આવું મને તો બીક લાગે છે.
 તમારે હીંમત હોય તો જાઓ ત્યારે તે વાઘ ધુરડીને થપાટ
 ઉગામી એટલે ચાર ડગલાં ચાલીને ફરી અટક્યો. ને કહ્યું કે
 હવે હું નહીં ચાલું ને તમે જાઓ ને જો જાઓ તો શુરવીર
 થઈને જાઓ પણ પાછા ફરશો નહિ. એટલે તે વાઘ ક્રોધાયમાન
 થઈને તુરત ને કુવાના થાળામાં ચડ્યો ને કુવામાં જોયું ત્યાં
 તો પોતાનોજ પડછાયો દીઠો એટલે પંદે વાઘ વિચાર કર્યો કે
 પેલો સસલો કહેતો હતો તે વાત સાચી છે. એમ ધારીને
 થાપ ઉગામી ને આંખો ચડાવી એટલે માંદો દેખાતો હતો જે
 પડછાયો તેની પણ આકૃતિ તેવીજ રીતે માલમ પડી. એટલે
 પેલે વાઘ ચીસ પાડી ને કુદકારો કર્યો એટલે પોતાનોજ ઘોર
 કુવામાં સંબળાયો. તેથી તે વાઘ ધાર્યું કે આતો વસમો
 જાય છે પણ કંઈ પોચો નથી. એમ ધારી જરા ડર પામ્યો
 ને પેલાને પુછ્યું કે અદ્યા તું કહેતો હતો તે વાત સાચી છે.
 પણ હવે કંઈક ઉપાય બતાવ હવે શું કરવું. ત્યારે તે સસલો
 કહેકે જુઓ સાહેબ તે વાઘ નીચો છે ને તમે ઉપર છો માટે
 બરોબર અદલ પ્રમાણે ધારણ શક્તિ રાખીને કુદો તે એના
 ઉપ પડો પરતામાંજ એને ગળે ઝાલીને ચુંથી નાંખો એટલે

એ મરી જશે ને હું કહું એમ કરે તો એ જીતાશે એમ ધારી તે વાત વાચે સાચી માની ને હુકારો કરીને કુવામાં કુદી પડ્યો પછે પેલો સસલો એકદમ નાઠો તે બધાં જાનવરોને આવીને કહ્યું કે આજ આપણા શત્રુને હું જીતીને આણ્યો. અર્થાત્ મેં કુવામાં નાંખ્યો છે. એટલે એ મરી જશે એમ કહ્યું એટલે બધાં જાનવરો રાજી થયાં ને પેલો વાઘ ઘડી બેચારેક ડપકા મારીને પાણીમાં કુળીને મરી ગયો. તે કહ્યું છે કે-

बुद्धिर्यस्य बलंतयस्य निर्बुद्धेश्च कुतोबलं,

बने सिंहो मदोन्मतः शशकेननि पातितः,

અર્થ-કે જેને બુદ્ધિ છે તેનેજ બળ છે પણ બુદ્ધિએ રહિત હોય ને દેહનું બળ તો ઘણું હોય પણ તે નિર્બળજ કહેવાય કારણ કે વનને વિષે મોટો જે સિંહ તેને સસલે કુવામાં નાંખ્યો માટે બુદ્ધિરૂપી બળ મોટું છે.

તાર્પર્ય.

ડાહ્યા માણસે બુદ્ધિ વડે વિચારીને કાર્ય કરવું પણ બુદ્ધિ વિના ન કરવું પોતાને બુદ્ધિ ન હોય તો જે બુદ્ધિવાન હોય તને પૂછીને કરવું તો સુખ શાંતી થાય.

વારતા ૨ જી

વાઘ અને શિયાળા.

એક વાઘ વગડામાં ભૂખ્યો લમતો હતો તેવામાં એક શિયાળા મળી તેની કેડે મારવાને તે વાઘ દોડ્યો એટલે પેલો શિયાળા કહે કે-ભાઈ હું તો તારો મામો થાઉં છું અને તું તો મારો ભાણેજ થાઉં છું તે મને મામાને મારીશ તો તને પાપ લાગશે ત્યારે તે કહે કે-મામા મને ભૂખ લાગી છે માટે ભક્ષ બતાવ ત્યારે તે શિયાળા કહે કે-ચાલ બતાવું જેણે કરીને તારું ને મારું બેઉનું પેટ ભરાય એમ કહીને એક મોટું તળાવ હતું

તેમાં પાણી સુકાઈ ગયું હતું પણ થોડું થોડું પાણી હતું ને કચરોને પાણી બે બળીને બહુ રંગડ કીચડ થયેલો હતો. તેમાં એક મોટો પાડો પડેલો હતો તે શિયાળો બતાવેલો તેને જોઈને તે વાઘ કહે કે આતો બહુ ડેટે છે ને તેટલે છેટે મારાથી કુદાશે નહિ ને એ જો બહાર નીકળે તો મારું જોર ફાલે ત્યારે તે શિયાળ કહે કે એમાં શું છેડું છે ? તારો ભાપ તો એવો હુશિઆર હતો કે એકજ ફાળમાં ત્યાં જઈને બેસે એવો હતો. તેના પુત્ર તમે તે આવું બીજુ વચન શું લોખો છો ? ત્યારે તે વાઘ કહે કે—એટલે કુદાશે ત્યારે તે શિયાળ કહે કે એમાં શું થોડક છેટે જઈને દોડીને કુદો. તો તેના ઉપરજ જવાશે. એમ કહ્યું એટલે તે વાઘ તો થોડ છેટે જઈને દોટ મુકીને કુદ્યો. તે વીશેક હાથ ગારામાં પડ્યો. ને પાડો તો હસ પંદર હાથ છેટો રહી ગયો. ને તે કચરો તો ગળા ખરો ખર હતો. ને મધ જેવો ચીકણો ને પાનજો હતો. તેથી તે માંહી ખુચ્યો. ત્યારે તે વાઘ કહે કે—શિયાળ મામા આ તો નીકળાય એમ જણાતું નથી ત્યારે તે શિયાળ કહે કે—કરો જોર એટલે તે વાઘે જોર કર્યું તેથી બધું શરીર ડુબી ગયું ને એક પોતાનું ડોકું બહાર રહ્યું ત્યારે તે વાઘ નિસાશે નાખીને બોલ્યો કે અરેરે, મામા આતો બન્યો ત્યારે તે શિયાળીઓ કહે કે પાડાનો ધણો આવશે ત્યારે ખરેખરી બનશે એમ કહીને પોતાની બાતનો શબ્દ હુકો હુકો કહીને નાશી ગયો. ને વાઘ ભાઈ તો લપટાયા ત્યારપછે ગામમા ખબર થઈ એટલે બે મકરાણી બંદૂકની ગોળીઓએ આવીને તે વાઘને મારી નાંખ્યો.

તા. ૫મ.

કોઈની બુદ્ધિએ ચાલવું તે પણ બુદ્ધિએ કરીને ચાલવું કારણ કે—શત્રુ હોય ને તેની બુદ્ધિએ ચાકીએ તો મંદક અવળે મારશે ચડાવી દે તો ખરાબી થાય. તે વાતની સાવધાની વારે.

વારે રાખવી તેમાં વર્ણના આરા માણ્યને તો જગતમાં નિંદા થતી હોય કે પોતાની કીર્તી થતી હોય તે વારેવારે તપાસ કરીને વરતવું.

વારતા ૩ જી.

એક વિદ્વાનની વાત.

એક બ્રાહ્મણનો છોકરો હતો તે પરણેલો હતો ને તેને માબાપ ન હતાં પોતે અવસ્થાએ નાનો તેથી તેના આસપાસમાં જઈને રહેતો હતો. ને પોતે કંઈ ભણેલો પણ ન હતો. તેથી તેને ઢારાં ચારવા મોકલતા તે વગર ઢારાં ચારતાં કોઈક વિદ્વાન ઋષિ તેનો જોગ તેને થઈ ગયો ને તે છોકરાનું નામ ભારવી એવું હતું. તે પછી પેલા ઋષિ પાસે ભણવા લાગ્યો. તે નિત્યે ઢારાં ચારતો જાય ને ભણે એમ કરતાં ભણીને મોટો પંડીત થયો એટલે તાડના પત્રમાં કાવ્ય કરીને શ્લોકો લખવા માંડ્યા. તે કિરાતાર્જુનીઆં નામનું કાવ્ય બનાવ્યું એમ કરતાં એક દીવસે એની સ્ત્રી કહે કે તું બ્રાહ્મણનો પુત્ર થઈને મુખ રહ્યો ને ઢારાં ચારતો ફરે છે તે હવે ક્યાં સુખી આમને આમ નભશે. ને સંસાર શી રીતે અલાવશો ત્યારે તે છોકરો કહે કે સંસાર અલાવવામાં શું મહેનત છે. ત્યારે તેની સ્ત્રી કહે કે—ધન જોઈએ, ઘર જોઈએ, ખાનપાન વગેરે ઉપલોગ હોય તો ઘર શોભે નહીંતો ભીખારી ગણાય ને આ તમે કંઈક ભણી, ગણીને આ પાંદડાં લખ્યા કરો છો પણ વ્યવહારીક કંઈ લોકમાં નોકરી ચાકરી થાય એવું તો ભણ્યા નહીં ત્યારે કહે કે મારા ભણેલામાં બહુ માલ છે, હો આ એક શ્લોક આપું તે તું વેચી આવ ને જ્યારે રૂપીઆ આપે તેને આપજો નહીંતો મારો શ્લોક પાછા જીવજો એમ કહીને એક કાગળીઆમાં શ્લોક લખી આપ્યો. તે શ્લોક—

સહસાવિ દધિતન ક્રિયામ વિવેકઃ પરમાપદાંમદઃ

વ્રણુ તેશિવિ મર્ગ કારીણાં ગુણ લુબ્ધાઃ સ્વયમેવ સંપદઃ

અર્થ—કોઈ માણસે સહસા ક્રીયા ન કરવી ને જો પોતાના દેહની ક્રિયા પણ જો સહસા કરે છે તો તેને ડગલે ડગલે પર આપદાયો આવે છે ને જે વિચારીને ક્રિયાઓ કરે છે તેને ડગલે ડગલે સંપદાઓ મળે છે. એ બાવાર્થ છે એમાંથી જેમ ઘટે તેમ અર્થ લેવો આવો શ્લોક લખીને પેલે ભારવી કવિએ પોતાની સ્ત્રીને આપ્યો તે લઈને શહેરમાં વેચવા ગઈ. તે ગલીમાં જઈને એમ ખેલે કે—દ્યોરે શ્લોક ત્યારે કોઈ માણસ પુછે કે બાઈ તમે શું વેચો છો. ત્યારે તે કહે કે શ્લોક વેચું છું પછે તે શ્લોકને તે માણસ જુએ ને વાંચી જોઈને છેલ્લી વારે હજાર રૂપીઆ કર્મન લખેલી તે જોઈને કાગળ પાછો આપીને થેકડી કરે એટલે પેટી બાઈ ખશીઆણી પડે એમ કેટલીક જગોએ અપમાન પામી ને ઉઠાચી થઈને વિચાર કરવા લાગી કે મારો માતિ તો ઠોરાં ચારનાર ગોવાળીઓ છે તે તેનામાં તો શો બહીવાર હોય એમ ધારી નિરાશ થઈને ચાલી. એટલે એક શેડીએ બોલાવીને પુછ્યું કે હે બાઈ તમે શું વેચો છો. ત્યારે તે બાઈ કહે કે શ્લોક ત્યારે તે કહે કે લાવો. એમ કહી લઈને વાંચી જોયું ને વિચાર કર્યો કે આપણે બહુ પૈસા છે તે શા અર્થે આવનાર છે એમ જાણીને હજાર રૂપીઆ આપીને એ શ્લોક લીધો. ને પોતાની બેઠકમાં બેઠાં બેઠાં દેખાય તેવી રીતે ઉંચે ચોટાડયો ત્યારપછે પેલો વાણીઓ પરદેશ ગયો તે ત્યાં દશ બાર વરસ સુધી રહ્યો પછે ખુબ કમાઈને વહાણમાં માલ ભરીને આશરે પંદરેક વરસ જતાં આવ્યો. ને પોતે ગયો ત્યારે પોતાની સ્ત્રીને ગભાં હતો. તેથી તેને પુત્ર થયેલો તે પુત્ર બાર પંદર વર્ષનો હતો. હવે પેલો વાણીઓ આવ્યો કે વધામણી આવી. તેથી રાજાએ તોપો છોડાવી. ને શેડીઆનું સાડું સનમાન કર્યું. પછે તે શેડ પોતાને ઘર આવ્યો, એટલે તો ઘરમાં પુરવનો

પૌત્રાક તથા સુવાને માટે એક મોટા ઢાલીઆ, મચ્છરદાની વગેરે ઠાઠ જોયો. ને પેલા છોકરાને પણ જોયો. એટલે તે વાણીઓ તરવાર તાણીને પેલા છોકરો ઢાલીઆમાં સુતો હતો તેને મારવા ગયો. એટલે પેલા શ્લોક તેના જોવામાં આવ્યો. તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે—સહસા ન કરવી. ને સહસા કરે છે. તેને ડગલે ડગલે આફત આવી પડે છે. એમ ધારી પાછો વળ્યો. ને પોતાની માને પુછ્યું. એટલે તે વૃદ્ધ ડાશીએ કહ્યું કે—એ તો તારો પુત્ર છે. એમ કહી સર્વ હકીકત કહી બતાવી. એટલે તે વાણીઓ પસ્તાયો. ને વિચાર કર્યો કે—આ શ્લોકનું હજાર રૂપીઆ મેં મુક્ય આપ્યું. તે બહુજ થોડું આપ્યું છે. પણ પરિપુર્ણ આપ્યું નથી. આ તો કરોડો રૂપીઆ આપીએ તોપણ એ શ્લોક સેધાં છે. કારણ કે કરોડ રૂપીઆ ખરચીએ પણ પુત્ર ક્યાંથી મળે. એમ ધારીને પછે બહુ પુન્ય દાન કર્યું કે—આ સમયે મારો પુત્ર બની ગયો. એ બહુજ સાઈ થયું. ને પેલી પ્રાણીની બી હજાર રૂપીઆ લઈને રાજ થઈને ઘેર ગઈ. પછે પેલા કવિને ઢોરાં ચારવાનું સુકાવી દીધું. ને પછે કેટલાક રાજદરબારીમાં તે સન્માન પામ્યો. ને શ્લોકમાં પ્રખ્યાતીને પામ્યો.

તાત્પર્ય

બુદ્ધિવાળા પુરૂષોની સોબતે માણસ બુદ્ધિવાળો થાય છે. એના ઉપર એક શ્લોક—

યદીક્ષંતં સેવતે યક્ષંતં તપસ્વીનં યદીવાસ્તે ચ નમેષ,
વાસો યથા રંગ વસં પ્રયાતિ તથાસતેષાં વસુ મમ્યપૈતિ.

અર્થ:—જો સંતને સેવે છે અથવા, અસંતને સેવે છે. અથવા તપસ્વીને સેવે છે. અથવા ચારને સેવે છે. તો સેવનારો પુરૂષ જેવા જેવાની સોબત કરે છે તેવા તેવા તેનામાં શુભ આવે છે. કેની પેઠે તો જેમ વસ્ત્રને જેવા રંગમાં બાળે તેવા તે રંગ ચઢે છે તેમ પુરૂષમાં પણ જેવી સોબત થાય છે તેવી તંને અસર થાય છે માટે બુદ્ધિવાન પુરૂષનેજ સેવવો.

વારતા ૪ થી.

એક મીયાંની વાત.

એક મીયાં હશે તેના ઘરમાં હોયલો હડાડો એટલે ઘરમાં અનાજ પુરું ખાવાનું નહીં અને બહુજ દારીદ્રપણું હતું ને આબરૂદાર પણ હતો હવે તે મીયાં મૈજતમાં બેઠો હતો. તેને છોકરો પુછવા આવ્યો કે બાપુ, કાળી તો કઠાણી, એટલે પેલો મીયાં કહે કે જાઓ બેટા, લાલુડી કું લગામ દો. ત્યારે છોકરો પાછો ઘેર આવ્યો ને તેણે પોતાની માને કહ્યું કે બઇડકાનું હાંદલું ભાંગી ગયું છે તે ગાગરમાં લઇ લો અને ભાંગલું હાંદલું નાંખી દો. ત્યારે તેણે તેમ કયું પણ માંડી હલાવવાનો ચાલો ન આવ્યો એટલે તે છોકરો પાછો પોતાના બાપને પુછવા લાગ્યો. તે મઝીદમાં જઇને એમ બોલ્યો કે—બાપા, લાલુડી તો લગામ નહીં લેતી ત્યારે કહ્યું જાઓ, બેટા, ઇનકા કાન ચીમયડો એમ કહ્યું એટલે તે છોકરો પાછો ઘેર આવીને કહ્યું કે—એ ગાગરના કાન ભાંગી નાંખો. એટલે તેણે તેમ કરીને બઇડકું રાંધ્યું પછે પેલો છોકરો તેના બાપને બોલાવી લાવ્યો ને સોએ મળીને ખાધું.

તાત્પર્ય.

પેલો મીયાં કુળવાન હતો તો તેના છોકરો પણ બુદ્ધિવાન થયો કારણકે મસીદમાં જઇને એમ ન બોલ્યો કે બઇડકાનું હાંદલું ભાંગી ગયું. ને જુક્તિએ કરીને તેના બાપને સમજાવ્યો. એટલે તેના બાપે પણ તેને જુક્તિથી જવાબ દીધો તેથી એની સાહીબી તો જે બજુતા હતા તે તો બજુતાજ હતા પણ જે ન બજુતા હતા તેણે એમ જાણ્યું. કે—મીયાંને ઘેર બે ચાર ઘોડાં હશે ખરાં તે ઉપરથી એમ માલમ પડ્યું કે—એટલાં ઘોડાં ત્યારે એ ઘરનો શ્રીમંત હશે. આમ બુદ્ધિવાળા પુરુષને બેગે બુદ્ધિવાન થવાય છે.

વારતા ૫ મી

મીયાંની વાત.

એક મીયાં આબરૂદાર ને ખાનદાન હતો પણ ઘરનો ગરીબ હતો. તેથી કોદરાના રોટલો વગેરે પરાણે ખાવા મળતું હતું. તેથી ઘેર કોદરાનો રોટલો થયો એટલે છોકરો મૈજતમાં બોલાવા ગયો ત્યાં એની જાતીના મોટા મોટા ઇજતદારો બેઠા હતા. તેમાં તે મીયાંની આબરૂ પણ સારી, આવી રીતના બેઠેલા બેઠને તે છોકરે વિચાર કર્યો કે મારા બાપને શી રીતે ઉઠાડું. એમ વેચારીને છોકરો બોલ્યો કે—બાપુ કુંદનપુરકા રાજા આવ્યા કે. ને કલારપુરમાં દો ઘડી મુકામ કર્યા હે. માટે મુલાકાત કરની હોય તો ચલો. ત્યારે પેલો ડાસે યુદ્ધિ વડે છોકરાનું કહેવું સાંભળીને સમજી ગયો. તેણે ઉતર દીધો કે દેખો બેટા, કુછ ફાજ બોજ હે કે એકલેજ હે. ત્યારે તે છોકરો બોલ્યો કે ના બાપુ ફાજ બોજ કુછ નહિ એકલેજ હે. એમ સાંભળીને ડાસો બોલ્યો કે તબતો અછા ચલો, ઘાસીખાંકુ લેજો કે મુજાજ મહેતા આવે, ચલો મેં આતે હું એમ કહીને છોકરાને મોકલી દીધો છોકરો સમજી ગયો. તેથી એક ઘાસનો પુજો લઈને કાઢીઆને ત્યાંથી બે મુજા લઈ આવ્યો. પછે પેલો મીયાં આવ્યો એટલે ઉનો ઉનો રોટલો ને મુજો ખાધો, એમ પોતાની ઇજત યુદ્ધિ વડે કરીને સાચવી લીધી.

તારખર્ચ.

ઉપલી વાતમાં કુંદનપુરનો રાજા તે કોદરાનો રોટલો અને કલારપુર તે કલેહું અને શીતળપુર તે રોટલાનું ટાહું થઈ જવું અને ફાજ તે ફાજ, શાક વગેરે ને ઘાસીખાં તે ઘાસનો પુજો અને મુજાજ મહેતા તે મુજો. એટલે ઘાસનો પુજો આપીને મુજો મગાવીને ઉનોઉનો કલેહામાંથી નીકળ્યો તેવો રોટલો ને મુજો ખાધો ને બોલીમાં એમ જણાવ્યું કે મોટા રાજાનો પણ

મળતીઓ છે ને તેની ઓળખાણ છે. એમ જણાવ્યું આમ બુદ્ધિવાનની જગતમાં આખરૂં ઈજત રહે છે. ને મુખ તો સમુદ્ધિવાન હોય તોપણ ઈજત આખરૂં વિનાનોજ હોય એમ દેખાય છે.

વારતા ૧ ઠી.

એક સર્પ, કાચબો, સસલો ને શિયાળ એ ચારની વાત.

ઉપર પ્રમાણે ચારે જણ ભાઈબંધ હતા તે વગડે રહેતા હતા. એક સમયે જંગલમાં દવ બગતો બગતો આવ્યો તેને જોઈને એ ચારે ભાઈબંધ પરસ્પર વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ દવ બગતો બગતો આવે છે. તેમાંથી બચી જવાનો ઉપાય જેને જેમ સુઝતો હોય તેમ કહો એટલે સર્પ બોલ્યો કે મને તો લાખ મત છે માટે એ દવનો શો ભાર છે. ત્યારે કાચબો બોલ્યો કે—મારે કંદૈડ મત છે તે મારે પણ પ્રીકર નથી. ત્યારે સસલો બોલ્યો કે—મારે પણ સો મત છે તે મારે પણ પ્રીકર નથી. ત્યારે શિયાળ બોલી કે—મારે તો એકજ મત છે માટે મારે તો કંઈ હરકત છે નહિ ને હું તો જાઉં છું. કારણ કે મારે એકજ મત એટલે મારે પહેલો ઉપાય કરવો જોઈએ. એમ કહીને શિયાળે વિચાર્યું કે—હું આડી અવળી નાશીશ તો જ્યારે ત્યારે એ દવ મને ખાળશે. માટે એ દવની સામેજ દોડીને બળી ગયેલી જમીનમાં જઈ તો પછે નિર્ભય થવાય. એમ ધારીને બગતો બગતો દવ આવતો હતો. તે સામે એક-દમ દોટ મુકી. તે જે જગ્યાએ થોડું થોડું બગતું હશે ત્યાં થઈને થોડું થોડું મુવાળા બગતું બગતું એકદમ ઝપાટો મારીને તે શિયાળીયું દવને પાર નીકળી ગયું. પછે પેલો દવ વાના ઝપાટામાં એકદમ ગાઉ ભેગાઉ લગી બળી ગયો. ત્યારપછે શિયાળ પોતાના ભાઈબંધોની ખબર જોવા માટે આવ્યો. ત્યાં સર્પ તો

ઝાડ ઉપર ચઢેલા તે ઝાડમાં બળીને લટકતા હતા તંને જોયા પછે કાચખાને જોયો, તે કાચખો ખાડામાં પડ્યો પડ્યો બળતો હતો. પછે સસલાને જોયો તે પણ એક બળામાં બળતો દીઠો. પછે શિયાળ બોલી કે—લાખ મતી લડબડે, ને કરોડ મતી કર-કડે, ને સો મતી હરહડે. એક મતી આપડી તે ઉલે મારગે તાપડી એમ કહીને બહુયું કે—એક મતવાળોજ સુખીઓ થાય છે, પણ આમથી તેમ બુદ્ધિ વિના બહુ મતી કરવા ભય તો આવા હાલ થાય એમ કહી હુકો હુકો કહી નાશી ગઈ.

તાતપર્ય.

જે પુરુષ બુદ્ધિવાળો છે તે એકજ પ્રકારની નિસ્તર્ક બુદ્ધિ રાખીને પોતાનો વ્યવહાર ચલાવે છે, પણ પોતાની બુદ્ધિના ગર્વે કરીને જેમાં દુઃખ આવે તેવા કાર્યને નથી કરતો. અર્થાત્ પોતાની બુદ્ધિએ વિચારે કે—સો રૂપીઆ કમાવાની પહોંચ હોય તો પચાસનુંજ ખરચ કરે. પણ પોતાની બુદ્ધિના ડાળે કદીને દોડસોનું ખરચ ન કરે.

વારતા ૭ મી.

માગીખાનાર ભરથરી ને કુતરીની વાત.

એક ભરથરી કોઈક ગામમાં માગી ખાતો હતો તે એક ગલીમાં એક કુતરી રહેતી હતી તે પેલા માગી ખાનારા ભરથરીને તે ગલીમાં પેસવા નહોતી દેતી પછે પેલો ભરથરીએ વિચાર કરીને ગલીમાં પેસવાનો ઉપાય ખોળી દાઢ્યો તે આવી રીતે કે બીજેથી ટુકડા માગી ખાઈને તઈયાર થઈને પોતાનું વાજાંજ ને સારંગી તે લઈને તે ગલીનો દરવાજો હતો ત્યાં આવ્યો એટલે પેલી કુતરી આવીને બસવા મંડી તે જેમ કુતરી બસે તેમ તેમ પેલો જોગી સારંગી ઘસે તે ઘસતાં ઘસતાં કુતરી થાકી એટલે બધી ગલીનું પાણી નીકળવાનું નળ હતો તેમાં

પાછે પગલે જઈને બેઠી એટલે તે ભરથરી તેની સામે જઈને બેઠો ને પોતાનું વાજાંત્ર ઘસવા લાગ્યો તે જેમ વાજાંત્ર વગાડે તેમ તેમ કુતરી ભસે તે ભસતાં ભસતાં ખુબ થાકી ગઈ ને તે કુતરીનું મોઢું પહોણું ને પહોણું રહ્યું પણ ભસવાનો શબ્દ ન થયો એટલે તે ભરથરીએ તેના માથા ઉપર સારંગીને ઘસવાની કામઠી હતી તે ઘસી તોપણ કુતરી ભસી શકી નહિ પછે જઈને તે ગલીમાં ટુકડા માગ્યા એમ કરતાં કેટલાક દીવસ વીતી ગયા તોપણ તે કુતરી કોઈ દહાડો ન ભસી આ દષ્ટાંતનું સિધ્ધાંત નીચે પ્રમાણે બાણવું. કે કુતરીને ઠેકાણે માયા બાણવી. ને ભરથરી ને ઠેકાણે જીવ બાણવો. તે જ્યાં લગી જીવ નાદાર થઈ બેસી રહે ત્યાં લગી આ જીવની માયા દુઃખ દે છે પણ સુખ નથી આવવા દેતી તેનો ઉપાય વધરાગ્ય છે તે વધરાગ્યે કરીને ઇંદ્રીઓ અંતઃકરણને વીષય થકી પાછાં વાગે એટલે તુરત આ જીવને શાંતી મળે ને સુખીઓ થાય.

તાત્પર્ય.

હવે આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે વધરાગે કરીને વિષયમાંથી નીવરતી પમાય તે વધરાગ શા થકી થાય તે જીવને બાણવું બેઠાંએ તે કેવી રીતે બાણવું તો પુર્વેનાં શાસ્ત્રોની સાથે કરીને જેમ જનકરાજ વધદેહી કહેવાયા તેમ.

વારતા ૮ મી.

એક રાજાએ લશ્કરની પરીક્ષા લીધી તે વાત.

એક રાજા પોતાના લશ્કરની પરીક્ષા કરવા સારૂ ખોટેખોટા બળવો કરાવ્યો ને લશ્કર તથાગ કરાવ્યું ને પોતે બાલ્યો કે આ ફેર ખરી લદાઈ મવાની છે માટે હું છેલ્લી વાર સૈનિક સલામ કરીને માફ માગુ છું મારી ઉપર સર્વે પ્રજાઓ રાજ રહેજો એમ પોતાની કચેરી કરીને રાજાએ કહ્યું ત્યાર પછે રાજા

હાથી ઉપર બેઠા ને આગળ પછાઓનાં ગાઠાં બરાવીને અલાબ્યાં ને તેની ફેડે પોતાનો હાથી તે રાજાએ ગાઠાંવાળાને હુકમ કર્યો કે પાસે પાસે ચાલતે ગાડે વેરવા મઠા એટલે તે પછાઓ વેરવા માંડી તે આ રીતે કેગાડુ ખાત્રી થાય એટલે બીજુ ગાડુ એમ શહેર બહાર નીકળતા સુધી પછાઓ વેરી ત્યાર પછે થોડેક જતા સુધી પછા સાથે ત્યાર પછી બે આની ને ત્યારપછે પાછલી ને ત્યારપછે અડધા ને પછે રૂપીઆ અને તે પછે સોનામહારો વેરવા માંડી ને રાજાએ પાછુ વાળીને બેથું ત્યાં તો પોતાની પાછળ કંઈક જુજ માણસ રહું તે માણસો શુરવીર હતા ને રાજાના હિતકારી ખરા નોકરો હતા તેજ રાજા પાસે રહ્યા ને બીજાને પછાઓ પછા સાથે રૂપીઆ વીગેરેના નોકરો હતા તે પછાઓ પછા સાથે વીણવા મંડ્યા પણ રાજાની સાથે ન આવ્યા પછે તે રાજા આગળ ગયા એટલે સામુ કોઈ શત્રુ પણ નથી ને લદાર્પ પણ કરવાની નહોતી. પછે તે રાજાએ ખોટું ખોટું બનાવ બનાવવાવેલો હતો ને ત્યાં દેરા તંબુ વગેરે મોટા શત્રુનો પડાવ પડ્યો હોય ને શુ એવો બનાવ બનાવેલો હતો. ત્યાં તે રાજા ગયો ને કચેરી કરીને પાન સોપારી વગેરે કરીને પછે પોતે લશ્કરે સહીત પેતાની રાજધાનીમાં આવ્યો પછે એક મોટી સભાકરીને પછે ન્યાયાધીશ પાસે ન્યાય કરાવ્યો કે મારી બેઠે મરવા સાફ આવેલા જે શુરવીરો તેને મારે કેવો સરપાવ કરવો ને અને છોડી દઈને રૂપીઆ પછાઓ ને મહોરો વીણવા રહ્યા ને એમ માનતા હતા કે આપડે રાજાનું શુ કામ છે આપણુ તો આ સોના મહોરો ને રૂપીઆ લઈજુ તેથી આપણા બે આર પેઢીવાળા સુધીનુ શુજરાન થશે હવે આપડે શા વાસ્તે જીવ ખોવો આવી બાલના જે છે તે નોકરોને કેવો દાંડ દેવો એમ ન્યાયાધીશોને પુછજુ પછે તે ન્યાયાધીશોએ ન્યાય કર્યો કે એને એવો સરપાવ આપવો કે તે મર્યા પછી તેના બાળ બચ્ચાને પાળવાં એ મોટો સરપાવ છે અને પેલા મોકરોને જરતરફ કરવા એ મોટો દાંડ છે એમ કહું

એટલે તે રાજાએ તેજ રીતે કહ્યું તે હાટાંતનુ સિદ્ધાંત એ છે કે જીવ આ દેહમાં રાજા છે ને દેહ નગર છે ને બંદીઓ અંતહ કરણ તેનાં નોકર છે તે જીવ પોતાના નોકરની પરીક્ષા કરે તે પછીસા પછી વિગેરે નાના વિષયને રૂપીઆ મહોરોને ઠેકાણે રાજા યાદીકનું સુખ તેને પામીને આ જીવ તેમાંજ બંધાઈ જાય છે કે એ બંદીઓ અંતહકરણે કરીને જનક રાજાની પેઠ ન બંધાય એવું વરતાય છે કે નથી વરતાતું તેનો તપાસ કરી ને આ રીતે રાજનીતી બણ્યા વિના આ જીવની ખરાબી થાય છે તે વિચારવું.

તાત્પર્ય

રાજનીતી બણવાની જેમ નીશાળો હોય છે તેમજ આ જીવને રાજનીતી બણવાનો નીશાળ સતશાસ્ત્ર પ્રમાણે ચાલતા હોય એવા સતપુરુષ જ્યાં રહેતા હોય ત્યાં જાણવી ને તેવા સતપુરુષ થકી કડયાણીની રાજનીતી બણવી તે આ જીવને સુખ શાંતી મળે.

વારતા ૬ મી

એક સુરદાસ અને રાજાની વાત.

એક આંધળો માણસ એક મીટો રાજમારગ હતો ને એક તે જગોએ ગાડ હતું ને ત્યાં જળાશય પણ હતો તે ગાડ ઉપર બેસીને તે સુરદાસ ભગવત ગુણનું ગાયન કરતો તેવાકમાં ત્યાં થઇને રાજાનું લશ્કર નીકળ્યું તેમાં પેઢેલા તે રાજાના ગોદાને ત્રિપાઇઓ વીગેરે નીચ માણસો આગળ ચાલતા હતા. તે તેઓ તે ગાડ તળે આવીને બેઠા એટલે પેલો ગાયન કરનાર સુરદાસ હતો તેને તે લોકોએ બોલ્યો એટલે એક જણ બોલ્યો કે અધ્યા આંધળા તું બહુ સારું ગાયન ગાય છે તે હેઠળ ઉતર્ય ને અમારી આગળ જા એમ કહ્યું તોપણ તે ન ઉતર્યો ત્યાર પછે તે રાજાના કારભારીઓને દીવાન તે બોલ્યા

તેણે પણ તેને જોયો ને કહ્યું કે સુરદાસ હેઠળ ઉતરો ને પછે ગાયન કરો તોપણ તે ન ઉતર્યો ત્યાર પછે રાજા આવ્યો તે રાજાએ કહ્યું કે સુરદાસજી હેઠળ પધારો ને તમો બહુ સાચા છો માટે બેઘડી હરી ચર્ચા સંભળાવો ત્યારે તે સુરદાસ કહે કે હા રાજા સાહેબ આવું છું એમ કહીને હેઠળ આવીને સત્કામ કરી એટલે રાજાએ પુછ્યું કે તમારી આંખયે દેખાય છે ત્યારે તે કહે કે નથી દેખાતું ત્યારે રાજા કહે કે તમે શી રીતે ઓળખ્યા કે આ રાજા છે ત્યારે તે સુરદાસ કહે કે આગળ તમારા ગેલા વીગેરે ગયા તેમણે મને એમ કહ્યું કે અડ્યા આંધળા હેઠળ ઉતર ત્યાર પછે હીવાનજી વીગેરે ગયા તેમણે કહ્યું કે સુરદાસ હેઠળ ઉતરો ને તમોએ કહ્યું કે સુરદાસજી હેઠળ પધારો આ ત્રણ પ્રકારની બોલીમાં ફેર પડ્યો કે નહિ તે જુઓ જેવો મારસ હોય તેવી બોલી બોલે માટે મેં બોલી ઉપરથી પરીક્ષા કરી તે વાત શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. શ્લોક.

વચને શાસ્ત્ર પરીક્ષા સુર પરીક્ષા રણાજીરે ભવતિ

આપદિ મિત્ર પરીક્ષા સ્ત્રી પરીક્ષા ધનક્ષયે પુંસિ ॥૧॥

અર્થ—આ શ્લોકનો અર્થ એ છે જે વચન બોલવાથી પંડીતપણું અથવા મુખપણું માલમ પડે છે ને રણસંગ્રામમાં લડવા સમે સુરવીર હોય તે ઓળખાય છે ને આપતકાળ આવે ત્યારે મિત્ર હોય તે ઓળખાયને ધનનો નાશ થઈ જાય દળદર આવે ત્યારે સ્ત્રીની પરીક્ષા થાય છે માટે મેં વચન ઉપરથી પરીક્ષા કરી છે એમ કહ્યું એટલે રાજા રાજી થયો ને સુરદાસને કહ્યું કે તમે મને બહુ સારા લાગો છો માટે મારી બેળા ચાલો તો હું તમને આખી ઉંમર મારે ઘેર રાખીશ એટલે તે સુરદાસે રાજી થઈને હા કહી પછે તે રાજા સુરદાસને પોતાની રાજધાનીમાં લાવ્યો તે કેટલાક દહાડા તે રાજાના દરબારમાં રહ્યો ત્યાર પછે કોઈક વખત દેવની મુરતીઓ વેચાવા આવી તેમાંથી રાજા મુરતીઓ લેવાને માટે સુરદાસ પાસે પુછવાને

આગ્યો ત્યારે તે સુરદાસે કહ્યું કે એ મુરતી મને બતાડો પછે તે મુરતીઓ બે સાંખી ઉભી રાખીને સુરદાસને તે બે મુરતીઓ ઉપર હાથ ફેરવાવરાવ્યો. પછે સુરદાસે કહ્યું કે આ મુરતી સોનાની છે ને આ મુરતી મીઠુની છે ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે એની પરીક્ષા શી રીતે કરી ત્યારે તે સુરદાસ કહે કે લોઢાના બેચાર ચણા લાવો. અર્થાત ચણા જેવા લોઢાના ગોળ કડકા લાવો પછે તે રાજાએ સુરદાસના હાથમાં લાવીને આપ્યા પછે પેલી મીઠુની મુરતી હતી તેના કાન ઉપર હાથ રાખીને લોઢાનો ચણો તે મુરતીના કાનમાં માર્યો એટલે માઠી ઉતરી ગયો ને મીઠુ માલમ પડ્યું ને સોનાની મુરતીના કાનમાં માર્યો એટલે તે ચણો ઉછળીને પડ્યો પડ્યો ને ખચખચ એમ અવાજ થયો. એટલે રાજાએ જાણ્યું કે સુરદાસે ખરી પરીક્ષા કરી પછે સોનાની મુરતીને રાજાએ રાખી ત્યાર પછે કોઈક વિવેકે તે રાજાના મનમાં એમ સંકટપ થયો કે હું વાણીયાનો છોકરો છું ને રાજાને પ્રજા ન હોયથી મને શુભ રીતે તારીને પુત્ર કરી ગાદીએ બેસાડેલો છે તે મારી પરીક્ષા બે કરે તો એ સુરદાસ ખરા બુદ્ધિવાળો જણાય એમ ધારીને તે રાજા તે સુરદાસની બુદ્ધી પરીક્ષા કરવા ગયો તે જમને કહ્યું કે સુરદાસ તમે મારી પરીક્ષા કરો હું કંઈ નાનજાનો છું ત્યારે સુરદાસ કહે કે મારી પાસે આવો. એટલે તે રાજા સુરદાસની પાસે ગયા પછે તે સુરદાસે રાજાની છાતી ઉપર હાથ મુક્યો ને કહ્યું કે તમે વાણીયા છો ત્યારે તે કહે કે અમારી રાણીની પરીક્ષા કરો ત્યારે સુરદાસ કહે કે મારી પાસે લાવો પછે તે રાણીને લાગ્યા ત્યારે સુરદાસ કહે કે એ રાણીનાં બરડા ઉપર હાથ મુકાવો એટલે તે રાણીએ પોતાનું વસ્ત્ર આધુ કરીને બરડો ઉઘાડો કર્યો પછી તે સુરદાસે બરડા ઉપર હાથ મુકીને કહ્યું કે આ તો જાનની વાધરણ છે ત્યારે તે રાજાએ પુછ્યું કે તમે શી રીતે જાણ્યું ત્યારે તે સુરદાસ કહે કે વાધરણ વીના નીરવજ થઈને કોઈપણ પોતાનો

વાંસો ઉઘાડો ન કરે તે ઉપરથી મેં પરીક્ષા કરી ત્યારે રાજા
કહે કે મારી પરીક્ષા શી રીતે કરી ત્યારે સુરનામ કહે કે વધશ
જાતી વીના કોઇ છાતીએ હાથ નાખવા ન દે ને તમે છાતીએ
હાથ નાખવા દીધો મારે મેં તમને જાણ્યા કે તમે વાણીઆ
છો ત્યારે તે રાજાએ કબુત્ર કયું.

તાત્પર્ય

વીદુરનીતીમાં લખ્યું છે કે રાજાએ તથા ગુરુએ દીવાનની
તથા શિષ્યની પરીક્ષા ન કર્યા વીના દીવાન તથા શિષ્ય ન કરવો
એ રીતે મોક્ષ ભાગી હોય તેણે ગુરુની પણ પરીક્ષા કરવી. તે
ઉપર ગોવિંદરામની સાખી છે, કે—

ગુરુ કરવો તો જ્ઞાની કરવો સત અસતને જોઈ
જાળદ લઈએ તો ખેડી લઈએ નં ડાબુ લઈએ દોહી
ડાબુ દોહી ને લઈએ ને સમજી તેને દહીએ
કહે ગોવિંદરામ તો ભવસાગર તરીએ
ગુરુ કરીએ તો જ્ઞાની કરીએ સત અસતને જોઈ

માટે જે જે વહેવાર કરવો તેમાં જે માણસ હોય અથવા જે
વસ્તુ હોય—તેની પરીક્ષા કરીને ચાર જણને પૂછીને તે ક્રિયા
કરવી.

વારતા ૧૦ મી.

એક બાદશાહ અને લવાની વાત.

એક સમયે બાદશાહ પોતાના લવા જોડે વીનોદમાં
બેઠા હતા ત્યારે બાદશાહ પૂછ્યું કે—હીમત બડી કે
હર્થયાર ત્યારે તે કવો કહે કે—હીમત બડી ત્યારે તે બાદશાહ
કહે અચ્છા એ વાત તો વહી હવે કેલક દફાડા વેતી ગયા
પછે પેલા બાદશાહે એક હાથને દારૂ પીવરાવીને ગાંડો કરાવ્યો
પછે પેલો કવો પોતાના ઘેરથી આવતો હતો તેની સામે

સાંકડા માર્ગમાં તે હાથીને મુક્યો પછી તે બાદશાહ તમાસો બેવા બેઠો પછે જ્યાં પેલો હાથી લવાની સામે આવ્યો એટલે લવે વીચાર કર્યો કે બાદશાહે મારી પરીક્ષા લેવા માટે આ કામ કરાવ્યું છે એમ ધારીને બજારમાં કુતરૂં સુતેલું હતું તેને ઉપાડી લઈ તે હાથીના માથામાં માર્યું એટલે તે કુતરૂં હું હું હું કરીને હાથીને સુઠે વળગી પડ્યું ને બેચાર બટકાં લીધાં એટલે તે હાથી રડ પાડીને નાઠો એટલે તે સંતાપ ગયો પછે તે બાદશાહે હાથીને પકડાવોને બંધાવી દેવાવ્યો. પછે તે લવો બાદશાહ પાસે જઈને બેઠો એટલે તે બાદશાહે તેને સાબાસી આપી.

તાર્કિક

જગતમાં કહેવત છે કે હીમને અંક તો મદદે ખુદા. આ જીવ હીમન ગળીને જે જે કાર્યો કરે છે તે તે કાર્ય સીધ થાય છે. તો જો ભગવાન ભજે તો આ જીવનું કલ્યાણ પણ મેળવી શકે માટે મુક્તિ ને જીવિત બેનું જે સંપાદન કરે તેને ડહા પુરો જીવિતવાળો ગણે છે ને કેવળ આલોકની આગર મજન આદીક મેળવે છે પણ પરલોક સંબંધી નથી કરતો તેને સજ્જન પુરૂષ ડાહ્યો નથી ગણતા.

વારતા ૧૧ મી

એક બાદશાહ અને લવાની વાત.

એક બાદશાહ પોતાના લવા જોડે વિનોદમાં બેઠો હતો, તેને બાદશાહે પૂછ્યું કે—લવા તેરી દાદી ને મેરી દાદી સાથે જલે તો કીનકો દાદી પહેલી જુઝવું. ત્યારે તે લવો કહે કે—મેરી દાદીકા બેમચરકા માર કે ફર તુમેરી દાદી જુઝવું. ત્યારે બાદશાહ કહે કે અબે, લવા તું મેરા નોકર હે તે યું કે બોલ તે હે. ત્યારે તે લવો કહે કે દેખો સાહેબ મેરા મોં કાળા હો જાય તો ફર મેં કયા કરું ? વાસ્તે પહેલી મેરી જુઝવું.

તાર્કિક.

આ જીવને પ્રથમ પોતાનું બહુ કઠી દેવું પછે બીજાનું બહુ કર્યા જતું. પણ મુખ જીવ આખા કુટુંબનો ભાર ઉપાડીને પોતે નરકમાં જાય છે. માટે એવા પુરૂષ તો મુખ છે માટે પહેલો આ એક ને પરલોક પોતાનો સુધારવો.

ભરતા ૧૨ મી.

એક ચોરને શાહુકારની વાત.

એક શાહુકાર હતો તે જન્મસામાં ચોરના જેવું કામ કરતો હતો. તેણે એક આસામીને રૂપીઆ આપેલા તેનું વ્યાજ લઈ લઈને ખમણા રૂપીઆ તો વસુલ લીધેલા પણ મુદ્દલ લીધેલા નહી. પછે પેલો દેણદાર આસામી હતો તેણે કાચર થઈને બીજા શાહુકારના રૂપીઆ લાવીને એના રૂપીઆ એ બીજે ગામ રહેતો હતો ત્યાં દેવા જતો હતો. તે મારગમાં બે જણ સામસામી બેઠા થયા. એટલે પેલો દેણદાર કહે કે—તમારા રૂપીઆ ચુકતે ચુકતા લઈ લો. ત્યારે તે કહે કે—હા હાવો એમ કહીને એક આંખાનું ઝાડ હતું તેની નીચે બે જણ બેઠા ને રૂપીઆના ઢેણ દેણને નિકાલ કરી લીધો તે રૂપીઆ લઈને પેલો ઘેર ગયો ને પેલો રૂપીઆ આપીને ઘેર ગયો. તેને કેટલાક દીવસ વિત્યા કેડે તે શાહુકારે કોઈ દહાડે આવીને ઉઘરાણી કરી ત્યારે પેલો દેણદાર માણસ કહે કે—ભલ્લા માણસ તમે સારા થઈને આમ શું બોલો છો. ને રૂપીઆ મેં તમને આપ્યા છે. ને ફરીવાર શાના માગો છો ત્યારે પેલો શાહુકાર કહે કે—તું વાંકું બોલે છે પણ હું ફરીયાદ કરીશ. ત્યારે દેણદાર કહે કે મેં તારા રૂપીઆ આપ્યા છે ને તારે ફરીઆદી કરવી હોય તો કરજે ત્યાર પછે પેલો શાહુકાર ફરીયાદ કરી પછી પેલા ઉપર વારંટ આપ્યો. એટલે તે કચેરીમાં દાખલ થયો પછે બે જણની બુખાની લીધા પછી ન્યાયાધીશ

હતો તેણે વિચાર્યું કે આમાં ગરીબ ખેડુ માર્યો જાય છે ને-
 રૂપીઆ એને પુરા આપ્યા હોય એમ જણાય છે. હવે એનો
 શો ઉપાય કરવો એમ વિચારીને એક વકીલને આજ્ઞા કરી એટલે
 પેલો વકીલ બોલવા મંડ્યો કે—તમે એને કઈ જગોએ રૂપીઆ
 ભર્યા છે ત્યારે તે દેણદાર કહે કે—મજદુર ગામની સીમમાં
 અમુક જણના ખેતરને છેડે આંખો છે તે આંખા નીચે મેં એ
 શાહુકારને ભર્યા પુર્યા ચુકતે હિસાબે રૂપીઆ આપ્યા છે. ત્યારે
 તે વકીલ જરા ધમકી દઈને બોલ્યો કે—જા જલદી જા ને તે
 આંખાનું પાંદડું લઈ આવ તો તારી વાત સાચી નહીં તો તું
 ખોટો. પછી તે પાંદડું લેવા ગયો. એટલે પેલો ન્યાયાધીશને
 પેલો વકીલ બેઠે જણા પરસ્પરથી કરવા મંડ્યા તે આ રીતે કે
 બોલાવો અગ્નિ સિપાઈ—ક્યાં ગયો પેલો. કેમ પાંદડું લઈને
 આવ્યો નહિ કેમ વાર થઈ લાવો જલદી એમ અબે તબે
 કરવા લાગ્યા એટલે પેલો શાહુકાર હતો તે લોગપણમાં બોલી
 ગયો કે—તે આંખો છેડે છે તેથી શી રીતે ઉતાવળો આવે.
 એટલે વકીલ અને ન્યાયાધીશ બેઠે જણ ચેતી ગયા ને સિપાઈને
 સાન કરી કે આને પકડો. એટલે તે શાહુકારને પકડી લીધો.
 પછે તે શાહુકારને કહ્યું કે—રૂપીઆ લીધા તે સાચા છે ને તું
 શાહુકાર ચોર છું તું આવાં કેટલાં કામ કરું છું તે અમને
 ખબર છે. એમ કહીને કેદ કર્યો એટલે પેલો ખેડુ આવ્યો તેણે
 આંખાનાં પાંદડાં આપ્યાં ને કહ્યું કે લો સાહેબ આ આંખા
 હેઠળ મેં એને રૂપીઆ ભર્યા છે ને એ ખોટું બોલીને મારી
 આખર પાડવા મને ભીજારી કરવા આમ કરે છે એ શાહુકારે
 કેટલાકને મારી પેઠે કર્યા છે પછે સરકારે દેણદાર ખેડુને રજા
 આપી એટલે તે પોતાને ઘેર ગયો ને પેલાને ચોર બનાવ્યો ને
 કેદ કર્યો એટલે જે આવે તે જોઈને કહે કે—આતો શાહુકાર
 ચોર એમ કહેવા લાગ્યા એટલે તેનું નામ શાહુકાર ચોર પડ્યું
 ત્યાંથી જગતમાં કહેવત ચાલી છે.

તાત્પર્ય

આ ઉપરથી શાહુકારની પેઠે ધર્મ, જ્ઞાન, વર્ધશાસ્ત્રિકની વાતો સંભળાવે ને ઉજા દેખાય પણ અંતરમાં કપટવાળા હોય તેની વક્રી ને ન્યાયાધીશની પેઠે પરીક્ષા કરીને તેને ઝાળખીને તેનાં વચન માનવાં ઘટે તો માનવાં ને ઠગ હોય તો તેથી ચેતવું. એવી રીતે જગતના જ્ઞાની, પંડીત, પુરાણી તેને ઝાળખવા.

વારતા ૧૩ મી

, એક રાજા અને રાણીનો સંવાદ

એક રાજા અને રાણી વિનોદમાં બેઠાં હશે ત્યારે પેલી રાણી રાજાને કહે કે—હું તમને કેવી વહાલી છું એમ પૂછ્યું એટલે તે રાજા કહે કે બહુ વહાલી છું ત્યારે વળી ફરી પૂછ્યું કે હું કેવી વહાલી છું. ત્યારે રાજા કહે કે—બહુ વહાલી છું. એમ બે ચાર વાર પૂછ્યું એટલે રાજાને રીસ ચડી અને કહે કે—તું ગોવાળીઆની ગાંડ જેવી વહાલી ત્યારે પેલી રાણીને રીસ ચડી તેથી તુરંત મુઝાઈને તૂટલા ખાટલામાં એક ખુણે જઈને પડી તેને બેચાર દિવસ વીતી ગયા. તોપણ રીસ મુકે નહિ પછી તેને રાજી કરવા માટે રાજાએ ભુક્તિ કરી તે આખા ગામમાં નાના નાના ગોવાળીઆને નોડ દીધું ને રસોઈ કરાવી એટલે તે નાના છોકરા ૨૫-૫૦ ને આશરે જમવા આવ્યા તેને રાજાએ એક એક ટોપી ને એક એક છેટી પહેલી આપી ને પછે જમવા બેસાર્યા એટલે ટોપીઓ માથે મુકી ને છેટીઓ હાતી તે સૌ સૌની ગાંડ હેડ ઘાલીને જમવા બેઠા. પછે જમણ પીર-સ્થું ને જમવા મંડ્યા એટલે પેલા રાજા પેલી રાણી પાસે જઈને વાત કહી કે—મેં તને શું ખોટું કહ્યું તે રીસ ચડી ચાલ બતાવું બે, એમ કહીને પેલા ગોવાળીઆ જમતા હતા

તે બતાવ્યા ને કહ્યું કે—જો આ બધા ગોવાળીઆને નવી છેટીઓ હાલમાં આપી છે તે બધા પોતાની તળે ઘાલીને બેઠા છે માટે એ છેટી વહાલી કે એની પુઠં વહાલી તે તું જો. જો છેટી વહાલી હોય તો તળે ઘાલીને બેસે નહિ માટે એને એની પુઠં વહાલી છે તેમ તું મને વહાલી છું એમાં તને શું કુડું પડ્યું એટલે તે રાણી રાજ થઈ ને ગોવાળીઆ જમીને સો સોને ઠંકાણે ગયા.

તાત્પર્ય

આ જગતના જીવ પેલી રાણી જેવા મુખ છે તેને અધર્મી, ખોટા શુર તે અવળાં જ્ઞાત આપીને ઠગી લે છે ને મોજને માર્ગે ચાલવા દેતા નથી માટે તે ઓળખી રાખવા ને તેથી છેટે રહેવું.

વારતા ૧૪ મી

એક વણીકના હોકરાની વારતા.

એક વણીએ પોતાના હોકરાને બે આનાના પછસા આપીને કહ્યું કે— આ પછસા આપીને શાક, મસાલો વગેરે જે જે વસ્તુ જોઈએ તે બજારમાંથી લઈ આવ. એમ કહ્યું એટલે તે હોકરો લેવા ગયો ત્યાં એક વાણીઆનું હાટ દીકું તેમાં ભણ્ણ તો વેચવાનો કંઈ પણ ન દીડો એટલે તે હોકરો પુછ્યું કે—શેઠ તમારી દુકાનમાં કંઈ વેચવાનો માલ નથી દીસતો માટે તમે શાનો વેપાર કરો છો ને શાની દુકાન કાઢી છે ત્યારે તે વાણીએ કહે કે—માઈ અમે તો અકલ વેચીએ છીએ ને અકલની દુકાન છે ત્યારે પેલો હોકરો કહે કે—મને બેઆનાની અકલ આપો ત્યારે તેણે એક કાગળીઆમાં લખી આપ્યું કે—વઢવાઢ થાય ત્યાં જમ્યા નહિ એમ કાગળીએ આપીને બે આનાના પછસા લીધા એટલે પેલો હોકરો પોતાને ઘેર જઈને પોતાના બાપને કહે કે—શાક વગેરે લાવવું હોય તો બીજા પછસા આપો ને તમે આપ્યા હતા તે પછસાની જે અકલ લીધી એમ

કહીને પેલો કાગળ બતાવ્યો એટલે પેલો વાણીઓ ધુરડીને
 બોલ્યો કે—અથા મારા છોકરાને ઠગી લીધો એમ હુકારા કરતો
 કરતો ફાજદાર પાસે જઈને ફરીયાદ કરી પછે ફાજદારે તેનું
 કામ ચલાવ્યું એટલે પેલો વાણીઓ કહે કે—મેં તો એને બે
 આનાની અકલ આપી છે. એટલે હું શાના પછસા આપું. ને
 મેં એને શી રીતે ઠગ્યો. ને બે એને પછસા પાછા લેવા હોય
 તો મારી અકલ પાછી આપે ત્યારે પેલે ફાજદારે પેલા છોકરાના
 આપને કહ્યું કે—એની અકલ પાછી આપો તો તમારા પછસા
 પાછા મળે ત્યારે કહે હા પાછી આપી ત્યારે પેલો અકલ વેચ-
 નાર વાણીઓ કહે કે—શાહીદી પુરાવા સહીત લખી આપે તો હું
 પછસા આપું ત્યારે તેણે હા પાડી ત્યારે અકલ વેચનાર વાણીએ
 કહ્યું કે—જ્યાં લડાઈ થાય ત્યાં એ છોકરા બચ એમ લખી આપે
 ત્યારે તે વાણીઆને જરા આંટી ગાવી એટલે લગાર ખાંચો
 ખાવા મંડ્યો એટલે પેલે ફાજદારે ધમકાવીને લખી લીધું ને
 ચાર મકરાણીને શાહીદી રાખ્યા ને વાણીઆની સહી કરાવી કે—
 —જ્યાં વઢવાડ થાય ત્યાં આ છોકરો ન બચ તો પચાસ રૂપીઆ
 દંડ થાય. એવી રીતના બમીન લઈને છોડી મુક્યા. પછે જ્યાં
 વઢવાડ થાય ત્યાં પેલા છોકરાને જવું પડે. ત્યાં ફેટલીક જગ્યાએ
 માર પણ મળે. એમ કરતાં લશ્કરમાં સામસામી વઢવાડ બગી.
 ને ગોળીઓની ટપાટપી ચાલી. તેમાં પેલા છોકરાને જવાનો
 વખત આવ્યો. એટલે પેલો વાણીઓ અકલ વેચનાર પાસે
 જઈને ઢઠ સલામો કરવા લાગ્યો. ને કહ્યું કે—તું કહું તેટલા
 રૂપીઆ આપું પણ આ જગ્યાએથી મારા છોકરાને બચાવી લે
 નહીનો ગોળીના ઝપાટામાં મરી જશે ને તું મારી નાંતનો છું
 માટે આટલો ગુનોહ માફ કરીને બચાવી દે એટલે પેલે અકલ
 વેચનાર વાણીએ કહ્યું કે—ફાજદારને બેહબાર રૂપીઆ આપ ને
 બેહબાર મને આપ ને એક હબાર મહાજન ખાતે કાઢ. તો
 તારો છોકરો બચે. ત્યારે તેણે હા પાડી પછે પેલો અકલ

વેચનાર ફાજદાર પાસે ગયો ને વાત કહી કે-પેલો તે દહાડાવાળો વાણીઓ આ રીતે રૂપીઆ આપવા ઇચ્છુલ કરે છે માટે એનો નિકાલ કરો પછે તેના જમીન લીધા હતા ને દાંડ કરવાનો કરાવ હતો તે માંડી વાળ્યો ને તેનો નિકાલ કર્યો ને પાંચ હજાર રૂપીઆ તે વાણીએ રોકડા ગણી આપ્યા. ત્યારે તેનો છોકરો બચ્યો.

તા.૫૫

અકલવાળાનું આવું કામ છે એ આનાના પછસા બાબત પાંચ હજાર યોયા અને અકલવાળા પાસેથી છુટકો થયો પણ બુદ્ધિ વગર તે વાણીઆનો છોકરો પાંચ હજાર ખરચેથી પણ બચત નહિ માટે બુદ્ધિવાળાની સોજન કરીને બુદ્ધિવાળા થવું તો આલોક સુધરે ને પરલોક પામવાને માટે તો અવશ્ય બુદ્ધિ જોઈએ.

વારતા ૧૫ મી

એક મીયાંની વાત.

એક મીયાં એમ બડાઈની વાત કરે કે-અમનો બડા ખાન હે ત્યારે બાદશાહ કહે કે-અમળી ખાન ને તુમળી ખાન ત્યારે તે કહે કે-ના, ના, સાહેબ તુંમતો ખાન તે ખાન અને હુંમતો જસા લખરખાં, ચમરખાં, પગરખાં એસા ખાન ત્યારે બાદશાહ કહે તખતો અચ્છા. પછે આગળ ચાલ્યા તે ઝાડી આવી ત્યારે બાદશાહ કહે કે-બડે મીયાં તુંમ આગળ થાઓ તુંમ બોલતા હતા કે-અમ ખાન હે તો ચલો... આગળ પછે મીયાંને આગળ કર્યો એટલે વગડામાંથી એક વાદ્ય આવ્યો તેને જોઈને મીયાં અટક્યા. એટલે બાદશાહ કહે કે-બડેમીયાં તુંમતો શેરખાં કહેવાતે હે ને કયું અટકે ત્યારે મીયાં કહે કે-નહી, નહીં, મેરી મામીએ મેરા ઉલમણાકા નામ શેરખાં પાડેલે પણ મેરા

નામ તો મીયાં કૃષ્ણકું એમ કહ્યું એટલે પેલો રાજા કહે કે—
આ વાવમાં પાણી છે તે લઈ આવો એમ કહીને ત્યાં મોકલ્યા
એટલે તે વાવમાં દેડકું ડરે ડરે ડરે એમ બોલતું હતું તેને
સાંભળીને મીયાં અટક્યા ને પછે વિચાર કર્યો કે—વાવમાં
કોઈ ધાક છે ખરે. એમ ધારીને પાછા વળતાં વળતાં એમ
બોલ્યા કે—મેરે પાણી પીનાજ નહિ ક્યા ડરે એમ કહીને
પાછો રાજા પાસે આવ્યો તે રાજા કહે કે—મીયાં પાણી કેમ
લાવ્યા નહિ ત્યારે મીયાં કહે કે—હમ ડરે તો નહિ પણ આય
બાવડીમાં કોઈ ડરે ડરે શબ્દ કરતા હે તો મેં ઉનને એસા
કંઠ્યા કે—હમેરે પાણીજ નહી ચડીતા હે એસા મેં ઉનને કંઠ્યા
ઉસ બહલે મેં બાવડીમાં નહી ગયે એટલે રાજા કહે કે—ખડે
મીયાં તુમેરી કુપ્રીને અરુછા નામ ધરે તુંમેરા નામ સાર્થકહે
એમ કહીને શીકાર રમવા નીકળ્યા હતા તે ઘેર ગયા.

તાત્પર્ય

આ વાતમાં મીયાંની કૃષ્ણ બડાઇજ જણાઈ આવે છે
તેમ જગતમાં ગુરૂ અથવા મોટો ભક્ત થઇને ફરતો હોય ને
બડાઇઓ મારતો હોય તેણે કરીને પોતાને અથવા બીજાને શી
પ્રાપ્તિ છે તે વિચારવું. તેના ઉપર સાખી—

પોતે ન જાણે હરિને લેશ, કાઠી બેઠો ગુરૂને વેશ;
ક્યાં છે હરિ ને ક્યાં છે તું, વિવેક નહિ ને કહે વૈષ્ણવ હું;
હાથમાં માળા ને મનમાં મેલ, કહે અખો એ સર્વે ફેલ,
મોટે સમજી વિચારીને ભગવાન ભજવા પણ ફેલ કર્યામાં કાંઈ
ફાયદો નથી.

વારતા ૧૬ મી

એક ટીટોડીની વાત.

સમુદ્રને કિનારે એક ટીટોડી રહેતી હતી તેણે ત્યાં ઘંઠા
મુક્યાં હતાં. કોઈક વખતે સમુદ્ર થોડોક ફેલાયો તેણે કરીને

તેનાં ઇંડાં તણાઇ ગયાં એટલે તે ટીંટોડી બુધો પાડતી બાથ ને આંચમાં કાંકરો બાલીને સમુદ્રમાં નાંખે અને એક આંચ ભરીને પાણી બારણે કાઢે એમ કરવા લાગી એટલામાં પક્ષી લોકોને ખતર પડી એટલે કેટલાક કાગડાં, વગેરે મોટા પક્ષીઓ તે ત્યાં આવ્યા તેણે ટીંટોડીને પૂછ્યું કે—તમે આમ કેમ કરો છો ત્યારે તે ટીંટોડી કહે કે—મારાં ઇંડાં આ સમુદ્ર તરણી ગયો છે હવે તમે મદદ કરો ને આપણુ બધાં મળીને સમુદ્રને પૂરી નાંખીએ ત્યાર પછે પક્ષીની જાતિમાં કેટલાક મોટરા હતા તેણે પક્ષીઓ માત્ર પંચ લેયું કયું ને તે સમુદ્રને પુરવાને માટે આરંભ ચલાવ્યો. તેને જોઇને નારકજી ફરતા ફરતા ત્યાં આવ્યા હતા તેણે કયું કે—નમારી નાતનો ગરૂડ છે તે કેમ નથી આવ્યો માટે તેને બોલાવો ને નહી આવે તો નાતભારો મૂકો પછે તેને તે પક્ષી તેડવા ગયા એટલે ગરૂડજી તો ન આવ્યા પક્ષી બધાં પક્ષીઓએ મળીને ગરૂડજીને નાતભાર મૂક્યા ત્યારે ભગવાને કયું કે—હું તારો અંગીકાર નહી કરું. ત્યારે ગરૂડજી કહે કે શા વાસ્તે અંગીકાર નહી કરે તેનું કારણ કંઈ બતાવો ત્યારે ભગવાન કહે કે—તમને બધા પક્ષીએ નાત બહાર મુક્યા છે તેથી નાતમાં ગ્રેપી આવો એમ કયું એટલે ગરૂડજી તુરત સમુદ્રને કાઠે આવ્યા ને સમુદ્રને પુરવાને માંડેલો જે આરંભ તેને જોઇને પૂછ્યું કે—આ શું થાય છે ? ત્યારે સર્વે કહે કે—આ સમુદ્ર ટીંટોડીનાં ઇંડાં લઇ ગયો તે પાછાં આપતો નથી માટે પુરી નાંખવો છે. એમ કહ્યું તેને સાંત્રણીને તે પણ પુરવાના ઉઘમમાં મંડ્યા તે આવી રીતે કે—એક આંચ ભરીને સરવે નાંખે તેણે કરીને એક ગાઉ લગી પુરાઇ બાથ. અને એક પાંખનો જપાટો મારે તેણે કરીને બેચાર ગાઉમાં પાણી ચોખું કરી નાંખે એમ કેટલીક વખત કયું એટલે સમુદ્ર આવ્યો ને હાથ જોડીને ઉભો રહ્યો કે—મારો અપરાધ માફ કરો ને કામ હોય તે કહો. ત્યારે ગરૂડજી કહે કે— આ ટીંટોડીનાં ઇંડાં

લઈ ગયો છું તે આપ. ત્યારે તે કહે કે—આપું એમ કહીને તેનાં ઇંડાં લાવીને આખ્યાં એટલે સમુદ્રને પુરવાનું કામ પડ્યું મુક્યું, ને ગરૂડજી તો પાછા ભગવાનના ધામમાં ગયા. ને પક્ષીઓ સૌ સૌને ઠેકાણે જતાં રહ્યાં તે ઉપરથી લોકોમાં એમ કહેવાય છે કે—મોટો ભાલ જે દેશ છે તે ગરૂડજીએ સમુદ્ર પુર્યો તેથી થયો છે એમ લોકોમાં સંભળાય છે.

તાત્પર્ય.

પક્ષી લોકોએ હિંમત રાખી તો મોટા રૂખીનો આશીર્વાદ થયો તેણે કરીને ઇંડાં પાછાં મળ્યાં તેમજ જે જે કોઈ મનુષ્યો કાર્યો કરે છે તે કાર્ય જો હિંમતે સહિત કરે છે તો તે કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે કેમકે—જગતમાં એમ કહેવાય છે કે—હિંમતે બંદા તો મદદે ખુદા. તેમ “ તેં મેરી જકરમાં તો હું તારી શીકરમાં ” એમ કહેવાય છે. માટે હિંમતે સહિત પરમેશ્વરને મુખ્ય રાખીને જે જે કાર્ય કરે તે સફળ થાય છે.

દારતા ૧૭ મી

લોજ રાજા વિષે

ધારા નગરીનો લોજ રાજા હતો તેની પાસે કેટલાક પંડિતો રહેતા હતા તેમાં કાળીદાસ નામે એક પંડિત મોટો રહેતો હતો આવી રીતે તે રાજા રાજ કરતો હતો તેને ત્યાં કોઈક વખતે જગતજીત પંડિત આવ્યો તેને એક મકાનમાં ઉતારો આપ્યો ને તે રાજાએ પોતાના શહેરમાં સનમાન કરીને પોતાની રાજધાની ને કચેરી તે બતાવવા સાડ અથવા પોતાની કચેરીમાં બેસવા સાડ તેને બોલાવવા પાલખી મોકલી હતી હવે તે પાલખીમાં બેસીને તે પંડિત આવ્યો. ત્યારે કાળીદાસ તેની વિદ્વતા જોવા માટે લોઈનાં લુંગડાં પહેરીને લોઈ ભેગો ચાલવા લાગ્યો થોડેક છેટે શહેરમાં જતાં તે પંડિત બોલ્યો “લોક

અયંમે દોલીકા દંડ સ્કંધે કિં તવ વાધતિ
એમ કહ્યું એટલે કાળીદાસ લોધ બનેલો હતો તેણે ઉત્તર દીધો કે
ન વાધતે તથા વિદ્વન્ યથા વાધતિ વાધતે

અર્થ:-પેલા જગતજીત પંડિતે પાલખીમાં બેઠા બેઠા લોધ પ્રત્યે પુછ્યું કે-અયં નામ આ મોરીદોળીકો જે પાલખી તેનો ડંડ જે ઉપાડવાનો વાંસડો તે તમને ખભામાં નડે છે. ત્યારે કાળીદાસે કહ્યું કે-તમે વ્યાકરણને બાધ લગાડ્યો કેવી રીતે તો “ બાધતે ” એવો શબ્દ છે તેને તમે “ બાધતિ ” કહ્યો એ વ્યાકરણનો બાધ તેજ અમને નડ્યો. પણ તમારી પાલખીનો વાંસ અમને નથી નડતો એમ કહ્યું એટલે તે પંડિતના મનમાં એમ થયું કે-આ રાજના લોધ પણ મોટા મોટા પંડિતો છે. તો એના પંડિતો તો કેવાય હશે એમ વિચારીને મનમાં ડર પામ્યો ત્યાર પછે આગળ આલ્યા એટલે કાળીદાસ હતો તે તેથી પહેલો પોતાને ઘેર જઈને સ્ત્રીનાં લુગડાં પહેરીને પુંજો વાળવા મંડ્યો ત્યારે તે પંડિતની પાલખી એના ઘર પાસે આવી એટલે તે કાળીદાસે પુંજો વાળીને સાવરણી ઉપર ચઢાવીને તે પંડિતના ઉપર નાખ્યો ત્યારે તે પંડિતે આમ જોયું ત્યાં તો સ્ત્રીને દીઠી. તેને જોઈતે પંડિત બોલ્યો કે-રૂપ, અવસ્થા વગેરે તો સારાં છે. પણ હાથમાં કંકણ નથી ત્યારે તે દાસી બનેલો કાળીદાસ બોલ્યો કે-

હસ્તસ્ય ભૂષણં દાનમ્, કંકણસ્ય કિં પ્રયોજનં

અર્થ કે-હાથનું ભુષણ દાન છે. હવે કંકણનું શું પ્રયોજન છે એમ કહ્યું એટલે તે પંડિત બહુ આશ્ચર્ય પામ્યો. ને પુછ્યું કે-આ કોનું ઘર છે. ને સ્ત્રી કોણ છે ત્યારે કાળીદાસ બોલ્યા કે-આ કાળીદાસનું ઘર છે ને હું કાળીદાસની દાસી છું એમ કહ્યું એટલે તે પંડિત બીન્યો. કે આ કાળીદાસની દાસી પણ મહા પંડિત છે. હવે જો સભા થશે તો આપણી શી વહે

થશે. એમ બીહવા લાગ્યો. ત્યારપછે આગળ ચાલ્યા એટલે કાળીદાસ પોતાના બે ચાર ભાઈબંધાને બોલાવીને સ્ત્રીઓનાં લુગડાં પહેરાવ્યાં ને પોતે પણ પહેર્યાં ને એક એક બેડું લઈને સરખી સાહેલીઓ થઈને પાણી ભરવા જતી હોય એવો ઠાઠ બનાવીને એક જગોએ એક ગુન્ડેગારને શુળીએ ચઢાવેતો હતો. ત્યાં આવીને ઉભી રહી એટલે પેલા પંડિતની સ્વારી આવી. તે પંડિતે શુળીએ ચઢાવેલા માણસને બેવા સાડ પોતાની ડાળી અટકાવી. તેવામાં કાળીદાસ બોલ્યો કે અડી બેન, આ પુરૂષ મોટી દાઢીવાળો હતો તે રાત્રીએ માથું કાપી નંખાવ્યું છે. ને બોખું શુળીમાં પરોવ્યું છે. ત્યારે બીજી કહે કે—હા બેન, ખરીવાત એની છાતી ગોરી છે તેનું કારણ એજ કે મોટી દાઢી હોવાને લીધે છાતી ઉપર છાયો રહેતો હતો તેથી એની છાતી ગોરી છે ત્યારે ત્રીજી બોલી કે એ તો ખરું પણ એ તો ખાન-દાની પુરૂષ હતો. ને પાન સોપારીનો ખાનાર હતો તે તમે જાણ્યું? ત્યારે ચોથી બોલી કે હા, બેન, સાચી વાત. એની આંગળી ચુનામાં ખોળી બોળીને કાળી પડી ગઈ છે. તેથી એમ માલમ પડે છે કે પાન સોપારીનો ખાનારો ખરો આ રીતે પેલી ચાર સખીઓનો સંસ્કૃતમાં સંવાદ સાંભળ્યો. એટલે પેલા પંડિત બડક્યો ને પુછ્યું કે આ કોણ છે ? ત્યારે બીજા માણસે કહ્યું કે એ તો મોટા શાહુકાર લોકોની પાણીઆરીઓ છે. એટલે તે પંડિત જાણે કે આતો આખું શહેર વિદ્વાન જણાય છે. માટે નકકી મારી લાજ જવાની એમ ધારીને પોતાની પાલખીને એકદમ પોતાને ઉતારે પાછી લઈ જવરાવી. ને પાલખીમાંથી ઉતરીને તુરત ઉતારામાં પેસી ગયો. ને એકાંતમાં બેસીને પોતાના સેવક દોકો સાથે એકાંત કરીને રાત્રે ભાગી ગયો ને સવારે બેથું ત્યાં તો પંડિત ન મળે. એટલે રાત્રીને ખબર પડી કે પંડિતને કાળીદાસે નસાડી મુક્યો. તે હવે દેશ પરદેશમાં જ્યાં જ્યાં ફરશે ત્યાં ત્યાં મારો ડર એને રહેશે. કે પૃથ્વી ઉપર એક

લોજરાજ પણ છે આવો પ્રતાપ મારો વિખ્યાત કર્યો તે કાળીદાસે
માટે કાળીદાસ ખરો વિદ્વાન એમ ધારીને તેને શીરપાવ આપ્યો.

તાત્પર્ય

આવી રીતે કાળીદાસના જેવો બુદ્ધિવાન પણ હોય તે
કળે કળે બીજાનું પરાભવ કરે. આ ઉપરથી એમ જણવું કે—
ભગવાનને ભજે ને તેજ ધીમે ધીમે કામ ક્રોધાદિક જે સામા
શત્રુ તેને બુદ્ધિએ કરીને કળે કળે જીતીને પરાભવ કરે ને સર્વે
ધંદ્રિયોને દાબીને વરતે એવો હોય તેજ વિદ્વાન કહેવાય.

વારતા ૧૮ મી

લોજ રાજ વિષે બીજી વાત.

એક વખત લોજરાજને ત્યાં ચાર પંડિતો આવ્યા તેને
એક મહાદેવના દેવળ પાસે ઉતારી આપ્યો હતો પછે પેલા ચાર
પંડિતોએ લોજરાજને કહેવરાવ્યું કે—હમો ચાર પંડિતો શી
નાતના છીએ તેની પરીક્ષા તમારા પંડિત કાળીદાસ પાસે કરાવો.
ત્યારે લોજરાજએ કાળીદાસને હુકમ કર્યો કે—આ પંડિતોની
તમે પરીક્ષા કરો ત્યાર પછી તેની પરીક્ષા કરવાને માટે કાળીદાસ
પંડીત નીત પુષ્પ ચંદન ને બીજી પત્ર લઈને મહાદેવની પુજા
કરવા નીમીત્તે મહાદેવમાં જઈને બેચાર ઘડી બેશીને નીત્યે ચીક્રી
ત્સા બુએ પચ તે પંડીતો પોતાને મોઢેથી વહેવારીક શખ્દો
પણ ન બોલે એમ કરતાં કરતાં એક દીવસ સવારમાં વહેલા
ઉઠીને તે પંડીતો વારા ફરતી એક બીજા કેડે બોલવા મંડયા
તેને કાળીદાસ પંડીત શીવાલયમાં રહીને સાંભળે છે એમાં
પહેલો પંડીત એમ બોલ્યો જે. ૧૬૦ક.

અમૃત્ પ્રાચી પીંગા રસ વતીરિવ પ્રામ્ય કનકં

ગતઃચ્છાયો ચંદ્ર બુધજન ઇવ ગ્રામ્ય સદસિ

ક્ષણાત્ ક્ષીણા તારા નૃપતયો નો ચમપરા

ન ચોમંતે દીપા દ્રવીણ રહિત્તમીવ ગુણાઃ

અર્થ:— ૧ હો પંડીત એમ બોલ્યો કે—હા સવાર થયાને દીધે પુર્વ દીશા તે જે પીળી દેખાય છે તે કેવી પીળી તો જેમ સોનામાં પાણી ભેળવ્યો હોય ને તે સોનું જેવું દેખાય તેવી પુર્વ દિશા દેખાય છે એમ પહેલો પંડીત બોલ્યો તે તેની બાબતી ઉપરથી કાળીદાસે જોગબી દીધો પછે બીજો બોલ્યો કે—હા ભાઈ સાચી વાત આ ચંદ્રમાની કાન્તી પણ જાંબી થઈ ગઈ છે કેની પેઠે તો કોઈક મોટો પંડીત મુર્ખ લોકેશની સમામાં બેસીને નથી શોભતો તેમજ આ ચંદ્રમા શોભતો નથી ત્યાર પછે ત્રીજો પંડીત બોલ્યો કે—આ તારામંડળ તે પણ ક્ષીણ થઈ ગયા છે અર્થાત તેજ વિનાના દેખાય છે તે નથી શોભતા કેની પેઠે તો જેમ રાજા જે તે આમથી આમ ને આમથી આમ લશ્કર લઈ જવું ને લાવવું ને કોઈક દેશ પોતાને કબજે કરવાને માટે ઉદ્યમ નથી કરતો ને તે રાજા જેમ નથી શોભતો તેમ ત્યારે ચોથો હતો તે બોલ્યો કે—તમે કહો છો તે વાત તેમજ છે કારણ કે ધન વીનાનો ગૃહસ્થ જેમ નથી શોભતો તેમ આ દીવો પણ નથી શોભતો. આમ ચારે પંડીત બોલ્યા તે ઉપરથી કાળીદાસે પરીક્ષા કરી દીધી પછે ત્યાંથી કાળીદાસ પોતાને ઘેર આવ્યો ગયો તેને પેલા ચાર પંડીતો જાણતા નથી કે અહીં કાળીદાસ પંડીત આવેલ છે ત્યાર પછી સભા કરવાની મુદત હશે તે દીવસ રાજાએ મોટી તારીખથી સભા રચી તેમાં જેને જેમ યોગ્ય ઘટતી જગ્યાએ બેસવાનાં બીછાનાં નખાવી દીધાં પછે રાજા કચેરીમાં બેઠો ને બીજા તેના ઉમરાવો પણ જ્યાં જેમ ઘટે તેમ બેઠા અને પંડીત લોકો પણ જ્યાં જેમ ઘટે તેમ બેઠા તેમાં પેલા ચાર પંડીતો પણ જ્યાં જેમ ઘટે ત્યાં તેમ બેઠા ને બીજા તફારીક લોકો પણ જ્યાં જેમ ઘટે ત્યાં તેમ બેઠા ત્યાર પછે કાળીદાસ બોલ્યા કે—આ પરમાત્મા વર્ણુનનો શ્લોક તેનું

પેલુ પાદ બોદ્યા તે પંડીત સોની છે કારણ કે એણે સોનામાં પારો ભળવાનું વર્ણન કર્યું તે એ વાત સોની વીના બીજો કોઈ બાણી શકતો નથી અને બીજો પંડીત બોદ્યો તેણે સુરખમાં પંડીત નથી શોભતો તેમ ચંદ્રમા નથી શોભતો એમ કહ્યું એ પંડીત પ્રાણી છે ને ત્રીજુ પાદ વર્ણન કરનાર ક્ષત્રીય છે કારણ કે તેણે રાખનું વર્ણન કર્યું તેથી માલુમ પડે છે તે ચોથો પંડીત વાણીઓ છે કારણ કે એણે ધન હીન પુરુષનું દૃષ્ટાંત દિવાને દીધુ એમ તે કાળીદાસ પંડીતે ચાર પંડીતોની પરીક્ષા કરી દીધી એટલે રાખ રાજ થયો ને કાળીદાસ પંડીતને સરપાવ આપ્યો ને બીજા પંડીતોને પણ દક્ષણા આપી. પછે કચેરી ખરખાસ્ત કરીને પંડીતોને પણ વીદાય કર્યા.

તાત્પર્ય

માણસે બુદ્ધિએ કરીને માણસની પરીક્ષા કરીને સંગતી કરવી ને પરીક્ષા કર્યા વીના વિશ્વાસ કરે તો તેને મોટી હાની થાય છે તે જગતમાં પ્રસિધ્ધ રીતે દેખાય છે તે બાણીવું.

વારતા ૧૬ મી

એક શુરવીરની વાત.

એક ગામમાં બહુ શુરવીરો રહેતા હતા તેથી તે ગામમાં ધાડ લુંટ બીજેરે કંઈપણ ન થતું તેમ ને તેમ કેટલાક દીવસો વીતી ગયા ને કાળે કરીને મોટા મોટા શુરવીરો મૃત્યુને પામી ગયા ત્યાર પછી કોઈક સમયે ધાડ પાડનાર ચાર લોકો આવ્યા તેણે તે ગામના લોકોને કહેવરાવ્યું કે—અમને દશ હજાર રૂપીઆ નજરાણું ભરો નહીં તો તમારૂં ગામ અમે લુટીશું એમ ચારણ પાસે કહેવરાવ્યું તે ચારણે તે ગામમાં આવીને બધા લોકોને ભેગા કરીને કહ્યું કે—આ નજરાણું નહીં ભરશો તો તમારૂં ગામ લુટાશે માટે સમજી વિચારીને એ માગે છે તેટલા

રૂપીઆ આપો એમ કહ્યું એટલે બધા લોકોએ પૈસા ઉઘરાવીને
 લેગા કરવાનો આરંભ કર્યો તેવાકમાં તે ગામમાં એક જુનો
 વૃદ્ધ થએલો હતો તે કોઈક ગામ ગયો હતો તે ત્યાં આવી
 ચડયો તેને ખબર થઈ કે ગામ લુટવા ચાર આવ્યા છે તેને
 નજરાણો ભરવાનો ઉદ્દેશ ચાલે છે એ વાત જાણીને તુરત
 પોતાને ઘેરથી જ્યાં લેગા થએલા માણસો હતા ત્યાં ચોરામાં
 તે શુરવીર ગયો ને પુછ્યું કે—લુટનાર ચોરની ખબર કોણ
 લાવ્યું છે એમ પુછ્યું એટલે ત્યાં માણસો બેઠા હતા તેણે પેલા
 ચારણને બતાડયો એટલે પેલો શુરવીર રીસ કરીને કુદીને ગાલમાં
 એક તમાચો માર્યો ને બાદ્યો કે હે રૂપીઆ એમ કહીને
 બીજી તમાચ મારવા જાય છે ત્યાંતો પેલો ચારણ નાઠો તેણે
 જઈને લુટારાઓને કહ્યું કે—એ ગામમાં એક શુરવીર છે તે
 જ્યાં સુધી એ ગામમાં રહેશે ત્યાં સુધી કોઈનાથી એ ગામ
 લુટાશે નહિ માટે અહીંથી નાશી જાઓ નહી તો હમણાં એ
 અહીં આવશે એમ ઘાત ચીત કરે છે અને ગામમાં પેલો શુર-
 વીર પોતાને ઘેર જઈ અચ્છી તરેહ ખાઈ કરીને કેડ બાંધીને
 ઘોડેસ્વાર થયો ને હાથમાં ધનુષ્ય બાણ ત્યાં ભાલો તલવાર
 વીગેરે હથીયારો લીધાં ને ચાલ્યો એટલે તેની સ્ત્રી કહે કે—
 તમે સંગ્રામમાં લડવા જાઓ છો ત્યારે મારે પણ અહીં જવતા
 રહ્યામાં શો લાભ છે માટે હું પણ આવીશ એમ કહીને તેણે
 પણ પોતાનો સાલો કેડે બાંધ્યો ને માથુ ઉઘાડું મુકીને બેઠો
 સાંભેલું મુકીને તે પણ પોતાના પત્નીની કેડે ચાલી. તેને જોઈને
 ચોરે લોકો બેઠા હતા તે એમ બોલ્યા મંડ્યા કે—તમે ખાઈ
 માણસ થઈને માથુ ઉઘાડું મુકીને ચાલો છો ને કોઈની લાજ
 શરમ કેમ રાખતાં નથી ત્યારે તે બાઈ કહે કે—પુરૂષ હોય તેની
 લાજ શરમ રખાય પણ જે પુરૂષ ન હોય તેની શી લાજ શરમ
 કારણ કે આટલા બધા ગામમાં લોકો છે તેમણે પોતાના ખાખ
 દાદાનાં નામ બોધ્યાં ને જીવગાનીમાં પણ લુટારાઓને નજરાણું

આપેલું નહિ તેને નજરાણુ આપવા તૈયાર થયા માટે આ લોકો પુરુષજ ક્યાં છે જો પુરુષ હોત તો હું તેની લાજ કાઢત એમ કહ્યું એટલે પેલા લોકોને દુક ચડીને વળ ચડયો કે આપણને આ સ્ત્રીએ સ્ત્રી બનાવ્યા માટે એ સ્ત્રી કહે છે તે વાત ખરી છે માટે આપણને ધિક્કાર છે જે એ લુંટારાને રૂપિઆ આપવાનું કબુલ કર્યું એમ બધા હતા તેણે પોતા પ્રત્યે ધીકાર કરીને દુક ચડાવીને ઢોલ રણસીંગા વગડાવીને આખુ ગામ શુરવીર થઈને પેલા લુંટારાઓને મારવા પોતપોતાનાં હથીયારો લઈ લઈને દોડમ દોડા કરવા મંડ્યાં તેને જોઈને પેલા ધાડવાળા લુંટારા હતા. તે જીવ લઈને નાશી ગયા પછે પેલા ગામના લોકો તથા પેલા એક શુરવીર તે સૌ મળીને પોતપોતાને ઘેર આવ્યા.

તાત્પર્ય

આ ઉપર કહેલા શુરવીરની પેઠે ભગવાનના ભકતને પણ શુરવીરપણુ રાખીને દેહ ઈંદ્રીઓ અંતઃકરણુ વીગેરે તથા કામ, ક્રોધ, લોભ વીગેરે તથા પંચ વિષય એ સર્વે લુંટારા છે ને આ જીવના સમોવડીઆ શત્રુ છે તેના ઉપર જો કોઈ ખરો શુરવીર થઈને તેને દંડ દેવા સામો થાય તેને જોઈને બીજા ભગવાનના ભકત થોડા ત્યાગ વહિરાગવાળા હોય તેને પણ તેને જોઈને વધારે ધર્મ પાળવામાં આનંદ થાય ને પેલા શુરવીરો પેઠે દેહ ઈંદ્રીઓ અંતઃકરણુને દમવામાં શ્રદ્ધા વધી પામે માટે એક ખરો શુરવીર થાયતો તે જોગે ઘણાક જીવને સમાસ થાય તેટલા વાસ્તે ભગવાનના ભકતને જરૂર મન સાથે વેર બાંધવું તેમાં લાલ છે તે વાત વચનામૃતમાં લખી છે.

વારતા ૨૦ મી

એક શુરવીરની બીજી વાત.

એક શુરવીર રાજાનો પગાર ખાઈને અપ્રીતી હસે તે ડાલાં માર્યા કરે તેની પાડોસે મોટો જબર જમ જેવો જાડો ધાંચી

રહેતો હતો તે નીત્ય પેલા શુરવીરને મેળ્યા દેતો હતો પછે
કોઈક સમયે ખુબ થઈ તે વખતે પેલા શુરવીરને સુરાતન ચડ્યુ
તે વખતે પેલો શુરવીર કેડ બાંધી ઢાલ તરવાર લઈને આંધ્રો
તેવામાં પેલો ધાંચી સાંભરી આવ્યો તેથી તે ધાણી ઉપર બેઠો
હતો ત્યાં જઈને તેના પાસે કોશ હતી તે ગળામાં હાંસડીની
પેઠે વાંકી વાળીને ગળામાં ભરાવી દીધી પછે આવ્યો ગયો તે
શુરવીર લડાઈમાં સામા શત્રુને હાલીને પાછો જીત કરીને આવ્યો
પછે પેલો ધાંચી સલામો કરવા મંડ્યો ને તે શુરવીરને કહ્યું કે
આ મારા ગળામાંથી કોશ કાઢી નાખો ત્યારે તે સુરવીર કહે કે
કોઈ વખત આવો જોગ આવે તો તુ મારીશામો આવજે ત્યારે હું
કાઢીશ ને હમણા વખત ગયો હવે નહી નીકળે એમ કહ્યું એટલે
તે ધાંચી ત્યાંથી ઘેર ગયો પછે કોઈક સમયે તેવો વખત આવ્યો
એટલે તે ધાંચી સુરવીરના સામો આવ્યો એટલે તે સુરવીર
તેના ગળામાંથી કોશ કાઢીનાખી ને પછે સામા શત્રુઓને જીતી
ને પેલો સુરવીર પેતાને ઘેર આવ્યો.

કોઈ માત્રુસ દેહે કરીને નાનુક હોય તેને બગાડીન માનવો
નહી ને કોઈક તે દેહે કરીને બહુ જબરો હોય તેને પણ બહુ
સુરવીર માનવો નહી કારણ કે કોઈકતો ખુધીએ કરીને બળીએ
હોય છે ને કોઈકના જીવમાં બગ હોય છે માટે ખુધીએ કરીને
બળીએ હોય તેના આગળ દેહના બળ વાળાનું કંઈ પણ ચાલતુ
નહી અને વળી ભગવાનના ભક્ત હોય તેમાં પણ કોઈક વહેવાર
દુર્બળ હોય પણ ભક્તપણામાં સુરવીર હોય તેને જોઈને તેની
અસુખ તથા સ્પર્ધા કરી નહી કરતું કે એ ખડકના પુત્રમાં
ભગવાન રહેલા હોય તેથી તેના અપરાધ કરનારાનું સાડ ન
થાય તે વાત વિચારવી.

વારતા ૨૧ મી

હંસ અને બગલાની પરીક્ષા

એક રાજા હંસને પાળતો હતો તે રાજા મરી ગયા પછી તેનો છોકરો ગાલીએ બેઠો તેણે એમ ધાર્યું કે—મારો બાપ હંસને પાળતો હતો માટે મારે પણ હંસ પાળવો એમ પોતાના કારભારી બેઠે વાત કરે છે તેવાકમાં કાગડો બેઠેલો હતો તે બોલી ઉઠ્યો કે—હું હંસને ઓળખું છું ને તમે કહો તેટલા હંસ લાવી આપું ત્યારે રાજા કહે કે—જેટલા હોય એટલા બધા લાવ એટલે કાગડો કહે કે—તે હંસને એકાંત જગ્યા રહેવાને વાસ્તે બેઠશે તેની તજવીજ રાખજો ને હું હંસ લાવું છું એમ કહીને કાગડો ગયો તે બગલાં ગરબડો તથા મોટા મોટા કોથળીઓવાળા બગલા એ સર્વે હિંસક બનવરા લાવીને રાજાને કહ્યું કે—હંસો આવ્યા છે તેને ઉતારો અપાવો એટલે રાજાએ કહ્યું કે—આપણા ઉત્તમ અમુક બાગમાં એ હંસોને રાખો પછે કાગડો તે બાગમાં પેલા પક્ષીઓને લઇ ગયો ને કહ્યું કે—આ બાડો ઉપર તમારે રહેવું ને બીજાં તલાવો વીગેરે દેખાડી દીધાં ને કહ્યું કે—રાત્રે તલાવમાં જઈને પોતાનું ભક્ષણ કરીને રાજા ન બાણે તેમ સવારે વહેણું પોતાની જગ્યાએ હાજરરહેવું એમ કહીને પેલા કાગડો રાજા પાસે આવ્યો ને કહ્યું કે—કોઇ બંદુક તોપ વીગેરેનો અવાજ પણ એટલી તરફ ન કરવા દેવો કારણ કે એ લોકો તો નીરતર ધ્યાન ધરનારા તે અવાજ કરવાથી એમના ધ્યાનમાં વિક્ષેપ આવે અને વળી ઢાર કુતરાં ગધેડાં વીગેરે કોઈ પશુ મરી જાય તેને દુર છેટે એક જગ્યા ઉપર નંખાવવું. પણ ચોતરફ જ્યાં ત્યાં ન નાખવા દેવું કારણ કે—એની દુર્ગંધી હંસને આવે તે સાડ છેટે નંખાવવું એમ કહીને કાગડો પાછા પેલા બનવરા પાસે જઈને કહ્યું કે—ઢાર વીગેરે મરેલાં પશુને એક જગ્યાએ નંખાવાનો ઠરાવ કર્યો છે તેથી સારી ઝમત આવશે એમ તે લોકોને શીખવ્યું પછે રાજાએ તો

પેલાં જાનવરોને હંસ જાણીને પુજવા સાંડયા તે નીત્ય કુલના
 હાર વીંગેરે તથા સારાં સારાં ફળ ફુલ સીકાઈ મેવા જમાડે
 ને અંદન પુષ્પે કરીને પુંજા કરે એમ કેટલાક હીવસ વીતી ગયા
 ત્યાર પછી કોઈક વખતે માનસરોવરના ખરા હંસ એ આવી
 ચડયા તે પેલા બાગમાં જોકે ઝાડ ઉપર બેઠા હતા તેને જોઈને
 કાગડો ઇર્ષા કરવા લાગ્યો ને બણ્યું કે આ ખરા હંસ છે તેનાથી
 આપણું પોષાળ જણાઈ આવશે ને રાજા સરવે જાનવરોએ
 સહીત મને બંદુકની ગોળીએ કરીને મારશે એમ ધારીને તે
 કાગડો રાજા પાસે ફરીયાદે ગયો ને કહ્યું કે—આપણા બાગમાં
 કોઈએક નકારા પક્ષી આવ્યા છે તેણે બધા હંસ લોકોનો ચોકો
 જાળડાવ્યો ને બધો બાગ અસુધ કરી નાખ્યો એમ કહ્યું
 એટલે રાજાએ તુરત હુકમ કર્યો કે—એને ગોળીએ મારો પછે
 એ મકરાણીને હુકમ કર્યો એટલે તે બંદુક લઈને મારવા ગયા
 તેણે જઈને જોયું ત્યાં તો તે પક્ષી તેને સારાં લાગ્યાં તેથી
 તે નોકરો આવીને રાજાને કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ તે જાન-
 વરો તમારે જોયા જેવાં છે એટલે કાગડો કળકળી ઉઠ્યો કે
 સાહેબ એની વાત માનશો નહીં ને તે તો મહા કપટી જાનવરો
 છે ને તમને ભુરહી નાખશે એમ કહ્યું તોપણ તે રાજાએ તે
 કાગડાનું ન માન્યું ને આવીને પેલા હંસને જોયા ત્યાં તો તે
 રાજા જોઈને ખુશ થઈ ગયો ને એ હંસને પુછ્યું કે—તમે
 કોણ છો ત્યારે તે હંસ જોડ્યા કે—અમે માનસરોવરના હંસ
 છીએ ત્યારે તે રાજા કહે કે આ મેં રાખ્યા છે તે કોણ છે
 ત્યારે તે હંસ કહે કે તેનું મને શું પુછો છો પરીક્ષા કરશે
 તેથી આજુમ પડશે ત્યારે રાજા કહે કે—કેમ પરીક્ષા કરવી
 ત્યારે હંસ કહે કે—જે હંસ હોય તે ચીતીનો ચારો ચરે ને દુધ
 ને પાણી એ નોંખી કરી આપે ને દુધ હોય તેને ખાઈ જાય ને
 પાણી પડ્યું રહે તે ઉપર એક સ્ત્રોક છે.

હંસઃ સ્વેતો વકઃ સ્વેત કૌ મેદો હંસ વકયોઃ

શીરનીર વિભાગેચ હંસોહંસઃ વકોવકઃ ॥૧॥

અર્થ—હંસને જગ એ દીઠામાં તો ધોળા હોય છે પણ હંસમાં ને જગલામાં એટલો ફર જે કે ખીર જે દુધ ને પાણી તેનો વિભાગ જે નાખુ કરવું તે કરે તેને હંસ જાણવો ને તે વીનાના ખીજ જગલા જાણવા પછે પેલા રાજાએ પોતાના માણસ પાસે દુધ મંગાવ્યું ને મોતી મંગાવીને એક વાસણમાં મુકાવ્યા પછે દુધમાં પાણી નાખાવ્યું ને પછે પેલા કાગડાને બોલાવીને કહ્યું કે તમે હંસ લાવ્યા હતા તેની મારે પરીક્ષા કરવી છે મારે તે બધાઓને મારી પાસે લાવ એમ હુકમ કર્યો એટલે પેલો કાગડો ઉદાસ થઈને પેલા જનવરે પાસે ગયો ને કહ્યું કે આજ સુધી મરેલાં ઠોર વીગેરે તથા તજાતમાં જઈને પોતાની જાતીનું જે લક્ષ્ય તે કરીને આપણે આનંદ કરતા હતા પણ હવે વસ્તીવેળા આવી છે મારે સૌને રાજા બોલાવે છે ને કહે છે કે મારે પરીક્ષા કરવી છે તે તમે પરીક્ષાપર ખડા થઈને હોંશિયાર રહેજો એમ કહીને કાગડો મરવે જનવરેને રાજાપાસે લાવ્યો પછે હંસને કહ્યું કે આ જે કુઠામાં પાણી નાખ્યું છે તેમાંથી દુધ ખી જાઓ એટલે તે હંસાએ દુધના કુઠામાં ચાંચ બોળી એટલે તે દુધનું દહી થઈ ગયું તેથી તેણે દહીદહી વેણી ખાધું ને પાણી પડ્યું રહ્યું પછે જે વાસણમાં મોતી હતાં તે ખઈ ગયા ને એક કેરે જઈને તે જો હંસ બેઠા પછે કાગડે આજ્ઞા કરી કે તું લાવેલો જે હંસ તેની પાસે આ દુધ ને પાણી નોંખુ કરાવ પછે તે કાગડે જગલાઓને આજ્ઞા કરી એટલે તે જગલાઓએ દુધના કુઠામાં ચાંચ બોળીને માછલાં બોળે તેમ ડાળવા મંડયા ને મોતી ખવરાવવા માંડ્યાં તે ચાંચમાં લઈને નાખી દેવા માંડ્યાં એટલે રાજાએ જાણ્યું કે હંસ તો આ જોજ છે ને આ તો બધા કપટી છે ને જગલા છે એમ જાણીને પછે

જે જોખીજો બસાવી છે તે હવે જગલાળીને મારી નાખ્યા.
 ને પૈસા હાથે ન પાતાને ઘેર સહ જઈને સોખાના પાંજરામાં
 રાખીને તેને મીત પુજવા લાગ્યો.

તાર્કિક.

આ સંસારમાં હંચ જેવા પરમ જોકાંતીક જગવાનના ભક્ત
 હોય તે તો સુખકુળ જીવે છે. ઉપદેશ કરે છે કે હૈંત ને
 અશત જે મારગ નોખા નોખા કહીને અસત મારગને પડ્યો
 સુકાસીને સત મારગે ચડાવે છે ને જે જગ જગત હોય તે તો
 જે તે રીતે કરીને પોતાની મતલબ ઉપર ચાલે ને પારકાં ધન
 ને પારકી સ્ત્રીઓને તાકતાં કરે ને અવળા ઉપદેશ કરે તેને
 જોખીને ડાહ્યો માણસ હોય તે તેથી છેટો રહે પણ તેના
 પેશમાં ન આવે ને આ જગતમાં દહીંવી ને આસુરી જે ભતના
 જીવો અનાદી કાળના છે તે દહીંવી હોય તે સારે મારગે ચાલે
 ને આસુરી જીવ હોય તે અવળે મારગે ચાલે તેને સુખકુળ હોય
 તે જાણે એમ જાણવું.

બારતા રર મી

હીરાની વાત

એક નગરમાં જે ભાઈઓ ઝવેરી હતા તે નાના પ્રકારનાં
 રત્નો લાવીને આપણેના વેપાર કરતા હતા. તેમાં એક હીરા
 જોડો નીકળેલો તેથી તેણે પોતાના ઘરમાં સીંદ્રીકના ગદલામાં
 નાખી સુક્યો હતો. હવે તે નાંખનાર મૃત્યુ પામ્યો ત્યાર પછી
 તેનો છાકરા તેના ડાકા જોડે વેપાર કરવા શીખ્યો પછે પેલે
 ભગીને તે રત્ન લાવીને ડાકાને જનાયું એટલે ડાકે વિચાર
 કર્યો કે—જો હીરા જોડો છે પણ એના જાપને સુકેલો છે ને
 આ ડાકરાને પરીક્ષાની સમ નથી તેથી હું જોડો કહીશ ને
 એના મનમાં માફ લાગશે ને જો એમ જાણ્યો કે—માફ કાઢે

મારી પાસેથી ઠગી લેવા માટે મને ખોટું ખોટું કહે છે એમ તે ધારશે વારતે હમણાં એને મનાય તેમ કહું એમ કહીને તે ઇકરાને કહું કે—એ હીરો હમણાં રહેવા કે ને જ્યારે કામ પડશે ત્યારે કાઢીશું એમ કહું એટલે તે છાકરો ખોટાને થોડું જાયો ને તે હીરો ઠેકાણે મુકયો પછે કેટલાક દીવલ વીત્યા કેડે તે વેપારમાં પ્રવીણ થયો હતો તેથી તેને ખરી પરીક્ષા આવડી હતી તેણે કેાઈક વખત તે હીરાને જોયો એટલે ખોટાને ખોટો માલુમ પડ્યો ત્યારે તે હીરો લઈ જઈને ખોટાના કાકાને બતાવ્યો ત્યારે તેણે કહ્યું કે—હું તને તે વખતે ખોટો કહતો તારા મનમાં અવળું લાગત માટે ન કહું આ હીરો ખોટો ન છે માટે એનું જેવું મુલ ઉપજે અને ઘરાક થાય તો આપી દેવો ત્યાર પછે તે ભત્રીજે તેમજ કહ્યું.

તાત્પર્ય.

મનુષ્યને જ્યાં જગી ખરા ખોટાની પરીક્ષા ન હોય તેની સાથે તેને સાફ લાગે તેજ રીતે વ્યવહાર ચલાવવો એમ કરતાં એને ખરું ખોટું માલુમ પડશે ત્યારે એ ખોટાને પડ્યું મુશ્કેલીને ખરાનું ગ્રહણ કરશે માટે સાધુ પુરુષને પણ મુમુક્ષુને ઉપદેશ કરવો હોય તો તેને ભાવતાં વચનો કહીને મારગ ચલાવવો પછે એ એની મેજેજ સત્શાસ્ત્રોને સારાં વચનો સાંભળીને ધીરે ધીરે વ્યસન માત્રનો ત્યાગ કરશે પણ એકદમ ઉપદેશે કરીને તત્કાળ વ્યસનો મૂકાતાં નથી.

વારતા ૨૩ મી.

એ ચોરની વાત.

એ ચોર કાકો ભત્રીજો હતા તેમાં ભત્રીજો કાચો હતો અને કાકો પાકો ચોર હતો તે કાકો ખમણે ભાગ લે ને ભત્રીજાને એક ભાગ મળે ત્યારે ભત્રીજો કહે કે—હું માલ ચોરવા પડેલો

પેસું છું, હું કોયલા વધારે ઉતાવળ કરું છું, બાર ઉપાડીને આગળ હું નાસું છું ને મને કેમ થોડા ભાગ આપો છે ત્યારે કાંકો કહે કે—તું કાચો ચોર છું તેથી તને થોડો ભાગ મળે. ત્યારે તે કહે કે—કેવો હોય તે પાકો કહેવાય. ત્યારે તે કહે કે કોઈક વખતે ખતાવીશ એમ કહ્યું ત્યાર પછે કોઈક દીવસ એ જણા ચોરી કરવા ગયા, તે એક ગામમાંથી રાત્રે કોઈનો બગદ છાડી લાવ્યા. ને મારગમાં એક ગામ આવ્યું, ત્યાં આવતાં મળ-સકું થયું. તેવામાં ગામમાં થઈને જવાનો મારગ હતો. તે ગામની ભાગોળે આવ્યા પછે પેલો પાકો ચોરે કહ્યું કે—હું લોટે જઈ આવું. તું આગળ ચાલતો થા. એમ કહીને તે પાકો ચોર લોટે જવા ગયો. ને પેલો ભત્રીજો બગદ લઈને ગામમાં પેકો તે ચાલતાં ચાલતાં ચોરો આવ્યો ને ત્યાં રાવણીઆ સૂતેલા હતા ને પુરૂં સવાર નહોતું થયું તેથી પેલો ચોકીવાળે રાવણીએ પૂછ્યું કે—કોણ છું ત્યારે તે કહે કે—કોઈ નહી ત્યારે તે કહે આટલી અધારી રાતે કોણ છું ને કોનો બગદ છે એમ ધમકી દીધી. એટલે પેલાને બોલતાં વાર લાગી એટલે બેચાર રાવણીઆ સૂતા હતા તે જાગી ઉઠ્યા ને વધારે પડપૂછ કરવા લાગ્યા એટલે પેલાથી ખરેખરો જવાબ દેવાયો નહી તેથી પેલા લોકો કહે કે—ચોર છે ચોર છે એમ કહ્યું ને પકડી લીધો. ને ચોરામાં બેસાડી દીધો એટલે પાછળ રહેલો જે પાકો ચોર તે આવી પહોંચ્યો તેણે વાત જાણી કે આને પકડયો ખરો પછે તેણે હર્ષિમત લાવીને કહ્યું કે—અધ્યા મોડું થાય છે ને કેમ બેસી રહ્યો છું કામ ખોટી થાય છે ને ક્યારે ઘેર પહોંચશું ઉઠ, આજશું જેવો જ્યાં ત્યાં બેસી રહે છે લે બગદ ને ચાલ ઝટ દઈને એમ કહ્યું એટલે પેલા રાવણીઆ બોલી ઉઠ્યા કે એને તો અમે બેસાડયો છે ત્યારે તે પાકો ચોર કહે કે—શા માટે એને બેસાડ્યો છે ત્યારે પેલા રાવણીઆ કહે કે—અમે પૂછ્યું તેનો જવાબ એનાથી દેવાયો નહી તેથી અમે બેસાડયો છે. ત્યારે પાકો ચોર કહે કે

તમે શું પુછ્યું હતું તે જવાબ ન દેવાયો ત્યારે રાવણીઆ કહે
કે—અમે પુછ્યું કે—કોનો બળદ છે ને ક્યાંથી લાવ્યો. એમ
પુછ્યું એટલે એ ગદ્દા તદ્દલાં કરવા લાગ્યો તેથી અમે ચોર
ભણ્યો ત્યારે બેસાડયો. ત્યારે પેલા પાકો ચોર કહે કે—ભાઓ,
ભાઓ, મારા ભાઈ તમે કંઈ વિચારના નથી. કેમકે એનાથી
જવાબ દેવાય એવું હોય તો જવાબ દે. પણ ન દેવાય એવું
હોય તો શી રીતે જવાબ દે. કારણ કે—એની મા નાતરે ગઇ
ત્યાંથી બળદ આણ્યો છે હવે એ કહે કે—મારી મા નાતરે ગઇ
ત્યાંથી લાવ્યો. ? તમે પણ ધોળે દહાડે ચોર ગણી કાઢો છો તે
તમને કોઈ માથાનો નળે નથી કે શું ? એમ કહીને પેલા
બળદ છોડીને પેલા ભંત્રીજને ઉઠાડીને આણ્યો ગયો ને રાવણીઆ
શુન્દામાં આવેલા જેવા થઇને ઓશીયાળાની પેઠે બેશી રહ્યા
પણ ફરીથી બોલાયું નહીં રસ્તામાં હીડનાં કાકે કહ્યું કે—એવું
આના બે ભાગ ભઈ છું નહીં તો આજ તને કેંદમાં નાખત.
ત્યારે ભંત્રીજે હા પાડી ને તે કળા થીખીને તે પણ પાકો
ચોર થયો.

તાત્પર્ય

આવી રીતે જેની બુદ્ધિ હોય છે તે શુન્દામાંથી પણ છુટી
જાય છે પણ બુદ્ધિ વગર કામ થતું નથી અને વગર શુન્દે
શુન્દેમાર થઇ જાય છે આ ઉપરથી પોતાના જીવના કસ્ટાણને
અર્થે પણ વિચારવું ને બુદ્ધિતએ કરીને સતપુરુષને રાજ કરવા
ને પાકા સત્સંગી થવું ને જ્ઞાન એવું શીખવું કે કોઈની છાયામાં
દગાવું નહીં ને કોઈની આંત્રીમાં આવવું નહીં તે આંત્રી તે-શું
કે ભગવાનનો તથા ભગવાનના અવતારનો દ્રોહ ન થવા દેવો
એવું જ્ઞાન શીખવું.

વારતા ૨૪ મી

એક બાજીગર વાદીની વારતા.

એક બાજીગર વાદી હતો તે આ ગામથી પેલે ગામ જતો હતો ને તેની પાસે એક બકરું હતું ને એક માંકડું હતું ને એક સર્પનો કંડીઓ હતો. પછી જતાં રસ્તામાં નદી આવી તેને ઉતરવા માટે માંકડું હતું તે ખલે બેસાડ્યું ને સર્પનો કંડીઓ માથે મૂક્યો ને બકરું હેકું ચાલતું દોર્યું આ રીતે નદીમાં વચ્ચે આવ્યો. એટલામાં વરસાદ આવ્યો તેથી પેલું ખલે બેઠેલું માંકડું હતું તેણે સર્પના કંડીઆતું ઢાંકણ લઇને પોતાને માથે મુક્યું એટલે સર્પને વરસાદ લાગ્યો. તેથી સર્પ ઉંચો થઇને ધ્રુકારા કરવા લાગ્યો તેથી માંકડું બીડીને પાણીમાં ફેદી પડ્યું તેને પેલો બાજીગર જાણવા ગયો એટલે સર્પનો કંડીઓ પાણીમાં પડી ગયો. તેને લેવા ગયો એટલે બકરું તણાઇ ગયું. આ રીતે ત્રણે જનાવર તણાઇ ગયાં. પછે પેલો વાદી બહાર નીકળ્યો ને શોકાયમાન થઇને ચાલ્યો ગયો.

તાત્પર્ય.

આ જગતમાં પરમેશ્વરના અવતાર જીવના કથાણુ માટે ઘણાક થાય છે ને તેમની લેખા આ જગતના જીવોને ઉપદેશ કરવા માટે પોતાના ધામમાં રહેનારા અક્ષરમુક્ત તેને પશુ બાવે છે. તેના ઉપદેશે કરીને કેટલાક જીવ ભગવાનના ધામમાં ભાય છે પણ જે પોતાના સ્વભાવને ધસારે આવવા દેતા નથી તેને તો આગળ દ્રષ્ટાંત દીધું તેવા બહુવા. તેવા જીવો પોતાના સ્વભાવે કરીને ચમત્કૃતિમાં ભાય છે ત્યાં સતપુરુષનો શો વાંક.

ચારતા ૨૫ મી

સંજીવીની વિદ્યા ભણવા ઉપર.

ચાર મિત્ર હતા. તે પરદેશમાં જઈને સંજીવીની વિદ્યા ભણ્યા. પછે પોતાને ઘેર આવતા હતા ત્યાં વગડામાં એક જાન-વરનાં હાડકાં પડેલાં જોયાં તેને જોઈને એક જણ કહે કે—આપણી વિદ્યા અજમાવી જુઓ. આ શાનાં હાડકાં હશે. એમ કહીને તેણે મંત્ર ભણીને પાણીની અંજળી છાંટી એટલે તે હાડકાં સંકે-લાઈને બધાં ભેગાં થયાં પછે તેજ રીતે બીજે અંજળી મારી એટલે હાડપીંજરનો આકાર બધાયો. અર્થાત્ મરેલો વાઘ દેખાયો તેને જોઈને ત્રીજે કહે કે—હું પણ અંજળી છાંટું એમ કહ્યું એટલે ચોથો કહે કે—મને ઝાડ ઉપર ચઢવા દો એમ કહીને ચોથો હતો તે ઝાડ ઉપર ચડી ગયો ને પેલા ત્રીજાને કહ્યું કે—તે વાઘ છે માટે તું અંજળી છાંટીશ નહી. એમ કહ્યું તો પણ તેની શીખામણ તેણે માની નહી. ને અંજળી છાંટી એટલે તત્કાળ જીવતો વાઘ થયો ને પેલા ત્રણ જણને મારી નાખ્યા પછે તે વાઘ વનમાં ગયો પછે પેલાં ચોથો હતો તેણે હેઠ ઉતરીને પેલા ત્રણ જણને જીવતા કર્યા. પછે તે ચારે જણ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. તે વાત જગતમાં ચાલી. તેથી તુળશીદાસના જાણવામાં આવી ત્યારે તુળશીદાસે સાખીમાં વર્ણન કરી તે સાખી—

સંજીવીની વિદ્યા પઢે મતિ કે પઢે હીજ,
તુલસી એક વિવેક વિનાં વનમાં મુઝા ત્રીન ॥૧॥
સંજીવની વિદ્યા પઢે; આપના ઉપજાવ્યા કાલ,
તુલસી સો નર ડગ્યાં, જેણે પકેહિ તરુવર દાલ ॥૨॥

તાત્પર્ય.

આ પ્રમાણે સંજીવની વિદ્યા લખ્યા તોપણ વિવેક વગરના હતા તો તે ત્રણે જણ માર્યા ગયા. અને પેલા એક માણસને વિવેક હતો તો તે ઝાડ ઉપર ચડી ગયો અને પોતે ઉગર્યો તેથી પેલા ત્રણેને પાછા સંજીવની વિદ્યા વડે જીવતા કર્યા માટે દરેક માણસને વિવેકની જરૂર છે.

આ પ્રમાણે બુદ્ધિ વિષેની પચીસ વારતાઓ જે તે જાણવામાં આવેલી તે બુદ્ધિને અનુસારે લખેલી છે તે સમાપ્ત થઈ.

પ્રથમ ભાગ સમાપ્ત

અગાઉથી પ્રાદેશ થનાર સત્સંગી સાધુઓનાં નામ.

નંબર	નામ	ગામ
(૧)	સ્વામી કૃષ્ણસ્વરૂપદાસજી	વડતાલ
(૧)	સ્વામી વિષ્ણુપ્રસાદ સ્વામી નારાયણમુનીચરણદાસજી	„
(૧)	સ્વામી ધર્મસ્વરૂપદાસજી સ્વામી ધર્મપ્રસાદદાસજીના	„
(૧)	ડોકટર સ્વામી હરિકૃષ્ણદાસજી પુ. હરિચરણદાસજીના	„
(૨)	પુરાણી દેવકૃષ્ણદાસજી	;
(૧)	પુરાણી મુરાર ચરણદાસજી	„
(૧)	સાધુ નરનારાયણદાસજી	„
(૧)	પુરાણી નારાયણપ્રસાદદાસજી	„
(૧)	સ્વામી વધકુંઠચરણદાસજી	„
(૧)	સ્વામી દેવપ્રસાદદાસજી	„
(૧)	પુરાણી કૃષ્ણપ્રસાદદાસજી	„
(૧)	સ્વામી કૃષ્ણજીવનદાસજી	„
(૧)	સ્વામી ભક્તીપ્રીયદાસજી સ્વામી વધકુંઠાનંદના	„
(૧)	સાધુ કૃષ્ણપ્રીયદાસજી	„
(૧)	સાધુ કૃષ્ણચરણદાસજી	„
(૧)	સ્વામી ભક્તિજીવનદાસજી	„
(૧)	બ્ર. જ્ઞાનાનંદજી	„
(૨)	પુરાણીશ્રી ધર્મસ્વરૂપદાસજી	„
(૧)	પુરાણીશ્રી હરીચરણદાસજી	„
(૧)	સ્વામી બ્ર. માયાતીતાનંદજી	„
(૧)	બ્ર. લક્ષ્મીનાથનંદજી	„
(૧)	સાધુ બાલમુકુન્દદાસ ગુરુ હરીદાસજીના	„
(૧)	પુરાણી ચતુર્ભુજદાસજી	„
(૨)	સાધુ કેશવપ્રસાદદાસજી સ્વા. નારાયણપ્રસાદદાસજીના	„
(૧)	બ્ર. શીવાનંદજી	„

(૫)	પાળા હરીભાઈ લલ્લુભાઈ	ભરૂચ
(૧)	ધનામદાર સતાભાઈ ચંકરભાઈ	કંબોલા
(૧)	પા. કેમુરભાઈ જેસંગભાઈ	કંડારી
(૧)	પા. ગોવિંદભાઈ ત્રીસિવનંદાસ	"
(૧)	પા. સોમાભાઈ મુળજીભાઈ	"
(૧)	છીતાભાઈ લક્ષ્મીદાસ	"
(૧)	પા. રામદાસ ભાઈચંકરભાઈ	"
(૧)	અમીન મગજભાઈ ધર્મદાસ	"
(૧)	અમીન હાલતભાઈ વરધભાઈ	"
(૧)	આચાભાઈ ત્રીકમભાઈ	"
(૧)	પા. છોટાલાલ લલ્લુભાઈ	"
(૧)	પા. જવેરજીભાઈ દેસાઈ	"
(૧)	પા. છીતાભાઈ નારણદાસ	મંથાલીપુરા
(૧)	સાધુ ધર્મકીશોરદાસ પુ. ધર્મસ્વરૂપદાસજી	વડતાલ
(૧)	પુરાણી રમુવીર ચરણદાસજી	"
(૧)	પા. ગોરધનભાઈ તળશીભાઈ	લતીપુરા
(૧)	હીરા ભગત કેઠારી જીવાભાઈના	વડતાલ
(૨)	ગવધયા ભક્તીજીવનદાસજી	"
(૧)	માસ્તર ચંકરજીવ રણછોડભાઈ	નડીઆદ
(૧)	ભાંડા પરસોતમદાસ ઇશ્વરદાસ	મહેમદાવાડ
(૧)	પા. ગોરધનભાઈ નાનાભાઈ	નડીઆદ
(૧)	શાહ ચંદુલાલ છોટાલાલ ગોળના	"
(૧)	ફરામરોજ શેરમસજીદમરી	પ્રસે
(૧)	દેસાઈ જીવર્ષ (હાસરાવાલા)	નડીઆદ

(૨૦૨)

વાંચકને વિનંતી.

આ પુસ્તકનું કામ ઘણીજ ત્વરાથી પુરું કરવું પડ્યું હોવાથી તેની અંદર ભૂલો રહી જવા પામી હશે તે મુદ્ધારીને વાંચવા દરેક સુઝ વાંચકને વિનંતી છે.

થોડીજ નકલો બાકી છે

શ્રી સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયના ભક્તોએ સમ્રથ કરવા જેવું અમુલ્ય પુસ્તક—

શ્રીજી મહારાજ પ્રગટની વાતો

જેની અંદર જુદા જુદા ૨૧૨ પરચાની વાતો, કીર્તનો અને માનસી પુજા વગેરેનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

સત્સંગીઓએ આ તક ચુકવા જેવી નથી.

ગ્લેઝ કાગળ

સુંદર છપાઇ

કી. રૂ. ૫

આજેજ મંગાવો

ધી શારદા વિજય પ્રી. પ્રેસ

નડીઆદ.

આ બોપડી ધી શારદા વિજય પ્રી. પ્રેસમાં શા. હરજીવનદાસ અમરશીએ છાપી.

ડહાણ બાગોળ—નડીઆદ.

